

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ACADEMY OF ECONOMIC STUDIES OF MOLDOVA (CHISINAU,
REPUBLIC OF MOLDOVA)
AZERBAIJAN UNIVERSITY OF TOURISM AND MANAGEMENT (BAKU,
AZERBAIJAN)
GOMEL STATE UNIVERSITY NAMED AFTER FRANCISK SKORINA
(GOMEL, REPUBLIC OF BELARUS)
KTH ROYAL INSTITUTE OF TECHNOLOGY (STOCKHOLM, SWEDEN)

**«Наука та інноватика:
вітчизняний і світовий досвід»**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
VI Міжнародного круглого столу**

13 травня

Черкаси – 2020

УДК 001.891.+378.14

Наука та інноватика: вітчизняний і світовий досвід: Збірник матеріалів VI Круглого столу, Черкаси, 13 травня 2020 р. / редкол.: О. В. Черевко (голова), С. В. Корновенко, Н.В. Зачосова [та ін.] – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. – 246 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету:

Черевко Олександр Володимирович, в.о. ректора Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор економічних наук, професор.

Заступник голови організаційного комітету:

Корновенко Сергій Валерійович, проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності, доктор історичних наук, професор.

Члени організаційного комітету: професор Зачосова Н. В., доцент Корновенко Л. В., науковий співробітник Карауш-Кармазін Н. М., аспірант Куценко Д. М., професор Охріменко С. (Охрименко С.), доцент Пугачова О.В. (Пугачева О.В.), доцент Годжаєва Е. Магомед (Годжаєва Э. Магомед).

Матеріали публікуються в авторській редакції. Редакція залишає за собою право технічного коригування текстів.

За дотримання права інтелектуальної власності, норм академічної доброчесності, достовірність матеріалів та обґрунтування висновків відповідають автори.

ЗМІСТ

Bader Kabaha THE IMPACT OF ECONOMIC PEACE ON THE ISRAELI-ARAB CONFLICT.....	6
Bader Kabaha ASPECTS AND FIELDS OF THE ARAB-ISRAELI CONFLICT... 8	8
Baryshnikov G.V., Karaush-Karmazin N.N., Pittelkow M., Ågren Hans, Minaev B.F. AROMATICITY OF HETERO[8]CIRCULENES	16
Ben Hamoo M. THE INFLUENCE OF EMIGRATION PROCESS ON THE ISRAELI EDUCATION SYSTEM DEVELOPMENT: HISTIRICAL AND POLITICAL APPROACH.....	18
Dinner D. P. EMIGRATION PROCESS INFLUENCE ON DEVELOPMENT OF SOCIAL AND LABOR RELATIONS IN ISRAEL.....	22
Levkovich Lavan L. COMPETITIVENESS OF EDUCATION SERVICES IN THE INTERNATIONAL MARKETS: ISRAELI EXPERIENCE IN VARIUS SECTORS	27
Manal Habashi. ISRAEL-ASIA RELATIONS: BALANCING ECONOMIC AND NATIONAL SECURITY.....	31
Mashal L. KNOWLEDGE ECONOMICS AND EDUCATION POLICY IN ISRAEL IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION.....	54
Nataliya N. Karaush-Karmazin, Gleb V. Baryshnikov, Boris F. Minaev, Hans Ågren. CHARGE-TRANSPORT PROPERTIES OF TETRAAZA- AND TETRAOXA[8]CIRCULENES	58
Абу Арап Хайла. НЕОБХОДИМОСТЬ И ПРЕДПОСЫЛКИ СОЗДАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА	60
Абу Ахмад Мухаммад. ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ ЧЕЛОВЕКА В УНИВЕРСИТЕТАХ ИЗРАИЛЯ ЧЕРЕЗ СПОРТ.....	63
Азизов Фирудин. АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ ПОЛУЧЕНИЯ ДОХОДОВ В СФЕРЕ ТУРИЗМА	66
Аскерова Симузер. ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ МИГРАЦИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ.....	74
Ахадова Гульнар. ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГА НА АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	76
Бардадим О. В. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ РОБОТИ З ЛІТЕРАТУРНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНСТРУМЕНТУ WIKIPEDIA ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ВНЗ	86
Белик И. А. ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭКОНОМИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ОЦЕНКИ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ И ДИАГНОСТИКИ БАНКРОТСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	89
Богдан С. К., Тарасюк Т. М. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРАВОВА VS МОРАЛЬНА ПЛОЩИНИ	92
Бунакаля Василий В. БЕЗОПАСНОСТЬ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 95	95

Вырбанов Тихомир: АНАЛИЗ СБЛИЖЕНИЯ МЕЖДУ СТРАНАМИ ЕС ПО ОСНОВНЫМ ПОКАЗАТЕЛЯМ ЕВРОПЕЙСКОГО СТОЛПА СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ.....	98
Гадирзаде Турал Азад оглы. РАЗВИТИЕ ПРОМЫШЛЕННОГО МАРКЕТИНГА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	101
Годжаева Эсмירה Мадат кызы: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ КУЛЬТУРЫ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ.....	110
Горобець Т. В. ПСИХОАНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА	121
Гречка О.В. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	124
Грибинча А., Грибинча А. ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ КАК ЭЛЕМЕНТ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАНЫ	129
Гулиева Джамиля. РОЛЬ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА В УПРАВЛЕНИИ ЛЮДСКИМИ РЕСУРСАМИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	132
Дружиніна Р. В. МЕХАНІЗМ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	139
Елкринави Халид, Абу Мадян Саад, Коузли Рабах. НЕОБХОДИМОСТЬ ДИГИТАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....	143
Ельсайед Ибрахим. СОТРУДНИЧЕСТВО И КООПЕРАЦИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ В ИЗРАИЛЕ.....	146
Занора В. О. РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ТА РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ	149
Зачосова Н. В. ВЕКТОРИ ТА НОВАЦІЇ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ (2010-2020 РОКИ)	151
Зейнаб Бахшалиева Ровшан. ЭФФЕКТИВНАЯ КАДРОВАЯ ПОЛИТИКА В УЧРЕЖДЕНИЯХ КУЛЬТУРЫ	153
Зінченко Ю. В. КВАЛІМЕТРИЧНА ОЦІНКА КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	163
Кабаха Али, Кабаха Салами. СООТНОШЕНИЕ ТУРИЗМА И ЭКОЛОГИИ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	166
Кавун А. І. ЕСТЕТИЧНІ НОРМИ РЕДАГУВАННЯ ЯК ОСНОВА КУЛЬТУРИ ПЕРІОДИЧНОГО ВИДАННЯ	169
Караджов Дмитрий Д. ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ МИКРОФИНАНСОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ.....	171
Коваленко А. О. ЕТАПИ РОЗРОБКИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ..	173
Коваль О. В. РИЗИКИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	176
Конотопова А. Ю. ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	179
Кретов П. В., Кретова О. І. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СИТУАЦІЇ ПОСТПРАВДИ.....	182
Куліш О. В. ДОСЛІДЖЕННЯ АЛЕКСИТИМІЇ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ...186	

Куценко Д. М. БАЛАНСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ.....	188
Лазарь Сильвия, Кожокару Вирджиния, Хабаши Манал. МИГРАЦИЯ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ «МОЗГИ».....	191
Мороз П. П. КВАЛІМЕТРИЧНА ОЦІНКА КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ХІМІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	194
Пікульська С.В. РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	196
Пугачева О. В. ПРОБЛЕМЫ И КОНЦЕПЦИЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	200
Руденко Ю. І. ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ ДІТЕЙ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ СПОРТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	203
Семенченко В. І. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТВОРЕННЯ ІНТЕГРОВАНІХ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	205
Сіпко Л. О., Хорольська О. Р. ПРОЯВИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ВІДДІЛЕННЯ.....	208
Сіпко Л. О., Гриб Н. М. ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЖІНОК, ВАГІТНИХ МЕТОДОМ ЕКСТРАКОРПОРАЛЬНОГО ЗАПЛІДНЕННЯ.....	211
Сіренко Д. В. РОЗРОБКА МЕТОДИКИ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ПОСТІЙНОГО ПОКРАЩЕННЯ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	214
Соколов А. А. НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ.....	217
Соловей Ю. О. ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА.....	220
Сохир Багдади ГРЯДУЩЕЕ ИНФОРМАЦИОННОЕ БУДУЩЕЕ	222
Стратулат Константин. НЕЙРОННЫЕ СЕТИ И ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ.....	225
Тарасенко Е. И. ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗВИТИЯ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕГИОНЕ	228
Ткаченко Ю. В. МЕХАНІЗМ РОЗРОБКИ ДЕРЕВА ЦІЛЕЙ ВІДТВОРЕННЯ ЯКОСТІ КАПІТАЛУ НА МАШИНОБУДІВНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	231
Усенко С. В. РОЛЬ БАТЬКІВ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	235
Шопова Маргарита, Овчинников Евгени. ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ДИНАМИКИ ОСНОВНЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЛЯ БОЛГАРИИ, СВЯЗАННЫХ С ЕВРОПЕЙСКИМ СТОЛПОМ СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ.....	237
Шпак М.С. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ДЕПАРТАМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ, ЯК ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	240
Кабаняча А.В. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ І РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	242

**THE IMPACT OF ECONOMIC PEACE ON THE ISRAELI-ARAB
CONFLICT**

^aInstitute of international relations of Moldova (IRIM), Chisinau, Moldova

In the context of increasing US influence in the region to impose "new Middle East" American standards, Israel is trying to capitalize on the current Arab situation, and the demands of the "Arab Spring", which have made the Arab region more vulnerable and surrendered, in a statement on the transfer of the US Embassy. In Jerusalem, and then recognized Israel's right to the Golan, in flagrant violation of Arab rights, and to advance the century deal as an attempt to delay and classify the Palestinian cause and to work on integrating the Jewish state in the Middle East, legalizing its existence and establishing joint economic projects that bring Israel to the Arab states and exclude them. The international tasked on them, one of the most prominent projects These include the construction of a railway line between Saudi Arabia and Europe through Israel, considered by Israeli Transport Minister Israel Katz to be a regional peace initiative, in line with Israel's genuine efforts to strengthen its relations with the Arab state, including Jordan and the Palestinian Authority. These projects were not the result of the moment, as planned several years ago, with the aim of creating a new reality in the Arab region and promoting economic peace, which has already introduced several initiatives to crush the State of Israel as a regional framework that integrates with Arab states as the eastern state. New and Greater Middle East, as well as the EU-EU Ready. Prime Minister Benjamin Netanyahu recently stated that Israel has relations and has relations with 10 Arab states based on common interests, as expressed in Netanyahu's visit to Amman on November 7, 2018.

The book is divided into five parts in 12 chapters: the first part includes the Israeli-Arab conflict from an international perspective, initiated in the first chapter of the Jerusalem Specialist Researcher, Adnan Fadl al-Hindi, and the media, Hyde Adnan Abu Najila, where we discussed the "conflict Palestinian-Israeli on the City of Jerusalem," and then researcher Muhammad Abdel-Karim discussed in Chapter Two,"

International Responsibility for the Palestinian Issue, "and then in Chapter Two," Joint Economic Projects, "and the book's editor, Jasmine Halami Alai, began The Israeli-Palestinian channel and its implications for the region "in the third chapter, while the fourth chapter dealt with a political science professor, d. The American initiative to settle the Arab-Zionist conflict through economic projects between 1948 and 1991.

The third part went to "the regional dimension of the Israeli-Arab conflict". In Chapter Six, researcher Jesse Muhammad Hatam undertook to oversee "Iran-Israel relations between the public and the individual," and Chapter 7 of "Israeli Immigration into Africa and its Impact on Arab-African Relations," by researcher Patcher Khalid.

Chapter Four, "Warm Peace between Arab and Israeli States," initiated by political scientist and commentator Mansour Abu Karim in Chapter 8, to emphasize "the regional solution from the point of view of the Israeli parties in light of regional transformations" and political politician Majid Hadib write "peace Economic .. reality and prospects, "and then the political science professor. Ibrahim Abu Jaber, in Chapter 10, "For the Role of the Official Arab System in Empowering the Israeli Entity in the Region".

The fifth and final chapter, "The Political Economy and the Changing of the Israeli-Arab Conflict," was initiated by the researcher and political commentator Dr. Jamal al-Fadi, in Chapter 11, which dealt with the concept of economic peace on the Palestinian issue, and concluded in Chapter 12, "The Role of the Political Economy in Relative Development Israel with the Arab States, "by Anwar Hamid al-Dulimi.

This book is the result of some of the most brilliant Palestinian scholars' efforts to provide the reader with a comprehensive and analytical view of the change in the Israeli-Arab conflict and attempts to force peace between Arab states and Israel in light of the changes in the Middle East's regional environment.

Bibliography:

- "Exclusive: White House's Kushner unveils economic portion of Middle..." Reuters. June 23, 2019. Retrieved June 23, 2019.
- " Hamas rejects Kerry's announcement: Abbas has no authority to negotiate". Ynet. 20 July 2013. Retrieved 23 July 2013.
- "Jared Kushner Unveils Economic Portion Of Middle East Peace Plan". HuffPost. June 22, 2019. Retrieved June 24, 2019.

- "No, Trump doesn't call Mideast plan 'deal of the century'". Arab News. June 23, 2019. Retrieved June 24, 2019.

- "Oil Prices and Supplies in the Wake of the Persian Gulf Crisis." Hearing before the Committee on Governmental Affairs United States Senate: October 25, 1990.

- أبو يوسف، عاطف (2014). "علاقات إسرائيل الدولية: السياقات والأدوات، الاختراقات والإخفاقات". المركز الفلسطيني للدراسات الإسرائيلية.

- إسماعيل فهمي، "التفاوض من أجل السلام في الشرق الأوسط"، طبعة 2006، 408 صفحة، دار الشروق.

- حسام السويلم، "الأهداف القومية الإسرائيلية وإستراتيجية تنفيذها"، الدوحة: مركز الجزيرة للدراسات من موقع الجزيرة نت: تاريخ النشر: الأحد 1425/8/18 هـ - الموافق 2004/10/3 م، تاريخ التصفح: 2019/04/20، توقيت التصفح: 05:17. <http://www.aljazeera.net>

Bader Kabaha^a

ASPECTS AND FIELDS OF THE ARAB-ISRAELI CONFLICT

^aInstitute of international relations of Moldova (IRIM), Chisinau, Moldova

The Arab-Israeli conflict is one of the most prolonged historical conflicts - more than fifty years in a row - that the contemporary world has known. Of course, the roots and sources of the conflict extend to the late nineteenth century until the establishment of the Zionist entity in Palestine in 1948. It includes various strategic, political, military, economic, cultural and other aspects, as well as extensive use by the Zionist faith of myths and religious claims based on misrepresentation and the fabrication of religious facts of the Torah and the Talmud and other interpretations. Distorted religious Zionist project that blended with the leaders of the ideological dogma of secularism for this project and Mcoladtha key.

Israeli anomalies in concepts.

On the other hand, Israel is unique in the context of this conflict to adopt anomalous and unique concepts of national security and the requirements of maintaining the existence and integrity of the territorial entity of Israel, as it is noted that all Israel's internal and external actions economically and politically are subject to the requirements of security where Israel's political and non-political choices always stem from the requirements of Israeli security This perception, especially with the post-Cold War world and the twenty-first century, in which economic geography replaced geopolitics or geopolitics, increased my work. Global and regional integration

interactions on the basis of interdependence and economic and technical integration, while becoming known as new functionalities.

In addition, Israel is almost the only country in the world that insists on the complete restructuring of the main regional system and the surrounding sub-regional systems. It argues that it is absolutely necessary to blow up and remove the Arab regional system but also to break up the Arab national social entity, but also the fragmentation of the fabric. National Social Council for each Arab country separately.

It is noted that all the political settlements that have been made between Israel and Egypt, Jordan and the Palestinian Authority are considered to be mined and tense, and contain more sources of tension for the return of the conflict than those of a permanent, comprehensive and stable settlement. In this research we address the following two axes:

- Statistics and figures of the Arab-Israeli conflict

- 1- Military dimension

- 2- The Nuri Dimension

- 3. The economic dimension

- 4- Water dimension

- 5. Israeli settlement

- 6. The cultural dimension

- 1- The military dimension of the conflict

The highest and potential sources of threats remain between Arabs and Israel, where security and policy considerations play the greatest role in determining the direction of strategic interactions in the region. The policies of most Arab countries and Israel have been characterized by an emphasis on intensive armaments and their high military spending. For the most part, the Arab-Israeli conflict has witnessed an ongoing arms race that stems primarily from Israel's role in fueling this race. It considers that the process of military modernization is an issue that does not stop and continues intensively even in the circumstances of negotiations and a peaceful settlement. Israel's defense policy is generally based on the importance of taking into account the possibility of a full-scale war, not only with the Ring States, but also in the

face of the prospect of a broad military alliance of Arab states, including even those with which it has signed settlement treaties, such as Egypt and Jordan. Alliance to include Islamic countries such as Iran and Pakistan.

Despite the practical difficulty of establishing such an alliance, Israel insists on ensuring the Israeli army's superiority over the Arab and Islamic armies combined, in addition to seeking to ensure that there is no surprise, in the sense that Israel initiates to strike those who plan to attack it before doing so, within the framework of giving the highest priority to development. The Israeli Air Force continued to play its usual central role in the wars waged by Israel.

Israeli military technology

Israel has invested in the lessons of modern warfare such as the Second Gulf War and the Balkans, and is launching a new structure of military power that benefits from appalling changes in military technology. Thus, Israel seeks to reduce the size of the army and dispense with the size by improving the quality of training and armament, given that the large size of the army represents a huge burden on the Israeli economy. This effort was practically embodied under the Labor government (1992-1996) in the 10-year plan (1992-2002) formulated by the Israeli military establishment for the modernization and development of the armed forces. Development under Ehud Barak's government (1999) also included a doubling of interest in the development of the Israeli security theory, which has traditionally been based on transferring war to enemy territory and occupying vital territories in preparation for adherence to it as a bargaining chip for a ceasefire and ensuring a settlement that would enable Israel to impose its conditions.

2. The nuclear dimension of the conflict and the dangers of the Israeli nuclear monopoly

The power imbalance between the Arabs and Israel is increasing, especially in the field of nuclear power. Israel, with French, German and American support, has been deprived of the majority of weapons of mass destruction weapons, especially nuclear weapons. The United States took advantage of the Iraqi invasion of Kuwait and the war. The second Gulf to impose severe restrictions on the transfer of advanced military

technology to the Arab countries, allegedly banning the deployment of missile technology and weapons of mass destruction was done in the initiative of former US President George Bush in May 1991, and followed the approach of Britain. On the other hand, the United States is putting strong pressure on China, Russia, North Korea and other countries for not supplying Arab countries with advanced missiles and nuclear materials. Advanced command and control, leading to increased exposure of Arab countries to Israel, which has received many advantages from its strategic alliance with the United States and acquired the American advanced missile (New Teles). The development of the Kunduz-2 missile project between Egypt, Iraq and Argentina was suspended and officially halted, along with the destruction of Iraqi ballistic missile launchers and missile production facilities during the Second Gulf War, and the completion of the destruction of Iraqi military capabilities by UN inspection teams. , Which increased the military imbalance in favor of Israel.

Israeli denial

Israel still officially denies having a nuclear weapon. Officials often say that Israel will not be the first to introduce nuclear weapons into the region. The Israeli newspaper Haaretz published in its October 8, 1999 issue, that a secret document from the US Department of Energy puts Israel sixth in the group of nuclear powers, and Israel has between 300 and 500 kilograms. Of pluton Om Good for the manufacture of nuclear weapons, which means they can produce 250 nuclear bomb (Al-Hayat 09/10/1999).

Israeli conditions and American support

Although Israel still refuses to join the Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT), it proposes its terms and conditions for a nuclear-weapon-free zone in the Middle East. Not only did it sign peace treaties with all Arab countries, Iran on the one hand, and Israel on the other, but also broad cooperation between them and all countries in the region. Therefore, since the Madrid Conference, Israel has refused to include the nuclear problem on the agenda of negotiations, including multilateral negotiations. It is worth mentioning that Washington has provided Israel with most means of carrying and delivering nuclear weapons, and the strategic alliance between them since the early eighties until now has supported the Israeli nuclear program. The technology of nuclear

equipment contained in the Israeli nuclear project is American-made. Although Washington did not agree to Israel's declaration of a nuclear state, it provided adequate assistance in this regard, which led to the development of its nuclear capabilities to a great extent. In this regard, the US Congress has created legal exceptions to the obligations and requirements of the NPT, even Washington considers Israel's nuclear arsenal part of its nuclear arsenal. Washington finds Israel's possession of nuclear weapons in support of its strategic function within the framework of the coalition that includes them, while Washington strongly rejects any intention or attempt by any Arab country to acquire nuclear weapons. And nuclear capabilities.

3- The economic dimension and the plight of the growing economic gap

Recent developments in the concepts and policies of development, especially sustainable development and human resources development, reveal the growing economic gap between the Arabs and Israel in favor of the latter, in addition to that investment in development and technology and spending on scientific research is witnessing a significant decline in the Arab side due to development policies that rely on the export of materials. In addition, the majority of Arab countries are still dependent on external resources mainly, ie, they do not depend on local capacities and national resources, but are affected by circumstances. The international environment such as oil exports, tourism, remittances of workers abroad, foreign aid, foreign loans, and sea lanes such as the Suez Canal.

4 - The water dimension in the conflict and the dangers of Israeli looting of Arab water

Most Arab countries suffer from a serious shortage of available water resources, whether for domestic purposes, agriculture or industry, due to several factors, including the occurrence of the Arab world in arid and semi-arid areas, misuse, the absence of effective water resources development policies and, of course, Israeli control over the main water sources in Jordan, Palestine and Syria. If the water balance is disrupted to the benefit of the Arabs, this imbalance is increased with the continued Israeli ingestion of Arab water resources, since the Zionist project itself was linking between before the establishment of Israel between the land and water and its expansion was coupled with

water resources, as was associated with the expropriation of Palestinian land and the escalating Zionist settlement control Israeli restrictions on water resources in the Occupied Territories, severe restrictions on their use by Arab citizens and the release of settlers' hand in consumption. Israel's occupation of all of Palestine with the 1967 aggression enabled Tel Aviv to complete control of the water resources of Jerusalem, the West Bank and Gaza. According to Military Order 158 of 1967 in the Gaza Strip and Military Order 281 of 1968 in the West Bank, the water was considered to be owned by Israel and under the control of military rule. No one is allowed to own or operate water installations except with the permission of the military commander of the area. This applies to all wells, including those that existed prior to the 1967 aggression. Thus, Israel has permanently prohibited drilling wells in areas adjacent to the Armistice Line in the West Bank and Gaza, in addition to prohibiting the use of the Jordan River. On the pretext of security reasons, Israel also imposed restrictions on the pumping of water from wells and set meters to measure the amount of water pumped, but set the total allowable consumption in the West Bank to no more than 100-120 million cubic meters annually, and Israel gets 40% of its needs from Water from the West Bank and Gaza West Bank alone contributed about 25% of these needs. Israel considers the West Bank not only as a strategic military depth, but also as a strategic depth for absorbing more new immigrants due to considerations of providing them with the necessary water, especially since Israel has depleted much of the groundwater resources in occupied Palestine in 1948. Moreover, Israeli governments have been extracting water from If the amount of water available annually in the West Bank is estimated at 1.9 billion cubic meters, Israel seizes about 1.7 billion cubic meters and Israel has refused to allow the Arab municipalities such as Ramallah are digging wells unless they supply nearby settlements and Israel controls the water network, even in Area A under the Palestinian Authority.

Since 1967, Israel has placed the various water resources in the West Bank and Gaza under the responsibility of “managing the allocation of water and approving its use.” Israel claims that groundwater in the West Bank is essential for groundwater in Palestine 1948 and threatened with salinity and depletion due to its excessive use by

Israel. It is estimated that 40% of Israel's water resources come from the West Bank and Gaza.

5 - Israeli settlement. Strategic and demographic functions

Israeli settlement is coupled with the concept of Zionist ideological necessity and a military strategy to ensure Israel's control over the area west of the Jordan River. Moshe Dayan, a senior official in charge of settlement policy, said, "These settlements are important, not because they can guarantee security more than the army, but because without them we would not be able to keep the army in those areas. Without these settlements the IDF would be an army." A foreigner "governs a" foreign people "instead of an army that defends the right of its citizens to live on their land in peace and security!" More than a third of a century later, the terrorist Sharon, prime minister at the beginning of 2001, repeated the same meaning by saying that had it not been for the settlements in the West Bank, the army would have left. Indeed, Yasser Arafat did not insist on the need to include settlement in the Oslo Accords, and that was one of the reasons for the resignation of Dr. Haider Abdel Shafi, then head of the Palestinian delegation. While the number of Zionist settlers in 1978 under Menachem Begin was no more than 50,000, by the end of 2001 it had reached 400,000 Zionists distributed over 200 settlement blocs in the West Bank, Gaza and East Jerusalem. , It is worth mentioning that there are vacant units enough for three or four years to come. It is also undeniable that the settlement expansion project is a national project for the Israelis, which means that it is difficult to force Israel to freeze settlements through negotiations alone. There is also a need for Arab-Palestinian military action with continued resistance, especially in light of the fading of the American reservation on settlement construction since the administration. Clinton.

It is noteworthy that the policy of continuous expropriation of Arab lands and houses increased ferociously after the signing of the Oslo Accords. It was estimated that the average monthly expropriation during the years of the first intifada amounted to 4,700 dunums after the Madrid Conference to 2500 dunums. In the period from 13/9/1993 to 3/10/1994, more than 67 thousand dunums of West Bank land, 7541 dunums were settled and the number of settlers increased from 112 thousand to 140

thousand in the West Bank alone. It is evident that settlements and heavily armed settlers constitute a very important strategic depth for Israel in any confrontation. Moreover, Israel inserted what it called settler property during the Camp David negotiations in the summer of 2000 as an integral part of its negotiating tools to compensate Palestinian refugees for lost property. 1948.

6. Cultural and cultural dimensions of conflict -

Cultural and civilizational vitality is considered one of the most important contemporary standards for measuring the ability of continuous progress. Until recently, Arab countries in general were characterized by positive cultural values, including tolerance, deep feelings of goodness, hatred of violence, family cohesion, high religiosity, solidarity and social cohesion. The last quarter of the twentieth century of a kind of violent disorder that negatively affected the traditional social cohesion and religious and cultural tolerance and the cohesion of the social fabric in the spread of manifestations of sectarian strife, intolerance, inertia and religious and cultural extremism, which contributed to the Self-immunity and social stability in income, reputation and prestige abroad and of course weakening the will to achieve progress along with the stalemate of political development and the permeation of Arab authoritarian regimes over society, in addition to the fact that Arab countries have not yet recognized that science and technology are essential elements of culture, The current Arab cultural reality continues to live in a state of duality between traditional and modern, where Western modernity is traditionally consumed purely at the same time, and there is a medieval Arab Islamic reference that governs the Arab vision of the world, which weakened cultural independence. Waves of cultural penetration.

Bibliography:

- Ben-Ami, Shlomo. *Scars of War, Wounds of Peace: The Israeli–Arab Tragedy*. New York: Oxford University Press, 2006.
- Benvenisti, Meron. *Intimate Enemies: Jews and Arabs in a Shared Land*. Berkeley, CA: University of California Press, 1995.
- Bickerton, Ian J. and Carla L. Klausner. *A Concise History of the Arab–Israeli Conflict*. 4th ed. (Prentice Hall, 2001)
- The International Institute For Strategic Studies, *The Military Balance 1999-2000*. (London: Oxford University Press for The International Institute For Strategic Studies, October 1999), p.p. 300-301.

- عبد المنعم واصل، "الصراع العربي الإسرائيلي - من مذكرات وذكريات الفريق عبد المنعم واصل"، طبعة 2002، 411 صفحة، مكتبة الشروق الدولية.
- محسن عوض، "الاستراتيجية الإسرائيلية لتطبيع العلاقات مع البلاد العربية"، سلسلة الثقافة القومية رقم (١٦) بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، ١٩٨٨.
- د. احمد ثابت , "الصراع العربي الإسرائيلي- دراسات الشرق الاوسط" 2018 موقع الجزيرة.

G.V. Baryshnikov,^{a,b} N.N. Karaush-Karmazin,^a M. Pittelkow,^c

Hans Ågren^b and B.F. Minaev^a

AROMATICITY OF HETERO[8]CIRCULENES

^a Bohdan Khmelnytsky National University, Cherkassy, 18031, Ukraine

^b KTH Royal Institute of Technology, Division of Theoretical Chemistry and Biology, Stockholm, Sweden

^c Department of Chemistry, University of Copenhagen, Universitetsparken 5, DK-2100 Copenhagen Ø, Denmark

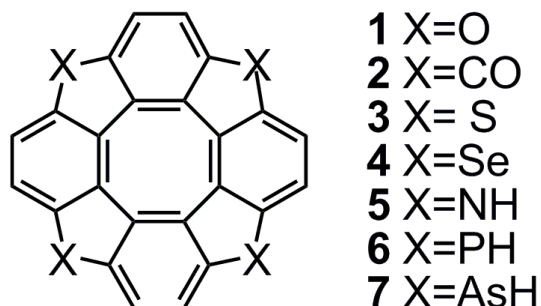
The molecular structures of the studied hetero[8]circulenes **1–7** (Fig. 1) have been optimized at the density functional theory DFT/B3LYP [1, 2] level with the possible symmetry constraints control using the 6-311++G(d,p) basis set [3]. Aromaticity of the molecules **1–7** have been studied based on the nucleus-independent chemical shifts (NICS) and gauge-including magnetically induced currents (GIMIC) criterions.

The molecules of hetero[8]circulenes **3, 4, 6, 7** exhibit deviation from planarity and belong to the D_{2d} symmetry point group in contrast to previously studied planar circulenes **1** and **5** which correspond to the D_{4h} symmetry [4]. However, S-containing circulene **3** was found to be almost planar with a very small deviation from planarity (near the 2°). All other hetero[8]circulenes **4, 6, 7** possess a clear saddle shaped structure (the corresponding bending angles for the cyclooctatetraene core are 12° , 24° , 17° , respectively).

According to NICS and GIMIC calculations all of the hetero[8]circulenes (Fig. 1) demonstrate the bifacial aromatic/antiaromatic nature. The inner octatetraene core of the studied molecules is characterized by the presence of paratropic (“antiaromatic”) ring currents, whereas the outer macrocycle constructed from the five-

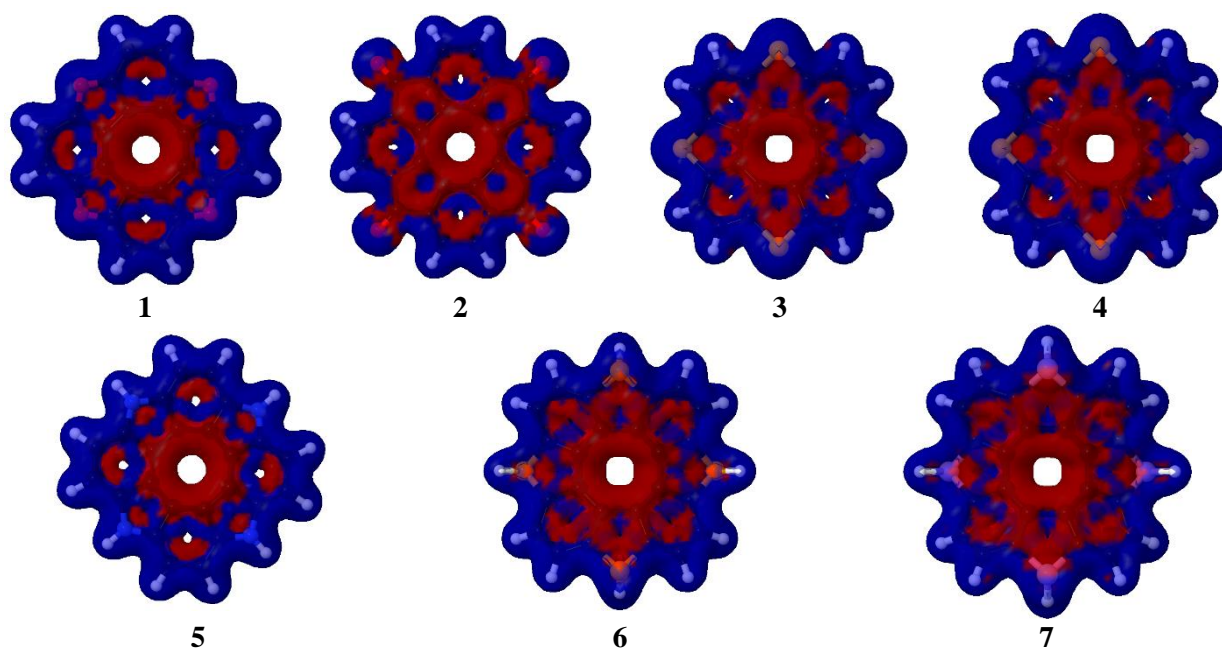
and six-membered rings possesses the magnetically-induced diatropic (“aromatic”) ring current (Fig. 2). In this way, hetero[8]circulenes **1–7** represent almost non-aromatic species for which the paratropic ring current slightly dominates above the diatropic one (Table 1).

Fig. 1. Molecular structures of the studied hetero[8]circulenes **1–7**

Table 1 The total ring current strength (I_{tot} , in $\text{nA}\cdot\text{T}^{-1}$) and the nature of full macrocycle for the hetero[8]circulene molecules **1–7**.

Circulene	Total current strength, $\text{nA}\cdot\text{T}^{-1}$	The nature of a whole molecule	Circulene	Total current strength, $\text{nA}\cdot\text{T}^{-1}$	The nature of a whole molecule
1	-2	weakly antiaromatic	5	-0.5	nonaromatic
2	-4	antiaromatic	6	-2.5	weakly antiaromatic
3	<(-1)	nonaromatic	7	-4	antiaromatic
4	~(-1)	nonaromatic			

Fig. 2 The ring-current densities in hetero[8]circulene molecules **1–7** (red and blue colours denote the paratropic and diatropic ring current densities, respectively).

An interesting feature of hetero[8]circulene **2** is a presence of a unique system of two adjacent antiaromatic five- and eight-membered rings (Fig. 1). At the same time, benzene rings retain aromatic character (Fig. 2). Thus, circulene **2** represents the net antiaromatic species ($I_{tot.} = -4$ nA/T, Table 1), *i.e.* the paratropic current component inside the COT ring dominates over the diatropic component of the outside benzene fragments (Fig. 2).

References:

- [1] A. D. Becke, *J. Chem. Phys.*, 1993, **98**, 5648.
- [2] C. Lee, W. Yang and R. G. Parr, *Phys. Rev. B: Condens. Matter Mater. Phys.*, 1988, **37**, 785.
- [3] R. Krishnan, J. S. Binkley, R. Seeger and J. A. Pople, *J. Chem. Phys.*, 1980, **72**, 650.
- [4] Electronic structure and spectral properties of heterocirculenes : monograph / B. F. Minaev, N. M. Karaush-Karmazin, G. V. Baryshnikov, V. A. Minaeva. – Cherkasy: Publishing dept. Chabanenko Yu. A., 2018. – 300 p.

Ben Hamoo M.^a

THE INFLUENCE OF EMIGRATION PROCESS ON THE ISRAELI EDUCATION SYSTEM DEVELOPMENT: HISTIRICAL AND POLITICAL APPROACH

^aInstitute of international relations of Moldova (IRIM), Chisinau, Moldova

At the dawn of the twenty first century, close to 200 million individuals lived as immigrants outside their birth countries, up from 154 million in 1990; and nearly one in ten residents of advanced industrialized states was an immigrant. These numbers reflect increasing population movements into and out of almost every state within the global political economy [2]. Just as the 1990s saw global trade and investment approach their highest levels since the first great period of globalization, so too have recent years brought a second epoch of radical growth in global population flows. And just as heightened economic integration prompted backlashes against globalization at each century's turn, so too has the recent surge in international migration provoked widespread public opposition in industrialized countries although effective immigration controls have rarely been put in place [4].

This polarization in immigration reviews political science explanations for unmet demands for immigration control, and for variations in immigration policy more

generally. It is beginning by reviewing the assumptions on which most models of immigration and politics are built assumptions about why people migrate and about the impacts of immigration (real and perceived) within migrant-sending and migrant-receiving states. Then, it turns to models of immigration policy making. Although the recent gap between formally restrictive policies and de facto permissiveness in the immigration domain partly reflects structural and technological obstacles to effective policy making. most of the models that seek to explain immigration policy outcomes focus on domestic interest groups, political institutions, and/or international-level determinants of immigration regulations. Finally, it argues that even though states' ability to control inflows is imperfect, migration policy affects both the nature of migration and the distribution of its costs and benefits. Political scientists should continue to analyze this important issue [3].

Based on an in-depth research concerning the modern-day immigration phenomenon, the author of the research concludes that throughout the history of nations as per the immigration of populations amongst countries and continents, there has been one shared characteristic. There are different theories which explain the mobility of the population, mainly due to the reasons which have to do with the economic-survival cause. Amongst these theories are the Neo-Classical and the Economic theories, alongside the Koopmans Immigration Theory. It is our belief that it is necessary to explain that in recent years, the immigration pattern has become an upmost social-political element which keeps governments and countries occupied. During these recent years, the European Union has been dealing with the immigration topic and we have been witnessing various political decisions, as well as differences in the way different nationalities and the European Union relate to immigration, and, even more specifically, the way the American nation refers to immigration from South America.

The immigration and its influences have different definitions deriving from various perspectives. In her article, the author of the research perceives the immigration as a positive phenomenon, which is explained by her as a process through which people become permanent residents or citizens of a new country. Historically speaking, the

immigration process had social, economic, and cultural benefits to the countries. The immigration experience is wide-spread and diverse. In many cases, it had caused the development of multi-cultural societies, and, in fact, many modern countries are characterized by a wide array of culturalism and ethnicity deriving from previous immigration periods. The author of the research has reached this conclusion, based on the Israeli experience in the absorption of immigrants throughout its seventy years of existence.

According to the immigration theories and the various models for the accommodation of immigrants within a given society, there are critical characteristics whose very existence shall affect the products of the accommodation of immigrants within the absorbing country. These characteristics contain the age of the immigrants, the level of education, their country of origin, their culture and work ethics, the will to become assimilated within the absorbing country, the family ties, and, naturally, the preparation of the absorbing country within the necessary systems. The author of the research believes that the most significant factor is the composition of the capital of the immigrants. Studies have shown that the higher the composition of human capital is, based on the criteria mentioned, the more significant the way the immigrants get accommodated and absorbed is, and thus, the community of immigrants are not just being "contributed to", but are also being actual "contributors."

The world of research knows how to distinguish different kinds of immigrants, and has even characterized those using social, economic, and cultural definitions. The author of the research characterizes the immigrants into the following categories: Work immigrants, political and security immigrants (whom are seeking asylum), immigrants whom had immigrated due to family reasons, as well as due to ideological reasons (such as in the case of the Jewish people immigrating to the State of Israel). The history of the immigration marks several areas from which, through the years in modern times, there exists immigration to developed countries. We can see that a great deal if immigrants had arrived from countries in central and eastern Asia (China, Pakistan, India, Afghanistan), and, of course, many have come from the African continent (Somalia, Tunisia, Libya) to Europe, as the United States and Canada thrust a great

deal of immigrants from South America. This movement of immigrants is a worldwide immigration map of several decades.

The immigration process in Israel. The absorption of immigrants in Israel has undergone a great deal of changes, and from each one of them, a great deal of lessons was learnt. The author of the research emphasizes the integration in education, in which the Ministry of Education has established clear policies and guidelines as per the absorption of students in all types of systems (from kindergarten to university). The guidelines and policies include deployment as far as work jobs, investment in equipment, guidance of education and treatment staffs, and guidance assistance to immigrant families are concerned. In this case, as in previous others, the Ministry has no other reference, whether the immigrants have come due to an ideological-economic basis (from countries such as France, the former Soviet Union, Ethiopia, or the United States) using the *Law of Return*, or immigrants who arrive due to economic or security motives (such as immigrants from Africa, refugees, foreign workers from China, African countries, Ukraine) .

A significant part of the conclusions of the author of the research from is the mapping of immigrants in various cities in Israel. As was published in her article, "*THE INFLUENCE OF THE IMMIGRATION ON THE EDUCATIONAL SYSTEMS*" [1], the author of the research believes that the geographical living place of the immigrant families has a significant impact on the entire absorption process. Based on the mapping of the immigrants, it is possible to observe the existence of a community, cultural and preservation of the multi-cultural way of life of the original communities. The change undergone by the State of Israel from the "melting pot" attitude to an attitude of multi-culturalism, which is characterized by a more advanced absorption of the various communities – such as the former USSR, France and the United States. This new line is promoted by the Ministry of Education, alongside the creative policies of the Ministry of Absorption.

The standards set by the Ministry of Education include an integrative and holistic reference to the needs of the family and of the entire community. These standards are budgeted by the Ministry of Education in accordance with the Ministry of Finance in

favor of the local authorities, and, in particular, in favor of the educational establishment. They include improvement and development of a learning atmosphere (particularly with regards to the characteristics of the equipment and tools), creation of a social environment which preserves the uniqueness of the immigrant, but also connects him to the unique symbols of the country. All of these shall come about within the curriculum, the teaching of the language, the knowledge of the history of the country and nation, as well as symbols which are related to Judaism, its customs and religious laws (for religious people). In addition, a major emphasis is placed on the human capital which accompanies the processes of absorption – i.e., the inter-professional staff. There is no doubt that an utmost integration of society shall occur providing there is a staff of teachers, guides, escorts and caretakers who support the family members and escort them during the beginning period of their life within the new country.

References:

[1] Ben Hamoo, M. The influence of immigration on the educational systems. In PROBLEME ACTUALE ALE CONTEMPORANITĂȚII: CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI CĂILE DE REZOLVARE, UNIVERSITATEA SLAVONĂ, 24-27 апреля 2018, Chisinau, Moldova.

[2] Castles, S., Miller, M.J. The Age of Migration, 6th Edition, International Population Movements in the Modern World. London: 2020 Macmillan Education Ltd. 4 Crinan St. 2014. 255 – 257 p. Available at: <http://www.age-of-migration.com/web-links#one> .

[3] Chiswick, B.R. The Effect of Americanization on the Earnings of Foreign-born Me. Journal of Political Economy 86, no. 5, 1998. 897-921 p. Available at: <https://doi.org/10.1086/260717>

[4] Faist, T. The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces. London: Clarendon press – oxford, 2000. 121 -123 p. Available at: <https://doi.org/10.1093/acprof%3Aoso%2F9780198293910.001.0001>.

Dinner D. P.^a

EMIGRATION PROCESS INFLUENCE ON DEVELOPMENT OF SOCIAL AND LABOR RELATIONS IN ISRAEL

^aInstitute of international relations of Moldova (IRIM), Chisinau, Moldova

Human immigration is defined as a permanent or nearly permanent change of residence by people and families. The permanent or nearly-permanent traits of this phenomenon define the immigration from mere tourism. The very definition of the mobility is a part of the hardships which lie in the studies concerning immigration

because it is unknown whether it is a permanent event – i.e., immigration. Thus, the definition of the term "immigrant" is troublesome. Most of the methods for data collection concerning international immigration are usually unable to distinguish between the temporary and permanent events. To say the least, in a simpler manner, it is possible to define the term "immigration" as a change of place. As a social phenomenon, the immigration affects all aspects of life – in the determination of the size and magnitude of the population, as well as in the understanding of problems and social changes within a given community or country. The immigration influences both society as a whole and the immigrants themselves. The international immigration has to do with political and religious changes, and, furthermore, there is also a need to get used to different cultural environment and surroundings. In recent years, the differences amongst the various kinds of immigration are not as clear and defined as the immigration phenomena which had occurred fifty years ago. Moving from Mexico to southern California, for example, is not very far and does not require such a drastic lifestyle change – despite of the fact that it is still considered to be an international immigration.

According to Faist, & Gerdes [5], immigration has an impact both on society in general and on migrants themselves. International migration is linked to political and religious changes, as well as the need to adapt to a different cultural environment. In recent years, the differences between the various types of immigration are less clear and distinct than those of immigration fifty years ago. The transition between Mexico and southern California is not so remote and does not require such a drastic change in lifestyle, even though it is an international migration [2]. In the late 1990s, sustained economic growth in most Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) countries and the development of the information economy led to a considerable increase in migration of highly skilled individuals, especially in science and technology. Some OECD countries relaxed their immigration policies to attract highly qualified foreigners to sectors facing labor shortages. In the context of increasing internationalization of education, academic mobility appears as a potential source of qualified workers from host countries' perspective, either during their studies or

through subsequent recruitment. Study abroad can be part of a deliberate immigration strategy from the perspective of students [4].

The current policy of absorption in Israel. Israel has remained the only western, democratic country which does not have an immigration policy. The basic assumption is that Israel willingly accepts Aliyah ("ascent"), but in reality, it has begun to accept immigrants to its borders, to a large extent, regardless of the Israeli Law of Return. Israel does not possess a modern legislation concerning immigration. Its authorities are not equipped to deal with the challenge it involves. There is a lack of strategic thinking and vision. Long turn goals have not yet been defined and there is no credible database which may serve as a basis for the determination and implementation of policy. The current reality derives from ad hoc decisions, some of which were arbitrarily decided upon by official clerks, without looking at the big picture. This situation came about in light of the dramatic qualitative and quantitative changes which have occurred. As a part of these changes, Israel has accepted into its borders some of the highest amounts of immigrants whom were not allowed to immigrate based on the Law of Return. It also appears that the number of illegal immigrants accepted by Israel in recent years is probably the highest in the world. If the current situation continues, it shall lead to damages to the unique interests of this country, as well as to the instances of abuse and cruelty towards these immigrants. This is a situation which shames Israel both as a nation and as a country. Israel needs to establish an immigration policy as well as a policy directed towards non-Jewish immigrants. The current document proposes, for the first time in Israel, a comprehensive and detailed delineation for such a policy .

The existing reality places Israel within the global discussions concerning immigration and immigrants and describes its new characteristics and challenge which are involved within it. The purpose of the required policy is to point out that the discussion concerning immigration deviates from the classic discussion concerning self-definition of nations and their cultural, economic, and demographic unique character and style. Furthermore, it points out to Israel's need to join in the international discussion concerning immigration, a discussion which is characterized by many joint characteristics. Israel must learn from the accumulated knowledge worldwide as it sets

out to consolidate its most needed immigration policy, and to do so cautiously, in light of its unique characteristics and needs.

The policy of absorbing immigrants is very influenced by the social, economic, security and political reality within the absorbing country. It also changes in accordance to this reality. In Israel, one can find different trends of absorption of immigration which reflect its political and economic situation, and in accordance with changes which have occurred in Israel over the years .

In light of the great extent of the immigration waves, and in order to avoid continuous dependence of the immigrants within the unprofessional absorption mechanisms, it had previously been decided to institute the "direct absorption" method. This was the way in which most of the immigrants had become absorbed in Israel. Each immigrant was provided with an "immigration basket", inclusive of an initial sum of money and monthly ration. This financial support was intended mainly in order to assist in dealing with the required expenses as well as in the allowance of initial settling down of the immigrants and their families. The choice of "direct absorption" was mostly done independently and following consultations with various factors as well as with the local community. In most cases, this choice was decided upon without direct intervention or personal direction on the part of the state. The immigrant to Israel finds him- or herself dealing (as early as while he is still in his homeland) dealing with a vast number of organizations, without one main "address" for management of the entire absorption process. When examining several organizations, it is possible to see how problematic the absorption process is. It is correct to determine that in historical hindsight, the path and course undergone by the immigrant under the current absorption policy, has failed in its entirety .

The reasons for this are varied. Various solutions have been given to them throughout the years. In addition, this trend of occupational and economic policy had led to a great disappointment on the side of the families of immigrants. Furthermore, the data concerning the return of the immigrants to their homelands – a return which is on a constant rise. It is worthy of mentioning that the expectations of the immigrants for a rapid integration (as was promised to them in the beginning of the process) were

quickly shattered. The lack of proper organizational basis, a limited infrastructure as far as its manpower is concerned, and the lack of deployment on the part of the state of Israel to absorb such an enormous amount of people, have all led to a weakening of the abilities of the national and local authorities. The economic data as a whole, which were presented in the previous chapters, present, on the one hand, and a very sad picture of the absorption process, and returning to the homeland on the part of quality communities such as immigrants from Russia, the United States, France and Canada, on the other hand .

There is no doubt that the waves of immigration have brought upon them both a positive and negative influence on the civilian society, as well as with an emphasis on the Israeli work relations. On the positive side, the need for the "survival" of immigrants had led them to become integrated in the Israeli society. This has led to a situation in which different paradigms which are related to the characteristics of the labor market in Israel, which are related to the data and influences which were presented throughout the previous units and clauses. We find a positive influence on the raw product, on the trade and economy, on the filling of work positions of needed employees whom are lacked in Israel, such as the medical, engineering, infrastructure and energy positions. In addition, the social contribution to the world of cultural content was significant. Artists have arrived in Israel, leading to a great development of the music industry. On the negative side, the entrance of immigrants has led to a negative discontent amongst the local communities. A great deal of complaints was heard regarding the corrective discrimination of workers were unwarranted.

References:

1. Abrams, K. Immigration Status and the Best Interests of the Child Standard. London: Soc. Pol'y & L, 2007. 87 p. Available at: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/vajsplw14&div=9&id=&page=>
2. Bawer, B. While Europe Slept: How Radical Islam is Destroying the West from Within. Toronto: Doubleday press, 2006. 255 p.
3. Bosniak, L. Being Here: Ethical Territoriality and the Rights of Immigrants. Vienna: Theoretical Inquiries in Law 8(2). 2009, 389 – 393 p. Available at: <https://doi.org/10.2202/1565-3404.1155>
4. Carrera, S. In Search of the Perfect Citizen? The Intersection between Integration. Boston: Boston University, 2009. 7-11 p. ISBN 978-90-04-17509-9
5. Faist, T., Gerds, J. Dual citizenship in a Age of Mobility. Bellagio: Bielefeld University, 2008. 12 – 14 p.
6. OECD – data. <https://stats.oecd.org/> (Visit in: 4.5.20).

**COMPETITIVENESS OF EDUCATION SERVICES IN THE
INTERNATIONAL MARKETS: ISRAELI EXPERIENCE
IN VARIUS SECTORS**

^aInstitute of international relations of Moldova (IRIM), Chisinau, Moldova

The worldwide theories which exist in the current age create a significant effect on all types of organizations – both business and public. We have been witnessing years in which the competition amongst various institutions and companies reaches record high levels due to the existing needs and the abundance of institutions which compete each other in search for clients. Nowadays, there is not one organization which does not embrace some sort of competitive attitude in order to survive financially and to present maximal vitality amongst its target populations [3]. All of the existing literature emphasizes the importance of the human assets within the various systems of education and the various educational services. According to the experts, there is no way to advance the educational services without placing a major emphasis on the human assets (school teachers, kindergarten teachers, instructors, principals). Since the competitiveness is already integrated within the educational services, there currently exists a new paradigm for marketing and educational services. According to Drucker [2], the transferal from the classical to the new approach for marketing educational services creates a new marketing discourse which focuses the educational service strategy on the following: Creating a renewed vision, granting the learner personality tools rather than just knowledge, investing a common investment in human resources, focusing on creating a dialogue with the individual students during and throughout the lessons (both in school and in academic studies), creativity and the integration of the student within the decision-making processes.

The Israeli education system. The models who lead the educational services to success and excellence are based on the Total Quality Management (TQM) Model, which was established by a researcher named Demming [1]. The diagram of the TQM model, is composed of eight principles, which, through their very presence and

implementation, shall enable the organization to lead workers into organizational excellence. The author of the research concludes that the entirety of the components – which include, amongst other components, the organizational leadership, the inclusion of workers and the transparency of processes, the focus on the client, and the aspiration to zero mishaps. Together, all of these lead to the existence of an organizational culture and quality of goods and services.

The European EFQM Excellence Model is the current leading model within the various sectors. The author of the research presents its implementation in Israel, in the northern district of the Ministry of Education, as it is being implemented within the various types of schools. The model consists of a gradual process of nine factors, in which each one bears weight within the working process (the weight comes about in success percentages). The European EFQM Excellence Model allows the teams of staff to understand the cause and effect relations, i.e. what the organization achieves and the reasons for those achievements. The model is based on a series of three combined factors. The basic terms of excellency, the criteria for excellency, and the RADAR, which is a tool designed to lead a systematic improvement in all the fields with which the organization deals with. In fact, the model fits any type of organization (big or small, public or business). The author of the research is a big believer in the implementation of the European Excellence Model. She intends to use the implementation of the model within her job as Area Manager in a teachers' college of education, as well as in the articles she shall present in future conferences.

The legislation and the national regulation with regards to the competition between the centers of teacher-training in Israel have undergone changes since 2012, when the decision was made to implement a structural reform as per the teachers' training colleges. There is now a separation amongst the hands-on operation and the budgeting aspects of the teachers' training colleges. When these aspects of the teachers' training colleges were established, they had belonged to the Ministry of Education, and not to the academic organization to which all other academic institutions abide by – the Israeli Council for Higher Education. As a result, these colleges had encountered a management approach which is distinct from those employed by universities and local,

professional colleges. This distinction had led to the creation of political tensions and alienation between these two government bodies, and this had had a major impact on the way these colleges were run. In his annual report for the year 2015, the State Comptroller of Israel had commented concerning the lack of implementation of decisions made by previous committees and demanded that they be implemented at the earliest time possible.

The idea is to merge the teaching colleges into a total of eight which shall be supervised by the academic and management of the Israeli Council of Higher Education and the budgeting committees of the Israeli higher education institutions of education. The author of the research believes that this shall lead to a marketing survival need of these colleges in order to prove their necessity. There are a table in the study which present the ever-increasing demand of higher education students to join the teaching profession, and proves that there indeed is a place for competition amongst colleges to compete over the Israeli students' will to become a teacher. The author of the research concludes that in light of the above-mentioned data, these colleges must create marketing tools, similar to those being implemented in the world, and thus, she shall present examples for such models, in places such as England, the United States, Australia and Germany .

The research in Israel - Excellence Education programs in Israel. The author of the research also concludes, based on his own personal experience, that the colleges do not adopt programs for the development of academic and management excellency, with the exception of the "REGAVIM" ("Lumps of Earth"), which deals with teacher training, nor are they aware of their problematic marketing and competition situation. Only recently, as of 2012, have they begun to create structural and perceptual reforms in order to survive within the academic competition and to cling onto the changes which are occurring within the academic zone, and, more generally, within the worldwide training of teachers. As was presented in the graphs at the thesis, the academic management policies of the United States and Germany do not exist at all in Israel .

The Northern District of the Ministry of Education implements several projects of management excellency following its joining to the European Foundation for Quality Management (EFQM). Examples of these are the Oranim Teachers' College, a school in the Julis village, and the "REGAVIM" Program for training excelling education students. The author of the research concludes that organizations and local authorities which have adopted a certain model of excellence (EFQM, TQM, management according to particular goals) are successful in advancing the results achieved by the organization and its economic functioning. This contribution helps achieve organizational excellency as well as to reach a good place in the competition between the educational services provided in Israel.

The author of the research passed out a questionnaire to a hundred and fifty students of education **from three different teachers' colleges**. The results of the questionnaire showed that the internationality and competitiveness, which are required in the present time, are almost **non-existent** within the colleges. Due to the functioning deficits of their marketing interface, the teachers' colleges are not financially successful, and the government is preparing programs for cutting down on the number of these colleges. The results of the research presented a picture which was already clear from the analysis of the policy concerning the management of the colleges, their abilities to recruit students, and the entire establishment of the teachers' colleges – Ministry of Education – Council.

The analysis of the findings shows that the internationality topic, which appears in questions 30-40 of the questionnaire, is dominant. On the one hand, the students are requesting to receive international contents from scholars who have international knowledge and experience, and on the other hand, they are not particularly interested in studying from Israel, or even to get experience working in Israel for more than three years (questions 34 – 40). This reality also hurts the understanding of the Israeli teacher as per the contents related to macro- and micro-economics, the marketing of organizations, and the role of the teacher within the world of the future school. The author of the research concludes, based on graphs from the thesis, and the charts, that the training programs, the teaching staff, the administrative staff, the lack of exposure

to internationality, internal organizational policies without any openness to external quality inspections. There is a clear lack of an intervention on the part of an external factor such as the Israeli Council of Higher Education, which is aware of the need for competitiveness, internationality and openness to the academic world outside of the borders of the country. Not a single academic or professional cooperation was found amongst countries and mechanisms of teacher training within other countries, with the exception of local initiatives, most of which had occurred within the Northern District of the Ministry of Education.

References:

1. Demming, E. Out of the crises. London: MIT press, 2006. 135 p. ISBN-13: 978-0262541152.
2. Drucker, P. F. The Effective Executive: The Definitive Guide to Getting the Right Things Done (Harper business Essentials) New York: Collins publisher, Paperback, 2008. 216 – 218 p. ISBN – 13 – 978- 006- 051607 – 0.
3. Frank M., Horwitz, M., Neville, A. Organization Design for Service Excellence: A Review of the Literature. London: Human Resource Management, Vol. 35, Number 4, John Wiley & Sons, Inc, 2009. 471-492 p. Available at: CCC 0090-48481961040471-22.

Manal Habashi^a

ISRAEL-ASIA RELATIONS: BALANCING ECONOMIC AND NATIONAL SECURITY

^aInstitute of international relations of Moldova (IRIM), Chisinau, Moldova

Introduction

According to Shaffer, energy security "is an element of any state's national security and for most an integral part of their foreign policy", due to the importance of energy supply to modern states. However, despite the hopes of liberalist theorists, Shaffer argues that a 'peace pipelines' i.e. energy partnerships or agreements which contribute to peace-building between hostile states "are so far a chimera". Energy infrastructure relations usually exist between states which are a-priori in good relations, and when energy infrastructure exists between states which do not enjoy good relations, "it often becomes a source of tension or a symbolic battlefield".

Gawdat Bahgat argues that energy supplies differ from other commodities in their strategic importance. According to Bahgat, "energy cooperation simultaneously

reflects and reinforces strategic ties" and therefore "cannot be understood separately from a broader geopolitical context". Additionally, Bahgat argues that unlike zero-sum issues in international-relations, energy trade between states "is largely a win-win situation, where all parties can gain". The supplier state earns a steady flow of revenue, while the importing state enjoys a stable supply of energetic resources.

As a further theoretical conclusion, Shaffer argues that transit states often complicate the supply of energy. According to Shaffer, relations which involve transit states "require a much higher degree of management and are inherently less stable than direct natural gas supply relations".

According to Shaffer, Natural gas is "the world's fastest growing primary energy source", due to many newly found reservoirs. Natural gas also enjoys high attractiveness since it produces considerably lower climate-change related emissions and other pollutants, in comparison with oil or coal. However, due to its physical qualities, natural gas is transported mainly by pipelines, with only a small amount of the worldwide traffic shipped as Liquefied Natural Gas (LNG) in tankers. LNG trade requires massive liquefaction and regasification facilities, which are highly expensive. As a result, natural gas does not act as a 'global commodity' similar to oil, but is instead traded in individual long-term bilateral contracts between a consumer and a producer, which set a price for their point-to-point connection, largely detached of a global market. These constraints on natural gas trade have visible political effects. According to Shaffer, "the nature of natural gas transport ties it considerably more to politics between states than most other fuel sources, including, in many cases, oil supply". Due to its bilateral nature and high-cost long-term investments needed, natural gas trade has "extreme vulnerability to political influence". If the global energy market will indeed enter a "Golden Age of Gas", these geopolitical implications are sure to be noticeable

1. Diplomacy in the Service of the Israeli Economy.

The Economic Affairs Division of the Foreign Ministry plays a pivotal role in formulating Israel's economic foreign policy, and is charged with promoting Israel's economic and trade relations on the global, bilateral and regional levels.

With the help of Israel's missions abroad (close to 100 around the world), the Economic Affairs Division identifies Israel's economic and commercial interests and works in close cooperation with the missions, other departments in the MFA, other government ministries, the Export Institute and the Israeli business community to promote these interests. It handles issues in the fields of finance, trade, agriculture, aviation, maritime traffic, tourism, computerization, communications, and others.

The Economic Affairs Division facilitates negotiations on free trade and other economic agreements, organizes visits of finance ministers and professional delegations from other countries, promotes international fairs and conferences, disseminates economic information, provides assistance to Israeli companies to facilitate exports and investments, encourages cooperation in research and development, and much more.

Along with constructive economic activities, economics is sometimes exploited to promote a particular political agenda. This is the case with the attempts to boycott Israeli products in some countries and the lobbying activities designed to delay economic agreements and thereby apply political pressure on Israel. However, in the wake of the peace agreements with Egypt and Jordan and the political negotiations with the Palestinians, efforts have been redoubled to utilize economics as a positive tool to enhance understanding and promote peace. The Economic Affairs Division is involved in many regional initiatives in the Middle East and in promoting economic relations with Arab countries in the Gulf and in North Africa.

The Economic Affairs Division is responsible for a number of fields of activity:

- Providing political and economic assessments and recommendations to governmental ministries and institutions and to the missions abroad;
- Promoting international economic agreements, in conjunction with the relevant government ministries;
- Promoting Israeli participation in international economic organizations, such as the World Trade Organization (WTO), the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD); and the Food and Agriculture Organization of the UN (FAO), to name a few.

- Reinforcing Israel's image abroad as a modern industrial economy and power house for cutting-edge technologies;
- Assisting Israeli companies in their operations abroad;
- Providing information, consultations, and other types of support in Israel and abroad (through the Israeli missions);
- Working with the various foreign embassies and Chambers of Commerce in Israel

The Israeli economy continues to register remarkable performance, with strong growth, low and falling unemployment and sound public finances leading to the 15th consecutive year of economic expansion. Further reforms will be needed to drive down inequality and raise living standards for all Israelis, according to a new report from the OECD.

The latest OECD Economic Survey of Israel says population growth, strong economic fundamentals and the dynamic high-tech sector are underpinning today's robust expansion. With the continuation of accommodative monetary policy in a stronger external environment and planned investments in offshore gas fields expected to spur future growth, Israel can turn its focus toward new policies that will make its economy both more efficient and more inclusive, the Survey said.

The Survey, presented in Jerusalem by OECD Acting Chief Economist Alvaro Pereira, Shai Babad, Director General of the Ministry of Finance and Yoel Naveh, Chief Economist, projects growth around 3 ½ % over the 2018-19 period. It identifies priorities for future public policy action, including further reforms to education, infrastructure and product markets that can enhance both inclusiveness and productivity.

“The Israeli economy has grown faster and more consistently than nearly any other in the OECD for the past 15 years,” Mr. Pereira said. “Unemployment is at historically low levels, and the rise in people with jobs has had a significant impact on the continuing convergence of living standards in Israel with those in the most advanced economies.”

“Today’s excellent outlook offers Israel a unique opportunity to prepare for the challenges of the future, by taking steps to raise productivity, improve social cohesion and guarantee high quality of life for all Israelis,” Mr. Pereira said.

Labor force participation rates, education and skill levels remain low for Israeli-Arabs and the ultra-Orthodox, or Haredim Jewish groups, contributing to Israel’s high poverty rates and low productivity, the Survey says. Better social and labor market integration of these groups, which will represent half of the population by mid-century, is crucial.

Reforming product market regulations and improving infrastructure and education should be at the core of future structural reform plans to boost productivity and enhance inclusiveness.

Enhancing training and education for Israeli-Arabs and Haredim will be essential to improve their economic opportunities and make future growth more sustainable. Reforms and more public investment in education would develop their skills, allowing them to find well-paid jobs in high value-added sectors, the Survey said.

Addressing Israel’s large infrastructure deficit, especially in public transport, would reduce the country’s considerable road congestion and poor air quality while improving access to the labor market, particularly for disadvantaged groups living in peripheral zones. Better infrastructure in disadvantaged areas, especially Arab cities, would improve job prospects and well-being.

During his recent campaign, U.S. President-elect Donald Trump revealed little fondness for free trade agreements. But in the Middle East, there is at least one that deserves a second look: The Qualifying Industrial Zones (QIZs) protocol between Egypt and Israel, which, guided by U.S. commercial diplomacy, enhanced cooperation between the two countries beyond traditional security matters and into economic ties. It also helped save the Egyptian textile industry, benefited thousands of companies, and created hundreds of thousands of jobs.

The QIZs were meant as extension of the U.S.-Israeli free trade agreement of 1985. The first round of talks began in July 2003, and the negotiations aimed to extend preferential treatment in U.S. markets to exports from designated areas in Egypt. For

their part, the Egyptians wanted to avoid future setbacks from the changes in the WTO textile quota regimes. They were also trying to mimic Jordan's own QIZs and to secure a free trade agreement with the United States. As for the Israelis, they were keen on giving legitimacy to the business relations that had existed between the two partners for years without public recognition.

Both sides continued to rally behind the QIZs until, in December 2004, Rashid Mohamed Rashid, then Egyptian minister of commerce and external industry, and Ehud Olmert, then a cabinet minister, finally signed the deal under the observance of the American representative, Robert Zoellick. At the time, Washington was pursuing a broader long-term strategy in the Middle East that aimed to promote political and economic stability by increasing regional countries' trade and investment with the United States. Washington thus viewed the QIZ protocol as an effective tool for encouraging Egypt to liberalize its economy and engage its neighbors and the world.

Today, QIZ locations include Alexandria, the greater Cairo area, the central Delta region, the Suez Canal area, and upper Egypt.

Trans-Pacific View Author Mercy Kuo regularly engages subject-matter experts, policy practitioners, and strategic thinkers across the globe for their diverse insights into U.S. Asia policy. This conversation with Rebecca Zeffert – Founder and Executive Director of the Israel-Asia Center in Jerusalem – is 140th in “*The Trans-Pacific View Insight Series*.”

2. Identify three key areas of cooperation in Israel-Asia relations.

It is hard to speak of cooperation between Israel and Asia as a whole. Asia is a vast continent and each country in the region has unique bilateral relations with Israel, while some don't have diplomatic relations with Israel at all. What is important to note about these relationships in recent years, is that we see a clear acknowledgment from both the public and private sectors in Israel of the strategic importance that Asia holds, both politically and economically.

This is evident through the numerous visits over recent years by Israel's Prime Minister Benjamin Netanyahu and President Reuven Rivlin to China, India, Japan, Singapore, and Vietnam, and recent visits to Israel by [Indian] Prime Minister Modi,

[Japanese] PM Shinzo Abe, [Chinese] Vice Premier Liu Yandong, [Singaporean] PM Lee Hsien Loong and senior members of Vietnam's politburo. When we look at Asia's superpowers, the Israeli government has been very clear about its intention to advance these relations, going as far as to pass a specific resolution obligating different ministries to allocate funds to enhance relations with China, India, and Japan specifically.

We are also seeing increased efforts on the Israeli side to engage with Asia beyond the traditional areas of agrotech, defense, and security. These include collaboration across a range of innovation and technology sectors, in education, and even in disaster relief, resilience-building, and sustainable development.

Meanwhile, automotive, telecoms and electronics companies – from China, India, Japan, Korea, and Singapore – are establishing R&D centers in Israel to tap into the country's tech talent and innovation ecosystem.

Innovation is increasingly becoming a buzzword in India. In 2016, the country launched its flagship innovation program, Atal Innovation Mission, focused on scaling start-up incubation centers and promoting innovation culture among schoolchildren by providing them with hands-on experience in 3D printing, the internet of things (IOT) and robotics.

A consistent policy focus on innovation seems to have helped India improve its ranking in the Global Innovation Index, from 81st in 2015 to 57th in 2018. Notably, this strong domestic policy focus is supplemented by the country's ongoing diplomatic efforts in forging strong economic ties with other nations, based on innovation - a strategy known as 'innovation diplomacy'.

India's ongoing efforts in promoting bilateral investment and cooperation in the area of innovation had a strong impact in 2017. The theme of innovation, R&D and start-ups remained an important agenda point in almost all the bilateral visits of Prime Minister Narendra Modi and in other diplomatic engagements. The launch of the India-Israel Industrial R&D and Technological Innovation Fund in August and India's hosting of the Global Entrepreneurship Summit (convened by the US) in November

reflected the serious intent of the Indian government with regard to innovation diplomacy.

The India-Israel Industrial R&D and Technological Innovation Fund - the India-Israel Innovation Fund for short - encompasses an annual investment of \$4 million from each country for five years, putting its total value at \$40 million. The launch of the joint fund could potentially emerge as one of the masterstrokes of India's innovation diplomacy. To reveal its likely implications, it is critical to consider the famous Binational Industrial Research and Development Foundation (BIRD) program, incorporated jointly by the US and Israel in 1977.

Under the ambit of BIRD, funding is provided for the joint development of new products and technologies by Israeli and US companies. The idea was that US companies would benefit from Israel's high-tech talent pool, and Israeli companies from access to America's vast domestic and global market. The funding model adopted a hybrid investment banking approach, in which BIRD gives up to 50% of the total R&D costs, capped at \$1 million, to be repaid along with returns only following the commercial success of each new product. It's a win-win model for both the funding agency and companies, as BIRD takes no equity or intellectual property rights.

Since 1977, the BIRD program has funded more than 967 projects, with a cumulative fund disbursement of \$346 million. It has earned \$386 million, in the form of endowments and repayments. The cumulative sales value of products developed from its projects is estimated to be \$10 billion, demonstrating the tremendous commercial success and sustainability of BIRD over the past five decades.

Some of the biggest technology giants, including GE, Motorola and Texas Instruments, have been the beneficiaries of the program. Needless to say, BIRD also played a very important role in the growth of Israeli companies into global powerhouses - the type of development that Indian SMEs and start-ups are pushing for at the moment.

Have you read?

- This Indian start-up has created a wristband to help keep women safe
- IKEA has opened its first store in India

- Israel is a tech titan. These 5 charts explain its startup success

It is important to highlight that during the inception of BIRD, Israel was still recovering from the aftermath of successive wars with Arab nations. It was actively looking for key markets to which it could export its technology, to achieve higher economic growth in the light of a deepening strategic relationship with the US. This situation elicits a noticeable parallel to the current context, in which India is gearing up to tap the global market and experience innovation-driven economic growth while leveraging its growing strategic partnerships with both Israel and the US. Given the success of BIRD, one can only imagine the immense possibilities and market value that the India-Israel Innovation Fund could generate for both countries.

Along similar lines, India's hosting of the Global Entrepreneurship Summit, together with Modi and President Donald Trump's increasingly warm relationship, could be seen as a significant signal from the US that it is ready to expand its economic relationship with India in the areas of joint product development and innovation commercialization, like it did with Israel in 1977. The important question is: how should India position itself to reap the benefits of such opportunities, and lead the way towards innovation diplomacy?

India is the planet's sixth largest economy. It presents huge market potential for almost every company in the world. The country suffers from a dichotomy: on one side, it has huge unmet needs for affordable healthcare, safe drinking water, agriculture, and pollution and disaster risk reduction; on the other side, it has a growing pool of young technology enthusiasts and innovators. This uncommon phenomenon ideally positions Indian start-ups and companies to collaborate with their global counterparts under the umbrella of bilateral innovation funds, to develop effective technological solutions for addressing social issues, with the potential to scale up for global markets.

In light of the above, it is imperative that the implementation and management of the India-Israel Innovation Fund should be done professionally, and in a manner similar to the BIRD program. The success of this joint innovation fund will greatly help India to establish similar bilateral innovation funds for joint development with other advanced nations such as the UK, France, Germany and Japan. France is already

showing a greater interest in deeper economic engagement. India will not let this opportunity pass. The time has come for it to define its terms of innovation diplomacy more assertively in the global arena.

Industry

Israel is today an industrialized country with most of its manufacturing, including many traditional fields, based on intensive and sophisticated research & development and hi-tech processes, tools, and machinery. This is the outcome of very rapid and intensive development.

Today's dynamic, widely diversified industrial sector was developed from small workshops, originally established since the end of the 19th century to manufacture farm implements and process agricultural products. Two incentives brought about the initial transformation of these workshops into more modern factories - the immigration of entrepreneurs and experienced engineers from Germany in the 1930s and the increasing demand for industrial products during World War II (1939-45) as the Allied forces in the region required various commodities, especially clothing and canned foods, and the region needed products that could not be imported from Europe because of the war.

Until the 1970s, traditional industries - such as food processing, textiles and fashion, furniture, fertilizers, pesticides, pharmaceuticals, chemicals, rubber, plastic, and metal products - provided most of the country's industrial output. In that period most resources were directed toward developing agriculture, food production and processing, laying infrastructure, and providing quick employment of many unskilled immigrants.

The next phase of industrialization concentrated on developing and manufacturing arms needed for the defense of the country. It was accelerated because of arms embargoes that endangered the nascent state. The vast investment in aviation and armament industries created new technologies that became the base for Israel's unique hi-tech industries, such as medical devices, electronics, computer software and hardware, telecommunications, etc. In the 1980s, Israelis who worked in the Silicon Valley returned to Israel, opening development centers of multinational companies

such as Intel, Microsoft, IBM, and others. In the 1990s a highly skilled immigration of scientists, engineers, technicians, and medical workers from the former Soviet Union enabled the upgrading of Israel's industry to its current level of sophistication, with its array of export products.

Due to its lack of natural resources and raw materials, Israel's one advantage is its highly qualified labor force, scientific institutes, and R&D centers. Today Israeli industry concentrates mostly on manufacturing products with high added value, by developing products based on Israel's own scientific creativity and technological innovation.

Table 1. Major indicators by Economic Branch, %

Branch	GNP	Labor force	Exports	investments
Industry	21,6	18	74	35
Agriculture	2,5	1,7	3	3
Construction	7,1	5	1	3
Transportation & Communications	10,2	6,8	8	32
Commercial Financial & Personal Services	31,1	35	24	13
Public Services	25	34	-	14

Source: Central Bureau Statistics

Unlike most developed economies, in which the number of persons employed in industry remained stable or diminished during the early 1990s, their number in Israel continues to grow, with more than 25 percent of the industrial workforce employed in hi-tech manufacturing.

In the past two decades, industrial output has made international-level strides in the fields of medical electronics, agro-technology, telecommunications, fine chemicals, computer hardware and software, as well as diamond cutting and polishing. In 2008, the manufacturing industry employed 384,000 persons (among them, the rate of those with higher education was second only to that of the work forces of the US and Holland). There were 11,000 industrial plants that produced an output of over \$58 billion - more than half of which was exported.

Hi-Tech Industries

The fastest growth rates (averaging 8 percent annually in recent years) are to be found in the hi-tech sectors. These sectors are skill and capital intensive and require sophisticated production techniques, as well as considerable investment in research and development, on which 4.9 percent of Israel's GDP is spent - the highest among OECD countries. The quality of this R&D in Israel is ranked, according to U.N. experts, among the first 10 in the world. A successful contribution to all these is due to academic research institutes, which provide much of the basic R&D, and venture capital.

The significance of hi-tech industries' growth may be illustrated by their having accounted for only 37 percent of the industrial product in 1965, a rate that grew to 58 percent in 1985 and around 70 percent in 2006.

Almost 80% of hi-tech products are exported, while the more traditional, low-tech firms export only close to 40 percent of their product. Hi-tech exports quadrupled from \$3 billion in 1991 to \$12.3 billion in 2000 and to \$29 billion in 2006 (plus another \$5.9 billion of hi-tech services exported). In 2009, the product of ICT (information and communications technology, a major part of hi-tech industry) amounted to \$19 billion. Contributing 17.3 percent of the business sector GDP, it employed 204,000 persons, and its exports were close to \$16 billion. Over 90 percent of the public budgets for R&D (\$7 billion in 2006) are allocated to hi-tech industries, much of which is channeled via joint venture capital funds.

In recent years, the government has been collecting fair dividends on its shares in these funds, over and above repayment of loans granted to successful start-up companies. In addition to the six binational foundations mentioned earlier, Israel has agreements for joint funding of R&D projects with the US, Canada, Italy, Belgium, Austria, France, Sweden, Germany, Holland, Ireland, Portugal, Spain, Hong Kong, India, Turkey and China.

The age of information technology (the Internet, electronic commerce, etc.) placed Israel's economy, and particularly its hi-tech industries, in the forefront of world development in these fields. A number of internationally recognized Israeli companies have been bought by top business conglomerates in multi-billion dollar transactions.

The number of new start-ups is very high due to the extraordinary innovative talent in Israel, coupled with the availability of highly skilled manpower. The growing presence of Israeli firms on Wall Street and the European stock exchanges is yet another manifestation of the respect with which Israel's hi-tech industry is regarded.

Israel's Diamond Industry

Israel is a leading world diamond manufacturing and trading center. The main reason is that the Israeli diamond industry is as multi-faceted as its diamonds. The Israeli diamond is synonymous with trust and reliability, and it is guaranteed to be conflict-free and genuine.

In addition, the Israeli diamond industry is a world leader in both cutting-edge technologies and craftsmanship, thus ensuring the best yield of polished diamonds from the rough. The large inventory of local production as well as tax-free rough and polished imports ensure competitive prices. The Israel Diamond Exchange is the largest diamond trading floor in the world, housing all of the operational functions and needs of every diamond buyer under one roof.

In 2008 diamond exports amounted to \$9.4 billion. Although the industry was badly hurt by the recession during the course of 2009, preliminary data shows that global demand picked up during 2010 and that export levels resumed their previous levels.

During 2009 Israel exported most of its diamonds to the US, with a similar number being sent to Hong Kong. Other important customers are Belgium and Switzerland.

Agriculture

Israel's agricultural sector is characterized by an intensive system of production stemming from the need to overcome the scarcity in natural resources, particularly water and arable land. The constant growth in agricultural production is due to the close cooperation between researchers, farmers, and agriculture-related industries. Together they develop and apply new methods in all agricultural branches. The result is modern agriculture in a country more than half of whose area is desert.

As Israeli farmers and scientists have had to contend with a difficult environment and limited water resources, their experience is especially relevant to the developing

world. Its success lies in the determination and ingenuity of farmers and scientists who have dedicated themselves to developing a flourishing agriculture, demonstrating to the world that the real value of land is a function of how it is utilized. The close cooperation between R&D and industry led to the development of a market-oriented agri-business that exports agro-technology solutions - particularly water solutions - world wide.

Agriculture in Israel is the success story of a long, hard struggle against adverse conditions and of making maximum use of arable land and scarce water (including from modern desalinization plants, the know-how of which is a winning export story). When Jews began resettling their historic homeland in the late 19th century, their first efforts were directed - mostly for ideological reasons - to turning barren land into fertile fields. The secret of Israel's present agricultural success lies in the close interaction between farmers and government-sponsored researchers, who cooperate in developing and applying sophisticated methods in all agricultural branches, as well as technological advancement, new irrigation techniques, and innovative agro-mechanical equipment.

Since Israel attained independence in 1948, the total area under cultivation has increased by a factor of 2.6, to approximately 1.1 million acres. The irrigated land area increased by a factor of 8, to about 0.6 million acres until the mid-1980s; however, owing to the growing shortage of water, coupled with intensive urbanization, this is now less than half a million acres. During the past half century, the number of agricultural settlements grew from 400 to 750, but the share of the population living in them has fallen from 12 percent to less than 5 percent.

Today, most of Israel's food is domestically produced and supplemented by imports, mainly of grain, oilseeds, meat, coffee, cocoa, and sugar, all of which are more than covered by agricultural exports. Farm production consists largely of dairy and poultry products. Additionally, a large variety of flowers, fruit, and vegetables is locally grown, especially in warm areas that give farmers an early advantage in European markets. During the winter months, Israel is Europe's greenhouse, exporting

melons, tomatoes, cucumbers, peppers, strawberries, kiwis, mangoes, avocados, a wide variety of citrus fruits, long-stemmed roses and spray carnations.

The share of agricultural product of the GNP declined from 11 percent to 2.6 percent between 1950 and 2008, and the proportion of agricultural exports decreased from 60 percent to less than 2 percent of total exports. This, despite an absolute increase of annual exports from \$20 million in 1950 to \$1.2 billion in 2009 due, inter alia, to the widespread introduction of innovative farming methods, modern irrigation and water treatment technologies, and export-oriented farming.

Construction

In the early years of statehood, residential building accounted for 84 percent of total construction output. Subsequently, allowing for more infrastructure construction, it fluctuated between 70-75 percent until 1991, when it leaped back to 86 percent in order to meet the demands of renewed immigration. As a result, the construction sector output also rose sharply in 1991, a year when the number of apartment-unit-starts reached an all-time peak of 83,500. Since then that annual figure has dropped steadily to 29,000 in 2004. The record number of new apartments completed was 70,100 in 1992, shrinking to 31,700 in 2005. Once considered a leading branch of the economy and a barometer of the economic activity, the construction sector contributed only 5 percent to the GDP in 2006, down from 30 percent in 1950.

While at first almost all construction was the result of government initiative and investment, between 1958 and 1989 its share fell gradually, from 67 to 16 percent. At the beginning of the 1990s it rose temporarily, when the private sector could not meet the fast-rising demand created by the sudden influx of hundreds of thousands of immigrants. In the last few years the general rise in the standard of living (together with foreign demand for property in Israel) seems to be indicated by a rapid increase in the most expensive class of apartments, especially in highly sought-after neighborhoods in cities such as Tel Aviv and Jerusalem.

Israeli companies are among the world leaders in the design and manufacture of building metal structures, prefabricated parts and components - such as doors, windows, sanitary equipment, plumbing components, fixtures and accessories, and

more. These goods are successfully marketed worldwide and may be found at major construction sites on all continents.

Transport and Communications

The importance of the transport and communications sector largely exceeds its small share in the economy's statistics, as it is an infrastructure industry serving all other branches of the economy as well as households. It is a service rather than a production sector, and is growing - as is the case in all modern economies - faster than the production industries. A remarkable growth in the aviation part of this sector took place in recent years (thanks to a parallel increase in tourism), but the growth of the communications sector has been even faster.

Transport and communications contributed 7 percent to the GDP in 2006, constituted some 8 percent of exports of goods and services, and employed 5 percent of the country's labor force. Thirty-six percent of its product originates from land transportation, 20 percent from shipping and aviation, 39 percent from communications, and the rest from various services.

Since the early 1950s, the total gross tonnage of the merchant fleet has grown more than tenfold, while air carriers now fly more than 100 times as many passengers. During the same period, the road length was doubled, the number of buses more than tripled, and the number of trucks increased tenfold.

Tourism

Tourists are attracted by Israel's geographical diversity, its archeological and religious sites, the almost unlimited sunshine and modern resort facilities on the Mediterranean, Lake Kinneret (Sea of Galilee), the Red Sea, and the Dead Sea.

In the year 2000, the largest number of tourists ever - 2.41 million - visited the country (compared to 33,000 in 1950, 118,000 in 1960, 441,000 in 1970, 1.18 million in 1980, and 1.34 million in 1990). This figure was topped in 2008 as Israel opened its doors to more than 3 million tourists.

Visitor figures continue to rise. In the first half of 2010, 1.6 million tourists visited Israel, 39 percent more than in the same period last year, and 10 percent more than in

2008. Americans make up 21 percent of the tourists in Israel, with Russians making up 15 percent and other European countries making up much of the rest.

Tourism provided foreign currency earnings of \$2.8 billion in 2006, i.e. 5 percent of the income from all exports and 16.8 percent of the export of services. In the first half of 2010, incoming tourism brought in about \$1.55 billion.

Although this industry contributes less than 3% to the GNP, it has a foreign currency added value of 85 percent (making it the added-value leader among the country's export industries) and employs some 80,000 persons. This industry's large potential is yet to be exploited, as it is a major factor in Israel's economic growth plan.

3.Explain key commercial trends in Israel’s relations with China

As the world’s most populous nation and second largest economy, China’s commercial interests in Israel – the “Start-Up Nation” – are largely focused on Israel as a source of technology and innovation.

Israel’s commercial interest in China is clear: Israel’s market is too small or its flourishing tech and innovation ecosystem and Israeli companies tend to think global from the outset. As the world looks east for market opportunities and financial resources, so too does Israel.

The traditional areas of collaboration between the two countries (even before diplomatic relations were established) were agriculture and water technologies, especially measures to combat desertification in the more arid parts of China. As China increasingly seeks solutions to challenges of food security, clean water, an aging population, air quality, and mounting strains on its growing mega-cities, these traditional areas are taking new shape and scale to include not only aggrotech and water-tech but also biotech, medtech, cleantech, artificial intelligence, smart city technology, waste management, and food security and safety. A clear demonstration of this has been seen in investments in and acquisitions of Israeli homegrown brands by Chinese companies – such as Tnuva dairy products. Other commercial trends beyond tech include China’s interest in Israeli insurance and infrastructure development (including sea ports, tunnels, and railways).

Explain the focal points of Israel's relations with Japan and India?

After years of what can only be described as stagnant relations resulting from the Arab Boycott and Japan's dependence on Arab oil, the Japan-Israel relationship has finally started to thaw – and even flourish – with two visits by PM Shinzo Abe to Israel in the past three years. The relationship, which still has a long way to go in fully realizing its potential, is based mainly on trade, technology, and innovation – particularly cybersecurity technology in the run-up to the 2020 Olympics. But there is also potential for growing collaboration in fields such as intelligence and defense. However, two key obstacles from Israel's perspective, that are preventing advancements in trade and tourism in particular, are the lack of direct flights between the two countries and the travel warning issued by Japan on visiting Israel.

Israel's relations with India, meanwhile, have traditionally focused on agrotech and defense. However, PM Modi's "100 Smart Cities," "Make in India," and "Digital India" campaigns – not to mention the country's growing challenge of recruiting and training on a mass level the tens of millions of millennials entering the job market every year – could hail a new era of Israel-India relations for companies in the fields of HR tech, artificial intelligence, clean-tech, waste management, smart city technology, mobility, and smart manufacturing.

The Israeli government is also keen to tap into the market of the 20 million outbound Indian tourists a year. Air India's new direct flight from New Delhi to Tel Aviv, Israel's efforts to ease visa requirements, and plans to attract Bollywood productions to Israel will all play their role in turning popcorn into plane tickets.

Assess Israel's approach toward the Belt and Road Initiative (BRI).

While not officially part of the Belt and Road Initiative (BRI), it is hard to ignore Israel's strategic positioning in the region, juxtaposition between Asia, Africa, and Europe. As such, and as a founding member of the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), Israel views this initiative – and the potential of becoming a key east-west trade corridor and logistics hub – as a significant economic and diplomatic opportunity to be leveraged – and not just with China. The initiative presents a channel

for Israel to develop ties with the 60 countries along the Belt and Road, including countries in the Middle East with which it does not yet have diplomatic ties.

Israeli companies in the fields of clean-tech and smart city technology also have much to offer in urban planning and green technology applications as infrastructure is upgraded across the Belt and Road countries.

China's increased involvement in Israeli maritime, rail, and road infrastructure has, however, faced mixed reactions. When it comes to acquisition and development of critical infrastructure by Chinese state-owned companies – and their bids to operate rail and tunnel communication systems – some parties in Israel have been urging caution in recent months, and the need for Israel to balance its economic interests with regional and national security concerns.

However, if Israel can successfully balance these considerations, the Belt and Road will open new doors and tremendous potential for Israel as a key logistics, trade, innovation, and services hub connecting Asia's economies with Africa and Europe.

What are the implications of Israel–Asia relations vis-à-vis the United States?

It is becoming increasingly clear that we are living in a multipolar world order. As such, Israel's relations with the United States, China, India, and other nations are not a zero-sum game.

Israel has always enjoyed a strong and close relationship with the United States – and will continue to do so. However, there is no reason why this relationship should come at the cost of Israel's growing relations with China, India, and other countries in the Asia region. My feeling is that these are each bilateral relationship that will only continue to flourish.

In this article we looked into the effect of economic diplomacy on the value of bilateral trade across different product categories. We expected substantial heterogeneity in the effect of economic diplomacy dependent on the characteristic of the traded product. This is confirmed, embassies and consulates have a stronger effect on trade in differentiated and reference priced goods as compared to the trade in homogeneous goods. The trade in homogeneous goods is on the whole less influenced

by the diplomatic network as compared to the trade of products with other characteristics. These results suggest that economic diplomacy is an important instrument to deal with information asymmetries so apparent in international trade. Especially when this trade involves more complex products. Furthermore, this article (again) proves the potential usefulness of the diplomatic network as an instrument to bridge cultural gaps and trade mores. Embassies and consulates are shown to be very effective in stimulating trade between countries of different income levels. This pattern is more significant for North-South trade than vice versa. This is in line with earlier results of Yakop and Bergeijk (2011). Looking into the effect of the diplomatic network for countries with a similar income level, the size and significance of the effect is smaller. That is, economic diplomacy is less relevant for North-North and South-South trade. This does should stimulate policy makers to give further thought on the geography of the diplomatic network, at least if they think trade promotion is an important task of that diplomatic network. Comparing the variations of the effect of diplomatic representation between the income categories and the goods categories, the effect of the difference in income level is generally larger than the difference in good categories. Comparing between type of representation in the diplomatic network the effects of embassies clearly stand out. This is similar to previous findings (see for example Rose, 2007; Yakop and Bergeijk, 2011; Creusen and Lejour, 2013). We have found strong indication that the role for the economic diplomat is largest when dealing with the trade of a more complex product for a trader that wants to sell its product to a buyer in a more/ less developed country. Economic diplomacy is thus a very important policy tool to consider for policy makers in developing countries who want domestic companies to enter developed markets with a more complex product. Equally economic diplomacy is an important tool to consider for policy makers from industrialized countries that wants its domestic firms to enter emerging (typically lower developed) markets. All the mentioned results remain robust after correcting for multilateral and world resistance.

We want to test the results presented in the previous paragraph for robustness. Anderson and Van Wincoop (2003) prove that when estimating the gravity model for

international trade not only the bilateral trade costs should be taken into account but also “the average barriers of the two regions to trade with all their partners” (Anderson and van Wincoop, 2003). Anderson and van Wincoop show that the effect of bilateral cost cannot be weighted properly without also looking into the ‘multilateral resistance’ that an exporter faces, i.e. when analyzing the effect of bilateral trade costs on bilateral trade one should take into account to the average trade costs of all other trading partners of the exporting country. By doing so one corrects for the push factor of trade, that is that trade between two regions will be more intense if the trade with other regions is more resistant. Furthermore, one should correct for world resistance because it will be more attractive to trade internationally rather than internally when world resistance reduces. Anderson and van Wincoop (2003) specify the gravity equation accordingly, by including multilateral and world resistance terms. Baier and Bergstrand (2010) built upon this work and show that a theoretically valid multilateral resistance term is possible within an OLS framework (instead of the non-linear least squares estimation Anderson and Van Wincoop (2003) used), by applying a first order Taylor expansion.

We have annual export data taken from the UN Comtrade database (retrieved through the WITS system) for 63 exporting countries for the year 2006. This block of 63x63 countries represents about 80% of world trade. Of all 3906 possible pairs, there are 200 zero trade flows. Most of the zero flows concern Sudan, which is responsible for 124 out of 200 zeros’. The rest of the zero flows are divided, but Algeria, Nigeria, Kuwait and Venezuela are the other most frequent reporters among the remaining zero flows. These flows are dropped in the further analysis. For our purposes, we use trade data on the 4-digit SITC level. Due to confidentiality issues, not all trade is reported on the 4-digit level. In aggregate, this concerns less than 5% of trade. But there is some cross country variation. On the one hand, there are countries with more than 99% completeness (e.g. New Zealand, Israel, China, Japan), on the other hand there are countries with less than 75% completeness (Belarus, Russian Federation, Egypt). For our analysis, we use the classification proposed by Rauch (1999). Rauch's classification scheme has several virtues. First of all, it is applicable to our data. Since we do not have transaction micro economic transaction data, the Rauch classification is

practically the only classification we can use. Second, the classification is very suitable to test for the effects of economic diplomacy on different sorts of exported products. The scheme makes intuitive sense since it can be easily related to transaction costs and via that route to the role of economic diplomats. Rauch distinguishes three types of goods: homogeneous goods, reference priced goods and differentiated goods. As product complexity increases so do potential transaction costs and the role for the diplomatic network. The homogeneous goods are internationally traded in organized exchanges and easily comparable (see the milk example in section two of this paper). Reference-priced goods are not traded in organized exchanges but have known reference prices³ for example because prices are listed in industry guides and trade journals. The differentiated goods are neither traded in organized exchanges and no reference prices are known (think about the watch example given in section two of this paper). For the differentiated category Rauch showed that, in international trade, prices do not convey all relevant information about the product (Rauch, 1996). Rauch made both a conservative and a liberal classification, with the former more biased towards differentiated goods than the latter. We use the liberal Rauch classification to map 4-digit SITC trade flows to the three Rauch categories.⁴ In first instance this led to a substantial loss of observations, about 10% of trade remains unclassified (again with large cross country variation). Perhaps this is because the original Rauch classification predates our dataset by a few years, and new products have been introduced since that time. The literature does not offer any guidance how to resolve this issue, nor to what extent other authors faced this problem (see for example Volpe and Carballo, 2008 and Volpe Martincus et al. 2010). We however worried that the loss of data, which was worse for some countries as compared to others, would influence our econometric findings. We therefore developed a system to solve some of the data problems. To reduce unclassified trade without introducing bias to the results we use the following solution. If a 4-digit SITC category has no Rauch classification, but the two directly adjacent 4-digit categories (within the same 3-digit group) have an identical Rauch classification, the unclassified category takes on the same classification as its two adjacent neighbors. If the two adjacent categories have a different Rauch classification,

the SITC category remains unclassified. Furthermore, if there are no directly adjacent categories, but all other 4-digit categories within the same 3-digit group have the same Rauch classification, the unclassified category also uses that Rauch classification. If the other 4- digit categories within the same 3-digit group have different Rauch classifications, the unclassified category remains unclassified. This methodology reduces unclassified trade to about 3%.

Conclusions

We use an applied gravity model to assess the effect of economic diplomacy on the export of homogeneous, differentiated and reference priced goods. We take into account the possible heterogeneous effects economic diplomacy potentially has on trade between countries of different development levels. Our results show that economic diplomacy is most effective as a trade stimulating instrument when the transactions involve more complicated products. We furthermore show that economic diplomacy has the largest impact on bilateral trade flows between countries with different development levels. Our conclusion is that economic diplomacy is a potentially very important policy tool to consider for policy makers in countries who want domestic companies to enter developed markets with a more complex product. Equally economic diplomacy is an important tool to consider for policy makers from industrialized countries that want to support domestic firms to enter emerging (typically lower.

Bibliography:

1. Afman, E.R. and Maurel, M. (2010) 'Diplomatic relations and trade reorientation in transition countries', in Van Bergeijk, P.A.G. and Brakman, S. (Eds.): *The Gravity Model in International Trade: Advances and Applications*, pp.278–95, Cambridge University Press: Cambridge
2. Andersen, J.E. and Wincoop, E. van (2003) 'Gravity with Gravitas: A solution to the border puzzle,' *American Economic Review* 93(1): 170-92
3. Baier, S., Bergstrand, J. (2007), 'Do free trade agreements actually increase members' international trade?', *Journal of International Economics* 71(1),72–95.
4. Baier, S., Bergstrand, J. (2009), 'Bonus vetus OLS: A simple method for approximating international trade cost effects using the gravity equation', *Journal of International Economics* 77(1), 77-85.
5. Baier, S.L. and Bergstrand, J.H. (2010) 'Approximating general equilibrium impacts of trade liberalization using the gravity equation: application to NAFTA and the European Economic Area.' In: *The Gravity Model in International Trade: advances and applications*, edited by Peter A.G. van Bergeijk and Steven Brakman. Cambridge University Press, USA, NY ISBN 978- 0-521-19615-4

6. Bergeijk, PAG van (2009), *Economic Diplomacy and the Geography of international trade*. Edward Elgar Publishing.
7. Bergeijk, PAG van (2012), 'Visible and invisible walls', ISS working paper series/ general series (553) pp 1-21
8. Behar, A. and Cirera i Criville, L. (2010)'The impact of North-South and South- South trade agreements on bilateral trade.' CSAE Working Paper Series 2010/30
9. De Bruyne,K., Magerman, G. and Hove, J. van (2013) 'Revealed Multilateral Trade Resistance in Gravity Models: A Network Approach' ETSG conference paper 2013.
10. Harold Creusen & Arjan Lejour (2013): Market entry and economic diplomacy, *Applied Economics Letters*, 20:5, 504-507 - De Bruyne,K., Magerman, G. and Hove, J. van (2013) 'Revealed Multilateral Trade Resistance in Gravity Models: A Network Approach' ETSG conference paper 2013.
11. Carballo, Jerónimo and Ottaviano, Gianmarco I.P. and Volpe Martincus, Christian, (2013) *The Buyer Margins of Firms' Exports* (August 2013). CEPR Discussion Paper No. DP9584. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2309228>
12. Gil-Pareja, S., Llorca-Vivero, R. and Martinez-Serrano, J.A. (2007) 'The impact of embassies and consulates on tourism', *Tourism Management*, Vol. 28, No. 2, pp.355–360.
13. Gil-Pareja, S., Llorca-Vivero, R., Martinez-Serrano, J.A. and Silvente, F.R. (2011) *Regional Export Promotion Offices and Trade Margins, 1993–2008, Spanish Regions*, ETSG conference paper, University of Valencia, Valencia, Spain.
14. Hajakawa K., Lee, H-H and Park, D. (2011) 'Do export promotion agencies increase exports?' IDE discussion paper 313, Institute of developing economies.
15. Hudson, J. and Jones, P. (2003) *The Impact of Standardization on International Trade*, Vol. 20, pp.1–19, *Homo Oeconomicus*, Institute of Socio Economics, Hamburg
16. Kang, K. (2011) 'Overseas network of export promotion agency and export performance: The Korean case.' *Contemporary Economic Policy* (ISSN 1465-7287) Vol. 29, No. 2, April 2011, 274–283
17. Lederman, D., Olarreaga, M. and Payton, L. (2010): "Export promotion agencies: Do they work", *Journal of Development Economics* 91, pp. 257-265.
18. Moons, S (2012), What are the effects of economic diplomacy on the margins of trade? *International Journal of Diplomacy and Economy*, Volume 1, Number 2/2012, pp. 147-162
19. Moons, S.J.V., & van Bergeijk, P.A.G. (2013). A meta-analysis of economic diplomacy and its effect on international economic flows. ISS Working Paper Series / General Series (Vol. 566, pp. 1–30). Retrieved from <http://hdl.handle.net/1765/50074>
20. Murshed M., P. Goulart and L. A. Serino (eds) 92011) *South-South globalization: Challenges and opportunities for development*, Routledge

Mashal L.^a

KNOWLEDGE ECONOMICS AND EDUCATION POLICY IN ISRAEL IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

^aInstitute of international relations of Moldova (IRIM), Chisinau, Moldova

The globalization processes create a movement of economic capital and goods. They enable and encourage the creation of worldwide economic bodies (such as the World Bank), as well as of worldwide and trans-international corporations. The author

of the research concludes, based on the literary review, that one of the expressions of globalization is the expansion of social and economic phenomena in the countries of the world [2]. These phenomena derive from the need and will of people to improve their quality of life and to look for new possibilities for economic welfare and livelihood, on the one hand, and the needs of work markets in the developed countries for cheap, unskilled workforce, on the other hand. The globalization, as it comes about within the current research, brings with it a renewed look at the connection between systems of higher education to the knowledge economic. In addition, it also bears with it a need for immediate change in the training process of teaching staffs, beginning at the kindergarten age and continuing until the academy, as far as the economic orientation which is demanded from each individual in the global village is concerned.

There are various definitions of the terms economic knowledge, gross domestic product (GDP) and gross national income (GNI), each one suggested by various researchers. These terms receive a renewed definition by the author of the research, who also provides examples for the implementation of global policies as per the entire reference of the global influence on the local markets. In her article, "*Policy of Knowledge Economy*" [3], the author provides a review of the occupational factors in Israel which have a direct effect on the GDP and GNI. He also describes various population groups which require a perceptual change (Arab women and Haredi populations) in order to preserve their economic ability and to acquire economic knowledge for the upcoming years [4]. The author of the research presents the case of the Moldavian government, in which the World Bank had created an action plan for the local economy of the country. In this case, the educational system of the country received annual budgets of billions in order to raise the level of the educational system. This derived from the expectation to provide a significant contribution to the economic knowledge of the country. This support derived from an increasing phenomenon in some of the countries of Eastern Europe (as well as in Israel) – brain drain.

Based on the positive contributions of the economic knowledge on the educational system, as were presented in the end of each chapter, and also based on the wide-length review, the author of the research concludes that the globalization has a wide influence

of the economic knowledge on the educational system. This is done whilst taking into consideration worldwide processes [2]. It is necessary to provide an in-depth analysis of the educational system in Israel, whilst providing a comparison to countries which are supposed to provide an example as per the way the economic-social policy, whilst placing an emphasis on the increase of economic knowledge in the state as an asset for years to come.

The author of the research believes that the effect of the knowledge economy on the educational policy in Israel is unfelt within the educational stages of youngsters aged kindergarten to high school. We can see a sort of "*optical illusion*" within the general outlook which presents Israel as a start-up nation. On the one hand, Israel is known as a start-up nation, however, on the other hand, it also appears to be at the bottom of the chart as far as the international standardized tests which are held every year are concerned. This is not a surprising figure. From the analysis of Table 3.5, we can see that despite the increase of the education budget, the budget of the colleges for teacher education is in a rapid decline. There are figures that also shows that the budget is in a rapid decline, until the year 2020.

Due to reforms in the Israeli policies, the budgets of the colleges for teacher training keep decreasing every year. These reforms led to the transferal of the supervision of these colleges to the Israeli Council of Higher Education [4]. This process of transferal had already begun in 2012, and it continues until present day (2020). Based on the data that presented in the research, the author of the research concludes that the level of functioning of these colleges, and their status amongst the decision makers, decrease every year. Thus, the budgets are decreasing and there is no long-term planning or thinking ahead.

Based on the analysis of the data presented in some tables on the thesis, it appears that the profile of the Israeli teacher, within the Jewish and Arab societies, includes within them senior communities who have high degrees and are experts within their field. In order to create some form of improvement, the Israeli Ministry of Education has created a training program for teachers who shall teach the subjects of the knowledge economy [4]. Nowadays, there are two such programs – a degree for

teaching scientific subjects and a degree which allows scholars in the scientific and technological fields to teach in schools. There are figures in the research which present the track for training of scholars to become teachers, as well as their part (in numbers and percentages) of the total number of students of education who graduate their studies every year .

The author of the current research believes that this type of reply is not upmost since the percentage of workers who leave the educational system is very high, and thus, this is not a very efficient track on the long-run. To conclude this chapter, the author of the thesis concludes that the State of Israel actually lacks policies which are directed to teacher training for teaching the subjects of the knowledge economy. This is in contrast to the United States, Finland and China. It also does not have any insight on the matter and on this aspect, Israel's situation is similar to that of Moldova [5]. The State of Israel must create a unique mechanism in favor of teacher training, which shall lead to an increase in the professional abilities of the students of Israel. This proposal shall be elaborated in the upcoming chapter.

References:

1. Allgood, S., Walstad, W. B. The longitudinal effects of economic education on teachers and their students. *Journal of Economic Education*, 30(2), 2009. 99–111 p. Print ISSN: 0022-0485 Online ISSN: 2152-4068
2. Becker, W. E., Greene, W., Rosen, S. *Research on high school economic education*. *Journal of Economic Education*, 21(3): 231–245, 2014. Print ISSN: 0022-0485 Online ISSN: 2152-4068.
3. Mashal, L. Policy of Knowledge Economy (The Israeli Case). Delhi: *World Wide Journal of Multidisciplinary Research and Development*, Vol 5(11), 2019. 5-8 p. E-ISSN: 2454-6615. Available at: <http://wwjmr.com/archive/2019/11/1270/policy-of-knowledge-economy-the-israeli-case>
4. Ministry of Education in Israel (MOE) – 2018. <https://edu.gov.il/owlheb/Pages/default.aspx> (visit in: 14.4.20)
5. Statistical Yearbook of the Republic of Moldova, Statistical Publishing House, Chisinau, 2012. ISBN 978-9975-4170-7-5. Available at: https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatie_RM_2018.pdf.

Nataliya N. Karaush-Karmazin,^a Gleb V. Baryshnikov,^{a,b}

Boris F. Minaev^a and Hans Ågren^b

CHARGE-TRANSPORT PROPERTIES OF TETRAAZA- AND TETRAOXA[8]CIRCULENES

^a *Bohdan Khmelnytsky National University, Cherkasy, 18031, Ukraine;*

^b *KTH Royal Institute of Technology, Division of Theoretical Chemistry and Biology,
Stockholm, Sweden.*

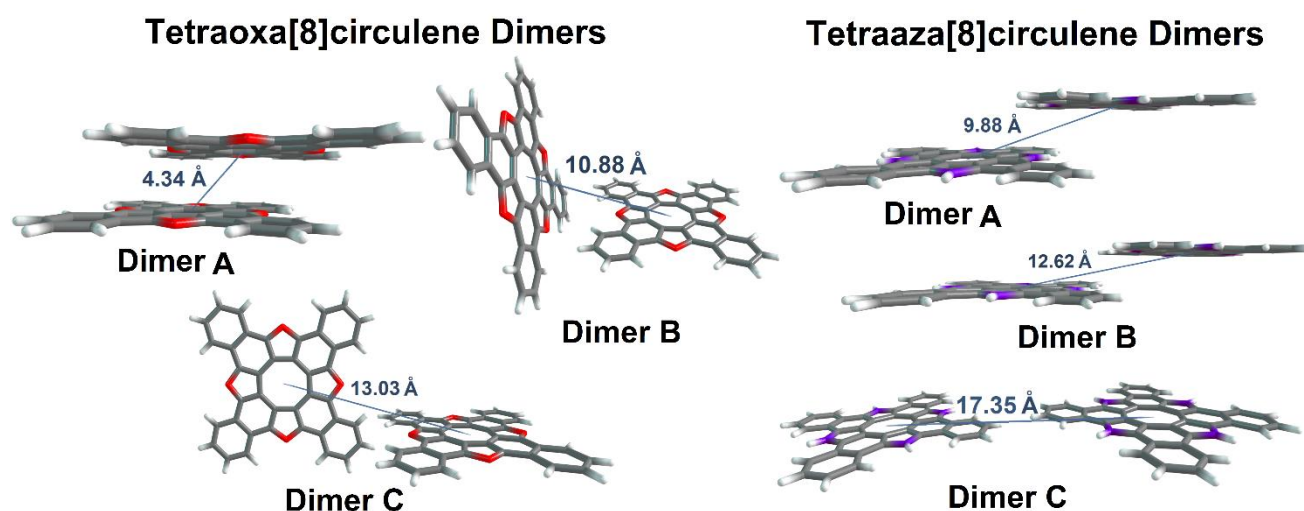
The charge-transport properties of crystal tetraaza- and tetraoxa[8]circulenes were studied using the incoherent hopping model proposed in Refs. [1–5]. The electronic coupling calculations and optimizations of the relevant geometries were carried out with the density functional theory (DFT) approach by employing the hybrid B3LYP functional and the double-zeta valence plus polarization (DZP) basis set [6–8]. The charge carriers mobility calculations for the studied molecules were carried out using the ADF2018 package [9].

The crystals of the tetrabenzoannelated tetraoxa[8]circulene **1** have a monoclinic structure ($P2_1/n$ symmetry space group) which exhibits parallel-slipped packing of closely spaced continuous molecular columns. In this case, three types of intermolecular packing modes as A, B, and C can be defined. The molecules in the A-dimer configuration are mutually parallel with centroid-to-centroid distance of 4.34 Å; each pair of molecules is coupled by numerous π -stacking C---C interactions with distance between atoms less than 3.5 Å and several C---O contacts with distances of 3.41 Å. Other two dimers B and C represent intercolumnar pairs linked together by the weak CH---O contacts and centroid-to-centroid distances of 10.88 and 13.03 Å, respectively.

In this respect, one would expect that the electron/hole hopping process could be efficient mainly within vertical molecular stacks coupled by the strong π - π -stacking interactions. Indeed, the transfer integral (V) values for the dimer A are significantly larger than for the other two dimers B and C (Table 1) indicating dominant charge-transport within vertical π - π -stacks. Moreover, the presence of the weak CH---O

intercolumnar interactions can facilitate a three-dimensional charge transport. This fact is evidenced by the high values of the transfer integral and the related hopping rates for dimers B and C (Table 1).

An interesting observation is that dimers A and B possess larger electronic coupling for electron transfer, while the dimer C demonstrates the dominant coupling for hole transport (Table 1). As a result, the final electron mobility is of the two orders of magnitude greater ($1.41 \text{ cm}^2 \text{ V}^{-1} \text{ s}^{-1}$) than hole mobility ($0.07 \text{ cm}^2 \text{ V}^{-1} \text{ s}^{-1}$) indicating n-type semiconducting character of the crystalline benzoannulated circulene **1**.

Figure 1. Pertinent dimers extracted from the crystal structure of **1** and **2**. The intermolecular centre-to-centre distances are shown by blue arrows, respectively.

Table 1. Dimer distances, interaction energies, integral transfer, rate of charge hopping and charge transfer mobility of the benzoannulated tetraaza[8]circulene **1** and tetraoxa[8]circulene **2** calculated at the B3LYP/DZP theory level

Compound	Dimer	D_{dimer} (Å)	Reorganization energy (eV)		Integral transfer (V, meV)		Rate of charge hopping (k , s^{-1})		Charge transfer mobility, μ	Charge transfer mobility, μ
			Hole	Electron	Hole	Electron	Hole	Electron	Hole	Electron
1	A	4.336			-19.84	112.43	5.87×10^{12}	1.17×10^{14}	0.069	1.411
	B	10.876	0.121	0.157	3.42	-10.49	1.75×10^{11}	1.02×10^{12}		
	C	13.030			2.18	1.04	7.09×10^{10}	9.98×10^9		
2	A	9.881			18.31	-43.2	1.23×10^{13}	1.97×10^{13}	0.738	1.119
	B	17.349	0.062	0.147	0.42	-0.66	6.48×10^9	4.59×10^9		
	C	12.618			-4.63	17.29	7.88×10^{11}	3.15×10^{12}		

The same trend in charge transport behavior is observed in the case of the N-benzoannelated analog **2** whose crystal structure is similar to the discussed above circulene **1**. As shown in Figure 1, the most significant distribution is present for the mutually parallel A-dimer configuration with centroid-to-centroid distance of 9.88 Å and short π - π -stacking contacts with distances of 3.98 Å. All of the separated dimers A–C possess a dominant electronic coupling for electron transfer resulted in the final electron mobility. The calculated electron and hole drift mobilities for the benzoannelated tetraaza[8]circulene X-ray structure are found to be 1.12 and 0.74 cm² V⁻¹ s⁻¹, respectively (Table 1). It is interesting to note that the replacement of oxygen atoms by nitrogen atoms leads to increase of the final hole mobility. This fact can be explained by significant increasing of the highest occupied molecular orbital (HOMO) energy for tetraaza[8]circulene **2** up to -4.94 eV that is close to the work function of 5.1 eV of gold electrode and falls into the optimal interval of energy levels of HOMO (from -4.9 to -5.5 eV) typical for p-type semiconducting molecules. For benzoannelated tetraoxa[8]circulene **1** HOMO energy level lies at -5.94 eV that is below optimal range.

References:

- [1] S. F. Nelsen and F. Blomgren, *J. Org. Chem.*, 2001, 66, 6551–6559.
- [2] S. F. Nelsen, D. A. Trieber II, R. F. Ismagilov and Y. Teki, *J. Am. Chem. Soc.*, 2001, 123, 5684.
- [3] M. Malagoli and J. L. Bredas, *Chem. Phys. Lett.*, 2000, 327, 13.
- [4] K. Sakanoue, M. Motoda, M. Sugimoto and S. Sakaki, *J. Phys. Chem. A*, 1999, 103, 5551.
- [5] X. Y. Li, J. Tong and F. C. He, *Chem. Phys.*, 2000, 260, 283.
- [6] A. D. Becke, *J. Chem. Phys.*, 1993, 98, 5648.
- [7] C. Lee, W. Yang and R. G. Parr, *Phys. Rev. B.*, 1988, 37, 785.
- [8] D. P. Chong, E. van Lenthe, S. J. A. van Gisbergen, E. J. J. Baerends, *Comput. Chem.*, 2004, 25, 1030.
- [9] G. te Velde, F. M. Bickelhaupt, E. J. Baerends, *et.al. J. Comput. Chem.*, 2001, 22, 931.

Абу Арап Хайла^а

НЕОБХОДИМОСТЬ И ПРЕДПОСЫЛКИ СОЗДАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

^а*Кармель Колледж, Израиль*

Введение. Создание информационного общества связано с движением формированием общественного мнения о технологиях информационного и

коммуникационного сотрудничества. Это понятие как следствие информационной революции. С другой стороны, выражение общество знаний предпочтительнее чем информационное общество. Это понятие находится в центре дебатов и исследований. Некоторые эксперты утверждают, что развитие информационных технологий и автоматизация, которые это делает возможным, будут следовать традиции предыдущих инноваций, создавая новые продукты, новые отрасли, новые рынки и, следовательно, стимулировать экономический рост. В результате появятся новые рабочие места для тех, кто уволен из отраслей, где потребность в рабочей силе уменьшится. Другие убеждены, что ситуация существенно отличается от предыдущих технологических разработок и что мы поможем экономическому росту, который не сопровождается снижением безработицы.

Целью исследования является разработка и обоснование теоретических и методических положений по совершенствованию процесса профессионального образования специалистов на основе информационных, социально-психологических, интеллектуальных, двигательных и кадровых факторов.

Результаты и анализ. Качество образования понимается как особенность системы подготовки, характеризующая уровень соответствия качества подготовки специалистов для 21 века, полученных нормативными требованиями, социальным и личным ожиданиям. Самооценка уровня подготовки профессоров к использованию современных информационных технологий показала, что только 18% считают, что их уровень является достаточным (имеется адекватное образование или самообразование) и 82% считают его недостаточным (хотелось бы участвовать в курсах повышения квалификации (особенно после дистанционного обучения в период пандемии)). В современных условиях рост информационных и информационно-коммуникационных технологий не позволяет им овладеть ими, хотелось бы изучить элементы компьютерного управления, необходимо дополнительно изучить возможности этих технологий [3]. Следовательно, напрашивается вывод, что практически всем учителям требуется дополнительная подготовка по

использованию информационно-коммуникационные технологии в учебном процессе.

Различные практические задания используются для формирования профессиональной компетентности. На уроках бизнес-цикла это задачи, которые требуют развития аналитического мышления, использования информации, эконометрических моделей и поисковых задач, используются довольно широко. После того, как студенты овладеют решением проблем, они самостоятельно составят аналогичные, используя накопленный опыт. Будущие специалисты проходят практические занятия в компаниях данного профиля. Способности анализа и синтеза будут способствовать использовать свои знания, опыт по основному назначению. Положительный опыт использования навыков будет распространяться в другие структуры. В последние годы в процессе компьютеризации образования все больше внимания уделяется вопросам существа, т.е. изменениям в направленности и содержании цели самого образовательного процесса [1]. Сегодня нельзя отрицать, что информационные компоненты должны преобладать в многообещающей системе образования. Действительно, система образования должна не только предоставлять учащимся необходимые знания о новой информационной среде, но также формировать навыки, новую культуру информации и новое информационное видение информации, которое должно основываться на понимании решающей роли информации и информационных процессов в природных явлениях человеческого общества, а также на обеспечении жизни и деятельности самого человека (в условиях Революции 4.0 и IoT) [2].

Выводы. Если автоматизация производства и офисной работы действительно поднимает неразрешимые проблемы безработицы, и если профсоюзы признают, что они не могут отклонить, в условиях международной конкуренции, прогресс, представленный автоматизацией, последуют переговоры, что приведет к справедливому распределению работы с сокращением рабочего времени и новыми условиями труда. Если график работы для всех будет короче, потребуются меры для обеспечения занятости социально

желательным, на добровольной основе, таким образом, свободное время, которое будет постепенно увеличиваться, станет творческим и полным удовлетворения. Это превратит информационное общество в профессиональное общество. Следовательно, цивилизация войдет в золотой век, в котором автомобили будут работать на нас, а не доминировать над нами.

Литература:

1. Abu Arar Naila. Economia Israelului – victoria inteligenței asupra geografiei. In: Creșterea economică în condițiile globalizării: competitivitate, inovativitate, sustenabilitate. Chișinău: Ed. a 13-a/Vol. 1. 2018, p.188-192.

2. Abu Arar Naila. Educational management in modern conditions. World economy and international economic relations International Scientific Collection. V.4, 2020, c.71-75.

3. Abu Arar Naila. Strategy of motivating the human resources applied in the management of the unit. In: EcoSoEn. № 4, 2018, c.170-174.

Абу Ахмад Мухаммад^а

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ ЧЕЛОВЕКА В УНИВЕРСИТЕТАХ ИЗРАИЛЯ ЧЕРЕЗ СПОРТ

*“Международный Независимый Университет Молдовы, г. Кишинев,
Республика Молдова*

Введение. Жизнь без спорта не должна существовать. Движение в нашей жизни имеет множество преимуществ для тела и ума. Как иметь здоровый дух, если тело, в котором он находится, не чистое, воздушное. Тренируя тело, мы тренируем ум. Упражнения заставляют нас думать о движении, координировать части нашего тела: мы работаем ежедневно, мы вносим состояние благополучия в нашу жизнь. *Mens sana in sorpora sano.* Независимо от природы спорт важен. Долгое время евреи не обладали условиями заниматься массовым спортом и физическим воспитанием (плохое питание, малоподвижную деятельность, слабая практика спорта, самостоятельная деятельность и т.д.). С другой стороны, евреи никогда не имели хорошую физическую подготовку в любой форме. Даже в детстве евреи никогда не занимались каким-либо видом спорта или чем-то подобным. Во всех еврейских источниках о спорте спортивные состязания постоянно обсуждаются в презрительном и в тоне. Иногда у некоторых

возникает соблазн соотнести это презрение с борьбой против эллинизма, экономических и политических кризисов и так далее. На самом деле все гораздо глубже и серьезнее. Со временем, осознание и предпочтения изменились и интерес к спорту не раз возникал как явление.

Целью исследования является изучение принципов эффективного руководства и управления развитием физической культуры и спорта в Израиле, ориентированных на благо нации.

Анализ и обсуждение. Заниматься спортом - это сила, выносливость, умственная выносливость и характер. Все эти качества спортсмена приобретаются на протяжении всей жизни, а также проблемы, с которыми они сталкиваются, выбор, который они делают, и путь, которым они хотят следовать. Но как спортсменам удастся быть настолько сильными эмоционально или ментально. Все мы знаем, что за спортсменом выступают годы работы, но есть также много ценностей и уроков, извлеченных из спорта, которым он занимается. Следовательно, личностное развитие - это непрерывный процесс оценки качеств и постановки целей, а роль спорта заключается в создании полной индивидуальности личности:

1. Амбиции, решительность и настойчивость

Спорт учит бороться за свою цель и не причинять вреда в моменты равновесия. Психика питается стремлением к признанию, самопревосхождению и прогрессу, следовательно, как только вкус к маленьким победам исчерпан и желание преодолеть барьеры появляется, появляется стремление достичь поставленных целей. Амбиция означает достижение цели и стремление сделать все возможное для ее достижения. Решительность и настойчивость - это качества, которыми обладают все великие спортсмены и без которых они не смогли бы преодолеть неудачи и поражения.

2. Мотивация и выносливость

Лучшие спортсмены, которых мы знаем и любим, и тех, кого мы поддерживаем перед телевизорами, за медали и моменты славы, потерпели бесчисленные поражения. Но для большинства из них неудача означает

побуждение превзойти себя, побить личные рекорды и доказать, что помимо физической подготовки существует непоколебимая психика

3. Социальные навыки

Особенно, когда мы говорим о командной игре, необходимо сотрудничество между всеми ее членами. Внезапно спортсмен становится уже не отдельным человеком, а единым целым - целой командой. Чтобы быть успешными вместе, нам необходимо сотрудничество, общение и координация. Все эти навыки усваиваются в команде.

4. Уверенность в себе и дисциплина

Уверенность в себе постепенно культивируется, наряду с небольшими личными победами, то есть результатами. Кроме того, в спорте, как и в искусстве, дисциплина - это образование, которое вы получаете в детстве, и в какой-то момент оно станет образом жизни. Не многие люди могут встать и начать снова и снова упражнение, движение, бросок, пока они не выполнят его так много раз, что это станет второй натурой.

5. Лидерство

Способность мобилизовать группу людей для достижения общей цели, вдохновлять их, направлять их и принимать решения, которые ведут к эволюции, - это лишь некоторые характеристики лидерства. Роль лидеров очень важна в группе. Это может оказать влияние на динамику, единство и удовлетворенность команды. Лидерство должно практиковаться и практиковаться, его нельзя освоить только на теоретическом уровне. Следовательно, спорт — это деятельность, которая вносит значительный вклад в развитие этих навыков и подготавливает человека с практической точки зрения ко многим ситуациям, которые можно легко перенести в личную или профессиональную жизнь.

Выводы. Все это важные навыки и качества на протяжении всей жизни. Это те, кто может помочь обществу преодолеть тупик или по-другому взглянуть на каждое препятствие, которое встречается на пути. Именно они заставляют общество признать свои недостатки и стремиться к постоянному прогрессу. Но, прежде всего, именно они определяют нас как человека. Таким образом, в

управлении государством физической культуры и спорта Израиля, большое значение имеет не только наличие менеджеров для непосредственного влияния на цели лидерство - физической культуры и организаций спорт, но и население - как участник процесс управления, в качестве бенефициара услуги физического воспитания и спорта.

Литература:

1. Muhammad Abu Ahmad. Principles of managing a fitness club in Israel. Universitas Europaea: towards a knowledge-based society through europeanisation and globalization. 16-18 octombrie 2019. Chişinău, ULIM, 2019, p.6-28.

2. Muhammad, Abu Ahmad. Management of the development of physical culture and sport in Israel. Administrarea Publică, nr. 3, 2018, p.133-141.

Азизов Фирудин^а

АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ ПОЛУЧЕНИЯ ДОХОДОВ В СФЕРЕ ТУРИЗМА

^аАзербайджанский Университет Туризма и Менеджмента, г. Баку,

Азербайджан

Резюме: Статья содержит примечания о том, откуда поступает доход, как он формируется и как используется. Мнения известных экономистов были предпочтительными. В основном использовались теоретические подходы.

Ключевые слова: Доход, показатели дохода, деньги, цена, труд, производство, потребление.

Analysis of sources of income generation in the tourism sector

Summary: The article contains notes on where the income comes from, how it is formed and how it is used. The opinions of well-known economists were preferred. Mainly theoretical approaches were used.

Keywords: Income, Income Indicators, Money, Price, Labor, Production, Consumption.

С точки зрения региональных особенностей туризма, его развития и планирования подчеркивается интенсивностью привлечения экономической мощи каждого региона к экономическому циклу. Географическая и экономическая природа туризма формирует его территориальные особенности. Таким образом, региональная экономика зависит от естественной географии и транзита. Каждый регион имеет определенные ресурсы, технологии для их использования, проблемы народонаселения и урегулирования. Поэтому для всестороннего развития регионов необходимо оценить их ресурсный потенциал, обеспечить открытие новых возможностей и построить эффективные секторы экономики, такие как сферы деятельности. Экономика регионов является

неотъемлемой частью экономики страны. Динамизм, тенденции развития и закономерности, существующие в экономике страны, влияют на экономические возможности регионов. Регионы являются взаимосвязанными и централизованными экономическими системами. Конечно, эта экономика основана не на администрации, а на основах взаимных отношений. В то время как экономика регионов строится на местных интересах, экономика страны строится на общих интересах. Экономическая безопасность страны основана на стратегии обеспечения экономических интересов и социального развития каждого гражданина и каждого человека за счет централизованных средств и ресурсов. Он интегрируется за счет интегрированных, макроэкономических интересов, ресурсов, местных и совместных возможностей. С этой точки зрения хозяйствующие субъекты и социальные группы в регионах решают свои интересы и потребности на уровне централизованной страны и становятся региональными носителями единой системы. Эти отношения эффективны при производстве, распределении, формировании и использовании государственного бюджета, а также при воздействии любого процесса принятия решений на конкретные области ВВП, которые являются экономическими механизмами. Источники формирования всех средств в туристической организации делятся на пять групп:

1. Капитал.
2. Фонды.
3. Запасы.
4. Финансирование.
5. Другие источники.

Хотя частный капитал составляет небольшую часть общего капитала, он выполняет важные функции для обеспечения нормальной работы туристических организаций. Эти функции включают в себя:

1. Операционная функция.
2. Защитная функция.
3. Регулирующая функция.

Сектор туризма играет отраслевую и социальную роль в региональной экономике. Как местный регион, так и страна реализуются на централизованном уровне со своими собственными механизмами.

Таким образом, источники формирования бюджетов в регионах играют определенную роль в формировании ВВП, формировании доходов государственного бюджета. Поэтому, когда мы говорим об экономическом потенциале региона, в самом широком смысле можно оценить потенциал потенциальных туристов каждого региона и определить способы их использования. Границы, масштабы, распределение между региональными и государственными интересами туризма связаны с использованием ресурсов, но в современных условиях это самоуправляющиеся районы. С точки зрения туризма, некоторые регионы являются более прибыльными, более социально значимыми и важными для всестороннего развития региона. Поэтому туризм изучается в двух основных направлениях:

- 1) в соответствии с макроэкономическими критериями;
- 2) в соответствии с социальным развитием региона.

В связи с тем, что туризм связан с природными ресурсами, его воспроизводство обеспечивается средствами привлечения местного населения. Поэтому развитие туризма в отдаленных регионах стимулируется за счет поддержки предпринимательства за счет централизованного бюджета или за счет субсидий. Социально-экономическое значение туризма, его отраслевая функциональность характеризует направления исследований в этой области и методологические аспекты права. Как известно, основное назначение объекта туризма и его рекреационное значение, учитывает методологические аспекты регулирования и управления этой областью и формирует объем исследований. Комплексное обеспечение существующего туризма определяется спросом в этой области.

Туризм заинтересован не только в потребностях туристов, но и в получении дохода как экономического сектора и, следовательно, в стимулировании потребностей туристов. Основная цель изучения туризма как сектора экономики

состоит в том, чтобы измерить эффективность его работников, а также роль, которую он играет в сфере распределения и потребления, и доход, полученный в результате его воздействия на потребление и уровни.

Сегментация туризма предназначена для оценки доминирующей роли отдельных черт в росте туристического контента. Как потребитель, он фокусируется на характере туристического потока, мерах по его регулированию и разработке механизмов. Если основной задачей туристов, покидающих страну, является изменение ее назначения, то необходимо создать условия для ее расширения в туристических целях. Основные особенности туристической базы стали возможными благодаря развитию и применению ее контингентов, субъектов, регионов и стран, представляющих интерес, а также объективных и регулируемых механизмов.

Реализуя функциональные задачи в нашей стране, предпринимательство формирует свои особенности в регионах. Кредитные союзы, такие как юридические и физические лица, участвуют в предпринимательской деятельности, расширяют финансовые возможности неправительственных организаций и предоставляют финансовые ресурсы для целей туризма. Они вступают в прямой контакт с иностранными компаниями и создают экономические формы с помощью долгосрочных кредитов.

Туризм является одной из ведущих отраслей промышленности в мире и основным источником ВВП, занятости, экспорта и налогов. По данным Всемирной туристической организации (ВТО), в 2011 году туристический сектор внес в мировую экономику 6 триллионов долларов, или 9% ВВП. По этому показателю сектор туризма отстает от банковского сектора и автомобильной промышленности как третий по величине сектор в мире.

В последние годы спрос на глобальный туризм увеличился в связи с ростом уровня жизни в мире, что, в свою очередь, привело к росту благосостояния и воздушного транспорта. По данным Всемирного совета по экскурсиям и туризму (WTC), с 1990 года поток международных туристов удвоился: с 435 миллионов до 675 миллионов в 2000 году и 940 миллионов в 2010 году. Следует также

отметить, что эти цифры не включают внутренний туризм, хотя этот показатель, по оценкам, в 10 раз превышает международные туристические потоки.

Эффект туризма идет глубоко в нашу экономику. Речь идет не только о расходах на поездки, проживание и сувениры - экспорт посетителей (в 2011 году эта цифра превысила 1,2 трлн во всем мире). Это также отрасль, которая способствует взаимодействию предприятий, туристов, правительств, местных производителей и бизнесменов через цепочку поставок. По оценкам, в секторе туризма занято 260 миллионов человек (100 миллионов из которых работают непосредственно в секторе туризма). Кроме того, спрос на туризм стимулирует как международный, так и внутренний спрос - инвестиции. По данным DETS, 4,5% от общего объема капиталовложений в 2011 году, или около 650 млрд долларов, было сосредоточено в секторе туризма.

Хотя рост мировой экономики был обусловлен высокими технологиями в последнее десятилетие, ожидается, что в течение следующего десятилетия темпы роста некоторых услуг, таких как банковские и глобальные финансовые услуги, будут ниже. Продолжающийся рост в секторе туризма приведет к увеличению доли этого сектора в ВВП. В целом, туризм будет более важным для мировой экономики в следующем десятилетии.

Общий вклад туризма в ВВП в 2010 году составил 1,770 млрд. Долл. США (в ценах 2011 года), при этом общий темп роста составил 9,7% за последнее десятилетие. Общий вклад сектора туризма в ВВП в 2011 году составил 6,346,1 млрд. долл. США (9,1% от ВВП) и, согласно прогнозам, увеличится на 2,8% в 2012 году и 9,939,5 млрд. долл. США в 2022 году, увеличившись на 4,3%. Прямой вклад сектора туризма в ВВП в 2011 году составил 1 972,8 млрд. долл. США (2,8% ВВП) и будет увеличиваться на 2,8% в 2012 году и на 4,2% ежегодно в период с 2012 по 2022 годы до 3 056,2 млрд. Долл. США (2011 год). со стабильными ценами за год).

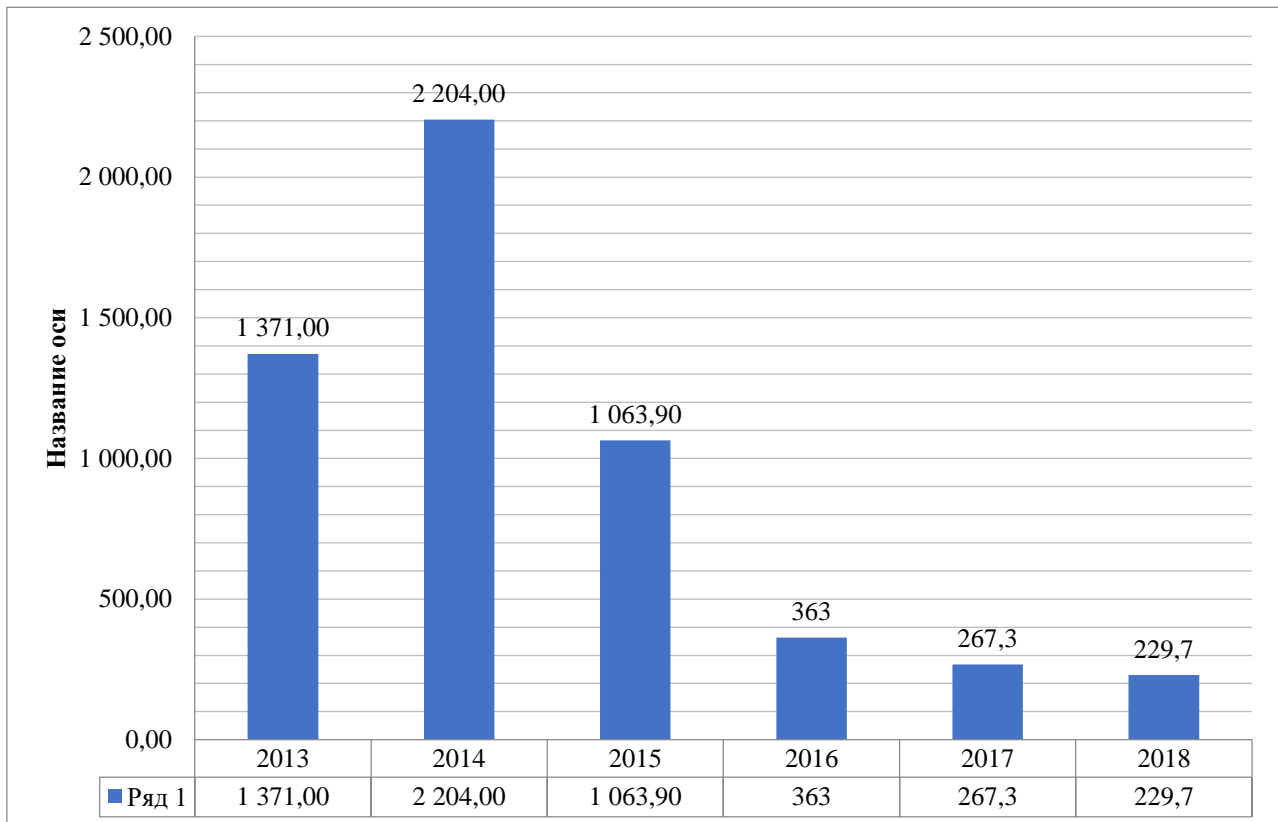

Рисунок 1. Прямой вклад туризма в ВВП, 2011 г.

Инвестиции в туристические продукты и инфраструктуру не только защищают и расширяют потенциал этого сектора, но также улучшают такие показатели, как качество, конкурентоспособность, производительность и устойчивость. В 2011 году инвестиции в туризм составили 743,0 млрд. долларов США или 4,9% от общего объема инвестиций. Ожидается, что в 2012 году этот показатель увеличится на 3,55%, а в течение следующих десяти лет ожидается, что в 2022 году он достигнет 1 320,4 млрд. долл. США (5,1% от общего объема инвестиций) при годовом росте на 3,5%. По прогнозам, в период с 2011 по 2021 года глобальные инвестиции в туризм достигнут 2090 долларов в 2021 году, при этом среднегодовой темп роста составит 5%, что выше, чем добавленная стоимость и занятость туризма. Тем не менее, ожидается, что общий объем капиталовложений в эту отрасль увеличится всего на 0,1%. Общий вклад туризма в ВВП, согласно прогнозам, составит 6 346,1 млрд долларов США в 2011 году (9,1% ВВП) и увеличится на 2,8% в 2012 году до 6 526,9 млрд. долларов США (9,2% ВВП). Ожидается, что доля сектора туризма в общем объеме национальных инвестиций увеличится с 4,8% в 2012 году до 5,1% в 2022 году. Бюджет Кипра, который расположен на меньшей территории, зарабатывает 2 миллиарда долларов. Государственная поддержка местного туризма, конечно,

является гарантией для иностранных инвесторов, и это также приведет к притоку иностранного капитала в азербайджанский туризм, помимо местного капитала. Это означает конкурентный рынок, высокую инфраструктуру, высокую занятость и политическое и экономическое влияние.

Диаграмма 1. Инвестиции в туристические зоны, млн. манат

Источник: Статистический комитет Азербайджанской Республики. <https://www.stat.gov.az/source/tourism/>, 2019.

Как видно из диаграммы 1, максимальный уровень инвестиций в туризм был в 2014 году. Таким образом, показатель 2204,0 в 2014 году составил 1063,90 в 2015 году и продолжал снижаться в последующие годы, достигнув 363 в 2016 году, 267,3 в 2017 году и, наконец, 229,7 млн. манатов в 2018 году.

Как мы знаем из экономической теории, доходы физических лиц состоят из расходов и резервов. Потребительские расходы обычно очень гибки по отношению к ценам. В частности, наш анализ показывает, что эластичность туристических услуг относительно цен очень высока, поэтому уровень цен

является важным фактором, стимулирующим потребление туристических услуг потребителями. Люди реагируют на ценовой фактор по той причине, что цены не соответствуют уровням доходов. Люди думают тратить деньги на отдых только тогда, когда считают, что их финансовое положение хорошее. Согласно исследованию, проведенному Актуальским научно-социологическим центром, «Какие факторы, по вашему мнению, обеспечивают наличие хорошего отдыха в Азербайджане?» 45% респондентов ответили, что «имеют финансовые возможности для отдыха», 30% «имеют хорошие места (центры)», 25% «имеют возможность отправиться в отпуск» и 8% «имеют хороших друзей». Из этого ясно, что уровень дохода является первым фактором, который люди считают.

Список использованной литературы:

1. Алирзаев А.Г. «Экономика и управление туризмом» - Баку-2010. Университет экономики », издательство.
2. Гулалиев Ч.Г., Билалов Б.А. - «Основы туризма» - Баку-2015
3. Гусейнова Е. М.. Оценка и анализ конкурентоспособности потенциальных показателей туристских ресурсов в Азербайджанской Республике. Баку-2010, 982 с.
4. Калбиев Ю.А. «Теоретико-методологические и практические вопросы налогового стимулирования:« Азербайджанский налоговый журнал »№1 (121), 2015, 76 с.
5. Гасымов Р. М. Международный туристический рынок: теория и практика, Баку-2011, 203 с.
6. Намазова К.Б. Методология организации инвестиционной деятельности и аудиторского контроля. Монография, Баку-2012, 216 с.
7. Сабзалиев С.М., Аббасов Г.А. «Бухгалтерский учет в зонах обслуживания. Баку – 2015.
8. Азизов А.А. Предпринимательство в туризме Азербайджана. Баку-2012, 307 с.
9. Щипанова Д. Индексация минимальной заработной платы. //Человек и труд, 2003, №12

References:

1. Hui-Cheng Wang, Nai-Hua Chen, Tsorng-Chyi Hwang (2008). “Tourism demand and Exchange Rate in ASEAN countries: New evidence from Copulos Approach. 3td International conference on Convergence and Hibrid Information Technology.
2. World Travel & Tourism Council (2012), Travel & Tourism Economic Impact 2012, World.
3. Samadova İ. (2011, September). Current State of Tourism Sector in Azerbaijan and its Development Possibilities, World Bank, Baku Office.

Интернет ресурсы:

1. <https://www.stat.gov.az/source/tourism/>
2. <http://www.data.worldbank.org/>
3. <http://www.wttc.org/research/economic-datasearch-tool/>

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ МИГРАЦИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

^а*Институт Международных отношений Республики Молдова (ИРИМ),*

г. Кишинев, Республика Молдова

Инновация это процесс, который преобразует тип воспроизводства, вид социально-экономических отношений, а так же создает фундамент для совершенно новой научно интеллектуальной экономики, имеющую своеобразную форму, критерии накопления и структуры богатства. Другими словами, в современном мире формируется инновационная экономика. Именно поэтому, в странах возрастает потребность в научных сотрудниках. Вследствие такой потребности, повышается уровень межгосударственной миграции научных кадров.

В истории Азербайджана, как и во многих постсоветских странах пик интеллектуальной миграции, пришелся на 90-ые годы XX века. В числе эмигрирующих из страны были ученые, художники, музыканты. Но в последующие годы наблюдалось стабилизация данного явления.

Сегодня же специалисты с высшим образованием и знанием иностранных языков переезжают в Штаты, Европу. По данным государственного комитета статистики Азербайджана в 2017 году страну покинули 3 341 высококвалифицированных граждан. Но необходимо отметить, что при исследовании такого явления, как интеллектуальной миграции статистическая информация отнюдь не точна. Основными направлениями для миграции из Азербайджана являются:

- Турция.
- Европа
- США
- ИРАН

В предпочтении Турции азербайджанцами большую роль сыграли общие национальные, культурные и религиозные ценности. В последнее время в

значительной степени возрос интерес США в отношении азербайджанских ученых. Внесшие весомый вклад в развитие американской науки азербайджанские ученые сегодня работают в ряде важных организаций и управлений. В соответствии с договоренностью между Национальным Фондом Науки США и НАНА, ученые Азербайджана смогут получать гранты для проведения научных исследований в этой стране. Иран также стал уделять большое внимание научным деятелям и студентам из Азербайджана. Иран, в частности, стремится направить их на гуманитарные сферы. Правительство Ирана выделило соответствующие материальные средства для привлечения студентов и исследователей в сфере права, политики, истории, философии. [1]

Понимая существующую проблему Азербайджан во избежание повторения ситуация после распада СССР, когда число покинувших страну достигало более 4 миллионов человек, создает всевозможные программы и проекты для молодых ученых. Так, например в 2019 году в Азербайджане был создан «Дом инноваций», данный проект позволяет реализовать множество задач в сфере инновационных и информационно-коммуникационных технологий. Сегодня этот проект это в первую очередь поддержка для ученых и предпринимателей в Азербайджане в сфере ноу-хау.

Данный центр служит рычагом для развития инновационной деятельности страны, а так же, это способ передачи интеллектуальной собственности или знаний. Это проект служит для обмена научным и инновационным опытом азербайджанских ученых на международном уровне. Так, например 20 февраля 2020 года, в Силиконовой долине Соединенных Штатов Америки (США) состоялось открытие Дома инноваций Азербайджана. В открытии, состоявшемся в Стэнфордском университете, приняли участие около 100 азербайджанцев. [2]

Сегодня, Азербайджан активно создает проекты для обмена квалифицированными научными кадрами, без потерь для государства. Создавая «Программу обмена приглашенных научных сотрудников» Азербайджан дает

возможность своим гражданам получить новые навыки от иностранных коллег, а так же поделиться собственным опытом, но при этом, оставаться в стране.

Имея большой научный потенциал, а так же квалифицированно-подготовленных кадров, Азербайджан сокращает интеллектуальную миграцию. Одна из главных причин существования интеллектуальных потерь для страны это, то что научные открытия и изобретения не вызывает большого делового интереса у инвесторов. И именно поэтому Азербайджан лишь на пути построения совершенно новых отношений науки, бизнеса и государства, постепенно решая такие проблемы в научно-инновационной сфере как: старения научных кадров; отсутствие притока молодых специалистов; отсутствие навыков, знаний и мотивации для инновационной деятельности государства.

Список литературы:

1. Сулейманов Абульфаз Давуд Оглы Социологический анализ интеллектуальной миграции Азербайджана // Социология науки и технологий. 2010
2. <http://abc.az/ru/news/>
3. <https://www.trend.az/>

Ахадова Гульнар^а

ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГА НА АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

*^аАзербайджанский Университет Туризма и Менеджмента, г. Баку,
Азербайджан*

Effective use of examples of international franchising in Azerbaijani enterprises

Резюме: Развитие предпринимательства является важным элементом экономики. Франчайзинг, благодаря взаимодействию малых и крупных предприятий, дает неопытному бизнесмену возможность значительно облегчить процесс открытия бизнеса и позволяет ему долгое время руководить своим бизнесом. Хотя концепция франчайзинга является относительно новой для азербайджанского рынка, наша страна всегда представляла большой интерес для франчайзи. Этот интерес к Азербайджану может быть оправдан устойчивым экономическим ростом, наблюдаемым в последние годы. В свою очередь, число местных предпринимателей, заинтересованных в франчайзинговой системе, растет с каждым годом. В связи с этим в статье будет обсуждаться эффективность использования примеров международного франчайзинга на азербайджанских предприятиях.

Ключевые слова: франчайзинг, международный франчайзинг, фаст-фуд.

Summary: The development of entrepreneurship is an important element of the economy, and without this, the state cannot develop steadily. Franchising, thanks to the interaction of small and large enterprises, gives an inexperienced businessman the opportunity to greatly facilitate the process of starting a business and allows him to manage his business for a long time. Although the concept of franchising is relatively new to the Azerbaijani market, our country has always been of great interest to franchisees. This interest in Azerbaijan can be justified by the steady economic growth observed in recent years. In turn, the number of local entrepreneurs interested in the franchise system is growing every year. In this regard, the article will discuss the effectiveness of using examples of international franchising in Azerbaijani enterprises.

Keywords: franchising, international franchising, fast food.

Развитие франчайзинга в Азербайджане является одной из основных задач в развитии ненефтяного сектора страны. Ассоциация франчайзинга Азербайджана была зарегистрирована в феврале 2007 года. АФА будет продвигать франчайзинг в Азербайджане, устанавливать и утверждать этические стандарты поведения среди своих членов, собирать и обрабатывать необходимую информацию о системах франчайзинга в Азербайджане, координировать и предлагать образовательные программы, семинары и выставки, специально посвященные вопросам франчайзинга, а также продвигать франчайзинговый бизнес-маркетинг, обеспечить связь и диалог с правительственными учреждениями по вопросам франчайзинга и его применения, выступать в качестве форума для обмена опытом и знаниями между моими членами, устанавливать и поддерживать отношения с международными организациями, дистрибьюторами, розничными торговцами и службами в целом; развивать и поддерживать отношения с торговыми организациями.

Франчайзинг помогает торговым и инвестиционным миссиям, а также знакомит их с потенциалом Азербайджана [3] Ассоциация также намерена поддерживать правительственные инициативы в области франчайзинга и реализовывать государственные программы по поддержке франчайзинга. Ассоциация соблюдает положения Международного кодекса этики франчайзинга.

АФА узнает о франчайзинге, чтобы познакомиться с людьми, работающими в этой отрасли. Ассоциация также поможет в проведении первоначальных исследований, формировании структуры компании, выяснении правовых

вопросов, проведении исследований рынка и финансировании франшизы. Он также предоставит информацию о важных событиях в области международного франчайзинга.

Следует отметить, что франчайзинг - это уникальная система маркетинга и дистрибуции товаров и услуг, наиболее подходящая для азербайджанского рынка. Франчайзинг начинается с установления партнерства между франчайзером (успешной компанией) и франчайзером (независимым предпринимателем или компанией). [2, с.29]

Цель этого партнерства - помочь предпринимателям безопасно и разумно инвестировать в бизнес. Преимущество для франчайзера заключается в том, что франчайзинг является наиболее эффективным способом расширения вашего бизнеса. Преимуществами франшизы являются репутация, опыт и успех партнеров. Работая вместе, франчайзер инвестируют в бизнес и получают прибыль, успех. Чтобы создать франчайзинговые компании в Азербайджане, прежде всего необходимо проанализировать эффективность их услуг. Трудно определить, сколько компаний в настоящее время работают в Азербайджане в качестве франчайзинговых компаний. Некоторые компании действуют как дистрибьюторы и дилеры крупных компаний. Нет структуры, регулирующей деятельность таких компаний. [5] Чтобы определить эффективность использования международного франчайзинга на азербайджанских предприятиях, целесообразно взглянуть на сферу общественного питания.

Кейтеринг - это сфера, объединяющая различные предприятия, занимающиеся производством готовой продукции, ее продажей и обслуживанием клиентов. Основными задачами предприятий общественного питания являются:

- удовлетворять потребности потребителей;
- улучшение качества продукции;
- улучшение качества предоставляемых услуг. [4]

Все заведения общественного питания делятся на 2 группы: частные и государственные. В первую группу предприятий входят: кафе, рестораны,

пищерия, кондитерские, кофейни и т. д. Предприятия общественного питания включают в себя: столовые в детских садах, школах, военных заведениях, больницах, домах престарелых.

В настоящее время рынок общественного питания в Азербайджане находится на новом этапе развития. При характеристике индивидуального рынка общественного питания необходимо учитывать два фактора: во-первых, следует отметить, что фаст-фуд с каждым годом становится все более популярным, а во-вторых, открытие новых международных франшиз усиливает конкуренцию на местном рынке. Тем не менее, эта конкуренция имеет положительный эффект: кейтеринговые компании стремятся создать максимально выгодные условия для своих потребителей, улучшить качество продуктов и услуг и быстро реагировать на изменения и потребности рынка. [1, с.37] Для более точного изучения рынка общественного питания в Азербайджане мы рассмотрим следующую статистику за 2014-2018 годы.

Таблица 1. Динамика оборота общественного питания

Годы	Оборот общественного питания, млн. манат	Индексы физического объема оборота общественного питания, в процентах к предыдущему году	Оборот общественного питания на душу населения, в манатах
2014	956,0	118,2	101,5
2015	1 111,2	114,0	116,6
2016	1 215,4	100,1	126,1
2017	1 401,8	103,4	144,0
2018	1 533,3	106,8	156,1

Источник: по материалам <https://www.stat.gov.az/menu/13/>.

Как видно из таблицы 1, объем государственных услуг, оказанных населению в Азербайджане в 2017 году, составил 1 миллиард 401 миллион 8 тысяч манатов. В 2018 году этот показатель составил 1 миллиард 533 миллиона 3 тысячи манатов, что на 9,3% больше, чем годом ранее. Из общего числа услуг общественного питания в 2018 году 98,71 процента приходится на частный сектор и 1,28 процента - на государственный.

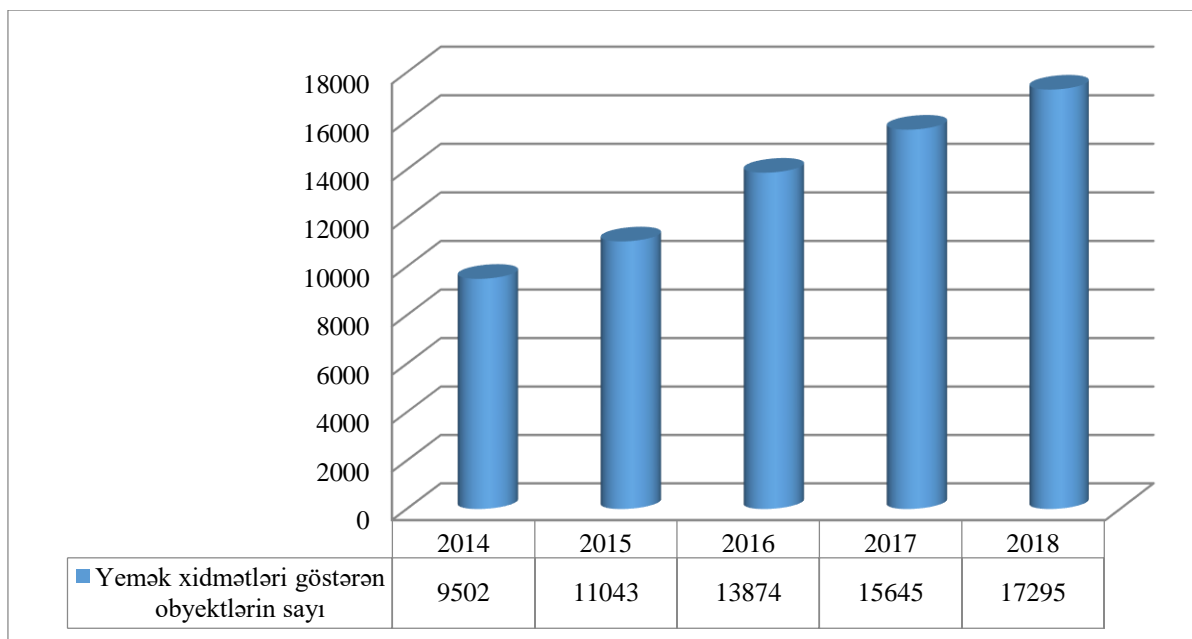

Рисунок 1. Количество объектов общественного питания

Источник: по материалам <https://www.stat.gov.az/menu/13/>.

Учитывая рисунок 1, можно сделать вывод, что число предприятий общественного питания растет с каждым годом. Так, в процентном отношении рост составил 16,2% в 2015 году, 25,6% в 2016 году, 12,7% в 2017 году и 10,5% в 2018 году.

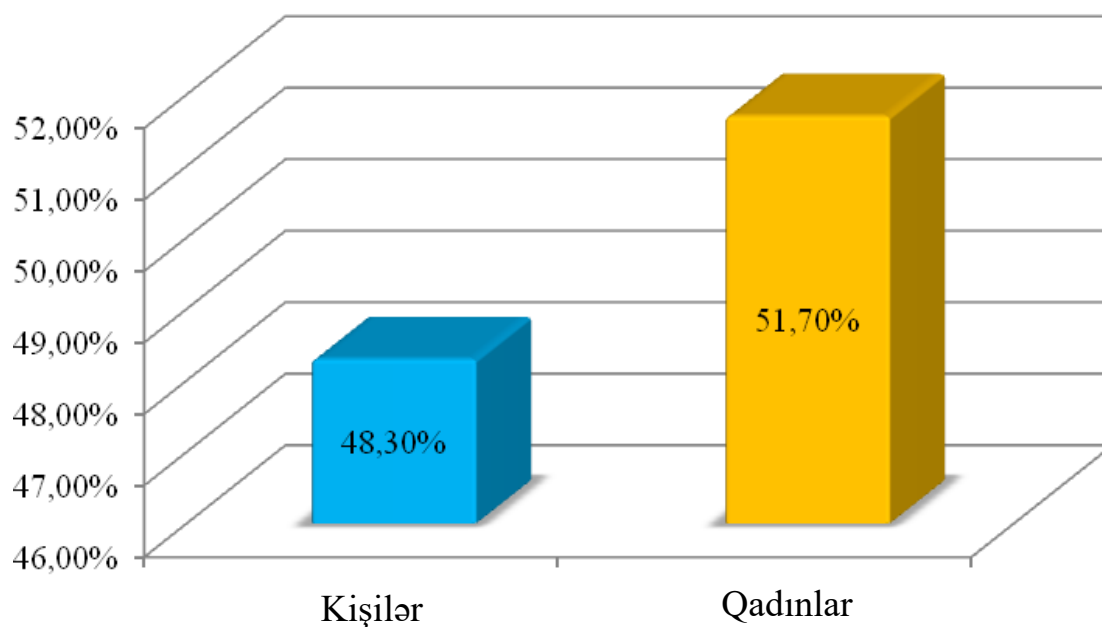

Рисунок 2. Потребительский график быстрого питания

Источник: по материалам журнала «Консалтинг и бизнес»

Как видно из рисунка 2, мужчины и женщины едят почти одинаковое количество фаст-фуда. Вы также можете посмотреть на возраст потребителей. Таким образом, в основном это люди в возрасте 30-50 лет, что составляет 41,5% всех потребителей.

С каждым годом в Азербайджане растет число людей, предпочитающих пользоваться услугами предприятий общественного питания. Например, ресторанный рынок в Азербайджане растет на 30% каждый год. Эта тенденция создает благоприятные условия для успешной работы ресторанов, кафе, фаст-фудов, кофеен, пиццерий и т. д. Одним из наиболее удобных и эффективных способов открытия предприятий общественного питания является франчайзинг. Франчайзинговый бизнес работает более чем в 80 странах и составляет 13% ВВП. Изучая мировую практику, мы видим, что фаст-фуд является лидером в открытии сетей франчайзинга. Так, например, в Соединенных Штатах, которые занимают первое место по количеству франчайзинговых предприятий, 26% всех франшиз приходится на этот тип предприятий. Этот показатель составляет 13% в Европе и 20% в России. В настоящее время в Азербайджане на основе франчайзинга действуют всемирно известные McDonald's, KFC, Papa John's, Pizza Hut, Starbucks, Burger King и другие бренды. В следующих примерах рассмотрим условия покупки и эксплуатации объектов общественного питания.

[6]

McDonald's известен как ведущая франчайзинговая компания в мире. В настоящее время компания имеет около 37 000 ресторанов в более чем 120 странах. Первый ресторан McDonald's в Азербайджане был открыт 6 ноября 1999 года.

Для покупки франшизы McDonald's требуется предоплата. Этот сбор составляет 40% от общей стоимости для нового ресторана и 25% для существующего ресторана (в среднем 45 000 долларов США). Общая стоимость ресторана варьируется в зависимости от местоположения ресторана. Как правило, минимальная сумма, необходимая для приобретения франшизы, составляет от 1 008 000 до 2 214 080 долларов. В дополнение к первоначальному

взносу франчайзи, плата за обслуживание - 4% от ежемесячных продаж - должна быть уплачена в качестве ежемесячной платы и арендной платы. За время своего существования McDonald's LLC зарекомендовала себя как надежный партнер.

Согласно уставу, основной целью ООО «Макдональдс» является получение прибыли, удовлетворение потребностей клиентов, расширение в регионе, создание новых рабочих мест, сокращение безработицы и развитие социальной структуры города и региона.

McDonald's разработал общие стандарты для общественного питания, технологий оборудования, маркетинговых стратегий, программ обучения, организации обслуживания, методов размещения в ресторанах и цепочек поставок. Эти стандарты действуют во всех ресторанах компании в любой стране мира. Стратегическими приоритетами компании являются обеспечение устойчивого роста, безупречное обслуживание клиентов, поддержание эффективного и качественного статуса производителя, повышение квалификации сотрудников на всех уровнях, организация обмена между отделами в разных странах, постоянное совершенствование концепции быстрого питания, продвижение новых продуктов питания, инновация оборудования и многое другое, маркетинг, сервисная организация и технологии. McDonald's LLC была основана как быстро развивающееся предприятие с целью получения соответствующего дохода.

Виды деятельности McDonald's LLC:

1. Стратегия роста.

- Развивать рынки, которые открывают 1750 ресторанов каждый год (в среднем каждые 5 часов), частично самостоятельно, а частично на основе франчайзинга.

- Занимать лидирующие позиции на зарубежных рынках. Повысить посещаемость компаний, предлагающих новую и дешевую еду в рестораны, увеличить их порции при сохранении той же цены, организовать детские площадки в ресторанах, изучить глобальные инфраструктурные возможности поставщиков компании, управлять комплексными предприятиями

общественного питания, выбирать места расположения ресторанов и маркетинговые мероприятия.

Стратегия франчайзинга:

- Выдача лицензий на франчайзинг только предприимчивым, уважаемым и опытным предпринимателям; подготовить их специально для активного продвижения бренда McDonald's в этой области. Как можно скорее представьте новые потенциально популярные блюда и как можно скорее остановите непопулярное производство, учитесь на собственных ошибках и ошибках других и как можно скорее приступайте к разработке новых идей.

. Организация ресторанной работы.

- Строгое соблюдение стандартов качества, санитарного состояния зданий и оборудования, организации обслуживания, работы кассиров.

- Продвигать McDonald's как пример качества, чистоты и высокой потребительской ценности посредством активных рекламных кампаний в СМИ и специальных мероприятий.

- Нанимать трудолюбивых и вежливых сотрудников, обучать их качественному обслуживанию и быстро поощрять перспективных сотрудников.

- Поддержка образования путем создания фонда специальных стипендий, премий учителей и бесплатных учебных пособий. [9]

Благотворительность:

- В 1984 году McDonald's инициировал создание благотворительного фонда Ronald McDonald House. Фонд был основан в Соединенных Штатах в память о Рее Кроке, основателе McDonald's, и сегодня работает в 48 странах. За 25 лет фонд пожертвовал более 420 миллионов долларов на помощь нуждающимся детям по всему миру.

- Первый ресторан McDonald's в Азербайджане был открыт 6 ноября 1999 года на площади Фонтанов в Баку.

В обмен на вышеуказанные платежи материнская компания предлагает программы обучения франчайзеров для успешного бизнеса на 12-18 месяцев. Кроме того, проводятся различные семинары, конференции и тренинги для

повышения квалификации персонала. Главная компания McDonald's не только помогает, но и помогает сотрудничать и продавать широкую сеть лучших мировых поставщиков. [9]

KFC является франчайзером самой известной в мире сети куриных ресторанов. Система KFC имеет более 17 000 ресторанов и ежедневно обслуживает 12 миллионов клиентов в более чем 115 странах. Первый ресторан KFC в Азербайджане был открыт АФК 18 мая 2010 года.

Основные финансовые требования KFC заключаются в следующем: кандидат должен иметь 1 500 000 долларов, из которых 750 000 долларов должны быть в форме ликвидных активов. Первоначальный взнос составляет 45 000 долларов США. Кроме того, франчайзи должен ежемесячно выплачивать гонорары и расходы на рекламу, каждая из которых составляет 5% от общего дохода франчайзи. Как только запрос франчайзи будет одобрен, ключевой менеджер и будущие сотрудники проходят начальную программу обучения перед началом работы. Обучение включает в себя 1 неделю ориентации, 2 недели онлайн-обучения и 4 недели работы в сертифицированном ресторане для практики. [7] Из бесплатных вариантов франчайзи предлагает:

- система контроля и управления собственным бизнесом развития;
- мировой опыт в маркетинге и рекламе;
- возможность сотрудничества с поставщиками корпоративного оборудования компании;
- качественное обучение менеджеров и персонала ресторана в соответствии с международными стандартами;
- консультации специалистов в области строительных и проектных работ.

Самый большой ресторан находится в Азербайджане.

Первый ресторан всемирно известной пиццерии Папы Иоанна открылся в 1985 году в штате Индиана, США. Обладая более чем 30-летним опытом работы в ресторанном бизнесе, было открыто 4900 заведений в 44 странах мира. Этот ресторан работает в Азербайджане впервые с 2012 года. Сегодня в нашей стране 4 представителя Папы Джона.

Средняя цена франшизы Папы Иоанна составляет 300 000 долларов. Первоначальный взнос составляет 25000 долларов США, а роялти и маркетинговые услуги составляют 5% и 8% ежемесячных продаж соответственно. Компания проводит курсы франшизы в течение 6-8 недель, с последующим периодическим обучением для продолжения образования. [10]

Вышеуказанные материалы могут быть представлены в табличной форме:

Таблица 2. Информация о списке известных представителей общественного питания в Азербайджане и их франшизе

Фирменное наименование	Количество ресторанов в мире / Азербайджан	Общая стоимость франшизы	Первоначальный платеж	роялти	плата за рекламу	Период обучения франчайзи
Макдональдс	36.000 /12	1.008.000\$-dan 2.214.080\$-a qədər	45.000\$	4%	-	12-18 ay
ГФС	17.000/8	1.500.000 \$	45.000\$	5%	5%	1-2 ay
Папа John`s	4.900/4	300.000\$	25.000\$	%	8%	1,5-2 ay

Источник: <https://www.mcdonalds.com/us/en-us.html>, <http://www.kfcfranchise.com/>, <https://www.papajohns.com/franchise/>

Первый ресторан всемирно известной пиццерии Папы Иоанна открылся в 1985 году в штате Индиана, США. Обладая более чем 30-летним опытом работы в ресторанном бизнесе, было открыто 4900 заведений в 44 странах мира. Этот ресторан работает в Азербайджане впервые с 2012 года. Сегодня в нашей стране 4 представителя Папы Джона.

Литература:

1. Бейдиев О. Франчайзинг в законодательстве Азербайджана // Материалы 1-го Азербайджанского международного форума по франчайзингу, 2018
2. Исламов Е. Франчайзинг в мире. Перспективы бизнеса в Азербайджане // Материалы 1-го Азербайджанского международного форума по франчайзингу, 2018

Интернет-источники:

1. <http://franchiseexpo.az/>
2. <https://topfranchise.ru/stati/vystavki-i-meropriyatiya-v-mire-franchayzinga-2017/>
3. <http://www.biznesinfo.az/observer/infocus/params/ln/ru/article/99734>
4. <http://www.iqtisadiyyat.com/az/pages/8/information/5470>
5. <http://www.kfcfranchise.com/>
6. http://www.marketing.spb.ru/lib-mm/sales/franc_mold/4.htm#_Toc25981732
7. <https://www.mcdonalds.com/us/en-us.html>
8. <https://www.papajohns.com/franchise/>
9. <https://www.stat.gov.az/menu/13/>

**ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ РОБОТИ З ЛІТЕРАТУРНИМИ
ДЖЕРЕЛАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНСТРУМЕНТУ WIKIPEDIA ПРИ
ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ВНЗ**

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

На рубежі між ХХ та ХХІ століттями відбулося колосальне досягнення – люди отримали доступ до вільної інформації і знань. Цей прорив з історичної точки зору – це колосальний прогрес і тому слід розглядати дане явище комплексно. З одного боку, інформація стала доступною, швидкоонолюваною, а з іншого – вона не піддається верифікації та фальсифікації, що призводить до втрати її цінності, достовірності, істинності. В наслідок неконтрольованого використання відкритих джерел – призводить до масового явища плагіату в академічній спільності. Це у свою чергу стало причиною падіння академічної культури, зокрема культури роботи з першоджерелами, що зумовлює деградацію науки в цілому. Реакцією на цей запит стало введення в законодавче поле терміну «академічна доброчесність». Академічну доброчесність слід розглядати з різних точок зору: етичної – осуд авторів, які використовують авторські доробки матеріали не здійснивши посилання на першоджерело; юридичної – персональна відповідальність (передбачена згідно законів України «Про освіту», «Про авторське право та суміжні права») з відповідними наслідками; педагогічний – навчити сучасне покоління у нинішніх умовах володіти навичками роботи з першоджерелами. Тому при підготовці студентів ВНЗ слід звернути увагу на формування відповідних компетентностей.

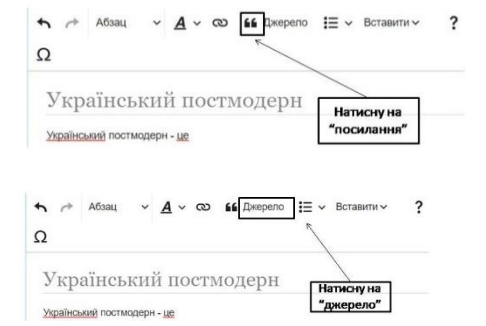
Зараз курсова робота – це одна з форм самостійної роботи студента, що є обов'язковою академічною вимогою, але вона втратила свою ефективність. Оскільки в останні десятиліття студенти почали неякісно опрацьовувати літературні джерела, в результаті виникли проблеми при написанні роботи, а саме: запозичення чужих авторських інтелектуальних надбань і їх привласнення.

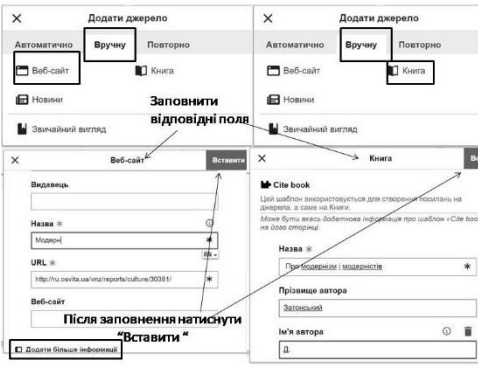
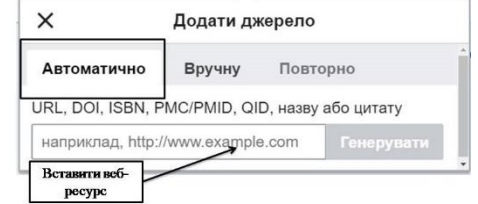

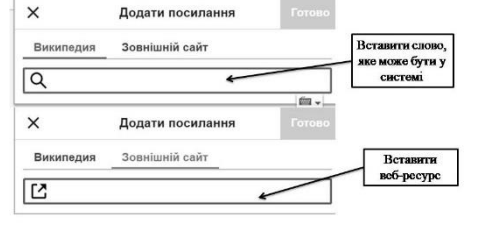
Проблему з плагіатом можна вирішити за допомогою спеціалізованих програмних продуктів. Частково це може вирішити проблему, але подібного роду засоби мають один із найбільших негативних аспектів – це ліцензія на програмне користування, що потребує певних фінансових витрат. Починаючи з перших курсів студентам необхідно розвивати академічні навички письма.

Формувати академічну культуру у студентів можна за допомогою використання інструменту Wikipedia. Wikipedia – загальнодоступна вільна багатомовна онлайн-енциклопедія [1], в якій існує можливість інтернет-користувачу створити статтю для інших споживачів і також мати доступ до знань, які він бажає отримати. Система дотримується певних принципів: доступності та енциклопедичності – доступ до знань має право кожен користувач; вільності знань – кожен хто бажає має право на створення статті; нейтральності – знання не повинні бути об’єктивними; копірайтингу – авторські статті захищені від посягань; оціночності – редакція оцінює новостворену статтю за певними критеріями. Статті у Wikipedia дають можливість науково формувати компетентність роботи з джерелами (див. табл 1).

Таблиця 1

Методологія роботи з джерелами і посиланнями у Wikipedia

Робота з джерелами і посиланнями	Коментар до роботи з джерелами і посиланнями
<p>Якщо в кінці речення в тексті необхідно послатися на використане джерело, то необхідно обрати на панелі інструментів інструмент “джерело”. Вікіпедія дає можливість додавати джерела: автоматично, вручну та повторно</p>	

<p>Вставка джерела «вручну». У контекстному вікні (додати джерело) необхідно обрати тип джерела (веб-сайт, книга чи новина). Якщо джерело веб-сайт чи книга, то необхідно заповнити відповідну форму (заповнити: для веб-ресурсу URL-адресу; для книги відомості про авторів) Новини заповнюються аналогічно як веб-ресурси</p>	
<p>Вставка джерела «автоматично» Для цього типу заповнення необхідно мати URL, DOI, ISBN, PMC/PMID, QID, назву або цитату.</p>	
<p>Вставка «повторне використання, якщо вже існує база створених джерел (веб-ресурс чи книга)</p>	
<p>Також можна використовувати інструмент «посилання». За допомогою якого здійснювати посилання як на джерела Wikipedia та на веб-ресурси</p>	

Веб-ресурс Wikipedia має право видаляти статті якщо: порушено авторські права співпадіння текстів, робота оформлення без посилань, створена стаття немає значення для Wikipedia.

Отже, використовуючи веб-ресурс Wikipedia у студента формуються компетенції: академічного письма (створення, переклад та редагування статті) та робота з академічними джерелами. Таким чином студенти будуть збільшувати кількість якісних україномовних статей у Wikipedia і вони будуть розуміти явище плагіату.

Список використаних джерел і літератури:

1. Вікіпедія, вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія>.

Белик И. А.^а

**ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭКОНОМИКО-
МАТЕМАТИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ОЦЕНКИ
ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ И ДИАГНОСТИКИ
БАНКРОТСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ**

*^аГомельский государственный университет имени Ф. Скорины, г. Гомель,
Республика Беларусь*

Платежеспособность является одним из важнейших показателей, характеризующих финансовое состояние предприятия и его экономическую устойчивость.

Одной из проблем, возникающих при рассмотрении дел о банкротстве, является определение финансового состояния должника, которое определяется на основе информации о степени его платежеспособности и имущественном положении, получаемой из результатов финансового анализа по методике, утверждённой постановлением Совета Министров РБ от 12.12.2011 г. № 1672 и Инструкцией о порядке расчёта коэффициентов платежеспособности и проведения анализа финансового состояния и платежеспособности субъектов хозяйствования, утверждённой Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь и Министерством экономики Республики Беларусь от 27.12.2011 г. № 140/206. В качестве источника информации для анализа платежеспособности предприятия выступает бухгалтерский баланс с приложениями к нему, заполненные в соответствии с требованиями законодательства. На основе этой информации экономическими судами принимаются решения о возбуждении дела о банкротстве, а впоследствии выбирается одно из двух направлений действий – санация организации или её ликвидация. Проблема заключается в том, процедура санации по результатам

анализа применяется судами не часто, а используемая отечественная методика анализа платежеспособности и прогнозирования банкротства не позволяет получить точную оценку по отношению к конкретному субъекту хозяйствования.

Основными причинами этого являются неточности в нахождении значений основных показателей, несоответствие их определений реальному экономическому содержанию, низкий уровень методологической проработки и обоснования расчетов показателей оценки и т.п. Для преодоления выявленных недостатков дополнительно проводится анализ структуры и коэффициентов ликвидности бухгалтерского баланса, анализ показателей рентабельности, деловой активности и финансовой устойчивости. Но для качественной характеристики финансового состояния целесообразно пользоваться и другими апробированными методиками диагностики банкротства.

В мировой практике для оценки финансовой устойчивости и вероятности банкротства организации давно применяется более широкий круг финансово-экономических показателей, на основе которых разработан и успешно применяется ряд универсальных и более эффективных методик. Наиболее распространенными среди них являются Z-модели Альтмана, дискриминантные модели Таффлера, Бивера, А-счёт Аргенти [1].

Чаще всего применение этих моделей дискриминантного и качественного анализа для предприятий Республики Беларусь крайне затруднено из-за значительных различий в системе учета и статистики, макроэкономического состояния Беларуси и развитых стран. Самыми главными проблемами их использования являются устаревание данных для этих моделей, отсутствие среди них какой-либо наиболее эффективной (универсальной) и практическая невозможность их применения для отражения реального состояния белорусских предприятий. Например, по модели Альтмана несостоятельные организации, имеющие высокий уровень показателя, характеризующего отношение собственного капитала к заемному, получают очень высокую оценку, что не соответствует их оценке в реальной экономике Республики Беларусь. В связи с

несовершенством действующей методики переоценки основных средств, когда старым изношенным основным средствам придается такое же значение, как и новым, необоснованно увеличивается доля собственного капитала за счет добавочного капитала. Поэтому модели, в которых присутствует данный показатель, могут исказить реальную картину финансового состояния предприятия.

Таким образом, несмотря на наличие большого количества методик, позволяющих прогнозировать финансовую состоятельность организации с той или иной степенью вероятности, ни одна из них не может претендовать на использование в качестве универсальной. Поэтому при диагностике банкротства организации целесообразно использовать несколько методик одновременно, учитывая специфику ситуации. Скорректировать методику исчисления весовых коэффициентов и пороговых значений применяемых моделей с учетом белорусских экономических условий не позволяет отсутствие в Республике Беларусь статистических данных по организациям-банкротам, а определение весовых коэффициентов экспертным путем не обеспечивает их достаточной точности. Тем не менее, эксперты из множества стран, проверяющие на практике модель Альтмана, соглашаются с её универсальностью и надежностью. Адаптировав веса при коэффициентах в модели для своих государств и отраслей, экономисты оценивают её высокую работоспособность и статистическую надежность. То же самое можно сказать и об остальных моделях, применяемых в мировой практике диагностики банкротства. Для успешного применения зарубежных методик в Республике Беларусь необходима корректировка весов при коэффициентах и прочих показателей моделей с учетом специфики национальной рыночной экономики.

Список использованных источников литературы:

1 Belik I., Pugacheva O. Modern approaches to the analysis of solvency and the assessment of the probability of bankruptcy in the Republic of Belarus: state and prospects // International Symposium Experience. Knowledge. Contemporary Challenges „Innovative economic-social Approaches in the Knowledge Society” December 12th-13th, 2019. – Editura „ARTIFEX” București. – 836 p. (С. 232-244)

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРАВОВА VS МОРАЛЬНА
ПЛОЩИНИ**

*«Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

Глобалізаційні процеси ХХІ століття охопили всі сфери людської діяльності. Не оминули вони наукову спільноту та навчальне середовище. Згідно з «теорією попиту» чи «теорією пропозиції» ринок освітніх і наукових послуг постав перед дилемою якості й кількості, що актуалізувало поняття честі в академічному середовищі, але ще більше чесності насамперед перед собою, а вже потім перед соціумом. Акцентуємо увагу на тому, що це поняття належить до традиційних в українській культурі, поведінкових зокрема, і має тривалу історію побутування в українській мові. Цим, ймовірно, і зумовлене багатомірне тлумачення самого поняття чесної особистості. За «Словником української мови», «ЧЕ́СНИЙ, 1. Який відзначається високими моральними якостями. ... // Не здатний украсти що-небудь, не схильний до крадіжки. ... // Який виражає правдивість, прямоту характеру, відвертість (про обличчя, погляд і т. ін.). ... // Який старанно, ретельно виконує свої обов'язки; сумлінний. ... 2. Сумісний з поняттями честі, чесності, з правилами честі. ... // Який впливає з сумлінного ставлення до своїх обов'язків. ... // Зароблений без обману, своєю сумлінною працею. ... 3. Який не заслуговує ніякої догани; порядний, нічим не заплямований. ... 4. Шановний, поважний, сповнений честі (у 2 знач.). ... 5. *заст.* Шановний за святістю і релігійністю» [4, XII, 314]. Перелік актуалізованих складових поняття особистості, якій притаманна така моральна чеснота, не викликає вже жодних сумнівів щодо вичерпності його обсягу. Однак, ніби передбачаючи, що лексема *чесний* все ж таки недостатня для вираження повноти цього поняття, українці здавна мають в лексичному реєстрі (хоч і не в активному словникові) ще й слово-комполит *доброчесний*: «ДОБРОЧЕ́СНИЙ, а, е. Який живе чесно, дотримується всіх правил моралі» [4, II, 326], який інтенсифікує

лексему *чесний* компонентом *добро*, переконливо акцентуючи, що саме чесна діяльність кожної особистості запрограмована творити добро в тій чи тій сфері її самореалізації. Отже, значення словосполучення *академічна доброчесність* логічно мало б ґрунтуватися на усіх тих чеснотах, які актуалізовані в обох лексемах, передусім на традиційних моральних засадах (як відомо, системно культивованих в українському соціумі з давніх часів, власне вони виконували щонайперше регулювальну й коригувальну функції щодо соціальної поведінки особистості), а не на законодавчих постулатах.

Визначення *академічної доброчесності* повинно було б враховувати ці змістові семантичні ознаки, однак згідно із Законом України «Про освіту» (стаття 42) це поняття подане певною мірою узагальнено без виокремлення сутності доброчесності: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів (яких? – С.Б., Т.Т.) та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2]. Вважаємо, що таке визначення потребує уточнення й конкретизації. Варто передусім покладатися на моральні чесноти кожного учасника освітнього процесу й наукового співтовариства, аби уникнути «плідного» (але в основному безрезультатного) продукування різних нормативно-правових документів як на державному, так і на місцевих рівнях. Як свідчать офіційні джерела, «нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в Україні складається із Закону України «Про освіту»; спеціальних законів України «Про вищу освіту», «Про професійну освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту»; Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність»; нормативних актів Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, що мають у сфері свого підпорядкування заклади освіти та/або наукові установи» [3, с. 17]. Крім них, маємо низку «статутів та інших внутрішніх нормативних документів (кодекси честі, правила

внутрішнього розпорядку, процедури прийняття рішень з питань імовірних порушень академічної доброчесності тощо) закладів освіти та наукових установ» [3, с. 17], доцільність укладання яких у кожному окремому закладі чи установі викликає сумніви, адже такі документи мають бути універсальними.

Ретельне ознайомлення з окресленою нормативно-правовою базою засвідчує, що попередження академічної недоброчесності (а отже, й уникнення її в перспективі) стосуються насамперед понять моралі й права і їх очевидної взаємозалежності: за умови дотримання першого не виникнуть наслідки другого. І власне попередження, а не оцінка фактів її порушення мають стати вектором очищення наукового середовища від цієї проблеми. Як слушно зауважує член НАЗЯВО А. Артюхов, «Якщо ми будемо застосовувати санкції, – це реально для системи академічної доброчесності уже не є успіхом, тому що порушення уже сталося, ми його не попередили» [1]. Водночас «наявність бази не означає, що вона працює» [1], а тому виникає запитання про доцільність існування таких *інституцій* у кожному закладі освіти чи науковій установі, як Група сприяння академічній доброчесності, Комісія з академічної доброчесності, Рада з якості навчального процесу, Комісія з етики та управління конфліктами, Етична комісія тощо та *різноманітних* Кодексів честі, Етичних кодексів, Кодексів академічної доброчесності, Положень про етику академічних взаємовідносин, Методичних інструкцій та рекомендації щодо перевірки текстів на рівень плагіату. Підпис під подібними деклараціями чи зобов'язаннями про дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу має сьогодні часто формальний статус і навряд чи слугує застереженням щодо її порушення. А головне – не передбачає належної адекватної оцінки.

Переконані, що саме внутрішня мотивація дотримання академічної доброчесності, культивування, заохочення й поцінування праці кожного доброчесного викладача й науковця – єдино правильний і перспективний шлях розвитку наукової спільноти й освітніх закладів.

Список використаної літератури:

1. Артюхов А. Університетська система академічної доброчесності: нормативна база та дієві механізми. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=T2VDwWzZr90&t=1s>

2. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: https://drive.google.com/file/d/1UjtjefmfqO1uNCn4p9cT5g6_58h0Cxb9/view

4. Словник української мови, за ред. І. К. Білодіда. В 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

Бунакаля Василь В.^а

БЕЗОПАСНОСТЬ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

^аМолдавская Экономическая Академия, г. Кишинев, Республика Молдова

Деятельность финансового сектора, в том числе банковской инфраструктуры, всегда вызывала интерес преступных групп. В наши дни в связи со всеобщей информатизацией и компьютеризацией банковской деятельности значение информационной безопасности многократно возросло. От информационной безопасности банка зависят его репутация и конкурентоспособность. Высокий уровень обеспечения информационной безопасности кредитной организации позволяет минимизировать следующие риски:

- риск утечки информации, подпадающей под действие законов о государственной и коммерческой тайны, а также персональных данных;
- риск разрушения и потери критических данных;
- риск использования в деятельности банка неполной или искаженной информации, в том числе при принятии управленческих решений;
- риск распространения во внешней среде информации, угрожающей репутации банка.

В сообщении анализируется деятельность КБ "Молдова Агроиндбанк", как одного из ведущих финансовых учреждений Республики Молдова. Руководство данным банком обеспечивает строгое соблюдение и надлежащее применение законов и решений, которые действуют на территории Республики Молдова. За время своей деятельности банк подтвердил репутацию одного из самых безопасных, стабильных и динамичных финансовых институтов в стране.

Работа отделов банка связана с накоплением большого количества информации о личных данных клиентов. Традиционно информация храниться на бумажных носителях. Пока информация обрабатывается в ручном режиме, риск безопасности потери данных возрастает [1]. Ручная работа по обработке личных банковских документов свидетельствует о наличии уязвимости безопасности, поскольку информация проходит через банковских операторов, а не через безопасную компьютерную систему. При этом трудно осуществить быстрый отбор нужных данных о клиентах, также трудно генерировать отчеты о транзакциях клиентов.

В целях исключения утечки данных предложено удобное решение для автоматизация данного процесса. Программа ориентирована на руководителей, сотрудников банка, бухгалтеров. Для эффективного и удобного управления личными данными клиентов банка, предложено приложение под названием «BankingOperations».

Приложение «BankingOperations» обеспечивает следующие преимущества:

- Оперативное формирование (заполнение и печать) банковских документов;
- Быстрый поиск информации по клиентам и документам;
- Ведение безопасного архива документов;
- Обеспечение высокой безопасности;
- Формирование отчетов по операциям менеджеров банка

Данное приложение уделяет особое внимание защите личных данных [2], принимая технические решения для обеспечения повышенной безопасности.

Одной из особенностей банковских информационных систем заключаются в том, что они хранят и обрабатывают большое количество данных о финансовом состоянии и деятельности физических и юридических лиц, имеют инструменты совершения транзакций, ведущих к финансовым последствиям.

Операторы банка уведомят клиентов банка о том, что их личные данные защищены следующим образом:

- Антивирусное программное обеспечение - установка программ защиты;

- Контроль доступа к системе - гарантирует, что неавторизованные пользователи не могут войти в систему;

- Ограничение круга лиц, которые имеют право обрабатывать персональные данные клиентов;

- Шифрование - информации;

Все эти методы спроектированы в соответствии с требованиями Европейского Общего Регламента по защите данных «GDPR». В конце концов, этот принцип ответственности и защиты данных является одним из самых важных ключей GDPR, который применяется в банке. Сотрудники обязаны не только соблюдать эти принципы, а также продемонстрировать, как обрабатываются данные для того, чтобы проверить что принципы обработки персональных данных соблюдаются.

Приложение интуитивно понятно и просто для банковских работников и состоит из следующих функций:

- Безопасное окно авторизации;

- Главное меню;

- Раздел отчетов;

- Раздел ввода и просмотра данных клиента;

Это приложение уделяет особое внимание защите личных данных, основываясь на технических решениях для обеспечения повышенной безопасности.

Структура приложения хорошо иерархизированная и имеет множество уровней доступа, при этом каждый пользователь имеет ограниченные права на просмотр персональных данных клиентов, а также имеется система мониторинга действий пользователя.

Главным преимуществом разработанного программного обеспечения является быстрый доступ и фильтрация информации в системе, что обеспечит более высокий уровень безопасности данных за счет исключения ручной обработки информации. Основной ориентацией на будущее является инвестирование в технологию “Blockchain”, что позволит разработать

собственную технологию на основе этой концепции и обеспечить максимальную безопасности в банковской структуре.

Список использованной литературы:

1. Безопасность электронного банкинга / А.М. Сычев, П.В. Ревенков, А.Б. Дудка, 2017 г. – 156 с.
2. Общие положения о защите данных (<https://gdpr-info.eu/>).

Вырбанов Тихомир^а

АНАЛИЗ СБЛИЖЕНИЯ МЕЖДУ СТРАНАМИ ЕС ПО ОСНОВНЫМ ПОКАЗАТЕЛЯМ ЕВРОПЕЙСКОГО СТОЛПА СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ

^аХозяйственная академия им. Д. А. Ценова, г. Свиштов, Болгария

Будущее Европы связано с созданием и функционированием конкурентоспособной рыночной экономики с высоким уровнем занятости и социального прогресса. В этом аспекте расширение и защита социальных прав граждан, уменьшение социальных различий, обеспечение благоприятных условий жизни и труда являются сердцевинной политик, способствующих социальному сближению в ЕС. Рамкой этих политик в настоящий момент является Европейский столп социальных прав. Посредством заложенных в нем принципов можно наблюдать и оценивать прогресс государств в создании более справедливого союза и достижении высокого социального рейтинга.

В настоящем докладе представлена возможность оценки процесса социального сближения государств ЕС посредством формирования качественно однородных групп государств по основным показателям характеристики социальных прав. Методологический подход исследования основывается на кластерном анализе. Используются официальные статистические данные, доступные на сайте Евростата, а их обработка осуществлялась посредством программных продуктов R Version 3.4.1, package “NbClust” и SPSS Version 19.

Кластеризация стран в однородные группы в 2010 г. и 2015 г. была проведена с использованием метода k -средних по четырнадцати ключевым показателям, посредством которых обеспечивается многоаспектная

количественная оценка трех основных принципов Европейского столпа социальных прав, а именно: равные возможности и доступ к рынку труда и динамичным рынкам труда, справедливые условия труда, социальная защита и интеграция [1]. Число кластеров определялось заранее по критериям Calinski и Harabasz index (CH index), Krzanowski и Lai index (KL index), Duda index и Cindex [2]. Для определения дистанции между объектами использовалось евклидово расстояние.

Эмпирические значения применяемых внутренних критериев для определения оптимального числа кластеров дают согласованное заключение об обособлении шести кластеров в 2010 г. и пяти в 2018 г. как наиболее подходящее решение. В состав сформированных в 2010 г. кластеров включаются следующие страны: *кластер 1* – Бельгия, Дания, Франция, Германия, Кипр, Люксембург, Нидерланды, Австрия, Словения, Финляндия, Швеция и Великобритания; *кластер 2* – Греция, Италия, Мальта и Румыния; *кластер 3* – Болгария, Хорватия и Польша; *кластер 4* – Эстония, Латвия и Литва; *кластер 5* – Чехия, Ирландия, Венгрия и Словакия и *кластер 6* – Испания и Португалия. В 2018 г. наблюдается сужение различий между частью стран ЕС, что приводит к образованию пяти кластеров, два из которых формируются по одному государству – Греции (*кластер 3*) и Эстонии (*кластер 4*). Пять стран, которые в 2010 г. были включены в кластер 1 (Германия, Кипр, Австрия, Словения и Великобритания), присоединяются к государствам кластера 5, в состав которого входят еще и страны первоначальных кластера 2 (Мальта), кластера 3 (Хорватия и Польша), кластера 4 (Латвия и Литва) и кластера 6 (Португалия). В результате этой динамики *кластер 5* уже включает 15 государств, причем среднее расстояние до центра кластера увеличивается на 30%, т.е. однородность кластера уменьшается. Другие изменения, которые учитываются в отношении состава отдельных кластеров в 2018 г. по сравнению с 2010 г., наблюдаются в кластере 2, к которому присоединяются Болгария и Испания, первоначально включенные в кластер 3 и кластер 6 соответственно.

Результаты проведенного анализа дают нам основание сделать следующие основные выводы:

Во-первых, за исследуемый период учитывается сближение между некоторыми из государств, включенных в анализ, и переход от шести кластеров к пятикластерному решению, при этом Греция и Эстония были обособлены как самостоятельные кластеры. Следовательно, их можно классифицировать как страны-дивергенты.

Во-вторых, гомогенность в кластерах уменьшается, и этот процесс налицо даже для кластера 1, несмотря на гораздо меньшее число стран, которые его составляют. Кластер 2 является наиболее разнородным, причем средние расстояния между отдельными странами и соответствующими им кластерными центрами составляют соответственно 2,174 и 3,011 стандартных единиц.

В-третьих, наблюдается увеличение межкластерных расстояний для каждой пары кластеров, за исключением расстояния между первым и пятым кластером, которое уменьшилось на 8,3%. Это ожидалось, учитывая тот факт, что треть стран, входящих в кластер 5 в 2010 г., были включены в первый кластер. Третий кластер в наибольшей степени отличается от остальных – среднее расстояние до каждого из них составляет 7,49 стандартных единиц.

В-четвертых, наблюдается улучшение девяти из рассматриваемых показателей для Болгарии, что приводит к значительному сокращению отставания страны от среднего уровня в Сообществе. Это проявляется наиболее отчетливо по отношению к удельному весу населения, подверженного риску бедности или социальной изоляции, воздействию социальных трансфертов на сокращение бедности и неудовлетворенной потребности в медицинской помощи. Отставание остается слишком большим по двум основным показателям характеристики социальных прав – „дети в возрасте до 3 лет, посещающие детские сады“ и „уровень цифровых умений лиц“, на которых необходимо акцентировать в социальной политике страны.

Список использованных источников и литературы

1. *Social Scoreboard. SWD(2017) 200 final.* [Online] Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017SC0200&from=EN>.

2. Charrad, M., Ghazzali, N., Boiteau, V. & Niknafs, A., 2014. NbClust: An R Package for determining the relevant number of clusters in a data set. *Journal of Statistical Software*, 61(6), pp. 5-18.

3. Иванов, Л., 2008. *Статистическо изследване и прогнозиране на развитието*. Свищов, АИ "Ценов".

Гадирзаде Турал Азад оглы ^а

РАЗВИТИЕ ПРОМЫШЛЕННОГО МАРКЕТИНГА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

*^аАзербайджанский Университет Туризма и Менеджмента, г. Баку,
Азербайджан*

Резюме. В статье, автором подчеркивается, что максимизация потребления увеличивает, в свою очередь, и производство, уровень занятости, а следовательно - и благосостояние общества. Цель максимизации степени удовлетворения потребителей заключается в достижении роста степени удовлетворенности потребителя.

Таким образом, максимизация выбора потребителей сводится к увеличению разнообразия товаров с целью наиболее полного удовлетворения вкусов потребителей. Максимизация качества жизни - одна из альтернативных общественных целей маркетинга, согласно которой маркетинг, кроме обеспечения количества, качества, доступности товара по приемлемым ценам, также должен обеспечивать качество культурной и физической среды обитания людей.

Ключевые слова: маркетинг, потребитель, промышленные предприятия, концепция, функции.

Summary. In the article, the author emphasizes that maximizing consumption increases, in turn, production, employment, and, consequently, the welfare of society. The goal of maximizing customer satisfaction is to achieve an increase in customer satisfaction.

Thus, maximizing the choice of consumers is to increase the variety of goods in order to most fully satisfy the tastes of consumers. Maximizing the quality of life is one of the alternative public goals of marketing, according to which marketing, in addition to ensuring the quantity, quality, availability of goods at affordable prices, should also ensure the quality of the cultural and physical environment of people.

Key words: marketing, consumer, industrial enterprises, concept, functions.

В складывающихся современных условиях хозяйствования производственные предприятия и объединения поставлены перед необходимостью решения новых для себя задач. Для этого следует провести не только серьезные изменения в организационно-управленческих структурах предприятий, но и глубокую перестройку мышления, стиля и способов работы руководителей всех рангов.

Как показывает мировой опыт, в условиях рыночной экономики эффективным методом улучшения функционирования деятельности

предприятий является маркетинговая концепция управления. Использование данной концепции:

- обеспечивает и объективно предполагает поиск, изучение и формулирование новых потребительских предпочтений и средств их наиболее полного удовлетворения;

- способствует осуществлению инновационных процессов к созданию «ноу-хау» в технологии производства и продвижении товаров и услуг на рынок к потребителю;

- является необходимым условием функционирования и выживания предприятия в условиях рыночной экономики, поскольку отслеживает способы обеспечения его экономической безопасности;

- выступает основным элементом контроля и регулирования экономических отношений на микроуровне;

- образует информационную основу функционирования предприятия и формирования его производственно - сбытовой стратегии.

Маркетинг (от английского слова «market», - рынок) представляет собой систему управленческих рычагов, методов и отношений, увязывающую в единое целое основные хозяйственные функции по разработке, производству и сбыту продукции и услуг.

Маркетинг - явление достаточно сложное и многостороннее. В работах различных авторов, в зависимости от конкретной направленности той или иной публикации, маркетинг квалифицируется как: «предпринимательская деятельность, которая управляет продвижением товаров и услуг от производителя к потребителю» [1, с. 16]; «предвидение, управление и удовлетворение спроса на товары, услуги, организации, людей, теорий и идей посредством обмена» [1.1, с. 17]; «научная дисциплина, изучающая закономерности рыночного спроса и покупательских предпочтений».

Другие исследователи и практики классифицируют маркетинг как «философию бизнеса» или как «систему управления сбытовой деятельностью».

Некоторые специалисты считают, что маркетинг - это прежде всего «производство продукции, основанное на детальном знании потребностей покупателей, внутренней и внешней рыночной ситуации, реальных возможностей производителя».

Так, И. Березин дает такое определение: маркетинг - это изучение рынков и воздействие на них с целью облегчения решения задач, стоящих перед экономическими субъектами.

По мнению авторитетной в международных кругах Американской Ассоциации Маркетинга, маркетинг - это «процесс планирования и управления разработкой изделий и услуг, ценовой политикой, продвижением товара к покупателю, сбытом, чтобы достигнутое таким образом разнообразие благ приводило к удовлетворению потребностей как отдельных личностей, так и организаций в целом».

Такой широкий диапазон трактовок понятий маркетинга, по мнению магистранта, связан прежде всего с тем, что теория и практика маркетинга, эволюционируя в течение многих десятилетий, действительно приобрели «исключительную универсальность» и таким образом оказали сильное влияние на теоретические подходы к управлению производством и сбытом в условиях рыночной экономики, способствовали активизации фундаментальных и прикладных исследований, созданию на «стыках» различных дисциплин особой отрасли научных знаний о факторах и методах адаптации обособленного производителя к меняющейся рыночной обстановке.

Существует 5 основных подходов, на основе которых коммерческие организации ведут свою маркетинговую деятельность:

1. Концепция совершенствования производства.
2. Концепция совершенствования товара.
3. Концепция интенсификации коммерческих усилий.
4. Концепция маркетинга.
5. Концепция социально-этичного маркетинга.

С точки зрения общественной значимости можно сформулировать четыре основополагающие цели маркетинга:

1. Максимизацию потребления.
2. Максимизацию степени удовлетворенности потребителя.
3. Максимизацию выбора потребителей.
4. Максимизацию качества жизни.

Считается, что максимизация потребления увеличивает, в свою очередь, и производство, уровень занятости, а следовательно - и благосостояние общества. Цель максимизации степени удовлетворения потребителей заключается в достижении роста степени удовлетворенности потребителя. Максимизация выбора потребителей сводится к увеличению разнообразия товаров с целью наиболее полного удовлетворения вкусов потребителей. Максимизация качества жизни - одна из альтернативных общественных целей маркетинга, согласно которой маркетинг, кроме обеспечения количества, качества, доступности товара по приемлемым ценам, также должен обеспечивать качество культурной и физической среды обитания людей.

Изложенное выше характеризует цели маркетинга с разных точек зрения. Очевидно, что реализовать все эти цели в равной степени не представляется возможным. Эти цели в большей степени соответствуют концепции социально-этического маркетинга, как бы увязывая общественные потребности и экономическую реакцию общества, направленную на их удовлетворение. Таким образом, маркетинг используется как на уровне отдельных организаций, так и на государственном уровне. Это приводит к тому, что существует множество определений маркетинга. Особенностью современного этапа развития маркетинга является то, что он используется применительно ко всем видам деятельности, направленной на удовлетворение запросов потребителей.

Функции маркетинга представляют собой совокупность видов деятельности, связанных с изучением рынка, развитием ассортимента, формированием каналов товародвижения на рынок, проведением рекламы и стимулированием продаж, а также с управлением и контролем. Каждая из этих

функций важна сама по себе, но только в тесной взаимосвязи они позволяют реализовать принципы маркетинга.

В конечном счете, указанные функции можно разделить на четыре группы:

- Аналитические
- Информационные
- Коммуникативные
- Управленческие

Маркетинговая деятельность обеспечивает гибкое приспособление производственной, финансовой, торговой, сбытовой, кадровой деятельности предприятия, во-первых, к изменяющейся экономической ситуации, во-вторых, к требованиям потребителей на рынке.

Исходя из вышесказанного, обозначим конкретные цели маркетинговой деятельности. К ним относятся:

- Обеспечение оптимальной пропорциональности между спросом и предложением продукции определенного вида и ассортимента благодаря гибкому реагированию на динамику спроса и маневрированию имеющимися ресурсами.

- Формирование системы договорных и рыночных отношений между всеми элементами и структурами производства и потребления как на внутреннем, так и на внешнем уровне.

- Воздействие на производственный процесс в целях стимулирования, обновления и совершенствования ассортимента, улучшения качества выпускаемой продукции.

Исходя из обозначенных целей маркетинга, можно определить его основные принципы. Это:

- Производство продукции на основе детального знания запросов покупателей (потребностей), внутренней и внешней рыночной ситуации, реальных возможностей производителя.

- Максимально возможное удовлетворение потребностей покупателей, что достигается посредством обеспечения их всеми необходимыми средствами для решения конкретных проблем; этому способствует изучение спроса и реализация товаров и услуг на конкретных рынках в запланированных объемах и в намеченные сроки.

- Обеспечение прибыльности производства и коммерческой деятельности благодаря постоянной разработке и практической реализации новых научно-технических идей и инноваций для производства перспективных товаров для рынка.

- Активное приспособление к меняющимся потребностям покупателей при одновременном воздействии на формирование их запросов и потребностей и стимулирование продаж, то есть ориентация на конкретный конечный и долговременный результат предпринимательской деятельности, при энергичном воздействии на покупателя в интересах производителя товаров.

Маркетинг как научная дисциплина родился из накопленного опыта и обобщения реальной практики отношений между производителем и потребителем на микроуровне, между производством и рынком.

По мнению многих иностранных авторов, отдельные элементы маркетинга, такие, как ценовая политика, реклама и др., стали осознанно применяться в Японии еще в XVII веке, когда в Токио появился первый универсальный магазин. В Европе первые систематизированные изложения взглядов на маркетинг относятся также к XVII веку, когда в Генуе (Италия) была издана книга Жака Савари «Le partait nedociant». Дальнейшее развитие взглядов на маркетинг получило в книге Иогана Лойха «Система торговли», вышедшей в 1804 году.

В начале 20-го столетия в Европе появились такие крупные ученые, как Виктор Матайя и Рудольф Зайферт, которыми была сформулирована концепция маркетинга, не утратившая свою актуальность и в наши дни. Данная концепция состояла из шести элементов: изучение рынка, закупки, производства, складирования, рекламы, сбыта.

Значительный вклад в становление науки о маркетинге внес Ф. Гутенберг. В своей книге «Основы учения об экономике предприятия» опубликованной в 1966г. он подробно исследовал процесс сбыта готовой продукции предприятия и предлагал обоснованные рекомендации по совершенствованию этого процесса.

Современная концепция маркетинга оформилась в начале 20-го века, когда в ведущих странах Европы и Северной Америки быстрыми темпами формировалось крупномасштабное производство, ориентированное на массовую продукцию и рынки большой емкости, где резко обострялась конкурентная борьба между производителями продукции.

В 60-е годы в Европе внимание специалистов и практиков привлекла следующая схема маркетинга (рис. 1).

Рис.1 Схема маркетинга, принятая в 60-е годы в Европе.

Позднее Е. Борзебергом была разработана другая схема маркетинга, которая наглядно демонстрирует, какие сферы предпринимательской деятельности затрагиваются маркетингом, и как маркетинг может полностью интегрироваться в систему предприятия [1.3] (рис. 2).

В отечественной литературе в настоящее время принята следующая периодизация развития и практического применения концепции маркетинга:

1860-1930гг. - «товарная ориентация», то есть стремление к улучшению качества товаров без серьезного учета потребностей (вкусов, желаний и т.п.) покупателей.

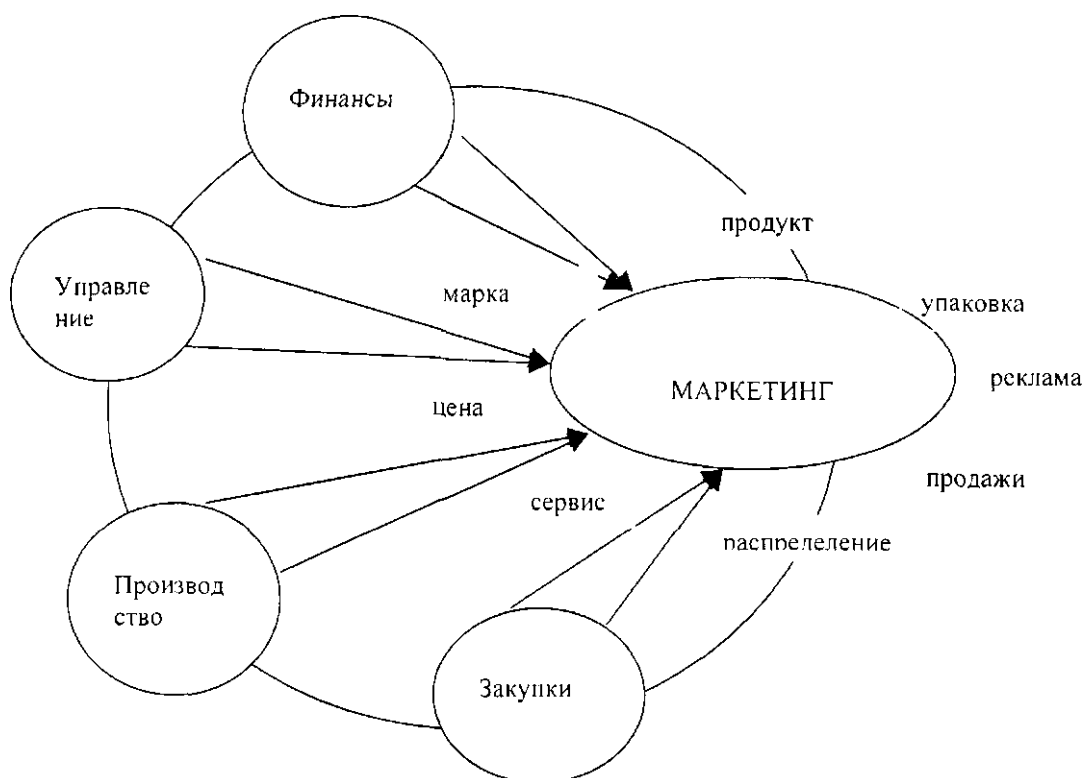

Рис.2 Схема взаимодействия маркетинговой службы с другими структурными подразделениями предприятия.

1930-1950 гг. - «сбытовая ориентация», то есть курс на обеспечение максимизации продаж с помощью рекламы и других методов воздействия на покупателей с целью побудить последних совершить покупку.

1950-1960 гг. - «рыночная ориентация», предполагавшая выделение пользующихся повышенным спросом товаров, повышения качества и обеспечения максимизации продаж именно этих товаров. Впервые появляются отделы маркетинга.

Начиная с 60-х и по настоящее время мы наблюдали «маркетинговое управление», то есть долгосрочное перспективное планирование и прогнозирование, опирающиеся на исследования рынка, товара и покупателя, использование комплексных методов формирования спроса и стимулирования сбыта, ориентацию на товары «рыночной новизны», удовлетворяющие требованиям тщательно подобранных потенциальных покупателей. [1.31, с.6-7].

По мнению автора диссертации, такая периодизация является достаточно схематичной и нуждается в комментариях, особенно в части современного периода. В экономических отношениях в рамках рыночной экономики в период начиная с 50-х годов XX века по настоящее время произошли глубокие изменения. На смену индустриальной эре, вызванной к жизни промышленной революцией первой половины XIX века, пришла постиндустриальная эра, важнейшей характерной чертой которой в современных условиях является информатизация.

Если индустриальный период характеризовался преимущественным развитием отраслей материального производства (в первую очередь - промышленности), а само производство было массовым, крупносерийным, ориентированным на рынки большой емкости и на изделия массового спроса, что предопределяло упрощенные подходы к маркетингу, то период постиндустриального развития требует принципиально иных подходов. Производство становится гибким, не массовым, ориентируется на индивидуальные запросы потребителей, на небольшие по емкости рынки сбыта, на отдельные сегменты и «ниши» рынка. Повышение эффективности производства идет преимущественно по линии экономии затрат прошлого труда, издержек по реализации продукции, снижения накладных расходов в целом. Наконец, постиндустриальное развитие - это преимущественный рост экономики в сфере услуг, особенно отраслей, связанных с переработкой и сбором информации, осуществление всех видов посреднической деятельности.

Соответственно, для этого периода требуется более широкое понимание маркетинга, и, следовательно, резко возрастает его роль как функции управления всем процессом хозяйственной деятельности.

Большое влияние на формирование современной концепции маркетинга оказал ход научно-технического прогресса, обеспечивающий громадное разнообразие товаров, высокие темпы их обновления, эффективное управление производством и маркетингом.

Мы в этой связи подчеркиваем верность того факта, что в настоящее время происходит постоянное сокращение рынков, пригодных для массового производства, поэтому особенность современного маркетинга состоит в поиске и создании «ниши» рынка для заинтересованных производителей; таким образом, он утрачивает свою роль метода ведения конкурентной борьбы на стабильных рынках с ясной и предсказуемой отраслевой производственной структурой.

Список использованной литературы:

1. Герчикова И.Н. Маркетинг М. Изд. Школы международного бизнеса. МГИМО, 2005.- 158 с.
2. Данько Т.П. Управление маркетингом (методологический аспект): Учеб. пособие. - М.:ИНФРА-М, 2007.-280 с. - (Серия «Высшее образование»).
3. Маркетинг. Принципы и технология маркетинга в свободной рыночной системе: Учебник для вузов/Под ред. Н.Д. Эриашвили. - М.:Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.-255 с.
4. Маркетинг в отраслях и сферах деятельности: Учебник / Под ред. Проф. В.А. Алексунина. - М.: Издательско-книготорговый центр "Маркетинг", 2001. - 516 с.

Годжаева Эмира Мадат кызы^а

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ КУЛЬТУРЫ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

*^аАзербайджанский Университет Туризма и Менеджмента, г. Баку,
Азербайджан*

Резюме. В статье, автором отмечается, что в последнее время «эволюционный» подход к экономическому анализу получил значительное развитие, так как в рамках данного подхода изучается влияние технологических инноваций на развитие экономических отношений, их влияние на организационные изменения, трансформацию индустрий и рынков, изменения, происходящие в образе жизни людей и в обществе в целом. Именно в рамках данного подхода сформировалось понимание творческих отраслей, как инновационной части сектора услуг в экономике, а не просто как сектора бизнеса. На практике, основные положения эволюционной экономики нашли отражение в изменении культурной политики многих стран в сторону развития творческих индустрий.

Таким образом, в модели экономического роста творческие индустрии рассматриваются как «точки роста», и являются не только одними из самых производительных в экономике, но и способствуют росту в других секторах. Таким образом, участие государства в сфере творческих индустрий, в отличие от модели экономики благосостояния, заключается в инвестировании в экономический рост и обеспечивает потенциал для удовлетворения растущего спроса.

Ключевые слова: творческая индустрия, экономика культуры, культурные достопримечательности, государственные программы, наследие ЮНЕСКО.

Summary. In the article, the author notes that recently the “evolutionary” approach to economic analysis has received significant development, since within the framework of this approach the influence of technological innovations on the development of economic relations, their impact on organizational changes, the transformation of industries and markets, changes taking place in the way of life of people and in society as a whole. It is within the framework of this approach that an understanding of creative industries has formed, as an innovative part of the services sector in the economy, and not just as a business sector. In practice, the main provisions of the evolutionary economy are reflected in the change in the cultural policies of many countries towards the development of creative industries.

Thus, in the model of economic growth, creative industries are considered as “growth points” and are not only one of the most productive in the economy, but also contribute to growth in other sectors. Thus, government involvement in creative industries, in contrast to the welfare economy model, is to invest in economic growth and provides the potential to meet growing demand.

Keywords: creative industry, cultural economics, cultural attractions, government programs, UNESCO heritage.

Направление творческих индустрий в сфере культуры, прежде всего, осмысливает рыночную потребность в культурных продуктах и услугах, преобразуя ее в импульс творческой деятельности, соответствующей задачам инновационного развития сферы культуры. В разделах государственной статистики по культуре приводятся данные только по основным, наиболее значимым государственным учреждениям: это кинотеатры (киноустановки), театры, музей, цирки, и культурно-досуговые центры. Музеи по степени значимости делят на мировые, страновые и местные. К мировым памятникам относят 44, а к местным – 1407 памятников. В том числе 58 памятников истории и культуры: памятники архитектуры - 1122, памятники археологии - 239, истории и монументального искусства – 44. В список объектов культурного наследия входят также 13 ансамблей садово – парковых монументов и исторических памятников и достопримечательных декоративных памятников – 22 и другие – 379.

Рассмотрим таблицу 1, где указываются исторические, культурные, зодческие, художественные и этнографические заповедники.

Таблица 1

Динамика распределения музеев за 2010 – 2019 гг.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Итого – численность музеев	226	227	227	228	233	234	236	238	239
В том числе:									
Исторические музеи	67	68	68	73	76	76	77	77	77
Музеи памятников	39	39	39	39	40	41	41	42	42
Этнографические музеи	69	69	69	66	67	67	67	67	67
Музеи искусств	39	39	39	39	39	39	40	41	41
Другие музеи	12	12	12	11	11	11	11	11	12
Итого: численность посещаемости музеев, тысяч человек	1804	1846	2084	2212	2531	2578	2697	3003	3171
В том числе:									
Исторические музеи	685	735	913	988	1390	1408	1408	1691	1766
Музеи памятников	177	189	165	191	203	183	190	183	181
Этнографические музеи	559	541	549	579	519	600	588	573	585
Музеи искусств	265	268	328	253	280	247	344	369	449
Другие музеи	118	113	129	201	139	140	167	187	190
На каждые 1000 человек	202	204	227	238	269	270	279	309	323

Анализ табл. 1 показывает, что наиболее благоприятное положение в развитии исторических музеев по сравнению 2018 года с 2010 годом имеет перспективу наращивания на 10 единиц, а это, в свою очередь, есть свидетельство для развития культурного вида туризма в стране, что сказывается на численность посещаемости соответственно 1367 тысяч человек. На основании приведенных данных можно отметить, что посещение учреждений культуры выросли за последние девять лет практически в 1,8 раза за десять лет. Анализ табл. 1 показывает, что наиболее благоприятное положение в развитии исторических музеев, составляющий увеличение в 2,6 раза.

➤ число посещений музеев;

Музейный фонд

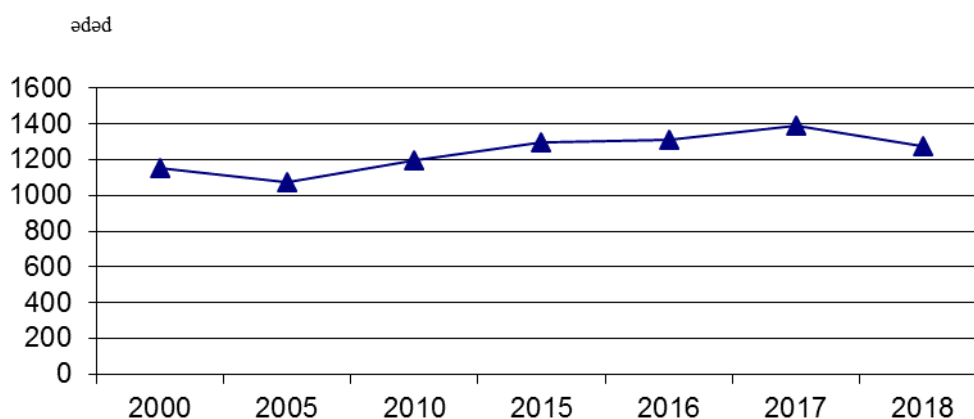

Диаграмма 1. Динамика музейного фонда

Наиболее высокие темпы роста демонстрируются в 2017 году, что является свидетельством того, что театры, на втором месте - кинотеатры, на третьем - музеи.

- художественная литература, кинематография, сценическое, пластическое, музыкальное искусство, архитектура и дизайн, фотоискусство, другие виды и жанры искусства;

Исходя из статданных Азербайджанской Республики можно констатировать тот факт, что показ иностранных фильмов в 3,1 раз больше, чем национальных фильмов. В 2008 году Президент Азербайджана Ильхам Алиев подписал Программу продвижения и развития азербайджанского кинематографа на период с 2008 по 2018 год.

- художественные народные промыслы и ремесла, народная культура в таких ее проявлениях, как языки и диалекты, фольклор, обычаи и обряды;

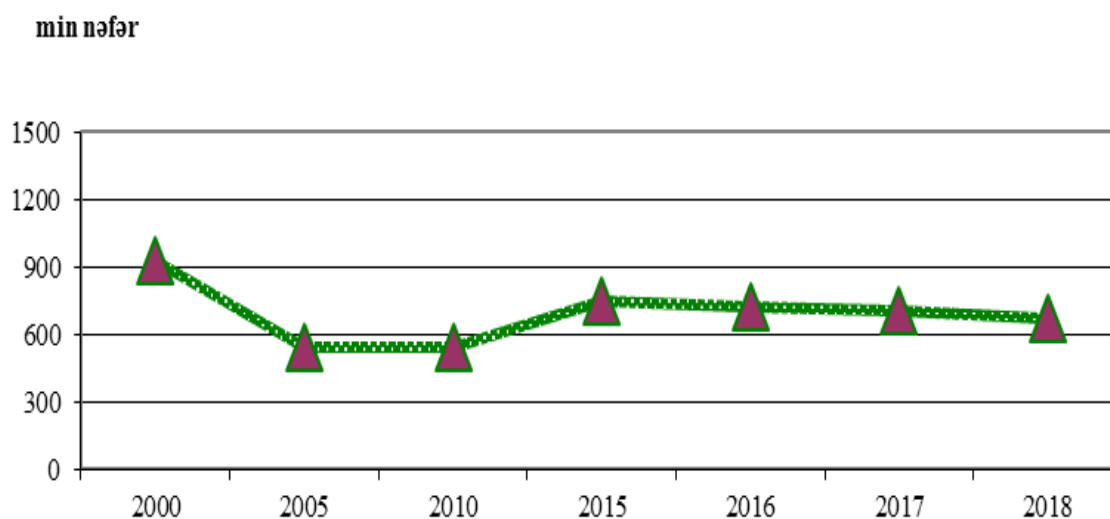
- самодеятельное (любительское) художественное творчество;

- музейное дело, книгоиздание и библиотечное дело, а также иная культурная деятельность, связанная с созданием произведений печати, их распространением и использованием, архивное дело;

Надо отметить, что Распоряжением Президента Азербайджанской Республики от 29 декабря 1998-го года вступил в силу Закон Азербайджанской Республики «О библиотечном деле». Но невозможно представить развитие

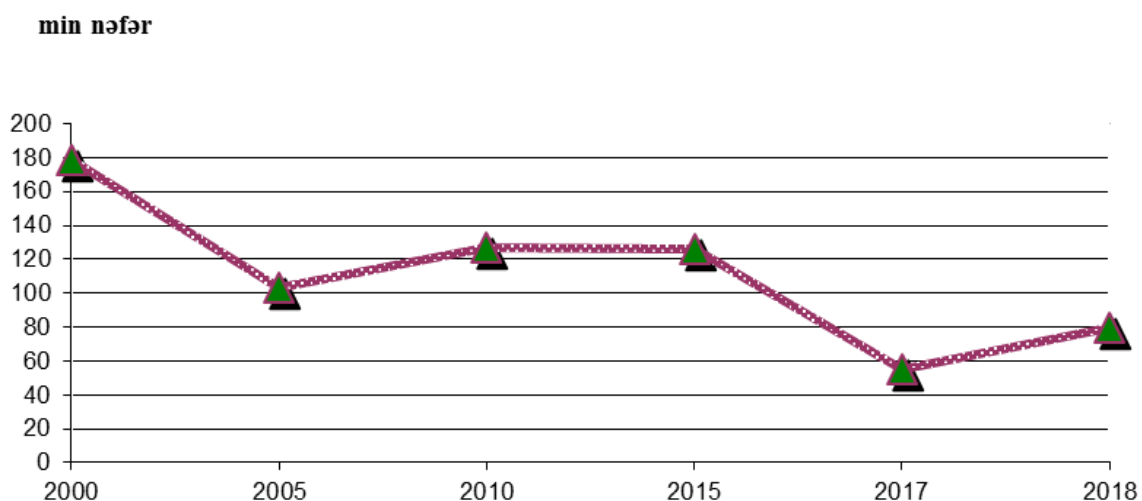
библиотек отдельно от развития экономических и административных регионов, где они расположены. Так, 11 февраля 2004-го года, 14-го апреля 2009-го года Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев подписал Указ, утверждающий принятие «Государственной Программы по социально - экономическому развитию регионов Азербайджанской Республики (2004-2008 гг, 2009 – 2013 гг., 2014- 2018 гг., 2019- 2023 гг.). В ней говорилось и говорится также о необходимости скорейшего решения неотложных задач по обеспечению регионального развития, связанных с повышением уровня жизни населения, была учтена стратегия будущего развития библиотечной инфраструктуры, как составной части социально-экономической инфраструктуры этих регионов.

Следовательно, центральной задачей развития культуры и социально-культурной политики Азербайджанской Республики, строящей гражданское общество, должно быть формирование нового человека и гражданина - носителя высокой духовной культуры, основанной на гармонии знаний и нравственности.

Диаграмм 2. Численность посещаемости в профессиональные театры, тысяч человек

Как показывает диагр.2 видно, что наибольший пик приходился на 2000 год, тогда как 2005 г., 2010 г. и соответственно 2018 год имел тенденцию к снижению.

Диаграмм 3. Численность посещаемости в цирк, тысяч человек

Примечание: графики составлены автором на основе статданных

Как показывает диагр.3 видно, что наибольший пик приходился на 2000 год, тогда как 2017 имел тенденцию к снижению.

Таким образом, экономического и социального характера, таких как недостаточная территориальная доступность, низкая осведомленность населения о местах предоставления культурных благ, отсутствие у населения навыков восприятия и правильной интерпретации культурных ценностей, несоответствие культурных продуктов современным тенденциям и требованиям, растущий уровень конкуренции, высокая степень увлеченности населения, особенно молодежи, возможностями проведения досуга в глобальной сети Internet, телевидением. Результаты воздействия перечисленных факторов на сферу культуры отражает статистика.

Снижение показателя доли культурных услуг в общей структуре платных услуг населению указывает на то, что услуги сферы культуры составляют всё меньшую часть среди оказываемых платных услуг населению. В этой ситуации увеличивается конкуренция среди отдельных секторов сферы услуг, ввиду чего услуги культуры теряют свои позиции. Однако, если характеризовать платежеспособный спрос на услуги культуры со стороны населения, а именно -

динамику показателя доли услуг учреждений культуры в структуре потребительских расходов домашних хозяйств, то можно отметить общую тенденцию к увеличению расходов на культуру (табл.2).

Таблица 2

Расходы государственного бюджета Азербайджанской Республики на 2020 год на уровне разделов и вспомогательных разделов функциональной классификации

№п/п	Направления расходов	Сумма (манат)
1.	Образование	3155797681,0
2.	Здравоохранение	369 011 949,0
3.	Культура, искусство, информация, физическая культура, социальная политика	441 921 500,0
4.	Деятельность в сфере культуры и искусства	178 714 885 ,0
5.	Телевидение, радио и типография	51 975 598,0
6.	Физическая культура и социальная политика	55 050 241,0

На уровне учреждений и организаций культуры большую роль играют следующие проблемы:

- моральное и физическое устаревание большинства культурных продуктов и услуг;
- отсутствие навыков и стимулов для осуществления поиска инвесторов (фандрейзинга) менеджерами культурных учреждений;
- слабая практика применения (за исключением крупнейших городов) маркетинговых подходов к управлению учреждениями культуры, а также практик проектного менеджмента и стратегий сотрудничества между учреждениями.

Таким образом, в результате проведенного анализа статистических данных и практических результатов деятельности в сфере культуры, можно заключить, что в современных условиях хозяйствования существует потребность учреждений культуры в инновационном развитии, необходимое условие которого - формирование финансового и кадрового потенциала для её успешного функционирования в рыночных условиях хозяйствования.

В 1998 году был принят Закон о культуре Азербайджанской Республики. Позитивным в новом Законе о культуре является то, что он отражает гуманистические принципы Совета Европы, рассматривающие человека как высшую ценность, обеспечивающие его свободу и всестороннее развитие, ориентированные на такие приоритеты демократической культуры как - культурное многообразие, поощрение творческой деятельности и участие в культурной жизни. Что касается вопросов экономической эффективности деятельности непосредственно самих учреждений культуры, то, проводя оценку этой эффективности, следует руководствоваться Постановлением Правительства АР от 6 февраля 1998 года № 430-IQ, гл. 7, статья 40, с изменениями и дополнениями на основании законов от 12 октября 2001 года № 196-IIQD; 30 апреля 2002 года № 315-IIQD; 22 ноября 2002 года № 382-IIQD; 28 ноября 2006 года №181-IIIQD; 21 декабря 2010 года № 38-IVQD. Среди них - законы об охране памятников истории и культуры, о библиотечном деле, о музеях, о государственной службе, об информации, информатизации и защите информации, об авторском праве, о средствах массовой информации, об архитектурной деятельности, о кинематографии, о туризме и другие. Закон о культуре предполагает возможность финансирования учреждений культуры страны из государственного и местного бюджетов, а также за счет самофинансирования, независимо от форм собственности.

- телевидение, радио и другие аудиовизуальные средства в части создания и распространения культурных ценностей;

- эстетическое воспитание, художественное образование, педагогическая деятельность в этой области;

- научные исследования культуры и международные культурные обмены;

- производство материалов оборудования и других средств, необходимых для сохранения, создания, распространения и освоения культурных ценностей.

Основными показателями в сфере культуры по-прежнему остаются параметры процесса: число посетителей, читателей, спектаклей, экскурсий и так далее. В связи с этим, для формирования показателей, необходимых для

рационального функционирования механизма регулирования сферы культуры, может являться следующая классификация культурных услуг:

-услуги, ориентированные на формирование личности (стиля и образа жизни) и сообщества (культурно-досуговые);

-услуги, ориентированные на повышение качества городской (сельской) среды и услуги, обеспечивающие самовоспроизводство сферы культуры (подготовка кадров, охрана и реставрация памятников и др.).

Азербайджанское государство уделяет известное внимание развитию культуры. В Конституции Азербайджанской Республики, принятой на всенародном референдуме 12 ноября 1995 года отмечается: «Азербайджанское государство оказывает содействие развитию культуры, образования, здравоохранения, науки, искусства, охраняет природу, историческое, материальное и духовное наследие народа. В 2018 году в республике функционировало 28 театра, 2942 библиотек, 15 концертных залов, 239 государственных музеев, 26 художественных галерей, 348 парков культуры и отдыха, клубных учреждений – 2319, а также десятки научных учреждений и вузов.

Данные по особой части отрасли культуры, которая относится экспертами к «творческим индустриям». Осуществляется постепенный переход к новым технологиям в музейном, библиотечном и реставрационном делах. Ведется сотрудничество с Комитетом по культуре Совета Европы и ЮНЕСКО. Так, надо отметить, что Азербайджан достиг в этом плане определенных позиций на основе включения ЮНЕСКО в 2000 году - Города-крепости Баку, 2007 году - Гобустан Рок Арт Культурный пейзаж и в 2019 г. -Исторический центр города Шеки с ханским дворцом.

Область культуры получает всё более широкое международное признание в качестве сферы, имеющей большой потенциал развития. В современную информационную эпоху, когда всё важнее становятся человеческие ресурсы и, соответственно, инвестиции в человеческий капитал, сфера культуры может дать новые стимулы к развитию общества.

Таким образом, для правильного понимания и решения этой стратегической задачи в Азербайджане большое значение приобретает культурологическое изучение и творческое использование исторического опыта развития передовых в экономическом отношении стран мира.

Отметим, что по данному направлению последние 6 лет наблюдается стабильная тенденция к снижению числа учреждений. Если в 2013 году их количество составляло в городе и на селе соответственно 391 и 2340 заведений, то в 2018 году - 341, что на 50 учреждений меньше, а в городе - 1978, что на 362 учреждения меньше, то есть сокращение числа учреждений составило порядка соответственно по городу и селу: 14,7% и 18,3% за последние 6 лет. Причем, если рассматривать отдельно показатели по городам и сельской местности, то можно отметить, что в селах снижение проходит более резкими темпами - (на 3,6%).

Государственные программы сохранения и развития культуры, воплощающие культурную политику государства и пути её реализации, разрабатывает Правительство АР. Первая целевая программа была утверждена постановлением Правительства 21 декабря 2012 года № 506-IVQ. В настоящее время действует целевая программа Азербайджанской Республики, принятая 1 октября 2018 г. №1256-VQD.

Таким образом, можно отметить, что в АР под культурой, как объектом государственной культурной политики, понимается совокупность государственных учреждений по духовному просвещению населения, таких как музеи, выставочные залы, театры и кинотеатры, дома и дворцы культуры, на услуги которых выдается определенный государственный заказ. Деятельность данных учреждений в основном направлена на сохранение культурного наследия, а также на поддержание различных народных промыслов и ремесел. Для современной ситуации на рынке культуры характерно продуктов культурной сферы с продукцией иных сфер деятельности в одно единое культурное предложение. Национальные организации культуры в настоящее время только начинают работать в данном инновационном направлении, однако в последние годы появилась тенденция к объединению различных культурных

учреждений в единые творческие союзы, причем данная тенденция характерна не только для крупнейших городов, признанных культурными центрами АР, таких как Баку и Гянджа. Первые шаги в направлении инновационной деятельности делают и предприятия культурного комплекса в регионах, например, в единое театральное-концертное творческое объединение вошли учреждения городов региона: Шеки Губа (мугам), Шемаха (ярмарка вина). Руководство данных хозяйствующих субъектов видит в данном стратегическом решении возможности более полной творческой реализации актеров, исполнителей и коллективов, создание новых видов культурных продуктов, что в конечном счете должно сделать Творческое объединение брендом региона.

Таким образом, в современных условиях хозяйствования главными факторами социально-экономического развития экономических субъектов становятся не труд и производство, или информация и знания, а инновации и творческая способность порождать новое, в связи с этим возникает необходимость существенной трансформации механизмов и методов управления сферами экономики и отдельными хозяйствующими субъектами. Особое значение в этих условиях приобретает сфера культуры, выступающая в роли катализатора творческих способностей индивидуумов и источника создания необходимой для всеобщего развития культурной среды. В начале XXI века не только эксперты, но представители общественности и институтов государственной власти промышленно развитых стран Европы, пришли к осознанию того, что основой современной экономики и двигателем прогресса является сфера культуры, способная создавать и развивать инновационную инфраструктуру и способствовать тем самым социально-экономического развитию общества. В условиях современной экономики теряют актуальность стандартные показатели измерения степени и динамики развития объектов, такие как физические объемы производства, ВВП, объем капиталовложений и прочие. При этом возрастает роль таких индикаторов, как объем потребления и структура ВВП, объем привлечения высококвалифицированной рабочей силы, инновационных технологий, источников информации, культурных «брендов»,

включенность в глобальные обмены на разных уровнях и так далее. Чем более разнообразную «культурную мозаику» из отдельных самобытных региональных образований представляет из себя современная страна, тем больше возможностей становится для раскрытия её экономического и туристического потенциала, последний из которых в XXI веке приобретает всё большую культурную и природную направленность, а также выходит на первый план как самый доходный сектор экономики.

Список использованной литературы:

1. Конституции Азербайджанской Республики, принятой на всенародном референдуме 12 ноября 1995 года согласно статье 151 Конституции Азербайджанской Республики.
2. Закон "О культуре в Азербайджанской Республики" был принят в 1997 году, Закон Азербайджанской Республики «Об охране памятников истории и культуры» 10 апреля 1998 года № 470-IQ.
3. Закон Азербайджанской Республики «О музеях» 24 марта 2000 г. № 839. С поправками от 23 ноября 2001 года № 219-IIIQD; 22 ноября 2002 г. № 382-IIIQD; 16 июня 2007 года № 390-IIIQD.
4. Распоряжением Президента Азербайджанской Республики от 29 декабря 1998-го года вступил в силу Закон Азербайджанской Республики «О библиотечном деле».
5. 11 февраля 2004-го года Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев подписал Указ, утверждающий принятие «Государственной Программы по социально - экономическому развитию регионов Азербайджанской Республики (2004-2008 гг.,)» 2004.
6. Постановлением Правительства АР от 6 февраля 1998 года № 430-IQ, гл 7, статья 40, с изменениями и дополнениями на основании законов от 12 октября 2001 года № 196-IIQD; 30 апреля 2002 года № 315-IIQD; 22 ноября 2002 года № 382-IIQD; 28 ноября 2006 года №181-IIIQD; 21 декабря 2010 года № 38-IVQD
7. Статья 1 Конвенции ЮНЕСКО об охране всемирного культурного и природного наследия (1972).
8. Госкомстат АР, 2019, с. 894.
9. Артемьева Т.В., Тульчинский Г.Л. Фандрейзинг: привлечение средств на проекты и программы в сфере культуры и образования: Учебное пособие. СПб.,2010. 288 страниц
10. Бешаров Г. Вспышка болезни издержек: аргументы Баумоля и Боуэна в пользу государственной поддержки искусства и культуры // Экономика современной культуры и творчества: Сборник статей / Пер. с англ. – М.: Фонд научных исследований «Прагматика культуры», 2006. С.163 – 172.).

Горобець Т.В.^а

ПСИХОАНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА

^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,

м. Черкаси, Україна

Творчість як засіб самовираження та саморозкриття використовується з давніх часів, але лише з появою психоаналітичної теорії до художньої творчості

почали ставитися не лише з естетико-моральної точки зору, але й як до методу пізнання особистості творця, зокрема несвідомих аспектів його психіки. На сучасному етапі розвитку практичної психології твори образотворчого мистецтва, художня література, музика і танці активно використовуються психологами-практиками як альтернативні методи дослідження психіки суб'єкта. Але майже недослідженою є проблема взаємозв'язку, єдності творчої та побутової біографії митця, символічне вираження особистих аспектів психіки у творах.

Погляди З. Фрейда на природу творчого процесу відображені в роботах «Мойсей Мікеланджело», «Леонардо да Вінчі. Спогади дитинства», «Художник та фантазування», «Достоевський та батьковбивство». Він запропонував інтерпретацію художніх творів як символічне відображення глибинних переживань автора. Аналізуючи життя та творчість видатного митця, З. Фрейд приходить до висновку, що ранні спогади дитинства мають суттєвий вплив на становлення особистості та творчий шлях Леонардо да Вінчі [1]. Картина «Свята Анна з Марією та немовлям Христом» (див. рис. 1) трактується З. Фрейдом як художнє зображення синтезу історії дитинства Леонардо: деталі її композиції пояснювались його інфантильними переживаннями, пов'язаними з наявністю у художника двох матерів.

Рис. 1. Леонардо да Вінчі «Свята Анна з Марією та немовлям Христом»

Рис. 2. Ескіз роботи Леонардо да Вінчі «Свята Анна»

Дослідження взаємозв'язку особистісної проблематики художника та його творчої діяльності проведене психоаналітиком А. А. Шутценбергер [2]. В аналізі життя та творчості відомого голландського живописця В. Ван Гога вона робить акцент не лише на ранніх спогадах дитинства, але й на подіях, які відбулися ще до народження художника. Митець народився через рік після смерті старшого брата, який також мав ім'я Вінсент. А. А. Шутценбергер вводить поняття «дитини, яка заміщує» [2], авторка вважає, що це відображається на подальшому становленні особистості навіть у тому випадку, якщо про смерть попередньої дитини у сім'ї не згадують.

Велика кількість автопортретів (35 картин), написана художником, може свідчити про процес пошуку самоідентичності. А написаний у 1889 р. «Автопортрет з відрізанним вухом» (див. рис. 3) свідчить про перевагу мортідних тенденцій над лібідними. Це може бути пояснено сформованою у дитинстві умовною цінністю смерті («мати любить мертву дитину, значить смерть має цінність»). А. А. Шутценбергер висуває гіпотезу про те, що причиною самогубства Ван Гога стала звістка про народження у молодшого брата сина, якого назвали на честь митця Вінсентом.

Сальвадор Далі також носив ім'я старшого брата, який помер ще до його народження. Відомий художник пригадує часи, коли він разом із матір'ю регулярно ходив на кладовище, й лише ексцентрична поведінка допомогла йому створити дистанцію між собою та померлим братом. Амбівалентність почуттів до батьків зображена на картині «Відняття від грудей»: відсутність окремих ділянок тіла (в даній картині частини грудної клітини та тулуба, що виражають статеву приналежність) – художній прийом, який часто використовує митець.

Психоаналітичний підхід до аналізу творів мистецтва та їх творців враховує особистісну проблематику автора та дає більш глибоке розуміння особливостей творчого процесу митця, його глибинно-психологічних передумов та глибинних механізмів, які були задіяні при створенні художніх творів.

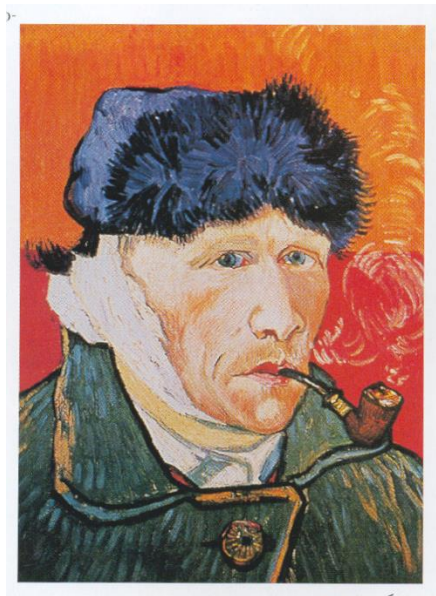

Рис. 3. Репродукція картини В. Ван Гога «Автопортрет з відрізанним вухом»

Список використаних джерел і літератури:

1. Фрейд З. Воспоминание Леонардо да Винчи о раннем детстве // Фрейд З. Художник и фантазирование: Пер. с нем. Р. Ф. Додельцева, К. М. Долгова. – М.: Республика, 1995. – С. 176-217.
2. Шутценбергер А.А. Драма смертельно больного человека. Пятнадцать лет работы в психодраме с больными раком // Психодрама: вдохновение и техника /Под ред. П.Холмса и М.Карп. – М., 2000. – С. 217-245.

Гречка О.В.^а

**СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ТА
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**

*а Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки всі компанії та організації стикаються з однаковими проблемами: максимізація прибутку, забезпечення сталого розвитку та конкурентних переваг. Досвід високоефективних компаній показує, що шлях до успіху лежить у забезпеченні якості. З огляду на це, якість продукції стає об'єктом спільного інтересу для всіх

суб'єктів агропромислового комплексу. На цьому тлі якість продукції стає об'єктом спільного інтересу для всіх економічних одиниць агропромислового комплексу. Більшість сільськогосподарських продуктів низької якості не можуть бути конкурентоспроможними на світовому торговому ринку. Для задоволення споживачів якісною сільськогосподарською продукцією необхідною умовою є запровадження системи управління якістю, що базується на міжнародних стандартах ISO 9001. Проблема підвищення конкурентоспроможності є найбільш гострою та актуальною для аграрного сектору в українській економіці. Зменшення торгових бар'єрів посилює конкуренцію між вітчизняними та імпортними товарами як на внутрішньому, так і на світових продовольчих ринках. Поразка в цій боротьбі означає повний занепад українського сільського господарства. Для забезпечення продовольчої безпеки країни частка національних продуктів у споживанні їжі не повинна бути нижчою 70%. Але з цією метою конкуренція з боку імпорту повинна бути не менше ніж 80 - 85% продукції, пропонованої вітчизняними виробниками товарів. Таким чином, проблема підвищення конкурентоспроможності, підготовки кадрів та реалізації конкурентних переваг сільського господарства в Україні стає все більш актуальною.

Мета статті. Метою даної статті є автентифікація системи управління якістю продукції та конкурентоспроможності на підприємствах агропромислової сфери.

Виклад основного матеріалу. Важливою умовою конкурентоспроможності економіки країни, регіону, компанії є забезпечення належної якості та конкурентоспроможності продукції. Тому конкурентоспроможність продукції компанії повинна оцінюватися як щодо регіональних конкурентів, так і відповідно до міжнародних стандартів та вимог до якості продукції.

Одним з ефективних засобів забезпечення конкурентоспроможності та стійкості вітчизняних підприємств є гнучкість його виробничих систем, здатність адаптуватись до змін умов функціонування з меншими витратами і без втрат. Пошук своїх споживачів, розроблення нових видів продукції самі не

можуть зберегти конкурентні переваги та стійкість підприємства, якщо якість виготовлення продукції не відповідає світовим стандартам [1, с.37].

Соціально-економічне значення підвищення якості й конкурентоспроможності продукції полягає в тому, що заходи спрямування сприяють формуванню ефективнішої системи господарювання за умов ринкових відносин. Соціально-економічна ефективність підвищення конкурентоспроможності продукції, що виготовляються підприємствами полягає передусім у тому, що високоякісна та конкурентоспроможна продукція завжди повніше й ліпше задовольняє суспільно-соціальні потреби в ній; підвищення якості продукції є специфічною формулою виявлення закону економії робочого часу; конкурентоспроможна продукція забезпечує постійну фінансову стійкість підприємства та сприяє покращенню кінцевих фінансових результатів діяльності підприємства [2,с.8].

Однак поняття якості є одним із найскладніших серед досліджуваних вченими, тому важко однозначно сформулювати його визначення та значення, оскільки це поняття можна віднести до різних об'єктів.

Якість сільськогосподарської продукції здебільшого визначається хімічними, фізичними та біохімічними показниками. Проблема якості в переробному виробництві пов'язана не тільки з якістю сировини, а й з умовами зберігання та переробки. Наприклад, зерно характеризується однаковим набором властивостей (вміст клейковини, домішки, маса в природі, волога, запах, колір, зараження шкідниками) і по-різному відповідає специфічним потребам споживачів.

Висока якість продукції, яку виробляє сільськогосподарський виробник, забезпечує певний рівень конкурентоспроможності на ринку. Кожне сільськогосподарське підприємство повинно визнати свої перспективи та наявність загроз з боку конкурентів.

Існує прямий зв'язок між якістю продукції, ефективністю сільськогосподарського виробництва та конкурентоспроможністю бізнесу. Поліпшення якості сприяє збільшенню економічної ефективності виробництва,

зменшенню витрат і збільшенню частки компанії на ринку. При використанні продуктів різної якості порівняння має бути таким, як задоволення потреб споживачів. Відсутність заміників сільськогосподарської продукції, крім імпорту подібної продукції, ставить під сумнів доцільність застосування теорії конкурентних переваг загалом та методів оцінки частки ринку, зокрема для оцінки конкурентоспроможності галузі. Тому немає підстав вважати, що застосування складних багатоступеневих методів оцінки конкурентоспроможності аграрного сектору дасть суттєво інші результати, ніж прості аналітичні прийоми, засновані на порівнянні та абстрактному логічному узагальненні.

Стан, рівень та інтенсивність конкуренції на агропродовольчому ринку в окремих регіонах України можна вважати такими, що не потребують системи конкретних заходів конкуренції. Кожен виробник має можливість вийти на ринок, не зазнаючи перешкод для входу. Конкурентоспроможність промисловості не можна назвати високою, а також сільськогосподарське виробництво не в змозі запропонувати власникам капіталу такий рівень ефективності, який змусив би їх до "перетікання" капіталу з інших секторів економіки.

Важливими факторами є: забезпечити терміни, ефективність та надійність якісних зображень продукції. Вирішенню цієї проблеми значно сприяє використання передових методів цього визначення, серед яких найпоширенішими сьогодні є органолептичні, лабораторні (вимірювальні), соціально-економічні методи та статистика.

Проблема конкурентоспроможності підприємства повинна вирішуватися з точки зору особливого управлінського впливу. Ця проблема повинна чітко відображатися в цілях і завданнях стратегії компанії та конкретизуватися в політиці в основних сферах її економічної діяльності, а саме маркетингу, проектуванні, виробництві, продажах, фінансах. У зв'язку з цим необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності компанії слід вважати розробку

спеціальної концепції, яка повинна базуватися на прогнозуванні розвитку зовнішнього середовища та визначенні ролі та місця компанії на ринку.

Конкуренція, як вимушена сила, спонукає організації отримувати більше можливостей, ніж їх конкуренти. Найскладнішою частиною управління є встановлення переваг організації перед конкурентами та її цінності.

Висновки. З наведеного матеріалу випливає, що існує прямий взаємозв'язок між якістю продукції та ціною. Продукція найкращої якості продається за вищою ціною, і навпаки. Таким чином, компанії, які продають свою продукцію в нижчих категоріях якості, зазнають збитків, часто досить великих, а ті, хто продає їх у вищих категоріях, отримують додатковий ефект. Ринкова економіка ставить підприємства у складне конкурентне середовище, де їх продукція перевершує конкурентів за якісними характеристиками. В цих умовах управління якістю стає одним із загальних аспектів діяльності підприємства. Для задоволення потреб споживачів, своєчасного створення запланованого виробництва, зменшення його собівартості, визначення підходящої ціни для покупців, покриття витрат цих виробників, збільшення прибутку, досягнення належного рівня продукту, постійно працювати над ним. Дотримання міжнародних вимог серії ISO 9001 посилить слабкі позиції сільськогосподарських товаровиробників на ринку, забезпечить якість продукції галузевої структури агропромислового комплексу та забезпечить конкурентоспроможність продукції на міжнародному ринку. Це дозволить виробнику продукції інтегрувати власну систему управління якістю у відповідні міжнародні стандарти. Якість сільськогосподарської продукції є найважливішим фактором, що визначає рівень конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства. З вище сказаного, можна стверджувати, що стан та рівень інтенсивності конкуренції в аграрному секторі не високі. Сільськогосподарський ринок вважається ненаситним, бар'єрів для виходу на ринок немає, частка зосереджених великих підприємств низька. Загалом це призводить до недоречних спеціальних заходів та процедур конкуренції, що значно зменшує трансакційні витрати підприємств. Тобто об'єктивні конкурентні умови можна вважати простими.

Список використаних джерел і літератури:

1. Конкурентна стійкість на ринок: оцінка конкурентоспроможності як чинник визначення стійкості підприємства ринку//Легка промисловість. – 2003, №3. – С.37.
2. Пономарьова О.С. Вплив якості продукції на конкурентоспроможність підприємства / О.С. Пономарьова // Економіка, фінанси, право. - 2009. - №5. - С. 8.

Грибинча А. ^a, Грибинча А. ^b

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ КАК ЭЛЕМЕНТ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАНЫ

^a*Молдавский Государственный Университет Молдовы, г. Кишинев,
Республика Молдова*

^b*Международный Независимый Университет Молдовы, г. Кишинев,
Республика Молдова*

Введение. Любой знак или любое сочетание знаков, способное отличить продукт или услугу предприятия от других предприятий, могут составлять товарный знак. Такие знаки, особенно слова, в том числе имена, буквы, цифры, образные элементы и цветовые комбинации, а также любая комбинация этих знаков, будут скорее всего зарегистрированы в качестве товарных знаков. В тех случаях, когда определенные признаки сами по себе не способны различать соответствующие продукты или услуги, участники смогут сделать регистрируемым отличительный приобретенный характер. В качестве условия регистрации участники смогут запросить визуальное восприятие знаков

Цель исследования выяснить особенности использования прав интеллектуальной собственности в век революции 4.0, IoT для усиления безопасности стран.

Результаты и анализ. Интеллектуальная собственность (ИС) относится к человеческим творениям (иногда искусственному интеллекту): изобретения и творческие выражения, литературные и художественные произведения, рисунки, имена и изображения, используемые в международной торговле. Права интеллектуальной собственности (ПИС) относятся к законным правам,

предоставляемым для определенных типов ИС, в целях защиты творений интеллекта. Эти права включают права промышленной собственности (например, патенты, промышленные образцы и товарные знаки), авторские права (авторские права) и смежные права (права исполнителей, производителей и вещателей). Товары, нарушающие права интеллектуальной собственности, - это товары, изготовленные без согласия правообладателя. Они могут включать в себя: Контрафактные товары - которые нарушают товарный знак и часто напоминают оригинальный товар. Они обычно включают одежду, косметику, лекарства, даже картриджи с чернилами для принтера, а также пиратские товары - все копии, сделанные без согласия правообладателя. Самые популярные пиратские товары - это CD и DVD с музыкой, фильмами или видеоиграми.

Нарушения прав интеллектуальной собственности также лишают правительства налоговых поступлений. Это означает более высокую налоговую нагрузку для юридических и физических лиц, которые соблюдают закон, и часто означает меньшие деньги для школ, здравоохранения и социальной защиты [1].

Какова связь между интеллектуальными правами и безопасностью границ. Всё зависит от знания происхождения продукта. Если приобрели оригинальный продукт, вы знаете откуда он. У вас есть гарантия, что компания-производитель была юридически зарегистрирована и имеет логистическую законную цепочку поставок для этого продукта. Если вы приобрели контрафактный продукт, таких гарантий нет, и продажа этих товаров часто способствует финансированию незаконной деятельности организованных преступных групп.

Насколько велика проблема нарушения прав интеллектуальной собственности в Молдове и Украине.

Рис. 1. Контрафактные товары, конфискованные Таможенной службой Республики Молдова, 2018

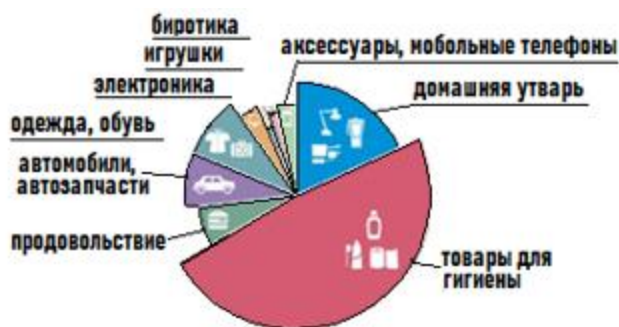

Рис. 2. Контрафактные товары, конфискованные Таможенной службой Одессы, 2018

Убытки от подделок молдавских компаний в 2018 году оцениваются в 40 миллионов евро. 66589 контрафактных товаров на сумму 1514725, изъятых у Таможенной службы Республики Молдова в 2018 году. Число нарушений законодательства ПИС, зарегистрированных Таможенной службой Республики Молдова, возросло с 12 в 2010 году до 39 в 2018 году. Убытки от подделок украинских компаний в 2018 году оцениваются в 63 миллиарда евро. 31677 контрафактных товаров на сумму 28676, изъятых у Одесской таможенной службы в 2018 году. Число нарушений ПИС, зарегистрированных Одесской таможенной службой, возросло с 10 в 2010 году до 43 в 2018 году [1].

Почему страны должны обращать внимание на права интеллектуальной собственности, в Молдове и на Украине [2]. Торговля контрафактной и пиратской продукцией является глобальным явлением. Статистические данные, опубликованные Европейской комиссией, показывают, что в 2014 году было изъято почти 35 миллионов единиц, которые могли быть нарушены ПИС. Стоимость этих предметов со всего мира превышает 617 миллионов евро. По мере того, как экономические отношения между ЕС, Молдовой и Украиной становятся ближе, благодаря глубокой и всеобъемлющей зоне свободной торговли важно иметь гарантию того, что реализуемые продукты являются законными и уважают права интеллектуальной собственности.

Какова роль таможни в обеспечении соблюдения права интеллектуальной собственности. Защита интеллектуальной собственности не может быть

обеспечена одним учреждением. Таможенные администрации, полиция, прокуратура и национальные агентства интеллектуальной собственности должны работать совместно для обеспечения эффективного реагирования.

Таможенные администрации имеют все возможности для запрета и предотвращения незаконной торговли товарами, которые нарушают права интеллектуальной собственности. Большинство контрафактной продукции и товаров, нарушающих права интеллектуальной собственности, доступных в ЕС, были изготовлены в третьей стране. Таможня играет ключевую роль в предотвращении импорта этих товаров. Таможня сама не может победить в борьбе с нарушениями прав интеллектуальной собственности без активного участия правообладателей.

Литература:

1. Gribincea A. Innovation Vector: Pros and Cons. In: *Intellectus*, 2019, №1, p.84-94.
2. Gribincea A. Depășirea contradicției dintre dezvoltarea economică mondială și poluarea mediului. Кишинев: КГУ, 2019, с.29

Гулиева Джамиля^а

РОЛЬ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА В УПРАВЛЕНИИ ЛЮДСКИМИ РЕСУРСАМИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

*^аАзербайджанский Государственный Экономический Университет (UNEC),
Международный магистерский и докторский центр, г. Баку, Азербайджан*

Резюме. В ряде экономических публикаций термин «человеческие ресурсы» относится к человеку как к одному из ресурсов, которые предприятие должно использовать для достижения цели в производстве товаров и услуг. Вообще, человек считается неотъемлемой частью производственных и сервисных процессов. Термин «человеческие ресурсы» охватывает всех сотрудников, которые могут быть потенциально вовлечены в организацию или за ее пределами, иными словами, все от старшего до низшего сотрудника. В основном, управление человеческими ресурсами в бизнесе относится к достижениям других наук в области систематического, комплексного изучения социально-экономических отношений между работниками и работодателями, организационно-технических, психофизиологических, социальных явлений. Эти события в той или иной форме влияют на трудовую ситуацию и, в зависимости от нее, на трудовое поведение. В целом, управление человеческими ресурсами, в первую очередь, органически связано с экономикой труда. Например, изучаются экономика труда, уровень жизни, финансовые стимулы, поток рабочей силы, профессиональная подготовка, разделение и кооперация труда, а также другие вопросы.

Как видно из вышесказанного, важные проблемы одинаковы как для экономики труда, так и для управления персоналом, разница заключается в основном в изучении этих проблем с разных точек зрения.

Например, в то время как экономика труда изучает уровень жизни населения на макроуровне, управление человеческими ресурсами в бизнесе анализирует конкретные характеристики людей, которые будут набраны в различные бизнес-объекты, используя аналитические методы, чтобы изучить конкретные критерии для адаптации, позиционирования и демонстрации высокой компетентности. Управление персоналом в бизнесе связано с научной организацией труда.

Summary. In a number of economic publications, the term "human resources" refers to a person as one of the resources that an enterprise should use to achieve its goal in the production of goods and services. In general, a person is considered an integral part of production and service processes. The term "human resources" covers all employees who may be potentially involved in the organization or beyond, in other words, everything from a senior to a lower employee. Basically, human resource management in business refers to the achievements of other sciences in the field of a systematic, comprehensive study of the socio-economic relations between workers and employers, organizational, technical, psychophysiological, social phenomena. These events in one form or another affect the labor situation and, depending on it, on labor behavior. In general, human resources management is primarily organically linked to the labor economy. For example, labor economics, living standards, financial incentives, the flow of labor, training, division and cooperation of labor, and other issues are studied.

As can be seen from the above, the important problems are the same for both the labor economy and personnel management, the difference lies mainly in the study of these problems from different points of view. For example, while the labor economy studies the living standards of the population at the macro level, human resource management in business analyzes the specific characteristics of people who will be recruited into various business objects, using analytical methods to study specific criteria for adaptation, positioning and demonstration of high competence. Human resources management in business is associated with the scientific organization of labor.

Ключевые слова: человеческие ресурсы, потенциал персонала, современные проблемы, рыночная экономика, предприятие.

Keywords: human resources, potential of staff, modern problems, market economy, company.

В целом, основной целью управления человеческими ресурсами в рыночной экономике является использование их потенциала и творческих людей. В настоящее время повышение роли персонала в деятельности предприятий, фирм и компаний вытекает из необходимой потребности человеческого фактора, его интеллектуально-творческой функции. В основном, человеческие ресурсы имеют исключительное значение в жизни предприятий и организаций. С этой точки зрения, одна из главных задач - создать эффективность на предприятии и направить ее на повышение общего качества.

Мы знаем, что люди отличаются от других живых существ тем, что они обладают сознанием и выполняют свою деятельность запланированным образом. По этой причине человек создал свою собственную природу, то есть общество. Основной причиной создания общества является процесс управления

человеческими ресурсами, который целенаправленно формируется человеком. С другой стороны, важно подчеркнуть роль человеческих ресурсов в процессе управления человеческими ресурсами. В результате мы изучаем текущие проблемы в этой области и пути их решения.

Например, развитие процесса управления человеческими ресурсами, который является показателем человеческого существования в развитом мире, идет по современному пути развития. Роль человеческих ресурсов в формировании условий жизни людей, особенно в сфере подбора персонала, неоспорима. Эта тема считается всесторонне актуальной. Основные факторы, которые делают эту тему актуальной:

- Развитие уникального процесса управления человеческими ресурсами обеспечивает общую платформу как для человеческих достижений, так и для конфликтов между ними.

- Влияние на развитие любого региона, страны, управление человеческими ресурсами возможно только через государственную поддержку параллельно с научными учреждениями. В целом, преодоление проблем в этой области и ориентация на новый путь развития могут стать реальностью только с помощью современного мышления и интеллекта.

В целом, понятие управления понимается, в первую очередь, как координация и организация деятельности людей и сотрудников. В связи с этим, основной целью работы является оценка человеческого потенциала, его эффективного использования с учетом человеческого фактора, человеческих отношений, организации труда, социального развития, трудового поведения, кадровой политики, рынка труда и подтверждения основных проблем. Основной целью также является управление и оценка человеческих ресурсов, изучение работы, выполняемой в рамках определенных правил, методов, полномочий, функций по сравнению с различными категориями работников. Каждый из них органически связан с кадровой политикой фирм и компаний. Это требует сравнительной оценки текущего и будущего состояния человеческих ресурсов, взвешенного подхода к проблеме. Словом, стратегическое управление персоналом также

обусловлено формированием стратегической цели, миссией организации, выбором вариантов, систематическим анализом внутренних и внешних факторов.

При подготовке исследовательской работы предпочтение отдавалось не только научным архивным источникам, но и ежедневным источникам информации, ежедневным фактам, интернет-ресурсам.

Исследование предоставляет информацию о текущем уровне развития процесса управления человеческими ресурсами, а также определенные прогнозы на будущий уровень.

Управление персоналом является специфической сферой и функцией управления. Сотрудники полностью различаются по профессиям, функциям и другим параметрам. В целом, деятельность каждого работника должна быть целенаправленной и целенаправленной. Существует неразрывная связь между управлением персоналом и управлением человеческим "капиталом". Отношения между ними проявляются следующим образом:

1. Интегрированные отношения и взаимодействие между управлением персоналом и развитием человеческого капитала.

2. Отношение как к трудовому потенциалу, примерное сходство субъекта управления.

3. Обусловливание уровня конкурентоспособности компании или организации уровнем обоих.

4. Персонал является носителем рабочей силы, человеческого потенциала, «капитал» обусловлен профессиональным уровнем персонала.

5. С этой точки зрения, персонал является носителем «человеческого капитала», точнее, человеческого потенциала. Это связано как с трудовыми функциями, так и с социальными отношениями и личными качествами работника.

В коллективе человек не может избежать своего одиночества. В общем, одиночество не устраняется в команде, оно только наполнено определенным смыслом, знание одиночества подавляется. К.И. Ян считает необходимым

различать три типа одиночества: хроническое, ситуативное и временное одиночество. Хроническое одиночество проявляется в результате неспособности человека долго общаться с другими. Ситуационное одиночество является результатом краха уже сложившейся модели социальной коммуникации человека. Временное одиночество, с другой стороны, является случайным состоянием, которое время от времени проявляется у большинства людей.

Различают два типа коммуникационной ситуации: личное общение и общение в совместной деятельности. В общем, обычно есть два уровня личного общения. На первом уровне общение происходит как косвенный контакт между двумя (или тремя) людьми и является эмоциональным. На втором уровне, в контексте постепенного эмоционального общения, люди могут объяснять и отстаивать свои взгляды, выражать мысли, поступки и т. д. Друг друга они начинают оценивать с определенной позиции. В контексте совместной деятельности общение носит функциональный характер, т. е. его субъект определяется объектом совместной деятельности.

В целом, основной задачей здесь является как качество выбранных критериев оценки, так и объективная оценка сотрудников. Надлежащее кадровое обеспечение является одной из предпосылок эффективной работы фирм и компаний. Персонал сертифицируется на основе определенных объективных критериев. По сути, сертификация важна не только для продвижения на новые должности, но и для целесообразности того, чтобы работник оставался на работе. В одной из них доминирует социальное лидерство, в другой - административное лидерство, в другом - стратегическое, а в другом - реальные задачи. При отборе сотрудников на должность, прежде всего, следует изучить их образ жизни и учитывать мнение команды, в которой они работают. Вообще, одним из важнейших вопросов здесь является формирование человеческих ресурсов. При формировании человеческих ресурсов необходимо учитывать их деловое качество, знания, навыки и профессионализм. Термин «интеллектуальный капитал» часто используется в ряде экономических литератур. Понятие интеллектуального капитала относится к совокупности материальных и

нематериальных активов, созданных человеком и используемых в процессе экономического развития. Многие исследователи делят интеллектуальный капитал на три компонента:

- человеческий капитал;
- структура;
- потребительский капитал.

Человеческий капитал - это сумма знаний и творческих способностей, используемых сотрудниками для выполнения существующих задач. Моральные ценности предприятия, культура труда считаются неотъемлемой частью человеческого капитала. В целом, в современном обществе юридические лица не считаются собственниками человеческого капитала.

Важно изучить кадровый потенциал, осуществлять постоянный контроль за их деятельностью, следить за выполнением решений по экономическим и социально-экономическим вопросам, организовывать управленческую деятельность. В целом, последовательный контроль важен для обучения персонала, повышения его ответственности за порученную работу, своевременного устранения ошибок. Надлежащая управленческая документация важна для контроля работы персонала. Эти документы должны точно отражать их личную деятельность, деятельность областей, которые они ведут, а также решения и инструкции вышестоящих органов в этой области. В целом особое внимание следует уделить обучению и тестированию персонала.

В основном, современный научно-технический прогресс обуславливает необходимость использования объективных методов в обучении, подборе, продвижении по службе, расстановке кадров, а также в их обучении, которые определяют их деловые и личностные качества и способности. В основном, существует ряд методов, в том числе заполнение анкеты по социальным вопросам, мышлению, памяти сотрудников. Тесты, управленческие ситуации, групповые обсуждения используются для обучения. Изучение и оценка людских ресурсов должны основываться на ряде конкретных систем. В общем, самое важное здесь - это определить определенные профессиональные требования для

каждого начальника отдела предприятия. Вторым аспектом является изучение индивидуальных способностей каждого инженера, техника, специалиста и работника, а также объективная оценка их способностей. Третий аспект - это разработка плана резерва лидерства и включение в этот план кандидатов на лидерство. В целом, для каждого менеджера существуют особые требования, а также общие требования к ним с учетом содержания и объема выполняемой работы. Основными общими требованиями являются их дисциплина, умение общаться, сдержанность, репутация, интеллектуальное развитие, усердие и так далее. Другими словами, конкретные требования (например, к руководителю цеха) состоят в том, что он имеет техническое образование, знание технико-экономических обоснований и методов оперативного планирования, технологии работы и т. д.

Список литературы:

1. Алиев М., Хамидов Х. (2002). Управление человеческими ресурсами (Учебник для вузов), Баку.
2. Гулиев Т.А. (2013). «Управление персоналом». Компания "Сказочный Дом", Баку, 828р.
3. Гулиев Т.А. (2012). Управление персоналом (учебник) Баку: Изд-во «Университет экономики», 508с.
4. Алиев Т.К. Алиева Ш.Т. Алиев Р.Т. (2012). Управление персоналом (учебник). Баку, ADNA. 303 с.
5. Lilienfeld SO, Ritschel LA, Lynn SJ, Cautin RL, Lutzman RD (November 2013). "Why many clinical psychologists are resistant to evidence-based practice: root causes and constructive remedies". *Clinical Psychology Review*, 334 p
6. "AOM Placement Presentations" 2013, 231 p .
7. Barber, D. (2006). *Portal Building- The implementation of an Enterprise Portal*, 126 p.
8. Дитяшева А.П. Коллективные договоры и соглашения. Коллективные трудовые споры. - М., 2008,

Интернет-ресурс:

<https://www.academia.edu/>- Всемирный сайт для статей и тезисов

**МЕХАНІЗМ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ
ЯКОСТІ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,

м. Черкаси, Україна

Інтегрована система менеджменту якості (ІСМЯ) – це і є скоординована діяльність, яка полягає у спрямуванні та контролюванні організації щодо якості (планування якості, контроль якості, забезпечення якості, поліпшення якості), а також розробка інструментарію методики оцінки якості виробничого процесу, який ґрунтується на створенні набору процедур в одній настанові та формуванні єдиної системи оптимального контролю, яка задовольняла б вимогам всієї сукупності використовуваних стандартів в цій системі, а також включала б всі операційні процеси з єдиними функціями управління циклу PDCA [1, 3].

Структура, розмір організації, особливості ринкового середовища – всі ці фактори впливають на визначення компанії, як будувати ІСМЯ та яким повинен бути рівень її інтеграції. Рівень інтегрованості СМЯ – один із найважливіших показників зрілості фармацевтичного підприємства (ФП), який характеризує гнучкість управління, здібність до змін задовольняти вимогам різних стандартів, що дозволяють найбільш ефективним чином використовувати загальні елементи побудови систем контролю якості виробничих процесів, вказані в цих стандартах.

Розрахунок ступеня відповідності одиничних нормативних складових проводився згідно спеціально розробленої методики, в основу якої покладено використання середніх значень ступеня відповідності одиничних нормативних складових базового і додаткових стандартів.

Підвищуючи рівень інтегрованості за рахунок розробки інструментарію методики оцінки якості виробничого процесу за рахунок впровадження ІСМЯ, ФП переходить і на нові рівні свого розвитку і вдосконалення бізнесу. При

розробці ІСМЯ на ФП головною інтегрованою дією є взаємозв'язок принципів СМЯ у поєднанні з Настановою НВП (рис. 1).

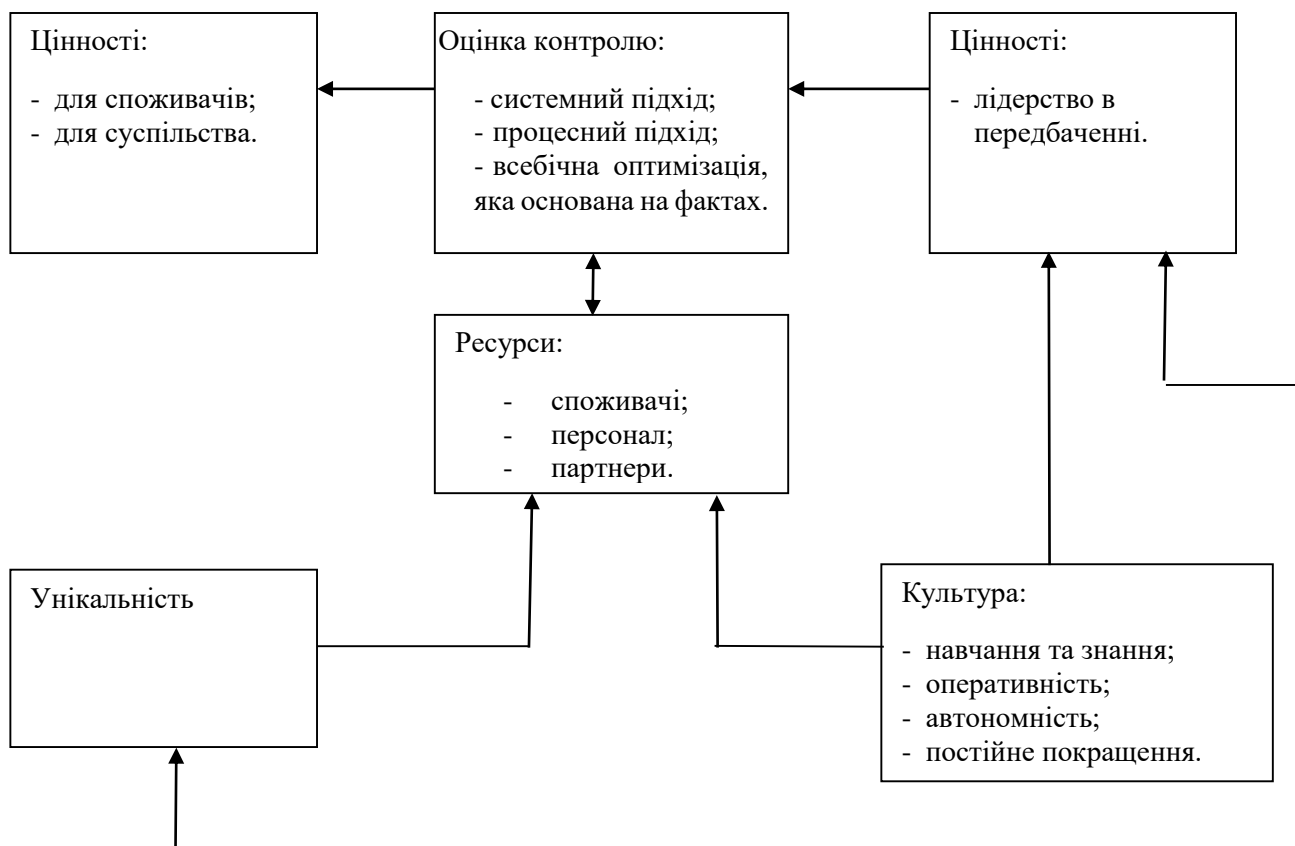

Рис. 1. Взаємозв'язок принципів оцінки контролю якості ФП

При цьому ІСМЯ розглядається як система, яка включає інструментарій методики оцінки якості виробничого процесу і складається з трьох рівнів: постійне поліпшення продукції (послуг), постійне поліпшення СМЯ, а також врахування інновації СМЯ.

Поліпшення проводиться в рамках структури, що діє, і, як правило, пов'язане з процесним підходом і не вимагає значних ресурсів, тоді як інновації потребують значних засобів. Реалізація стратегії стійкого розвитку ФП можлива лише на основі корпоративної системи управління, що складається з наступних систем: інтегрованої, управління процесами та управління ризиками. Отже, впровадження ІСМЯ на ФП надасть такі переваги: розробку єдиної документації для інтегрованої системи управління якістю; загальну Настанову з якості; єдину методику опису процесів та їх взаємозв'язків; проведення загальних аудитів

(самоінспекцій); залучення персоналу в процес вдосконалення діяльності підприємства; більшу домовленість дій всередині підприємства, завдяки яким загальний результат дій підсистем інтегрованої системи буде вищим, ніж сума їх окремих результатів; цілісність аналізу функціонування ІСМЯ обумовлюється якістю з боку керівництва [3].

Розробка та впровадження ІСМЯ на вітчизняних ФП, передбачає вирішення таких завдань:

- визначення потреб і очікувань споживачів щодо якості ЛЗ;
- прийняття політики та завдань організації у сфері якості;
- визначення процесів, їх взаємозв'язків, необхідних для виконання завдань у сфері якості з урахуванням особливостей фармацевтичної галузі;
- визначення необхідних ресурсів для створення та функціонування ІСМЯ;
- прийняття методів та застосування отриманих даних для вимірювання результативності та ефективності кожного процесу;
- розробка методичних підходів та організаційних засад для впровадження ІСМЯ на ФП;
- розробку механізмів, спрямованих на постійне вдосконалення ІСМЯ.

Після проведення ґрунтовного аналізу виробничої системи ФП була запропонована методика розробки та впровадження ІСМЯ відповідно до вимог нормативних документів:

1. Організаційні роботи щодо розробки та впровадження ІСМЯ відповідно до вимог нормативних документів на ФП:

- прийняття керівництвом ФП рішення про розробку та впровадження ІСМЯ відповідно до вимог ДСТУ ISO 9009:2015, ДСТУ ISO 14004:2016, OHSAS 18001:2007, SA 8000 та Настанови НВП;
- визначення стратегії впровадження стандартів та створення робочої групи, підготовка програми необхідних робіт; визначення політики та цілей якості підприємства; аналіз існуючого та запланованого виробництва для вибору ділянки впровадження вимог Настанови НВП;
- вивчення стандарту ДСТУ ISO 9001:2015 та Настанови НВП,

навчання керівництва та робочої групи.

2. Підготовка персоналу підприємства відповідно до вимог ІСМЯ:

3. Розробка процесної моделі ФП, підготовка приміщень та валідація обладнання: визначення основних процесів на підприємстві; формування оптимальної процесної моделі контролю якості виробничої системи; визначення відповідальних за кожен процес; аналіз, планування та підготовка приміщень фармацевтичного підприємства відповідно до вимог Настанови НВП; аналіз діючого та встановлення нового технологічного обладнання з подальшим проведенням його кваліфікації.

4. Оптимізація документації відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001:2015 та Настанови НВП.

5. Приведення ТП відповідно до вимог Настанови НВП.

6. Впровадження ІСМЯ відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001:2015 та Настанови НВП: проведення внутрішнього аудиту, аналіз впровадження та необхідне коригування ІСМЯ.

7. Сертифікація ІСМЯ відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001:2015 та Настанови НВП: підготовка до сертифікації (вибору органу сертифікації, подання заяви на проходження сертифікації); проходження процесу сертифікації. Одержання сертифікату.

З вище наведеного можна зробити висновок, що створення ІСМЯ ФП доведеться витратити чималі сили і ресурси, за рахунок яких буде сформульована корпоративна система ФП, націлена на досягнення відповідного рівня якості, з урахуванням інтересів споживачів, персоналу, власників, постачальників і суспільства в цілому.

Література:

1. Гура С. Впровадження СУЯ: різні погляди на принципові питання / С. Гура // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2005. – № 6. – С. 50 – 58.
2. Джордж С. Всеобщее управление качеством: стратегии и технологии, применяемые сегодня в самых успешных компаниях (TQM) / С. Джордж, А. Ваймерских. – СПб.: Виктория плюс, 2002. – 256 с.
3. Лебединец В. А. Анализ актуальности интегрированных систем менеджмента в фармации / В. А. Лебединец, А. В. Бурсаков. – Провизор, 2008. – С. 26 – 28. – № 17.

Елкринави Халид^а, Абу Мадян Саад^а, Коузли Рабах^а

НЕОБХОДИМОСТЬ ДИГИТАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ

^а*Международный Независимый Университет Молдовы, г. Кишинев,*

Республика Молдова

Введение. Независимо от производственного сектора, о котором мы говорим, технологические инновации необходимы для будущего любого успешного бизнеса. «Индустрия 4.0» представляет новую волну в технологической эволюции производства, подталкивая все больше компаний к новым стандартам, установленным постоянно меняющимся рынком, путем преобразования производственных подразделений в «умные фабрики». Это включает в себя использование программного обеспечения, которое позволяет интегрировать ЧПУ (компьютерное числовое управление), использование технологий IoT, Big Data & Analytics и взаимосвязь систем, на заводах.

Цель исследования состоит в анализе применения новейших достижений ИТ и ТИС для усиления конкурентоспособности товаров в современных условиях.

Результаты и анализ. Адаптация всего производственного цикла к цифровому веку промышленных технологий, без сомнения, сделает различие между предприятиями, которые хотят оставаться актуальными в текущих экономических условиях, и компаниями, которые прилагают большие усилия, чтобы выжить. Оцифровка производства выводит производителей в область высокой конкурентоспособности благодаря превращению заводов в связанные и самоорганизующиеся единицы. Такие производственные центры имеют повышенную эффективность, производя продукцию в более короткие сроки и с меньшими затратами, что автоматически определяет более высокую прибыль. Однако для достижения этого уровня необходимо принять во внимание две важные характеристики индустриализации: необходимость хорошего понимания как деловых ценностей, связанных с новыми технологическими решениями, так и концепции оцифровки производства и фактического внедрения систем, соответствующих парадигмам. Индустриализация 4.0 - это четвертая

индустриальная революция, определяемая кибер-физическими системами, IoT (Интернет вещей), облаком и ИИ (искусственный интеллект). Когда мы говорим о производственных компаниях, Industry 4.0 включает в себя серьезную трансформацию всего производства путем объединения цифровых технологий и Интернета с традиционной промышленностью. Использование передовых производственных возможностей и ИТ-инструментов на протяжении всего производственного процесса дает производителям 4 основных преимущества:

<p>ВРЕМЯ. Ввод данных и планирование операций выполняется автоматически - сэкономленное время может быть выделено на деятельность, приносящую пользу компании. Кроме того, сотрудники становятся более продуктивными в контексте оптимизированной системы, и заказы доставляются быстрее.</p>	<p>СТОИМОСТЬ. Данные являются точными и представлены в правильном контексте и формате, что приводит к принятию обоснованных и хорошо документированных решений и, как следствие, улучшению планирования затрат и доходов</p>
<p> ГИБКОСТЬ. Любые изменения могут быть легко приняты благодаря гибким системам, открытым для новых возможностей, которые позволяют оптимизировать процесс на основе анализа данных</p>	<p>ИНТЕГРАЦИЯ. Производственный процесс происходит с небольшим количеством перерывов, благодаря интеграции систем, используемых с заводскими ресурсами (работниками, машинами, оборудованием), что делает возможным одновременное развитие продукта и производственного процесса</p>

Рис. 1. Передовые производственные возможности [разработка автора]

Таким образом, основой автоматизации производства и взаимосвязи его процессов является интегрированная система оборудования, машин, сотрудников, мобильных устройств и ИТ-систем, которые способны общаться

друг с другом как внутри, так и за пределами завода. Инвестиции в системы заводской оцифровки необходимы, если вы хотите, чтобы ваш бизнес сохранял свои позиции в условиях растущей конкурентоспособности. Переход к Industrialization 4.0 позволяет оптимизировать все этапы жизненного цикла продукта, оцифровывая фабричные операции, что также означает улучшение позиций производителей на рынке. Статистические данные показывают, что 24% компаний поняли актуальность цифровизации и создали адекватную технологическую инфраструктуру. Поэтому лица, принимающие решения в таких компаниях, имеют хорошо разработанное стратегическое направление для цифровой трансформации, внедряя программные решения, адаптированные к их потребностям. Таким образом, понятно, что предприятия, которые не успевают в этой области, не смогут конкурировать с производителями, которые решили использовать программные системы, которые сокращают производственные затраты и время, а эффективность, качество и прибыль растут.

Выводы. Использование решения по управлению производственной деятельностью, адаптированного к потребностям вашего бизнеса, позволяет фабрике подключаться к остальной части бизнеса, делая возможным: управление производством, от получения заказа до доставки готовой продукции; автоматический поиск данных с станков, ЧПУ, роботов (взаимодействие с производственными станками); управление работами по техническому обслуживанию; мониторинг операций в производственных подразделениях; управление материальными движениями и трудом на фабрике; внедрение методов автоматизации; проверка и обеспечение качества продукции; облегчение контроля производства через интерфейс с ПЛК. Выполнение анализа KPI: OEE, OLE, реализованное и запланированное производство, причины стационарного производства, отчеты о качестве, коэффициент брака и т.д.

Литература:

1. Gribincea A. The interaction between the “green” and “digital” economy. Journal of Research on Trade, Management and Economic Development. v.6, nr. 2(12)/2019, p.57-70.
2. Gribincea A. Knowledge in the service of mankind. World economy and international economic relations International Scientific Collection, Vol. 3. 2020, p. 94-99.

СОТРУДНИЧЕСТВО И КООПЕРАЦИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ В ИЗРАИЛЕ

^а*Кармель Колледж, Израиль*

Введение. Актуальность темы исследования определяется необходимостью инноваций и совершенствования реализации научной, образовательной и экономической деятельности израильских университетов с целью обеспечения конкурентоспособности в условиях глобализации. Эти процессы определяют развитие общества. Сегодня интернационализация системы высшего образования считается важнейшей тенденцией, которая, следовательно, определяет направление развития инновационных университетов. Можно отметить, что участие Израиля в процессе интернационализации системы высшего образования не соответствует имеющимся возможностям и существующим потребностям местных университетов.

Цель исследования дать анализ состояния инновационно-научной кооперации университетов для оптимизации усилий и получения максимального эффекта всеми сторонами.

Результаты и анализ. В данном материале освещаются основные роли университетов в региональных инновационных научных системах, а также барьеры в университетско-деловом сотрудничестве для инноваций. Региональные и в то же время качественный контент-анализ в исследовании предлагается региональных инновационных стратегий. Основные исследования национальных и региональных инновационных систем важность университетов, а также потенциальные механизмы, с помощью которых они могут стимулировать инновационную деятельность. Один из самых важных каналов передачи определяется образовательной функцией университетов и их вкладом в обучение персонала. Университеты также могут укрепить потенциал поглощение частного сектора и, косвенно, результаты, связанные с инновациями. Исследования, проводимые в университетах, могут создавать внешние эффекты, влияющие на региональные инновационные системы, и могут

служить инкубатором для побочных доходов. Автор выделил три традиции [1], которые используются в университетской кооперации науки. В первом из них рассматриваются модели инновационной среды и промышленного района с акцентом на эндогенное развитие. Вторая традиция связана с региональными инновационными системами и региональной обучающейся экономикой. Наконец, третье направление это тот, который дан Калифорнийской школой экономической географии и рассматривает модель новых промышленных пространств. Остаточная категория, менее связанная с региональной экономикой, но близкая к теории инновационных кластеров, разработанной Портером, - это кластеры пространственных инноваций.

В 2009 году Европейская комиссия представила комплекс мер по развитию и укреплению сотрудничества между университетами и бизнес-сообществом в рамках усилий по модернизации высшего образования. По этому случаю было принято, что существует много хороших практик сотрудничества, стимулируемых существованием европейских программ. Однако был сделан вывод, что уровень сотрудничества различается в зависимости от стран, университетов и академических дисциплин. Кроме того, немногие университеты разработали стратегию институционального сотрудничества, а те, которые сделали это, сконцентрированы в небольшом числе государств-членов ЕС. Во многих других странах правовая и финансовая база еще не способна стимулировать, а иногда даже затрудняет сотрудничество.

Эффективное сотрудничество между университетами и бизнес-средой вносит решающий вклад в региональное развитие, и эта тема в последние годы вызвала большой интерес. Однако синергетическому потенциалу угрожают сбои связи между высшими учебными заведениями и региональными бенефициарами, а также неясные политические сигналы или разногласия. Как показывает исследование ОЭСР, посвященное высшим учебным заведениям и региональному участию, сотрудничеству университетов с региональной деловой средой угрожает множество барьеров: во-первых, два типа учреждений могут иметь различные цели и приоритеты, а также трудности в поиске партнеров. Во-

вторых, университеты не всегда интересуются темами, предлагаемыми компаниями, они предпочитают прагматический подход академическому. В-третьих, ограничения на публикацию результатов исследований могут выступать в качестве барьера для привлечения вузов к сотрудничеству.

Таблица 1. Рейтинг университетов Израиля, 2019 [2]

Международный рейтинг	Национальный рейтинг	Название	город	Стоимость обучения, USD	
				Бакалавр	Мастер
189	1	Тель-Авивский университет	Тель-Авив	7800	17000
201	2	Еврейский университет в Иерусалиме	Иерусалим	8000	13000
401	3	Хайфский Технион	Хайфа	11000	17500
501	4	Бар-Иланский университет	Рамат-Ган	11000	11200
501-600	5	Хайфский университет	Хайфа	-	-
601-800	6	Междисциплинарный центр в Герцлии	Герцлия	13000	17500

Выводы. Согласно Национальной инновационной стратегии, в основе действий по поддержке научных инноваций лежит софинансирование предконкурентных исследовательских проектов, инициированных компаниями, особенно теми, которые предусматривают сотрудничество с университетами и исследовательскими институтами, а также такие действия, как поддержка передачи результатов исследований, создание инновационные сети или поддержка инвестиций в инфраструктуру.

Литература:

1. Elsaied Ibrahim. The impact of education quality on cognitive skills and growth. Contemporary issues of social sciences The VIth Anniversary Edition The mentalities of society in transformation 11-12 December, 2015, p.6
2. Рейтинг университетов Израиля, 2019. World University Rankings-2020. <https://www.vesty.co.il/articles/0,7340,L-5634237,00.html>.

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ТА РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Дослідження різноманітних аспектів категорії «ризик» є не просто актуальною, а невід'ємною частиною будь-якого аналізу системи управління підприємством загалом. Тобто, розглядаючи управлінську систему чи її елементи, все одно доводиться звертатись до аналізу ризиків та управління ними. Можна говорити про те, що ризик є атрибутом управління.

Розуміючи важливість ризику, його впливу на господарську діяльність підприємства, науковці звертали увагу на необхідність запровадження ризик-орієнтованого підходу. У праці [1] з'ясовано, що серед чинників, які визначають успішність проектного управління, основними є ті, що стосуються управління ризиками.

Дослідження різноманітних управлінських аспектів в умовах ризику проводилося в низці праць автора [2, 3], зокрема йшлося про важливість врахування впливу ризиків в процесі управління кадрами тощо. Зазначалося, що різноманітні управлінські процеси мають в обов'язковому порядку розглядалися з урахуванням ризику. Орієнтація на врахування ризику в будь-яких процесах призвела до пропонування запровадження ризик-орієнтованого підходу до управління, наприклад, витратами підприємства [3].

У той же час виникало логічне запитання, що полягало в обмеженості застосування ризик-орієнтованого підходу до управління через його направленість виключно на уникнення, мінімізацію ризиків. Зауважимо, що ризик сприймався переважно як негативний чинник. Ясність привніс перегляд сутності категорії «ризик», що на сьогодні визначається фахівцями, вченими не лише як чинник з вираженим негативним впливом, а й такий, що може мати позитивний вплив. В такому контексті ризик-орієнтований підхід до управління

набуває дещо іншого значення. Отже необхідним є перегляд методологічних положень управління підприємствами задля вдосконалення та забезпечення відповідності новітнім напрацюванням у сфері науки.

Ризик-орієнтований підхід до управління розглядався автором в [3] як підхід до побудови ризик-орієнтованої системи управління, направленої на досягнення цілей підприємства, сутністю якого є інтегрування складових управління ризиками до системи управління. А ризик-орієнтоване управління як ітеративний, динамічний процес, що представляє собою сукупність управлінських функцій, з інтегрованими складовими управління ризиками і здійснюється з метою досягнення мети підприємства [3]. Зауважимо на тому, що у визначеннях відсутній акцент виключно на негативного аспекті ризику, що дозволяє враховувати як негативний, так і позитивний його вплив. Означені положення реалізовані в управлінні проектами або ж проектному управлінні, складовою якого є управління ризиками. Тоді ж була висловлена думка про доцільність переходу системи управління суб'єктами господарської діяльності до інтегрованого виду, тобто такого, структура якого містить в собі різноманітні складники управління ризиками, антикризового управління тощо [3].

Вищенаведене спонукає нас до думки про доречність адаптивного управління, тобто такого, що передбачає застосування різноманітного інструментарію в контексті управління ризиками, враховуючи його, ризику, направленість, негативний вплив або ж позитивний, прояв загроз чи появу можливостей.

Переосмислення управлінських аспектів, опрацювання та удосконалення методологічних положень є особливо важливим з точки зору практичної господарської діяльності вітчизняних підприємств. Новітні практики управління покликані надати керівництву методичний базис забезпечення ефективності господарської діяльності підприємств та подальшого їх розвитку. На жаль загальновідомий факт низького рівня співпраці між науковими, освітніми установами та бізнесом, що зумовлює відставання якості вітчизняної

управлінської практики, її ефективності та результативності від розвинених країн.

Список використаних джерел і літератури:

1. Занора В.О. Проектне управління потенціалом та розвитком промислових підприємств, організацій, установ: особливості та проблемні аспекти. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 6.1-1(56). С. 178–182.
2. Занора В.О., Чернова Л.С., Кузьмінська Ю.М., Данченко О.Б. Методика підбору кадрів з урахуванням організаційних ризиків. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2013. №1(45). С. 88–94.
3. Занора В.О. Ризик-орієнтоване управління виробничо-технологічними витратами машинобудівних підприємств. *Бізнес-інформ*. 2014. №4. С. 157–161.

Зачосова Н. В.^а

**ВЕКТОРИ ТА НОВАЦІЇ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОБЛЕМ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ (2010-2020 РОКИ)**

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

До моменту виокремлення у самостійний напрям наукових досліджень, економічна безпека суб'єктів господарської діяльності розглядалась як одна із характеристик фінансово-економічного стану підприємства. Потім специфічні ознаки та характеристики цього явища, посилені зростанням невизначеності та кількості ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування господарських структур, дали поштовх до початку спеціалізованих досліджень проблематики забезпечення саме фінансово-економічної безпеки суб'єкта, відокремлено від його фінансової стійкості, рентабельності, фінансових результатів, тощо, або у поєднанні із ними. Нині, на початку 2020 року, управління економічною безпекою набуло статусу окремого напрямку менеджменту у системі управління підприємствами, установами, організаціями. Цьому передували роки наукових розвідок і десятки фахових публікацій, емпіричних досліджень, опитувань, аналітичних робіт. Від розуміння економічної безпеки як певного стану активів суб'єкта господарювання, результату його функціональної спроможності, науковці перейшли до встановлення залежностей між рівнем економічної безпеки та мірою

задоволення інтересів стейкхолдерів підприємства, його діловою активністю та репутацією, інформаційною транспарентністю, конкурентоспроможністю та здатністю протидіяти рейдерським атакам. На макрорівні економічна безпека та її фінансова складова досліджуються у прив'язці до проблеми існування та поширення в Україні тіньової економіки, виникнення стійкої фінансової залежності від міжнародних фінансових організацій, втрати фінансового суверенітету та порушення функціональних зв'язків об'єктів критичної інфраструктури у зв'язку з подіями на Сході країни. Питання економічної безпеки піднімається у контексті ведення інформаційних війн, досліджень, пов'язаних із гібридними загрозами, політичними кризами, соціальною напругою, низьким рівнем інформаційної та фінансової грамотності населення, проявами тенденцій Індустрії 4.0, тотальної діджиталізації економіки, активізації використання цифрових валют, тощо. Мейнстрімом багатьох наукових пошуків сучасних дослідників стало відстеження зв'язку між станом економічної безпеки держави та станом економічної безпеки господарських структур. Ідентифіковано та вивчено особливості різних рівнів забезпечення економічної безпеки – нанорівень (індивідуальна економічна безпека, безпека особистості, економічна безпека окремо взятого учасника економічної системи, економічних відносин; також до цього рівня часто долучають економічну безпеку домогосподарств), мікрорівень (економічна безпека суб'єктів господарювання різних видів економічної діяльності, форм власності, тощо); мезорівень (регіональна економічна безпека), макрорівень (економічна безпека держави) та мегарівень (глобальна економічна безпека).

Останні десять років економічна безпека суб'єктів господарської діяльності розглядається з різних кутів наукового та прикладного зору. Наприклад, з'явилися дослідження, де стан економічної безпеки тісно пов'язується з управлінням змінами на підприємстві, а також з управлінням витратами. Усе частіше можна зустріти у фахових економічних статтях матеріали, присвячені різним напрямам роботи з потенціалом економічної безпеки суб'єкта господарювання. Продовжуються пошуки нових підходів до розуміння

економічної безпеки (ризик-орієнтований, клієнтоорієнтований, стейкхолдерорієнтований), трансформуються та зазнають модернізацій класичні підходи, як то, наприклад, системний і функціональний підхід. Останній оновлюється шляхом виокремлення нових складових економічної безпеки, що надає цьому явищу все більш комплексного характеру. Кожна така складова перетворюється у самостійний об'єкт для нового вектору наукових досліджень у царині безпекознавства.

Ще однією тенденцією досліджень економічної безпеки на рівні суб'єктів господарської діяльності стала спеціалізація – окремі наукові пошуки проводяться для підприємств різних видів економічної діяльності, визначаються універсальні та індивідуальні риси їх систем економічної безпеки. У площині управління економічною безпекою з позиції процесного підходу активно вивчаються проблеми стратегічного управління економічною безпекою, менеджменту кадрової та інформаційної безпеки у короткостроковій та поточній перспективах.

Зейнаб Бахшалиева Ровшан^а

ЭФФЕКТИВНАЯ КАДРОВАЯ ПОЛИТИКА В УЧРЕЖДЕНИЯХ КУЛЬТУРЫ

*^аАзербайджанский Университет Туризма и Менеджмента, г. Баку,
Азербайджан*

Резюме. В современных условиях общие требования к кадровой политике снижаются, если они тесно связаны со стратегией развития предприятия, и в этом случае персонал представлен для реализации этой стратегии. Он должен быть достаточно гибким, то есть стабильным, с одной стороны, потому что стабильность, связанная с определенными ожиданиями сотрудников организации, с другой стороны, является динамичной, то есть регулируется изменениями в тактике организации, производственной и экономической ситуации. Стороны, которые нацелены на учет интересов работников и воплощение ценностей и убеждений, разделяемых работниками, а также предопределение норм поведения, характеристик жизни предприятия, должны быть стабильными.

Summary. In modern conditions, the general requirements for personnel policy are reduced if they are closely related to the development strategy of the enterprise, in which case the staff is represented for the implementation of this strategy. It must be sufficiently flexible, ie stable on the one hand, because the stability associated with certain

expectations of employees of the organization, on the other hand, is dynamic, ie regulated by changes in the organization's tactics, production and economic situation. The parties, which are aimed at taking into account the interests of employees and embody the values and beliefs shared by employees, and pre-determine the norms of behavior, the characteristics of the life of the enterprise, must be stable.

Key words: culture, personnel policy, worker.

Ключевые слова: культура, кадровая политика, работник.

Переход к рыночным отношениям, приоритетность вопросов качества продукции и обеспечение конкурентоспособности изменили требования к административно-управленческому персоналу, повысили важность творческого отношения к работе и высокого профессионализма [3, с. 113]. Изменения в экономике требуют изменения подходов в области управления персоналом. Управление персоналом оказывает всестороннее, целенаправленное воздействие на команды и отдельных работников в направлении создания оптимальных условий для творческой, активной, конструктивной работы для достижения целей предприятия. Основная задача руководства любой современной организации найти квалифицированных и квалифицированных работников для достижения наивысших экономических и социальных результатов, объединить их в единую цель.

Эффективная система управления персоналом, которая является основой кадровой политики, может объединить усилия сотрудников в единую силу и направить их на достижение целей организации.

Определяющим субъектом кадровой политики является государство, затем система, состоящая из руководителей всех уровней управления персоналом организации и кадровых служб.

Кадровая служба предприятия представляет собой набор специализированных подразделений, призванных (вместе с должностными лицами, менеджерами, специалистами, техническими работниками) управлять персоналом предприятия в рамках выбранной кадровой политики предприятия. [1]. Кадровая политика отражается в таких нормативных документах, как внутренние правила и коллективный договор. Объектом кадровой политики организации являются ее работники.

Основной целью кадровой политики является оптимизация управления персоналом для эффективного функционирования и развития организации. Для его достижения необходимо своевременно решать следующие основные задачи:

1) максимально надежно прогнозировать потребности персонала на различных уровнях, профессиях, специальностях и обеспечивать своевременное заполнение вакансий и рабочих мест;

2) определить приоритеты развития персонала;

3) улучшение форм и методов отбора, отбора, оценки персонала;

4) обеспечить эффективность мотивации, развития, профессионального и карьерного роста сотрудников;

5) улучшение работы с резервом руководящего персонала;

6) специальная подготовленная группа сотрудников, способная выполнять более высокие обязанности по управлению вакансиями в соответствии с запасами, профессиональными, деловыми и личными качествами управленческого персонала [7].

7) обеспечение функционирования системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации персонала;

8) создание эффективной кадровой службы, способной осуществлять кадровую политику [2];

9) формирование современной системы кадровых требований.

Сфера культуры очень сложная структура, включающая в себя сеть творческих групп, государственные и научно-методические органы, центры народного творчества, средние специальные и высшие учебные заведения, клубы, музеи, театры, концертные и развлекательные организации и библиотеки, а также целую систему охраны исторического и культурного наследия.

Решающее место в ресурсной базе сектора культуры в группе источников влияния занимают кадры культуры: как социальная и профессиональная организация, персонал обладает особыми запасами творческой энергии, не только концентрируя индивидуальную творческую энергию, но и дает новое

качество, направленное на создание коллектива, социально-культурную трансформацию.

Культурные кадры являются прямым субъектом социально-культурной деятельности и представляют собой значительную социально-профессиональную группу общества, являющуюся носителем определенных норм деятельности и знаний, коллективных ценностей и представлений [6, стр. 108].

Культурные кадры ведут свою деятельность в организациях и учреждениях культуры. В результате их работы обеспечивается наличие художественной культуры (народной и профессиональной). Работники культуры создают художественные ценности и тем самым ведут "духовное производство".

Культурные кадры - это основной состав специалистов, обладающих коллективной творческой энергией, информацией и творческой силой для удовлетворения социальных потребностей любительского и профессионального творчества, обеспечения деятельности учреждений культуры для духовного становления личности, повышения уровня жизни людей.

Основными направлениями государственной кадровой политики являются:

- формирование современных требований к персоналу в различных сферах деятельности и на уровне управления;
- подбор персонала с учетом профессиональных и морально-психологических качеств;
- формирование управленческого резерва кадров и организация с ними системной работы;
- совершенствование форм и методов оценки деятельности персонала;
- мотивация для эффективной работы, эффективное использование персонала, создание благоприятных условий для работы и профессиональной карьеры;
- совершенствование системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров [9].

Для современного специалиста, занимающегося культурной сферой, сегодня важно не только глубокое профессиональное знание потребностей рынка услуг, но и повышение его современного правового, экономического, этического и социального положения.

Современный специалист в области культуры пытается переосмыслить происходящие в обществе события, присоединится к поиску социальных решений, влияющих на социальную и личную жизнь. Особенно высокие требования предъявляются к личности лидера, его функциональным, деловым, коммуникативным и этическим качествам [2].

Требования к работникам культуры общие, такие как психосоматическое здоровье (физическое и умственное здоровье, привлекательный внешний вид). В дополнение к общим требованиям, существует также ряд специфических. Это творческий подход к работе, общение, способность к общественной деятельности, сбор информации, хранение и обработка компьютерных методов.

Работник культуры должен хорошо понимать историю культуры, современную культурную жизнь и текущую политическую ситуацию. Поскольку его работа часто связана с детьми, работник культуры должен в определенной степени заниматься воспитанием молодого поколения [6]. Проблемы обеспечения сферы управленческими кадрами и повышения качества эффективности использования кадрового резерва остаются актуальными для сферы культуры. Ему нужны несколько эффективных и профессионально работающих руководителей. После обретения суверенитета многое было сделано в связи с управленческой деятельностью, но пришло время модернизировать эти знания. Поэтому необходима и актуальна помощь научных групп, занимающихся изучением и публикацией процесса профессионализации управленческой работы. Но на практике мало разработок, которые могут быть полезны, и они не интересны менеджерам.

Научно обоснованный подход позволит адаптировать образовательные программы к практическим потребностям, спланировать подготовку управленческого персонала, организовать эффективную интегрированную

систему отбора наиболее квалифицированных специалистов с потенциалом менеджеров [7].

В сферу непрерывного профессионального образования входят 9 учреждений, реализующих программы повышения квалификации, переподготовки и стажировки менеджеров в области культуры.

В этом случае это кадровая служба, которая должна быть преобразована в механизм, который обеспечивает стабильный и высокий уровень как команды в целом, так и отдельного сотрудника. В то же время следует отметить, что кадровые службы и система, в которой они работают в некоторых учреждениях культуры, остаются прежними, что является основным препятствием для форм и методов работы [2, с. 19].

Существующая социально-культурная ситуация, необходимость возрождения национальной культуры очень актуализировали задачу подготовки высококвалифицированных кадров. За несколько десятилетий сформировалась система непрерывного профессионального образования, включающая в себя: школу (детские школы искусств), профессиональную (средние специальные и высшие учебные заведения), аспирантуру (учреждения подготовки, повышения квалификации и переподготовки научных и педагогических кадров). Развитие каждой связи основная цель образования в области культуры-подготовка специалистов для творческой деятельности [1].

Государство заинтересовано в подготовке специалистов на высоком уровне и определяет критерии через стандарты обучения, которые обеспечивают формирование и развитие социальной и профессиональной компетенции, включающей в себя навыки, знания и умения, социальные и личностные качества, культурные и ценностные ориентиры [1].

Исходя из вышесказанного, необходимо отказаться от необоснованных моделей культурного и образовательного образования, понимая, что культура является приоритетом для возрождения нации и духовного единения. Изменение структуры университетов в существующих подразделениях (отделах), превращение авторской педагогики в качественно новое направление

(творческие и художественные семинары) - это переосмысление специальностей, востребованных не только сейчас, но и в будущем.

Специфика культурного образования заключается в том, что общество должно не только отражать, но и продвигать социально-культурную жизнь, тем самым готовиться к усвоению новых идей и социальных связей, руководствуясь ценностями, которые им дает современное поколение учебного заведения в третьем тысячелетии [4].

Косвенное влияние на формирование, реализацию и трансформацию кадровой политики современной организации оказывают особенности социально-культурной среды, особенно национальной. Постоянно растущий интерес к ней, проявляющийся в период реформ в обществе, связан, прежде всего, с желанием на практике решить проблему приобретения модели управления рынком. Результаты трансформации внутренней экономики за последние десять лет, естественно, вызывают интерес к поиску коренных причин расхождения между первоначальными зданиями и плодами реформаторских усилий. Теперь становится более очевидным, что не учитываются институциональные факторы рынка экономического роста. Организация новых экономических структур, в экономической практике вводятся качественно разные нормы, правила деятельности.

Образовательная деятельность осуществляется по традиционной старой схеме, знания приобретаются только у учителя, студент становится объектом обучения, не ищет самостоятельных знаний для выявления проблем, находит решения [13]. Необходимо разработать систему долгосрочных и среднесрочных потребностей в персонале, с этой точки зрения это целевые тренинги, выбранные на основе государственных заказов [13].

Улучшение содержания и организационно-педагогических основ учебного процесса в учебных заведениях, постоянное обновление знаний приведет к более профессиональной и умелой подготовке кадров в сфере культуры.

Повышение уровня социального обеспечения работника, оплата труда из различных источников, включение учреждений культуры в государственное

финансирование и развитие коммерческих фондов. Привлечение молодых специалистов и их материальное обеспечение, как сказал Майкл Барбер: «Качество образования в школе не может быть выше качества учителей, которые там работают» [11].

Поэтому при оценке качества образования главное, прежде всего, педагогический потенциал учителей, работающих в школе, а основой системы управления школой является кадровая политика.

Основные направления кадровой политики:

1. Набор и размещение.
2. Система подготовки учителей.
3. Поддержка данных для учителей.
4. Система мотивации для учителей.

Ответственность за осуществление кадровой политики лежит на руководителе учреждения. Он организатор всех работ в этой области. Координаторами деятельности по решению основных кадровых задач являются заместители директора, в обязанности которых входят различные вопросы управления персоналом.

Уровень профессиональной компетентности и образования учителей является основной частью качества обучения и воспитания детей. В связи с этим было подчеркнуто, что во время работы с преподавателями повышаются педагогические навыки, повышается мотивация к использованию инновационных подходов в образовательной деятельности. Учителя школы каждый год проводят открытые уроки, обмениваются опытом. Если в течение года наблюдаются трудности среди молодых специалистов, оказывается индивидуальная помощь по различным вопросам обучения и воспитания. По некоторым общим вопросам можно работать в группах.

Целенаправленная работа с молодыми специалистами способствует своевременной адаптации, участию в жизни школы и продолжению традиций. Это позволяет студентам, преподавателям своевременно предотвращать ошибки в отношениях между собой, готовить себя к самостоятельной работе технически

и обеспечивать безопасность в этом месте [11]. Школа стремится создать благоприятные условия для входа в команду для молодых сотрудников, нанятых во время или после окончания обучения, и открывает широкие возможности для профессионального и личностного развития. Одним из важных моментов в работе руководства школы является создание атмосферы в команде, чтобы учителя оставались верными выбранной профессии, чтобы они не хотели покидать школу. Для поиска эффективных методов решения проблемы предпринимаются определенные шаги моральной и материальной стимуляции. Для повышения мотивации осуществляется общественное признание достижений учителей (премии, отличия, диплома и благодарности). Работа учителей в режиме самоконтроля - это поощрительные пособия, изменение критериев в соответствии с пожеланиями команды.

Учитывая интересы каждого сотрудника, необходимо создать благоприятный микроклимат, организовать совместные экскурсии, спортивные мероприятия, праздничные мероприятия. Повышение кадрового потенциала, создание благоприятных условий для педагогического творчества и самореализации - одна из основных задач школы. Ничто не может заменить учителя, оставшегося в мире знаний, культуры и духовных ценностей в качестве руководства для детей [11].

Таким образом, деятельность в меняющейся социально-экономической ситуации требует повышения материального интереса каждого работника, его общего образования и профессионального уровня, новых методов работы в деле размещения и подготовки кадров, улучшения условий труда и жизни работников, совершенствования кадровой политики в социально-культурной сфере.

Руководство школы пытается реализовать компетентную кадровую политику, которая дает соответствующие результаты. Он повышает статус и имидж школы, тем самым с каждым годом увеличивается количество учеников. Из вышесказанного можно сделать следующие выводы. Руководство школы пытается реализовать компетентную кадровую политику, которая дает

соответствующие результаты. Он повышает статус и имидж школы, тем самым с каждым годом увеличивается количество учеников.

Несмотря на многие определения понятия «кадровая политика», основная идея, на наш взгляд, заключается в том, что кадровая политика - это своего рода основа, на которой основана вся работа и с этой целью организация достигает своих целей. В новых условиях кадровая политика направлена на формирование системы работы с персоналом, которая будет направлена на достижение не только экономического, но и социального эффекта, в соответствии с действующими законами, правилами и решениями правительства. Можно выделить следующие виды кадровой политики:

1. пассивный;
2. реактивный;
3. профилактика;
4. активный;
5. открытый;
6. закрытый.

Кадровая политика должна соответствовать целям организации, а также учитывать интересы работников. С точки зрения механизмов, используемых руководством организации, можно выделить два вида активной кадровой политики - рациональную и авантюрную. Кадровая политика должна соответствовать целям организации, а также учитывать интересы работников.

На кадровую политику в целом влияют два вида факторов: организационный и внутренний.

Следовательно, деятельность в условиях изменения социально-экономической ситуации требует совершенствования кадровой политики в социально-культурной сфере, направленной на повышение материального интереса каждого работника, его общего образования и профессионального уровня, размещение и подготовку кадров, улучшение условий труда и жизни работников, обеспечение новыми методами работы.

Список использованных источников:

1. Бабосов Е.М. Социология управления: Учебн. пособие / Е.М Бабосов. - Мн .: ТетраСистемс, 2002. - 288 с.
2. Григорович Я.Д. Менеджмент в сферы культуры /Я.Д.Григорович, А.И. Смолик // Прикладная культурология: Я.Д. Григорович, А.И. Смолик. - Мн .: 2005. - с.228.
3. Кабушкин, Н.И. Основы менеджмента: учеб. пособие / Н.И. Кабушкин. - одиннадцатое изд., Испр. - М .: Новое знание, 2009. - 336с.
4. Кузьминич, Н. Л. Подготовка кадров для сферы культуры в Беларуси на рубеже XX-XXI вв. - Минск, 2008. - С. 81-87. - Библиогр .: с. 87 (2 назв.).
5. Макарова, Е. Арт-менеджмент: Учебн. пособие / Е.А. Макарова. - Минск 2010. - 114 с.
6. Михеев, В. М. Опыт - дело наживное / В. Михеев // Советская Белоруссия. - 2013. - 21 ноября (№ 219). - С. 3. - (Мнение).
7. www.top-personal.ru/iss
8. www.tatsel.ru/delo/attestation
9. www.aup.ru/books
10. www.bibliotekar.ru
11. www.humanresources.org
12. staff-control.ru
13. ppm.sagepub.com
14. www.press-release .az

Зінченко Ю. В.^а

КВАЛІМЕТРИЧНА ОЦІНКА КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОДУКЦІЇ

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Якість машинобудівної продукції ґрунтується на здатності задовольняти потреби споживача на основі низки відповідних факторів. Сукупність властивостей машинобудівної продукції, яка визначає пристосованість конструкції до оптимальних витрат ресурсів при виробництві та експлуатації для визначених показників якості.

Існує необхідність розглянути технологічність конструкції виробу, від якої і залежить рівень якості машинобудівної продукції. Технологічність конструкції виробу – сукупність властивостей конструкції виробу, які визначають його пристосованість до оптимальних витрат при виробництві, технічному обслуговуванні й ремонті в умовах заданих параметрів якості, обсягу випуску, а також умов виконання робіт зокрема [2].

Машинобудівному підприємству необхідно проводити моніторинг інформації щодо задоволення споживачів, визначивши способи одержання цієї інформації, вчасно розробляти методи виміру та проводити аналіз отриманої інформації з метою задоволення швидкозмінних потреб споживачів машинобудівної продукції. Побудова «ідеальної» бальної оцінки та розробка анкети для опитування проводиться з урахуванням особливостей споживачів. Моніторинг дозволяє діагностувати виникнення кризових явищ для кваліметричної оцінки контролю якості виготовлення машинобудівної продукції, відслідковувати динаміку та тенденції змін, що відбуваються.

Після ідентифікації базових процесів на основі процесної карти важливо показати, яким чином ці процеси співвідносяться з функціональними підрозділами машинобудівного підприємства. На карті сполучаються, з одного боку, функціональні підрозділи підприємства, з іншого боку – ключові процеси.

На основі процесного підходу снує необхідність побудови ієрархічної моделі кваліметричної оцінки контролю якості виготовлення машинобудівної продукції (рис. 1).

Кваліметрична оцінка контролю якості виготовлення машинобудівної продукції ґрунтується на використанні локальної системи показників внутрівиробничого процесу, зокрема: з показника результативності – досягнення запланованого результату рівня якості кінцевої продукції з урахуванням ризиків; з показника ефективності – вартість (витрати, пов'язані з виконанням сучасної методики контролю якості процесу) і час, витрачений на процес [1, 3].

Машинобудівному підприємству необхідно проводити моніторинг інформації щодо задоволення споживачів, визначивши способи одержання цієї інформації, вчасно розробляти методи виміру та проводити аналіз отриманої інформації з метою задоволення швидкозмінних потреб споживачів машинобудівної продукції.

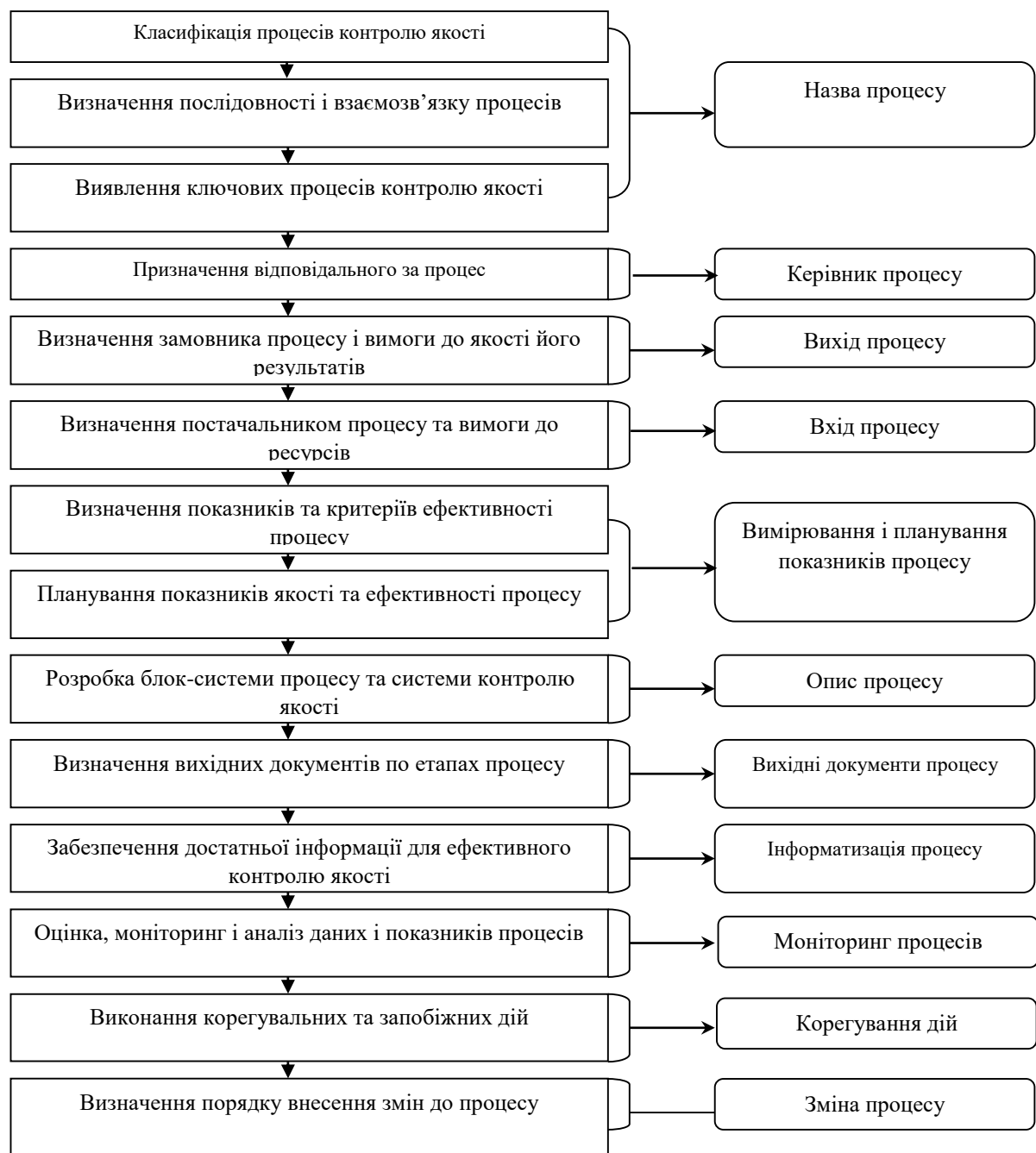

Рис. 1. Ієрархічна модель кваліметричної оцінки контролю якості виготовлення машинобудівної продукції

Література:

1. Мартиненко С. В. Моніторинг та вимірювання процесів систем управління якістю з використанням системи управління ризиками / С. В. Мартиненко / Залізничний транспорт України. – 2010. – № 3. – С. 28 – 39.
2. Прокопишин Л. М. Механізм формування та використання управлінського потенціалу на підприємствах машинобудування / Л. М. Прокопишин // Актуальні проблеми економіки. – 2019. – № 7. – С. 138 – 145.
3. Трайнев О. В. Алгоритмы создания и функционирования программно-технических комплексов для реализации задач принятия решений / О. В. Трайнев – 2016. – С. 23 – 29. – Автоматизация и современные технологии, № 3.

СООТНОШЕНИЕ ТУРИЗМА И ЭКОЛОГИИ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

^аМинистерство Образования Израиля

Введение. Окружающая среда является неотъемлемой частью любого процесса развития, жизни общества и охватывает связи и взаимозависимости между людьми и природными ресурсами. В результате изменения, которые происходят в окружающей среде, порождаются не только природными явлениями, но и практическим проявлением моделей развития, практики и образа жизни. И наоборот, любое изменение физической среды имеет важные социально-экономические последствия, которые влияют на качество жизни. Влияние загрязнения окружающей среды, которое проявляется в виде серьезных проблем со здоровьем и нарушении экологического баланса, признанных на международном уровне Стокгольмской конференцией, привело к появлению широкого "экологического движения" как в развитых, так и в развивающихся странах. Эта реакция включала активное участие государственного и частного секторов.

Цель анализа состоит в исследовании воздействия туризма на экологию и предел допустимости эксплуатации туризмом девственной природы.

Результаты и анализ. Главной особенностью этого движения за защиту окружающей среды было то, что оно породило новую перспективу для развития отношений и знаний в этой области. В глобальном эволюционном процессе, отмеченном на конференции в Рио-де-Жанейро и Йоханнесбурге, был признан ряд ключевых вопросов структурирования и ориентации инструментов управления окружающей средой. таким образом:

-Многие из воздействий деятельности туриста на окружающую среду имеют глобальное и региональное распространение, а другие ограничены конкретными географическими районами, что требует решений и мер на всех уровнях. Ярким примером является производство и потребление

хлорфторуглеродов, расположенных в основном в развитых странах, что приводит к истощению озонового слоя, который защищает жителей и экосистемы земного шара от ультрафиолетового солнечного излучения.

-Экологические проблемы 1980-х годов стали важными в основном из-за их экономических и социальных последствий. Самый красноречивый пример - это выбросы парниковых газов. Эти выбросы вызывают изменение климата, проявления которого могут оказывать пагубное воздействие на экосистемы и планетарные антропогенные системы. Из-за повышения температуры некоторые области земного шара могут столкнуться с: уменьшенными возможностями водоснабжения; усиление эрозии почвы; наводнения и, как следствие, с меньшими возможностями для производства продуктов питания.

-Исследования позволили получить новые доказательства серьезности кризиса, с которым сталкивается окружающая среда. Например, уничтожение естественных мест обитания, таких как водно-болотные угодья и вырубка лесов в тропических лесах, приводит к беспрецедентному увеличению исчезновения видов фауны и флоры и уничтожению углеродных рецепторов.

-Ключ к успеху международных природоохранных мер лежит в более широком участии мирового сообщества, в сотрудничестве по техническим вопросам и в функциональном применении механизмов финансирования для поддержки развивающихся стран. Точно так же ключ к успеху мер на местном уровне зависит от более широкого участия граждан, особенно от участия неправительственных организаций в поддержке местных инициатив по охране окружающей среды. Международные дебаты по вопросам окружающей среды привели к общему согласию по следующим основным элементам:

- окружающая среда является общей проблемой промышленно развитых и развивающихся стран;
- проблемы богатых и развивающихся стран различны;
- ответ на глобальные экологические проблемы можно найти только через международное сотрудничество и интеграцию экономического и

социального развития с защитой окружающей среды в соответствии с подходом, основанным на устойчивом развитии.

Израиль изобилует туристскими объектами, от религиозных, исторических, медицинских, культурными до познавательного. Основными экологическими проблемами являются [1]:

-проблема воды (небольшое количество осадков, особенно в южных районах (350 м³/чел/год) - опустынивание и засуха; [3]

-использование воды р. Иордан

для орошения приводит к снижению уровня воды в Мёртвом Море;

-из-за дефицита воды для орошения иногда используют очищенную сточную воду. 42% - опресненная вода;

-загрязнение воздуха: энергетический сектор Израиля занимает первое место среди факторов парникового эффекта, транспорт- 19%;

-плотность населения – (численность населения 8463400) - 377 чел./км²;

-использование альтернативных, щадящих источников энергии;

-почти все леса – рукотворны [2].

Таким образом прямо прослеживается связь экологии и туризма.

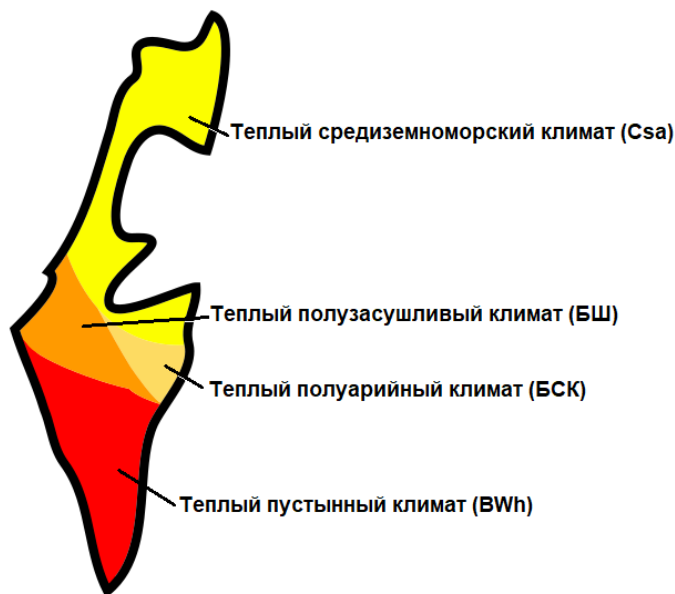

Рис. 1. Израиль карта климатической классификации Кёппен-Гейгера

Литература:

1. Die Klimate der Geologischen Vorzeit. Berlin: Gebr. Borntraeger, 2019
2. Kabaha Ali. Dynamics and alternatives in the global energy market. "World economy and international economic relations", 2020, v.3, p.41-51.
3. Дорит Голендер. Уже сегодня мы просто обязаны думать о будущем. <https://bellona.ru/2012/01/17/dorit-golender-uzhe-segodnya-my-prosto-o/>.

ЕСТЕТИЧНІ НОРМИ РЕДАГУВАННЯ ЯК ОСНОВА КУЛЬТУРИ ПЕРІОДИЧНОГО ВИДАННЯ

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Сучасні споживачі, купуючи будь-яку продукцію, насамперед звертають увагу на її зовнішній вигляд. Йдеться й про такий продукт, як періодичне видання, зокрема – газету. У державних нормативних документах пропонуються чітке визначення цього поняття. «Газета – це періодичне видання, котре виходить через певні проміжки часу, містить офіційну, оперативну інформацію й публікації з актуальних суспільно-політичних, наукових та інших питань, а також літературно-художні твори й рекламу» [1, с. 18]. Універсальна функція газетних видань полягає у тому, що вони спроможні задовольнити різні потреби читачів. Серед них такі як: наукові, політичні, інформаційні, мистецькі, естетичні тощо [6, с. 1].

Сьогодні ми можемо стверджувати, що газета не є найпопулярнішим продуктом на інформаційному ринку через те, що з'явилося багато інших засобів інформації, таких як Інтернет, телебачення чи те ж саме радіо. Важливим є й те, що за останні роки ціна на друковані періодичні видання значно зросла, тому цей фактор змушує людей шукати більш дешеві та альтернативні шляхи отримання необхідної їм інформації [6, с. 1]. Однак не потрібно помилково вважати, що газети давно в минулому й сьогодні ними ніхто не цікавиться, досі чимало реципієнтів надають перевагу саме цьому ЗМІ. Причини можуть бути різними: деякі з них принципово не користуються гаджетами чи Інтернетом, як, наприклад, люди поважного віку; інші ж мають певні проблеми із зором, тому читають лише паперовий варіант тощо.

Важливу роль у виборі газети, а не іншого виду ЗМІ, відіграє, насамперед, її зовнішній вигляд. Варто звернути увагу на те, що саме оформлення періодичних видань є одним із найголовніших інструментів маркетингу.

«Яскрава упаковка із «смачним» наповненням – ось запорука успішного розповсюдження та продажу преси на медійному ринку», – наголошує Ірина Мудра [3, с. 128]. Зважаючи на цей важливий аспект, редакторам потрібно насамперед приділяти увагу оформленню видання, оскільки саме від цього й залежить чи здобуде видання популярність на маркетинговому ринку, чи зможе знайти своїх постійних читачів. «Якщо газета задовольняє інтереси своєї аудиторії, і при цьому зроблена якісно й професійно, то вона неодмінно знайде велику кількість власних читачів», – говорить Лариса Завгородня [2]. Потрібно акцентувати увагу на тому, що працівники редакцій, звичайно, не повинні забувати про особливі творчі моменти у своїй роботі, адже сучасний редактор – універсальна, багатоаспектна й творча особистість [5, с. 48].

Під час виготовлення власного продукту, у нашому випадку – газетного видання, редактор повинен поставити перед собою виконання окремих завдань: як технічно-організаційних, так і творчих. Одним із найголовніших завдань можна вважати дотримання норм редагування. Сьогодні існує різноманітна кількість норм редагування для всіх типів видань. Власну класифікацію норм редагування пропонує Зиновій Партико. За його дослідженнями є наступні різновиди норм редагування: встановлені й невстановлені; зафіксовані й незафіксовані; загальні й галузеві; норми за формою та змістом тощо [4, с. 85]. Коли редактор газети починає роботу над своїм виданням, то, він, насамперед, повинен думати про дотримання естетичних норм редагування. У міжнародному науковому просторі можна знайти відповідник – норми, стандарти прекрасного.

Зупинимось на тому, що естетичні норми, зрозуміло, стосуються художньо-технічної сторони будь-якого видання. Таким чином, до цього пункту можна легко віднести детальну та естетичну роботу над різними елементами газетного видання. Серед них можна виокремити конкретні сторони, на які потрібно обов'язково звернути увагу, тому це такі пункти як: розробка проекту художнього оформлення видання, правильне та пропорційне верстання, гармонійне поєднання основних і додаткових кольорів та відтінків, дотримання правил використання «білого простору» на шпальтах газетного видання,

співвідношення текстового й ілюстративного матеріалу, доцільне використання декоративних елементів на сторінках газети, визначення правильних оптичних центрів видання тощо. Варто наголосити, що недотримання естетичних норм редагування може призвести до непоправних наслідків. Перш за все, це – втрата великого кола реципієнтів, а також неможливість конкурувати з іншими періодичними виданнями на держаному та світовому маркетинговому ринку. Зрештою, таке видання припинить випускатися.

Таким чином, проаналізувавши усі важливі аспекти, ми можемо впевнено стверджувати, що, ігноруючи норми редагування, а, особливо, естетичні норми, у процесі створення та розробки зовнішнього оформлення газетного видання, редакційний колектив не можна вважати справжніми фахівцями своєї справи.

Список використаних джерел і літератури:

1. ДСТУ 3017-2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. – Чин. від 2016–07–01. – Київ : Держстандарт України, 2016. – С. 18.
2. Завгородня Л. В. Сприйняття газетних стереотипів в історичному аспекті : наукове видання [Електронний ресурс] / Л. В. Завгородня // Наукові записки Інституту журналістики КНУ ім. Т. Г. Шевченка. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1050>.
3. Мудра І. М. Оформлення газети як засіб медіамаркетингу [Електронний ресурс] / І. М. Мудра // Світ соціальних комунікацій: [наук. журн.]. К.: Київ. нац. ун-т культури і мистец., 2013. – Т. 9. – С. 128. – Режим доступу: <http://wsc.kytmu.edu.ua/toms/09/128-131.pdf>.
4. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи: навч. посіб. / З. В. Партико. – Л. : ВФ Афіша, 2006. – С. 85.
5. Побідаш І. Професія редактора: термінологічний, творчий та функціональний аспекти / І. Побідаш // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, 2010. – С. 48.
6. Слободянюк А. В. Роль періодичного видання (газети) у сучасному українському суспільстві [Електронний ресурс] / А. В. Слободянюк, Є. Г. Кречотень // Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця. – Електрон. текстові дані. – 2017. – С. 1. – Режим доступу : <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/17585?locale-attribute=uk>.

Науковий керівник: доцент кафедри видавничої справи, редагування та теорії інформації Іванченко О. В.

Караджов Дмитрий Д. ^а

ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ МИКРОФИНАНСОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

^аМолдавская Экономическая Академия, г. Кишинев, Республика Молдова

Применительно к деятельности микрофинансовых организаций отсутствуют комплексные проектные решения по созданию информационных

систем и их поддержке. В докладе рассматривается структура и последовательность работ по созданию системы информационной безопасности. При рассмотрении проблем внедрения системы информационной безопасности на первый план выходит реализации триады: что защищать, от кого защищать и как защищать.

В первую очередь, защите подлежат все информационные ресурсы микрофинансовой организации. К сожалению, следует отметить, что не все ресурсы можно защитить, так как значительная их часть фиксируется и хранится на бумажных носителях и не поддается автоматизированной обработке. Поэтому одной из основных задач проектировщиков является разработка решений для автоматизации документооборота и ведения операций бухгалтерского учета, выполнения требований по защите персональных данных и др.

Во-вторых, необходимо определить основные угрозы и их источники. Возможными источниками проникновения вредоносных программ являются следующие: прежде всего это Интернет в случае посещения сотрудниками сайтов, содержащих вредоносный код или загрузка файлов с подобных сайтов; электронная почта и фишинговые письма; уязвимости в программном обеспечении; комплекс носителей информации, в первую очередь внешние носители информации и сами пользователи, которые своими действиями создают реальные условия для утечки информации. Необходимо также оценить вероятность возникновения угроз. Спектр угроз может значительно варьироваться и зависеть от множества обстоятельств. К ним можно отнести такие, как собственно внутренние угрозы, давление на политику фирмы, информационные диверсии, сбой в работе технических и программных средств информационной системы, угрозы на уровне средств телекоммуникаций и др.

Проектируемая система информационной безопасности обязана отвечать основным требованиям, которые предъявляются к подобным системам и быть целостной, доступной, надежной, централизованной и универсальной. После реализации указанных требований переходят к формированию перечня программно-технических средств защиты, с помощью которых удастся

предотвратить атаки, направленные на увеличение финансовых и репутационных потерь.

На основе функциональной модели производят отбор программно-технических средств. К их числу относят такие, как средства защиты от несанкционированного доступа, с выделением средств авторизации доступа и т.д. Перечень подобных средств и механизмов достаточно большой и проектировщики затрачивают значительное время для формирования полной спецификации.

Подводя итог проделанной работы, можно сделать вывод, что наибольший эффект в плане обеспечения информационной безопасности достигается при условии, что все используемые средства, методы и мероприятия объединяются в единый, целостный механизм - систему защиты информации.

Коваленко А.О.^a

**ЕТАПИ РОЗРОБКИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ У СИСТЕМІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВ**

*^aЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки уже тривалий час обговорюються науковою спільнотою. Новий потужний стимул для дослідження ця проблематика отримала внаслідок запровадження в Україні і в інших країнах світу карантинних заходів, оскільки тимчасове припинення ділової активності більшості суб'єктів господарської діяльності викрило їх нездатність до побудови ефективних систем економічної безпеки з достатнім ресурсним і управлінським потенціалом для протидії ризику банкрутства та ліквідації підприємства через зупинку нормальної діяльності. Отже, не зважаючи на те, що дослідниками проблем безпекознавства, зокрема, Зачосовою Н.В. [1, 2], Занорою В.О. [3],

Герасименко О.М. [4], Живко З.Б. [5] постійно розглядаються актуальні проблеми управління фінансово-економічною безпекою у стратегічних і тактичних площинах, питання кадрової безпеки та кадрової політики вартує додаткових досліджень, зважаючи на поточні проблеми організації роботи працівників підприємств у дистанційному режимі.

Проведене нами на прикладному рівні вивчення практик розробки кадрової політики суб'єктів господарської діяльності дає змогу дійти висновку, що кадрова політика українських підприємств формується безсистемно або взагалі існує лише як набір традицій, практик і правил роботи з персоналом без їх оформлення належним чином у окремий стратегічний документ. Таке явище негативно впливає на стан кадрової безпеки суб'єкта господарювання, адже фактично відсутньою є релевантна інформаційна основа для управління нею.

Ще одним варіантом існування на підприємстві кадрової політики є її «запозичення» у іншої бізнес-структури з незначними трансформаціями для відповідності власним цілям і інтересам. Часто відповідальні за розробку кадрової політики користуються шаблонними документами, які можна знайти на загально доступних інформаційних ресурсах. Також застосовуються прийоми компіляції – у такому випадку кадрова політика підприємства як документ є набором частин кадрових політик різних суб'єктів господарської діяльності. При використанні згаданих підходів, отриманий документ може бути швидко представлений топ-менеджменту та власникам, інтегрований у організаційну культуру підприємства, однак, його цінність для забезпечення кадрової, а врешті, і фінансово-економічної безпеки, є досить умовною, оскільки у ньому не враховуються специфічні характеристики функціонування конкретної бізнес-структури, ризику її діяльності, особливості кадрової роботи та структури управління, тощо. Тому варто рекомендувати управлінцям розробляти індивідуальну для підприємства кадрову політику, що враховуватиме усі аспекти існування кадрових загроз для фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання, а також ризику для безпеки власне персоналу.

Пропонуємо такі етапи розробки кадрової політики у системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств:

1. Дослідження прикладів кадрових політик (форм документів, що стосуються оформлення кадрової політики) підприємницьких структур, подібних за розміром, видом економічної діяльності, тривалістю перебування на ринку, формою власності.

2. Збір, систематизація та узагальнення документації підприємства, що стосується організації та ведення роботи з персоналом на різних етапах – від пошуку працівника до його звільнення.

3. Формування структури кадрової політики – затвердження назв розділів, підрозділів документу.

4. Вивчення документів, що стосуються стратегічного розвитку та функціонування підприємства – статуту, стратегій, концепцій, тощо; за наявності – ознайомлення з документацією, що визначає принципи забезпечення фінансово-економічної безпеки.

5. Визначення орієнтованої тематики для інформаційного наповнення розділів кадрової політики; встановлення термінів виконання та відповідальних осіб.

6. Робота з проектом кадрової політики – консультації з юристами, обговорення у відділах, збір фідбеків від працівників.

7. Представлення фінального проекту кадрової політики керівництву суб'єкта господарювання для отримання зауважень.

8. Узгодження та затвердження кадрової політики.

9. Оприлюднення кадрової політики. Ознайомлення працівників з її положеннями.

Пропонована поетапність дій дасть змогу отримати комплексний, завершений документ, який відобразатиме усі аспекти роботи з персоналом, специфіку управління ним на конкретному підприємстві, а також буде доповнювати стратегії функціонування та розвитку суб'єкта господарювання, а не суперечити їм.

Список використаних джерел:

1. Зачосова Н. В. Формування системи економічної безпеки фінансових установ : монографія. Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А. 2016. 375 с.
2. Sarandi A., Zachosova, N. Management of personnel motivation in personnel policy and personnel security management. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Economic Sciences*. 2020. 1. P. 32-39.
3. Занора В.О., Данченко О.Б., Поскрипко Ю.А. Стратегічне управління у сфері фінансово-економічної безпеки: методичні положення щодо забезпечення. *Економіка і суспільство*. 2016. №6. С.112-116.
4. Герасименко О.М. Ризик-орієнтований підхід до забезпечення економічної безпеки підприємства: концептуальні засади : монографія. Черкаси: Видавець Олександр Третяков. 2019. 364 с.
5. Живко З.Б. Функціональні зв'язки між елементами мікросистеми підприємства та їх вплив на економічну безпеку підприємництва. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2012. №6. С.151-155.

Коваль О. В. ^а

РИЗИКИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

^а*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Серед вітчизняних науковців, які фахово займаються теоретичними проблемами безпекознавства та приділяють увагу аспектами забезпечення економічної безпеки на практичному рівні, усе частіше піднімається питання доцільності та необхідності стратегічного управління економічною безпекою. Так, про стратегічні орієнтири управління економічною безпекою фінансових установ у своїх монографії веде мову Зачосова Н.В. [1]; Занора В.О., Данченко О.Б., Поскрипко Ю.А. акцентують увагу на методичних підходах до стратегічного управління у сфері фінансово-економічної безпеки [2]. Менеджмент економічної безпеки супроводжується різноманітними явищами, додатковими процесами, факторами, які необхідно враховувати управлінцям при бажанні досягнення високого рівня його ефективності. Так, Толпежніков Р. О. Толпежнікова Т. Г., Балашов М. І. наполягають на необхідності управління змінами у контексті підтримання належного рівня економічної безпеки

промислових підприємств, та водночас, піднімають питання забезпечення її потенціалу у стратегічній перспективі [3]. Контекст стратегічного управління потенціалом економічної безпеки підприємств досліджується і у публікації Копчі Ю. Ю. [4]. Але найбільшої уваги, на нашу думку, вартує існування ризиків для процесу стратегічного управління економічною безпекою суб'єктів господарювання різних видів діяльності. Їх вплив на цю важливу характеристику господарського стану будь-якої вітчизняної бізнес-структури є настільки важливим і потужним, що Герасименко О.М. навіть пропонує окремий ризик-орієнтований підхід до забезпечення економічної безпеки підприємства [5]. Водночас, у межах цього дослідження хотілося б зробити наголос не на тих ризиках, які супроводжують процес фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства, і потребують вжиття управлінських заходів щодо мінімізації їх негативного впливу на результати функціональної активності господарської структури, а на ризиках, які є притаманними власне процесу стратегічного управління економічною безпекою на мікрорівні.

До ризиків стратегічного управління економічною безпекою суб'єктів господарювання станом на початок 2020 року і з урахуванням тих обставин, у яких провадять свою діяльність підприємства (або у яких вони змушені були таку діяльність припинити (вимоги карантину)), пропонуємо віднести:

- відсутність можливості прогнозування дій уряду, що стосуються організації та контролю підприємницької діяльності, на довгостроковому інтервалі часу;

- відсутність у стратегіях економічної безпеки політики щодо організації дистанційної роботи працівників підприємства;

- низький рівень гнучкості векторів стратегічного розвитку підприємства та забезпечення їх безпеки відповідно; нездатність управлінців при забезпеченні безпеки швидко реагувати на мінливість економічних умов провадження господарської діяльності;

- конфліктність стратегічних інтересів основних стейкхолдерів суб'єкта господарювання (бажання отримання максимального прибутку проти

забезпечення економічної безпеки у стратегічній перспективі за рахунок ведення менш ризикових видів діяльності та здійснення витрат, необхідних для уникнення ризиків і мінімізації їх негативного впливу на матеріальні та нематеріальні активи підприємства;

- превалювання поточних тактичних цілей підприємства над стратегічними цілями управління економічною безпекою;

- відсутність оформлених документально та затверджених на рівні власників і вищого керівництва суб'єкта господарювання стратегій економічної безпеки;

- відсутність чіткого і зрозумілого розподілу обов'язків щодо забезпечення економічної безпеки;

- відсутність розроблених сценаріїв щодо дій у напрямі забезпечення економічної безпеки та фінансової життєдіяльності підприємства загалом у випадку настання непередбачуваних подій (наприклад, карантинні заходи початку-середини 2020 року).

Усвідомлення існування ризиків у самому процесі стратегічного управління економічною безпекою суб'єкта господарювання та вироблення адекватних реакцій на них у випадку неможливості позбавитись від їх негативних наслідків, дасть змогу управлінському персоналу вітчизняних підприємств вивести процеси стратегічного та тактичного управління їх економічною безпекою на якісно новий функціональний рівень без здійснення додаткових витрат ресурсів, які в умовах конкурентної економіки в українських компаній залишаються досить обмеженими.

Список використаних джерел:

1. Зачосова Н. В. Формування системи економічної безпеки фінансових установ : монографія. Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А. 2016. 375 с.
2. Занора В.О., Данченко О.Б., Поскрипко Ю.А. Стратегічне управління у сфері фінансово-економічної безпеки: методичні положення щодо забезпечення. *Економіка і суспільство*. 2016. №6. С.112-116.
3. Толпежніков Р. О. Толпежнікова Т. Г., Балашов М. І. Методологічні підходи до управління змінами в стратегії забезпечення потенціалу економічної безпеки промислових підприємств. *Менеджер*. 2019. № 4. С. 56-63.
4. Копча Ю. Ю. Науковий підхід до формування стратегічних орієнтирів управління потенціалом економічної безпеки підприємств. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 330-336.
5. Герасименко О.М. Ризик-орієнтований підхід до забезпечення економічної безпеки підприємства: концептуальні засади : монографія. Черкаси: Видавець Олександр Третьяков. 2019. 364 с.

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,

м. Черкаси, Україна

Глобальним завданням сучасної освіти є насамперед створення таких умов, за яких розвиток особистості дитини відбувався повноцінно і цілісно та був спрямований на її подальшу самореалізацію. Навчання на предметному рівні, нині поступається більш новітньому та перспективному способу організації знань – проблемному. Нова освітня реформа в Україні передбачає подолання ізольованого вивчення навчальних дисциплін і розробці принципово нових навчальних програм, де освітній процес орієнтується на розвивально-продуктивний інтегративний підхід.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що перелік праць з питання впровадження інтеграції активно поповнюються думками сучасних українських учених І. Беха, Н. Бібік, Л. Кочиної. У їхніх роботах схарактеризовано основні теоретичні положення цієї проблеми, однак недостатньо уваги приділено необхідності впровадженню інтеграції на уроках гуманітарного циклу.

Метою статті є обґрунтування необхідності використання інтеграції у вивченні української мови та представлення способів впровадження інтегративного підходу у межах мовно-літературної освітньої галузі.

В наукових джерелах панує нестійкість щодо поняття «інтеграція». Згідно з одним із визначень, інтеграція – це «взаємне узгодження завдань окремих програм, щоб усунути дублювання, з одного боку, та створити умови для поглибленого засвоєння навчального матеріалу – з другого. Інтегрування завдань з різних предметів на змістовому, мотиваційному та процесуальному рівнях позитивно перебудовує весь навчальний процес, сприяє поєднанню в одному шкільному предметі узагальнених знань і вмінь, які раніше формувалися розрізнено – у двох або кількох предметах» [2, с. 14].

I. Бех стверджує, що сьогодні інтеграція – важлива умова сучасної науки і розвитку цивілізації в цілому. Інтеграція розглядається як вимога об'єднання у ціле будь-яких частин чи елементів і вважається необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого можна створювати в учнів цілісну картину світу [1, с. 5].

В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд з принципами гуманізації та диференціації.

Інтеграція навчальних предметів освітньої галузі «Мова і літератури» передбачає формування в учнів цілісної духовної та мовної картини світу і здійснюється на рівні мети й завдань шкільних програм, а реалізується на рівні змісту кожного компонента і технології проведення уроків.

Сучасні підходи до оновлення системи освіти, в першу чергу основані на формуванні в учнів ключових компетентностей на рівні з предметними. В структурі ключових компетентностей, які в змозі здатні забезпечити особистісну реалізацію протягом життя, першим у концепції названо вільне володіння державною мовою, що підкреслює важливість мовно-літературної галузі.

В Державному стандарті початкової освіти метою вивчення української мови та літератури зазначено формування комунікативної компетентності, яка має забезпечити учням здатність користуватися українською мовою як засобом усного і писемного спілкування в суспільному та особистому житті [4].

С. Єрмоленко до комунікативних включає вміння слухати (розуміти мовлення у звуковому оформленні), уміння говорити (висловлюватися в усній формі), уміння читати (розуміти мовлення в його графічному оформленні), уміння писати (висловлювати думки в письмовій формі) [5, с. 43].

Для підвищення рівня комунікативної компетентності, у межах інтегративного підходу в практиці шкільного навчання застосовують ряд способів.

Серед найпоширеніших способів інтеграції змісту початкового навчання в сучасному світі є інтегровані курси. Для інтегрування окремих навчальних курсів у початковій школі існують об'єктивні причини й передумови. Однією з причин є «необхідність усунути перевантаження дітей, скоротити кількість

навчальних годин протягом тижня, вилучити їх для предметів розвивально-виховного циклу» [3, с. 24].

Курс «Українська мова та читання» допоможе учням в умовах одного навчального предмета оволодіти навичками читання, письма, мовлення, медіаграмотності та частково акторськими здібностями [6].

За результатами впровадження нових підходів до навчання у початковій школі, лише 56,6% вчителів використовує у своїй роботі інтегрований курс «Українська мова та читання» [7, С. 9–26].

Дослідження рівня сформованості комунікативної компетентності, яке було проведено на базі Черкаської гімназії №31 в експериментальному 2 класі з показало, що із загальної кількості учнів в 23 особи, лише 13% дітей мають високий рівень сформованості ключової мовно-літературної компетентності. Натомість низький рівень діагностували у 6.5% учнів і достатній у 45.6% школярів. В даному класі дисципліни українська мова та читання викладаються на предметному рівні.

Окрім впровадження в освітнє середовище інтегрованих курсів, для досягнення успішного результату підвищення комунікативної компетентності необхідно забезпечити у процесі навчання активну взаємодію між всіма учасниками освітнього процесу. Для дотримання цієї вимоги доцільно використовувати інтерактивні методи. Метою інтерактивного навчання, перш за все створення умов, де вчитель і учні є активними учасниками пізнавального процесу, який відбувається у комунікативній взаємодії, співробітництві, в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки.

Використання таких методів можливе як на уроці, так і у вигляді позакласного заходу у формі гри. Загальновідомо, що гра є дієвим способом навчання та виховання, де панує гра немає нудоти, одноманітності. Також, ігрова діяльність передбачає комунікацію між її учасниками, узгодження дій та формування лідерських якостей. В рамках досліджуваної проблеми доречно організувати такі види ігор, де буде можливість не тільки застосовувати набуті

знання з української мови і літератури, а також розвивати комунікативну та читацьку компетентності.

Отже, інтеграція на уроках української мови покликана сформувати цілісну картину світу дитини та має потенційні можливості інтелектуального розвитку молодших школярів, дають можливість продуктивно використовувати навчальний час, заглиблюватись у сутність виучуваного матеріалу, висвітлювати його з усіх сторін, усвідомлювати його прикладне значення. Впровадження інтеграції має здійснюватися на основі компетентнісного підходу, а для її реалізації доцільно використовувати інтегровані курси, як сучасний спосіб інтеграції, інтерактивні вправи та ігри інтегрованого змісту.

Список використаної літератури:

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива / І. Бех // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 5–6.
2. Вашуленко М. Інтегрування знань з рідної мови і читання / М. Вашуленко // Початкова школа. – 1994. №6. – С. 13–16.
3. Вашуленко М. Програма інтегрованого курсу (навчання грамоти, математика, навколишній світ) / М. Вашуленко, Н. Бібік, Л. Кочина // Початкова школа. – 2001. – №8. – С. 24–30.
4. Державний стандарт початкової освіти. Постанова від від 21 лютого 2018 р. № 87. – Київ, 2018. – 37 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
5. Краевский В. В. Основы обучения. Дидактика и методика: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. В. Краевский, А. В. Хуторской. – Москва : Академия, 2007. – 352 с.
6. Модуль з інтегрованого курсу «Українська мова». – 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/do-uvagy-vchyteliv-modul-z-integrovanogo-kursu-ukrayinska-mova-dlya-2-pilotnogo-klasu-30-tyzhden/>.
7. Результати дослідження впровадження нових підходів до навчання у початковій школі. Аналітичний звіт. – 2019. – 49 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Report_pilot_NUS_2019-1.pdf

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, старший викладач Ткаченко К. О.

Кретов П. В.^а, Кретова О. І.^а

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СИТУАЦІЇ ПОСТПРАВДИ

^а*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,*

м. Черкаси, Україна

Приймаючи за вихідну точку тезу про те, що після 2015 року в економіко-соціальному сегменті цивілізації існують уже тільки «великі дані» (big data), а

також після визнання лексеми *постправа* Оксфордським словником словом 2016 року та світових інформаційних кампаній, пов'язаних з гібридними маніпулятивними практиками в соціальній і політичній сферах (президентські вибори в США у 2016 р., розголос діяльності консалтингової компанії Cambridge Analytica, Brexit, поширення інформації про конкузональні війни), маємо визнати граничну проблематизацію поняття реальності у світі, твореному сучасними інформаційно-комунікативними технологіями. Поняття постправди тлумачимо як дифузійну інтерпретативну модель щодо інформаційного потоку, яка гранично розмиває межі між наявним фактуальним станом речей, дискурсивним описом реальності, його раціональною інтерпретацією і некоректною, неправдивою, маніпулятивною інтерпретацією фактів та інформаційних приводів, що не відповідають жодним фактам, яка апелює перш за все «ad hominem», до психоемоційної, афективної сфери свідомості людини. Цифрова комунікація та медіа простір під таким кутом зору постають як середовище впливу й маніпуляцій, а не територія свободи та вільного доступу до інформації, артикульованої як знання. За умови аморфності світоглядних засад рецепції інформації постправа є латентною ідеологією і ґрунтом для радикалізації ідей в політичному та соціальному горизонті смислів, оскільки підриває просвітницьку віру в розум і можливість пізнання реальності. Під цим кутом зору феномен постправди є механізмом та інструментом деформації й деструкції соціальної уяви та свідомості. Якщо Інтернет і глобальні соціальні мережі утворюють медійно-комунікативні платформи тотального характеру, перебравши на себе не лише функції інформування людей та спільнот, але й створивши специфічний простір і форми побутування інформації, то феномен постправди набуває тотального масштабу, оскільки може витіснити традиційні форми побутування й обміну інформацією в людському світі, не обмежені безпосереднім досвідом. Інформаційний простір, в якому критично розмиваються межі між когерентним щодо реальності повідомленням та фейком, втрачає критеріальну визначуваність і набуває критично більшу кількість зв'язків між частинами в складі цілого, генеруючи похідну від інформаційної

сміслову реальність, яка гранично проблематизує суб'єктність реципієнта. Подібна ризоматична структура завдяки превалюванню умовно горизонтальних, експлікованих у просторі цифрової комунікації зв'язків між реципієнтом як когнітивним агентом і знеособленими джерелами таргетованої інформації над умовно вертикальними, що охоплюють отримання й осмислення інформації, отриманої в процесі безпосередньої міжособистісної комунікації та досвіду залученості до соціальних груп різних ступенів загальності, обумовлює виникнення ідеальної ситуації для задіяння ідеологічних впливів *soft power* (Дж. Най) через цифрове інформаційне середовище.. Як видається, ідея щодо простої адаптації під стандарти західної демократії створюваного глобальними комунікативними платформами «некерованого космосу» (*ungoverned space*) є занадто оптимістичною. Т. Оуен пише: «Компанії-платформи почали використовувати інструменти, які допомагають нам орієнтуватися в цифровому світі і з'єднати нас з нашими друзями та родиною. Зараз ці компанії є автовиробниками, глобальними рекламними компаніями, телекомунікаціями, центральним каналом розповсюдження вільної преси і, що критично, поглинають багато функцій, колись делегованих демократичним урядам. Ми просто повинні ввести їх у дух і норми наших систем колективного управління. Це вимагатиме виходу за рамки стратегії, що розглядає симптоми того, як ці платформи негативно впливають на суспільство, і необхідності замість цього чітко зосередитися на структурних причинах цих проблем» [1]. Якщо Facebook, наприклад, відпочатку будувався на принципах монопольного володіння інформацією та правом на її регулювання й корекцію, то очевидно, що його діяльність, захищена фундаментальним для демократії правом власності, не може не вступити у суперечність із функціями урядів, що засвідчують як штрафні санкції проти Google та Facebook, як і спроби самої платформи Facebook боротися з фейками. Право на приватне володіння інформацією глобальними, екстериторіальними компаніями може позбавляти уряди демократій соціальної легітимності, порушуючи соціальну угоду і відкриваючи простір для

маніпуляцій як зовнішніх, так і внутрішніх, через конкузональні війни, з одного боку, й обмеження свободи слова через контроль над Інтернетом з іншого.

Зауважимо, що за такого розгляду феномен постправди не може тлумачитися лише як похідний епіфеномен, необхідний складник технологічного поступу людства назагал і «цифрової комунікації» (П. Вацлавік) зокрема. Жоден з наявних варіантів сучасної філософії інформації як наряду не розглядає ситуацію постправди як критичну і таку, що ставить під сумнів саме продукування смислу та уявлень людини про соціальний і культурний вимір її життя. Ідеться радше про оптимізацію наявних способів взаємодії людей у цифровому комунікативному просторі та в системі «людина – комп'ютер – людина» [2]. Для інноватики в бізнесі та прикладних наукових дослідженнях це означає насамперед, символічне звуження соціальної уяви (Ч. Тейлор) та умовного вікна Овертона щодо можливості постулювати цілі та ціннісні орієнтації діяльності. Власне постправда (post-truth) та пов'язана з нею політика можливого зазвичай визначаються як такі, що через акцентуацію емотивно-екзистенційної сфери людини в інформаційних меседжах і апеляцію до емоцій та особистих переконань, зазвичай не опертих на факти, формують таку громадську думку, яка безпосередньо не співвідноситься з фактуальною реальністю і є її тенденційною маніпулятивною інтерпретацією або повним запереченням можливості існування адекватної фактам істини.

Таким чином, ситуація постправди деформує суспільну уяву й обумовлює масову свідомість таким чином, що ідеологічні, соціально-політичні та назагал світоглядно-ціннісні аспекти інноваційної діяльності у фундаментальній і прикладній науках, технологіях, економіці та соціальній сфері можуть позірно вступати в конфронтацію із самим її змістом.

Список використаних джерел і літератури:

1. Owen, T. Domestic policy for data governance ungoverned space: how surveillance capitalism and AI undermine, in: Centre for international Governance Innovation. – 2018. – March, 20. URL: <https://www.cigionline.org/articles/ungoverned-space>
2. Floridi, L. What is the Philosophy of Information? // *Metaphilosophy*. – 2002. – №33. – Pp.123-145.

ДОСЛІДЖЕННЯ АЛЕКСИТИМІЇ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,

м. Черкаси, Україна

Проблема алекситимії в сучасній науці вивчається в рамках двох основних напрямків: клінічного і психологічного. Сам термін «алекситимія» (від грецької – заперечення, *lexis* – слово, *thymos* – почуття, дослівно «без слів для почуттів») запропонував П. Сіфнеос в 1973 році, спостерігаючи за хворими з психосоматичними розладами. Він описував цей феномен, як неможливість висловити власні переживання, емоції і відчуття, нездатності людини бути в контакті з власним внутрішнім світом [2]. Дослідницький інтерес до вивчення даного феномену підтримувався завдяки первинній гіпотезі про участь алекситимії в патогенезі психосоматичних захворювань.

На сьогоднішній день під алекситимією розуміють сукупність афективних і комунікативних особливостей, що визначаються труднощами ідентифікації і описі емоцій, розрізненні почуттів і тілесних відчуттів, зовнішньо орієнтоване мислення, бідність фантазій і зниження здатності до символізації, тенденцію до імпульсивності, високу соціальну конформність, зниження емпатії та вираженні труднощів в інтерналізації конфліктів, в збідненні міжособистісних зв'язків. У людей з високою алекситимією фіксуються виражені фізіологічні реакції на емоційний стрес, але без адекватних емоційних проявів. Особливістю людей з високою алекситимією є низька чутливість до свого внутрішнього фізичного і психічного стану і слабка органічна здатність до саморегуляції. Зниження здатності регулювати різноманітні, передусім негативні емоції, призводить до посилення фізіологічних реакцій на стресові події, створюючи умови для виникнення психосоматичних захворювань [2]. Обмеження в усвідомленні і когнітивній переробці емоцій призводить до посилення соматичного компоненту емоційного напруження.

Для людей з алекситимією характерна «механістичність» мислення, воно носить конкретно-побутовий характер, їм властива бідність розуміння складних взаємозв'язків. обмежена здатність фантазії та уяви. Вважається, що алекситимія є найважливішим фактором ризику розвитку як психосоматичних, так і ряду невротичних розладів і самодеструктивної поведінки [1].

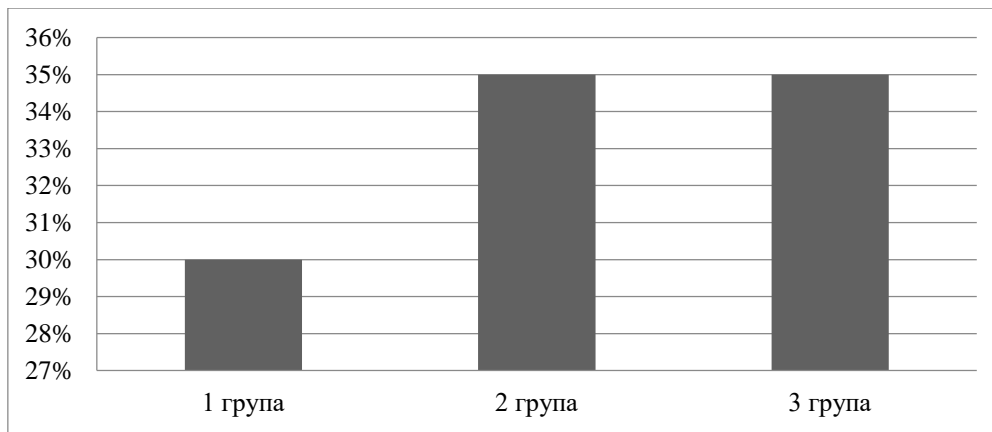
Алекситимія може зустрічатися не лише у хворих людей, але і в здорових та хворих не психосоматичними захворюваннями, а тому слід пам'ятати, що алекситимія – це не «мотивоване забування», яке пояснюється простим витісненням або запереченням, які можна виявити в обмовках. Алекситимію слід відрізнити від подібної нечутливості, яка може розвиватись як активний мотивований процес внаслідок психічної травми, що загрожує ізоляцією, дезінтеграцією та депресією. Її слід відрізнити і від тих видів пізнавальної діяльності і експресії, які характеризують схожі психіатричні синдроми як звичні афективні порушення при млявому перебігу шизофренії, а також від малограмотних і когнітивно нерозвинених людей.

Емпіричне дослідження проводилося на Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького в 2019 році. Вибірка дослідження гетерогенна, склала 20 осіб.

Для визначення наявності та рівня алекситимії у випробовуваних була використана українськомовна версія Торонтської Алекситимічної Шкали (TAS-26). Мінімальна кількість балів, яку можна набрати 23, максимальне 130.

Про наявність алекситимії у випробуваного свідчать результати від 74 балів (1 група), 62-73 балів говорять про попадання респондента в зону ризику (2 група), менше 62 балів позначають низький рівень порушень (2 група).

За даними TAS-26 ми отримали наступні дані (рис.1): 30% студентів мають високий рівень алекситимії, 35% випробовуваних знаходяться в зоні ризику, 35% респондентів мають низький рівень алекситимії.

Рис. 1. Вираженість алекситимії за даними методики TAS-26 в 3 групах

При цьому найменший рівень алекситимії 41 бали, а найбільший 99 балів. Хотілося б звернути увагу на те, що на багато студентів не впевнено відповідали на питання, частіше відмічали «скоріше згоден» або «скоріше не згоден».

За даними дослідження можна зробити висновок про труднощі в емоційній сфері у деяких студентів, про невпевненість в собі і важкості у вербалізації своїх емоцій.

Список використаних джерел та літератури:

1. Батаршев А. В. Психодиагностика пограничных расстройств личности и поведения / Батаршев А. В. – М. : Институт Психотерапии, 2004. – 320 с.
2. Брель Е. Ю. Проблема изучения алекситимии в психологических исследованиях // Вестник КемГУ. – 2012. – № 3. – С. 173-176.

Куценко Д. М.^а

БАЛАНСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Уже певний час у вітчизняній науковій спільноті точаться дискусії щодо того, як збалансувати інтереси різних категорій стейкхолдерів у процесі управління фінансово-економічною безпекою підприємств [1]. Хотілося б

долучитись до наукових пошуків колег-учених і продемонструвати власне бачення вирішення цієї проблеми.

Перш за все, необхідно сформулювати перелік стейкхолдерів суб'єкта господарювання. Звісно, існують орієнтовані переліки традиційних категорій стейкхолдерів, однак, пропонується від знеособлених груп перейти до індивідуалізації домінантних стейкхолдерів. Від гасла – знати свого клієнта – сучасні підприємства мають перейти до слогану – знати свого стейкхолдера, розуміти його потреби й інтереси. Крім того, для потреб забезпечення економічної безпеки важливо розуміти і ті ризики, виникнення яких ініціюють стейкхолдери. Дуже важливим завданням є врівноваження ризику від незадоволення інтересу стейкхолдера та наслідків від нього з ресурсами та втраченими альтернативними вигодами, які підприємству доведеться відчувати у випадку вчинення дій, які суперечать таким інтересам і стають на заваді їх задоволенню. На наступному кроці роботи зі стейкхолдерами потрібно їх ранжувати – за рівнем значимості для підприємства, його економічної безпеки, ефективної, результативної, безперервної діяльності. Маючи список стейкхолдерів, ранжованих таким чином, управлінському персоналу буде простіше розробити карту інтересів стейкхолдерів.

Щодо карти інтересів стейкхолдерів – пропонується використовувати два її варіанти. У одному (в контексті дослідження проблеми управління економічною безпекою) виділяти рівень впливу поведінки стейкхолдерів на економічну безпеку підприємства, а також зацікавленість у стійкому стані економічної безпеки, у іншому – ставити вплив стейкхолдера на стан економічної безпеки суб'єкта господарювання у залежність від обсягу ресурсів підприємства, необхідних для задоволення його потреб. Другий варіант такої карти дасть змогу відслідкувати можливості економії активів підприємства та переходу від непродуктивних витрат до бюджетування заходів забезпечення економічної безпеки.

Балансування інтересів стейкхолдерів передбачає кілька процедур. Найбільш важливою є спроба врівноважити цілі підприємства, у першу чергу

стратегічні та безпеко орієнтовані, та наміри стейкхолдерів, дії яких безпосередньо впливають на вектори розвитку суб'єкта господарювання у перспективі. На другому етапі відбуваються процеси балансування інтересів різних категорій стейкхолдерів, без врахування інтересів, місії, цілей підприємницької структури. У результаті можна отримати каталог або портфель управлінських рішень для дії професіоналів з управління фінансово-економічною безпекою у різних ситуаціях, які стосуються тієї чи іншої категорії стейкхолдерів. Також будуть визначені точки, у яких інтереси, цілі та потреби співпадають, та аспекти, у яких вони чітко стають у протиріччя одне одному. У останньому випадку необхідно буде шукати компроміс, який полягатиме у спробі часткового задоволення інтересів різних груп – наприклад, 30%/70%, 20%/80% тощо. Однак, дійти висновку, кому поступатись, кому віддавати пріоритет, а чий потреби можна поставити на другий, третій план – теж непросте завдання.

Для ефективного процесу балансування інтересів стейкхолдерів підприємств важливого значення набуває організація комунікації між усіма зацікавленими сторонами. Введення карантину на початку 2020 року наочно продемонструвало, яким низьким є рівень інформаційної та цифрової грамотності великої кількості населення України, особливо поважного віку. Тому особам, відповідальним за комунікаційний процес зі стейкхолдерами, варто розробити карту каналів зв'язку з ними, що поєднуватиме традиційні та нетрадиційні для широкого загалу інструменти комунікації. Не менш важливою є роз'яснювальна робота. Стейкхолдери мають розуміти потреби підприємства у високому рівні економічної безпеки та усвідомлювати його вплив на успіх у задоволенні власних економічних і фінансових потреб.

Список використаних джерел:

1. Zhyvko Z.B., Cherevko O.V., Zachosova N.V., Balynska O. M. The need of the balance of risks and protection of stakeholders interests in strategic management of financial and economic security of business entities. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. 4/31. 137-144.

Лазарь Сильвия^а, Кожокару Вирджиния^б, Хабаша Манал^с
МИГРАЦИЯ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ «МОЗГИ»

^а*Международный Независимый Университет Молдовы, г. Кишинев, Республика Молдова;*

^б*Молдавский Государственный Университет, г. Кишинев, Республика Молдова;*

^с*Институт Международных Отношений Молдовы (IRIM), г. Кишинев, Республика Молдова*

Введение. Миграция вызывает беспокойство по поводу «утечки умов» квалифицированной рабочей силы в странах происхождения. Выпускники высшего образования представляют 55 процентов от общего числа эмигрантов в Боснии и Герцеговине, более 40 процентов эмигрантов из Армении и Латвии и почти 40 процентов эмигрантов из Албании, Молдовы, Северной Македонии, Кыргызстана, Казахстана, Румынии и Таджикистана, согласно последнему экономическому прогнозу.

Цель исследования в определении преимуществ и недостатком «утечки мозгов» и снижение миграционного процесса среди профессионалов.

Результаты и анализ. Согласно отчету «Миграция и утечка мозгов», это продолжающееся развитие является скорее «симптомом, а не причиной основной проблемы». Опубликованный сегодня доклад Всемирного банка показывает, что число эмигрантов из Республики Молдова [1] составляет один миллион человек, что составляет 24 процента от общей численности населения, а число иммигрантов составляет менее 100 тысяч человек или 3,3 процента общей численности населения [2]. Доля эмигрантов в ТОП5 стран назначения, включая Российскую Федерацию, Италию, Португалию, составляет 83,2 процента всех молдаван за рубежом. Укрепление управления и укрепление институтов в странах происхождения являются долгосрочной политикой, которая может устранить коренные причины постоянной эмиграции [1]. Политика, направленная на поддержание квалифицированной рабочей силы, включает содействие частному сектору и стимулирование создания рабочих

мест, инвестирование в высшее образование и расширение возможностей женщин в экономике. За последние четыре десятилетия доля иммигрантов из Европы быстро росла, и каждый третий иммигрант со всего мира переезжает в Европу. Внутрорегиональная миграция также высока в Европе и Центральной Азии, причем 80 процентов мигрантов предпочитают переезжать в другие страны региона. Тем не менее, противодействие миграции часто является сильным, поскольку выгоды, как правило, носят долгосрочный характер, а затраты, включая перемещение и безработицу, являются непосредственными и сосредоточены для определенных групп. В докладе указывается, что увеличение стимулов для пребывания в стране происхождения будет препятствовать внешней миграции по сравнению с политикой, ограничивающей выгоды из-за рубежа.

Таблица 1. Средняя месячная выплата в Германии, Израиле, США [2]

Профессия	Месячная заработная плата		
	Израиль, USD/мес. [27]	Германия, EUR / мес. [27]	США, USD/мес. [27]
Врачи	2500-4500	5800-8360	10500-21000
Медсестры	>1400	3000	1100
Юристы	3315	6100-7500	3000
Сестра экономка, санитар-носильщик	1400-500	2309-3146	3500
Учителя	2000	3000-4500	2100-4000
Строитель, сварщик, электрик, грузчик	1500-3000	3900-4200	800-1500
Туристский гид	5000	3800	900-1000
Инженер	4800	6000	1300
Программист ИТ	5000	5000	6767
Полицейский, пожарный	2800	2800-4200	1450-3000
Продавцы	2000	2500	500
Бухгалтера	3300	2700-3600	12000

Миграция становится все более глобальной из-за доступности передовых технологий связи и низкой стоимости межконтинентальных поездок, а также денежных переводов, несмотря на ограничительные меры и все более политизированное отношение к этому вопросу во многих странах. В современных условиях одной из важных задач, стоящих перед всеми странами мира, является экономическое развитие, выраженное в терминах экономического роста.

Выводы. Результаты исследования авторов доказывают, что интеллектуальная эмиграция из разных стран продолжает расти.

1. По словам чиновников, правительственные меры, включают различные исследовательские проекты, а также строительство новых исследовательских центров в стране и обойдутся в 250 миллионов USD.

2. Европейские образовательные стандарты (Болонский процесс) раздробили образовательный процесс между степенями бакалавра и магистра, усилив процесс «исхода» талантливой молодежи.

3. Отсутствие хорошо оплачиваемых рабочих мест, разрушение системы научных исследований и напряженность при найме молодых ученых в области труда усилили иммиграцию молодых специалистов.

4. Чтобы изменить ситуацию, необходимо создать комфортные условия труда, повысить заработную плату, моральное удовлетворение. Заниматься наукой в условиях недостаточной оплаты, только на основе с патриотизмом это довольно сложно.

Литература:

1. Gribincea A., Lazari S., Habashi M. Impactul exodului creierilor asupra economiilor țărilor. Conferința "Проблемы и вызовы экономики региона в условиях глобализации". Comrat, Moldova, 19 decembrie 2018.

2. Habashi M., Gribincea A. Correlation between professional performances and cross-border migration: conceptual discussions. In: Conferința "Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere". Vol.35, Iași: 2019, p. 227-233.

КВАЛІМЕТРИЧНА ОЦІНКА КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ХІМІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,

м. Черкаси, Україна

Основними напрямками поліпшення процесу слід вважати мінімізацію його мінливості та перевищення досягнутих показників ефективності. Очевидно, чим складнішим є процес, тим більшим – потенціал, необхідний для його поліпшення. Найбільш складним необхідно вважати вибір критеріїв кваліметричної оцінки контролю якості виготовлення хімічної продукції. Оціночні показники залежать від змісту процесу контролю якості та методів вимірювання виробничої системи хімічного підприємства. Специфіка діяльності хімічних підприємств свідчать, що перелік показників (критеріїв) та методика їх розрахунків кожне хімічне підприємство вибирає за своєю специфікою [1, 3].

Блок 3. Реєстрація планових значень показників процесу із установленням значення критеріїв, за якими надалі буде визначатися результативність процесу.

Блок 4. Вимір фактичних значень показників (критеріїв) процесу.

Встановлення та використання показників результативності процесів дозволить підвищити керованість процесів, ступінь їх зрілості, поліпшити взаємодію між внутрішніми горизонтальними ланцюгами «постачальник-споживачів».

Блок 5. Розрахунки результативності процесу як відносини сум фактичних значень показників (критеріїв) до встановлених (планових) значень показників.

Інформація про результативність процесів доповнюється відомостями про результати внутрішніх перевірок, які були виконані відділом з якості хімічного підприємства за планами внутрішніх перевірок. Проведення перевірок дозволяє: підтвердити відповідність функціонування процесу встановленим вимогам; визначити причини виникнення невідповідностей; підтвердити виконання коригувальних дій; оцінити ступінь розуміння персоналом цілей, завдань, а

також вимог, встановлених при виконанні даного процесу; визначити шляхи подальшого вдосконалення контролю якості виробничого процесу на основі кваліметричної оцінки контролю якості виготовлення хімічної продукції.

Блок 7. З урахуванням отриманої інформації формування коригувальних та запобіжних дій стосовно кожного рівня градації, які протоколюються та включаються в план підрозділів щодо реалізації процесів.

Блок 8. Аналіз та визначення ефективності коригувальних дій. На випадок недостатності ефективності коригувальних дій необхідно здійснити перехід до попередніх блоків. У ході аналізу необхідно приділяти увагу визначенню періоду його проведення. Період проведення аналізу результативності та ефективності процесу вибирає власник процесу, виходячи з виду процесу, об'єктивних або суб'єктивних причин, але не рідше одного разу на рік. Правильно обраний період аналізу функціонування процесу дозволить не лише вчасно виявити невідповідності в процесі, але й попередити їхню появу.

Блок 9. Моніторинг результативності процесу, який необхідний для оцінки рівня розвитку системи та її впливу на роботу хімічного підприємства [2].

Моніторинг та вимір процесів кваліметричної оцінки контролю якості виготовлення хімічної продукції будуються на аналізі інформації, отриманої в результаті: виміру задоволеності внутрішніх споживачів хімічного підприємства (персоналу); виміру задоволеності зовнішніх споживачів продукції хімічного підприємства; виміру задоволеності інших зацікавлених сторін у діяльності хімічного підприємства; виміру результативності внутрівиробничих процесів щодо забезпечення якості продукції; внутрішніх перевірок певних видів діяльності; самооцінки видів діяльності.

Література:

1. Зенкін А. С. Побудова комплексу нормативних документів для інтегрованих систем якості на основі обмеження різноманітності / Зенкін А. С., Хімичева Г. І., Барей Б. І. – Стандартизація, сертифікація, якість. – 2013. – С. 22 – 25. – №2(21).
2. Зимовець Г. Підходи по вдосконаленню системи управління якістю продукції машинобудівного підприємства/ Вісник економічної науки України. 2016. №2. С. 102 – 105.
3. Івченко О. В. Управління якістю інструментальної підготовки виробництва багатонаменклатурного машинобудівного підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.01.02 «Стандартизація, сертифікація та метрологічне забезпечення» / О. В. Івченко – К., 2009. – 21 с.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Сучасне суспільство потребує сучасної особистості, яка здатна проектувати своє майбутнє, враховуючи власні можливості, ставлячи перед собою завдання самовдосконалення, саморозвитку. На перші щаблі висувається креативна людина, що здатна до творчого нестандартного мислення і вміє ефективно вирішувати складні проблеми власної життєдіяльності.

Проблемами розвитку креативного мислення займалися такі вітчизняні науковці як: А. Макаренко, Л. Виготський, В. Химинець, О. Моляко, А. Сологуб, В. Павленко, Л. Азарова. Серед зарубіжних вчених поняття креативності розглядали Дж. Гілфорд, Е. Торренс та ін.

Як підкреслюють у своїх працях Дж. Гілфорд і Е. Торренс, креативність є загальною характеристикою особистості і має великий вплив на творчу продуктивність в різних областях людської діяльності. Також Дж. Гілфорд вказує на те, що процесом дивергентного мислення є саме креативність – всеосяжна здатність людини, що втілюється шляхом швидкості й гнучкості думки, оригінальності поглядів та здатності розв'язувати будь-які проблеми чи удосконалювати об'єкт [1].

Сучасні дослідники розуміють «креативне мислення» як сукупність різноманітних здібностей, кожна з яких може існувати в тій чи іншій мірі у тій чи іншій індивідуальності. Дозрівання особистості як творчої індивідуальності можливе лише за наявності наступних компонентів: інтерес до парадоксів, схильність до сумніву, усвідомлення новизни, творча уява, інтуїція, дотепність, здатність встановлювати паралелі, хоробрість і незалежність суджень, здатність користуватися різними формами доказів [2, с. 62].

Метою шкільної освіти є розвиток дитини як креативної, творчої особистості шляхом включення її в різні види діяльності: навчання, пізнання, спілкування. Головне – не дати відповідь на питання, головне – направити на дорогу самостійних пошуків відповідей. Нажаль, у навчальних закладах переважає застарілий підхід до отримання знань – процес навчання зводиться лише до зазубрювання і копіювання прийомів діяльності, розв’язування однотипних завдань. Як наслідок, одноманітність і мавпування дій не сприяє розвитку бажання вчитися. Діти втрачають радість відкриття і поступово позбавляються здатності до творчості.

Провівши діагностику креативного мислення молодших школярів було виявлено, нажаль, невтішні результати. У більшості дітей переважають низькі та середні показники розвитку креативного мислення. Це вказує на недостатній рівень творчих вмінь учнів, невміння мислити нестандартно, вирішувати проблеми креативним шляхом, страх молодших школярів ризикувати та відсутність або недостатню розвиненість якостей і характеристик, які є необхідними для творчої особистості. Можна говорити про те, що в процесі навчання в початковій школі не створені належні умови для розвитку креативності молодших школярів, а саме не використовуються дослідницько-пошукові завдання, вправи, зміст яких носить креативний характер, творчі проекти, проблемні дискусії, обговорення, діалоги, а натомість переважають завдання репродуктивного характеру, які не дають змоги учням виявити свій творчий потенціал.

Запам’ятовувати величезний обсяг часто непотрібної інформації здатні лише комп’ютери, а перевантаження їх пам’яті нерідко призводить до технічного збою. Що вже можна говорити про дітей, для яких подібний спосіб навчання породжує стрес. Школярі мають оволодіти іншими навичками, а саме: мислення, розуміння суть речей, осмислення ідеї і концепції, пошук необхідної інформації, інтерпретація і застосування її у визначених умовах. Саме цьому і слугують креативні технології, які, на жаль, ще недостатньо поширені в українській школі [3].

Креативні технології навчання містять в собі чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів.

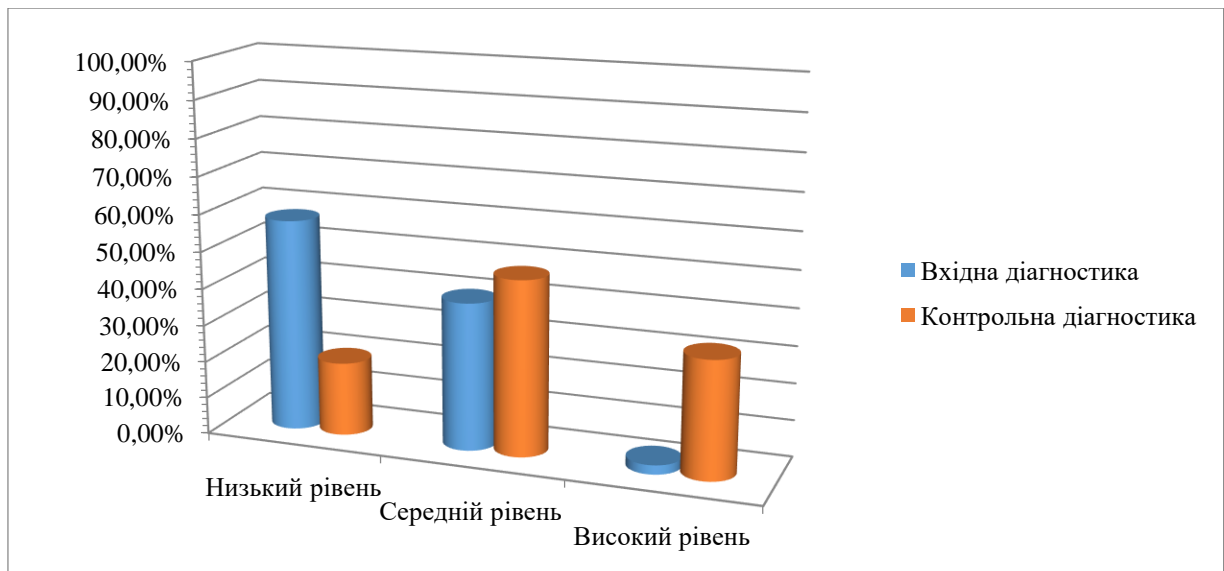
Важливу роль у розвитку креативності у навчально-виховному процесі відіграє наслідування учнями креативної діяльності вчителя. Педагог повинен володіти такими креативними можливостями: креативною уявою й мисленням, розвиненими почуттями та високим рівнем працездатності [3].

Учні початкових класів володіють надзвичайною здатність до креативного мислення. Адже діти із задоволення поринають у світ творчості, того, що їх цікавить, школярі проявляють свою винахідливість в різних видах діяльності, а роблять вони це просто граючись.

Дієвим способом підвищення пізнавальної активності учнів і розвитку їх креативності є використання під час уроків української мови творчих ігор і вправ, адже легкість і простота таких прийомів допомагає цілісному і міцному опануванню матеріалу, розвитку неординарної особистості кожного школяра. Будь-які нудні вправи можливо легко трансформувати на такі, що підштовхують до творчості і вирішення проблем нестандартним шляхом.

Використовуючи під час дослідження творчі завдання, дискусії, проблемні питання, креативні ігри було помічено позитивний їх вплив на розвиток рівня креативного мислення на уроках української мови.

Узагальнюючи результати вхідної та контрольної діагностики креативного мислення молодших школярів варто звернути увагу на те, що застосування креативного подання матеріалу та творчих вправ та завдань на уроках української сприяли розвитку креативного мислення та пізнавальної активності молодших школярів на уроці. В цьому можна переконатися звернувши увагу на діаграму, котра показує, що зросла кількість учнів з середнім та високим рівнем креативності, а кількість школярів, що мали низький рівень, значно знизилася. Підрахувавши середній показник вхідної та контрольної діагностики отримано такі результати:

Отже, сучасність вимагає нестандартного бачення проблеми, пошуку дійових нешаблонних рішень, кількох варіантів розв'язання запропонованої задачі, розглядання відомого з нових позицій. Вона полягає в умінні висувати неординарні ідеї, уникати в мисленні традиційних схем. Молодший шкільний вік – сенситивний період для розвитку креативності учнів, оскільки є періодом бурхливих процесів перетворень у фізіології й психіці особистості. Тому перед школою постає важливе завдання – розвинути творчу неординарну особистість, здатну висувати цікаві ідеї, уникати в мисленні традиційних схем. На допомогу розвитку креативного мислення молодших школярів в процесі навчання дітей української приходять творчі завдання, що сприяють підвищенню пізнавального процесу і креативного потенціалу школярів.

Список використаних джерел:

1. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта / Дж. Гилфорд // Психология мышления. – Москва : Прогресс, 1969. – С.433-456.
2. Морозов А. В., Чернилевский Д. В. Креативная педагогика и психология: Учебное пособие. Москва : Академический Проект, 2004. – 2-е изд., испр. и доп. – 560 с.
3. Накладова М.В. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання ігрових завдань та інтерактивних технологій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://chito.in.ua/rozvitok-kreativnogo-mislennya-uchniv-pochatkovih-klasiv-chere.html>.
4. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема / В. В. Павленко // Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 152-158.

ПРОБЛЕМЫ И КОНЦЕПЦИЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

*^аГомельский государственный университет имени Ф. Скорины, г. Гомель,
Республика Беларусь*

Система университетского образования должна меняться, чтобы знания, навыки и умения работников соответствовали запросам современной экономики и высокотехнологичных производств. Беларусь опирается на европейский опыт практического внедрения стандартов качественного образования, соответствующего потребностям рынка труда, и сталкивается с проблемами на этом пути.

Основные показатели развития высшего образования в Беларуси по данным Национального статистического комитета приводятся в таблице [1].

Таблица – Основные показатели развития учреждений высшего образования (УВО) в Республики Беларусь в 2013-2019 годы

На начало учебного года	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
1	2	3	4	5	6	7	8
Число учреждений, из них:	54	54	54	52	51	51	51
университетов	32	32	34	33	34	34	34
академий	7	7	7	9	9	9	9
Численность студентов, тыс. человек	428,4	395,3	362,9	336,4	313,2	284,3	268,1
Принято студентов, тыс. человек:	88,1	68,7	63,4	63,1	62,7	61,8	58,9
Выпущено специалистов, тыс. человек	84,6	82,7	81,1	78,0	74,6	81,0	64,9
Численность профессорско-преподавательского состава, человек:	24 612	23 856	23 296	21 993	21 623	20 871	20 256
имеют ученую степень доктора наук	1 346	1 348	1 341	1 333	1 337	1 338	1 318
кандидата наук	9 043	8 932	8 825	8 584	8 505	8 368	8 264
имеют ученое звание профессора	1 260	1 252	1 269	1 194	1 179	1 175	1 157
доцента	7 509	7 426	7 404	7 391	7 318	7 220	7 148
Численность студентов и магистрантов – иностранных граждан, обучающихся в УВО РБ, человек	12 512	13 863	14 796	15 356	15 971	15 570	16 654

Данные таблицы показывают, что количество студентов непрерывно сокращается с 2013 года. Если учесть данные по количеству иностранных студентов, то получится, что по сравнению с 2013 годом количество студентов-белорусов сократилось на 57,6%. В 2019 г. учреждения высшего образования выпустили 57,5 тыс. специалистов. В 2019 году студентами стали 60 тыс. человек. Продолжило обучение в магистратуре 6345 выпускников учреждений или 11% от их общего количества. Это гораздо меньше, чем в пиковом 2017 году, когда в магистратуру поступило 10396 выпускников университетов или 12,8%. Наибольшее количество иностранных студентов, которые получают высшее образование в Беларуси – граждане Туркменистана (53,1%).

Среднесписочная численность работников организаций, занятых в сфере образования в 2018 г. – 414,4 тыс. человек. Количество педагогических работников из них составило 199,5 тыс. человек – меньше половины. Общее количество педагогических работников за последние 6 лет уменьшилось на 8,5%, учителей – на 18,5%, профессорско-преподавательского состава – на 19,5%. Отмечается, что дело не только в низкой оплате труда педагогических работников, но и в других аспектах, которые делают профессию педагога непопулярной. Это ненормированный рабочий день, большое количество требований и обязанностей, не связанных с профессиональной деятельностью.

Проблемы высшего образования в Республики Беларусь следует рассматривать в контексте демографии, цифровизации экономики и развития рынка труда. Эксперты отмечают, что национальная система образования не выглядит подготовленной к нарастающим проблемам. Количество преподавателей сокращается, нагрузка на тех, кто еще работает, растет, что в свою очередь ведет к сокращению качества белорусского образования.

В этих условиях модель «Университет 3.0» рассматривается как одно из приоритетных направлений развития отечественной высшей школы и является обозначением университетов в качестве корпоративных субъектов экономики.

Концепция «Университет 3.0» (в т.ч. и как концепция «предпринимательского университета» – Entrepreneurial University) популярна за рубежом и во

многим формирует тренды в развитии мировой высшей школы в последние десятилетия. По существу, речь идет о создании на базе вузов интеграции образования, науки, инноваций, коммерциализации и внедрения в производство.

Университеты по определению являются источниками формирования знаний, а также местом формирования человеческого капитала. Соответственно их логично рассматривать как наиболее очевидное связующее звено между наиболее инновационными, высокотехнологическими и быстро развивающимися новыми секторами экономики и молодыми людьми, еще не вышедшими полноценно на рынок труда, чьи навыки и компетенции можно формировать с учетом требований данных секторов. Эта связь позволяет оптимизировать средства на развитие науки и инноваций, а также значительно повысить конкурентоспособность и привлекательность университетов.

В такой формулировке цифра «3» призвана подчеркнуть отличие новой концепции от «Университета 1.0», где готовят специалистов для профессиональной деятельности в отдельных секторах экономики и социальной сферы, и «Университета 2.0», где важную роль играет научно-исследовательская работа.

Традиционные же центры научных разработок во многих случаях могут оказаться менее гибкими в перестроении своей работы и адаптации к стремительно изменяющимся требованиям рынка труда, а также в производстве инновационных знаний.

Среди основных трудностей в реализации концепции «Университета 3.0» в Беларуси следует отметить сохранение слабой связи между рынком труда и высшей школой, пока еще относительно невысокую степень гибкости образовательного процесса и его содержания, относительно невысокий уровень развития предпринимательской культуры у белорусских студентов.

Список использованных источников литературы:

1 Образование в Республике Беларусь, 2019. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.belstat.gov.by/upload/iblock/02f/02f0dcce5ea8e20041bca7728366684c.pdf> – Дата доступа: 27.04.2020.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ ДІТЕЙ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ СПОРТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,

м. Черкаси, Україна

Як показує практика в Україні, здоров'я дітей в більшій мірі залежить від психологічної стійкості та гармонійного фізичного розвитку, особливо у період інтенсивного росту. Все частіше батьки почали скаржитися на те, що дітей важко чимось зацікавити. Вони почали менше часу проводити з однолітками, стали більш збуджені та зацікавлені здебільшого віртуальними іграми та он-лайн зв'язком. Саме тому велика частина батьків почали віддавати своїх дітей в різноманітні спортивні секції. В залежності від зацікавлень самої дитини пробуджується інтерес до певних видів діяльності та виникає емоційне збудження.

Дослідники вважають, що заняття спортивною діяльністю впливає на рівень тривожності та страху у дітей. Через більшу комунікацію та постійні тренування діти менш бояться зробити помилку. У таких дітей виникають безпосередні форми переживань. Палка відданість улюбленому виду спорту чи категорична відраза до фізичних навантажень, через спричинений стрес або не достаток мотивів. Сенситивність юних спортсменів, тобто підвищена їх чутливість здебільшого зумовлена художнім типом їх особистості, для яких характерні схильність до вразливості, образності сприймання, емоційності, тобто якостям, які властиві спортсменам. Під час спортивної діяльності емоції та мотивація завжди виступають в єдності з пізнавальними психічними процесами. Вони викликаються актуальними почуттями, які відчуває спортсмен в цей момент.

Якщо людина дуже активна, можна говорити про те, що вона високо вмотивована. Теорія мотивації, по суті, відповідає на питання, чому організм активний і чому ця активність має ту чи іншу форму і той чи інший напрям. Чи

може хвилювання бути причиною активності та чи може впливати на її зміст та напрям?

Оскільки складовою частиною тривожності є напруженість, можна зробити припущення про її певний мотиваційний вплив у поєднанні з метою даної діяльності. З ефекту Зейдарнік можна виокремити, що коли діяльність переривається перед досягненням мети, то напруженість не зникає – вона змушує повернутися до виконання завдання. Стан напруження в поєднанні з метою діяльності дехто відчуває як «хвилювання» або «тривожність» в позитивному значенні цього слова. Це характерно, наприклад, для діяльності активних спортсменів. Таким чином, напруженість підвищує готовність до діяльності.

Тривожність також є певним видом фрустрації, причиною зниження успішної діяльності, суб'єктивною перешкодою на шляху до досягнення мети. Левітов розглядав фрустрацію як особливий психічний стан, а багато психологів вважають, що вона має мотиваційну величину, яка здебільшого стосується навчання. Фрустрація мотивує навчання, мобілізує енергію доти, поки її величина й частота не перевищують певної міри, після чого вона вже впливає демобілізаційно. Під час тривожного стану можливість фрустрації очікується, передбачається, а це мобілізує особистість до діяльності, завдяки якій можна уникнути фрустрації.

Взаємозв'язок між рівнем активності й діяльністю досить складний. Вважається, що найоптимальніший середній рівень активності, проте має значення і складність діяльності. Цей взаємозв'язок має досить велике значення і наскільки поширений, що формулюється як закон та має назву «Закон Єркса - Доксона». Згідно цього закону висока активність приводить до оптимальної результативності лише тоді, коли дії порівняно прості. Коли ж дії складніші, то оптимальною умовою для їх виконання є середній рівень активності, тому виходить, що хвилювання під час власне самої діяльності, зокрема спортивної, може бути позитивним мотиваційним станом знову-таки тоді, коли його рівень помірний.

Досліджуючи тривожність дітей 8-10 років за допомогою методики рівня шкільної тривожності Філіпса було взято дві групи дітей. До першої групи належать діти, що більше року займаються різноманітними видами спорту та беруть участь у змаганнях, до другої – діти, що не займаються спортивною діяльністю. Дослідження показали, що діти, які не займаються спортом мають більший рівень тривожності, ніж діти-спортсмени. Тобто можна стверджувати, що завдяки спортивній діяльності підвищується стресостійкість дитини, що й призводить до підвищення мотивації досягнення успіхів.

Проте, надмірна активність може такою мірою порушити готовність до виконання діяльності, що спортсмен стартує передчасно, перш ніж подано сигнал. У такому разі фальстарт, викликаний сильним хвилюванням є причиною порушення уваги спортсменів.

Отже, хвилювання, страх перед випробуванням і підвищена тривожність досить часто впливають на навчання та інші види діяльності через канал уваги та пам'яті. Навіть у малих дітей, які перебувають у стані стривоженості, пошукові реакції послаблюються і мають важчий перебіг, хоча за нормальних умов ці діти виявляють підвищену готовність стривожено реагувати на кожний збудник. Проте можна стверджувати, що спортивна діяльність нормалізує рівень тривожності дітей та підвищує їх вмотивованість до досягнення певних цілей.

Семенченко В. І.^a

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТВОРЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ
СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

*^aЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Різнорічність систем менеджменту і використовуваних при їх створенні стандартів охоплює різні сфери діяльності: якість, екологію, професійне здоров'я

та безпеку, соціальну відповідальність тощо. Останнім часом розробка систем менеджменту ведеться також з врахуванням галузевої специфіки, враховуючи такі сфери, як безпеку лікарських засобів, продуктів харчування, енергозбереження тощо [2]. Запровадження систем якості на вітчизняних підприємствах — одна з передумов формування ринкового механізму, його гармонізації та поєднання зі світовою економікою. Це особливо важливо в наш час, коли у світі почався загальний перехід від тотального управління якістю (TQC) до тотального (всеосяжного) менеджменту якості — TQM. TQM (Total Quality Management) - націлений на якість підхід до керівництва організацією, заснований на участі всіх її членів і направлений на досягнення довготривалого успіху шляхом задоволення запитів споживача і вигоди для всіх членів організації і суспільства.

В індустріально розвинених країнах велика кількість підприємств найбільш ефективним способом вдосконалення своєї діяльності вважає впровадження інтегрованих систем менеджменту, які створюються, виходячи з вимог наступних міжнародних стандартів: ISO 9000 (якості), ISO 14000 (довкіллям), SA 8000 (управління персоналом, соціальна відповідальність), OHSAS 18000 (охорона здоров'я і безпека персоналу), яка є гарантом виходу на міжнародний ринок, визнання (після проходження відповідної сертифікації) і продаж продукції за максимально можливою ціною [1].

Пластичність і універсальність методології і вимог стандарту ISO 9001 дозволяє без особливих труднощів на основі відповідних його вимог системи менеджменту якості привести корпоративну систему менеджменту підприємства у відповідність з вимогами стандартів ISO 14001, OHSAS 18001 і SA 8000.

При створенні інтегрованої системи менеджменту необхідно допрацювати ряд документів СМЯ, які повинні ґрунтуватися на політиці та цілях підприємства у сфері якості, програми і плани з врахуванням завдань з екології безпеки, охорони здоров'я і соціальної відповідальності, а також процедури (стандарти підприємства) і методики виконання процесів у зв'язку із обліком екологічних

аспектів, вимог безпеки і охорони здоров'я. При необхідності можливий також перегляд та доопрацювання положень про підрозділи і посадові інструкції.

Таким чином, для створення інтегрованої системи менеджменту підприємству доведеться витратити чималі сили і ресурси, але в результаті сформулюється корпоративна система менеджменту підприємства, направлена на досягнення стійких фінансових показників, з врахуванням інтересів споживачів, персоналу, акціонерів, постачальників і суспільства. На сьогоднішній день інтенсивний розвиток отримав створення галузевих інтегрованих систем менеджменту, обумовлений тим, що однією із основних рис стандарту ISO 9001, який має широке міжнародне признание і поширення, є його універсальність. Вимоги наведеного стандарту в рівній мірі характерні будь-яким галузям промисловості, і розглядаються підприємствами як недостатні, оскільки існують такі сектори промисловості, які характеризуються високою потенційною небезпекою для довкілля і суспільства в цілому, а також можливістю виникнення техногенних катастроф і аварій, які в багатьох випадках є не оберненими. Таким чином, кожна галузь промисловості має свої специфічні особливості, пов'язані з технологією виробництва, вимогами до умов виробництва і продукції тощо, які необхідно враховувати при проектуванні системи менеджменту підприємства [3].

У статті запропонована концепція, яка дає можливість встановити наявність тенденцій до інтеграції сучасних систем менеджменту на основі системного і процесного підходів щодо управління підприємством, які надають можливість поєднати будь-які аспекти діяльності, що роблять у результаті значимий вплив на успішну роботу всього фармацевтичного підприємства. Як фундаментальна основа для створення інтегрованої системи менеджменту на підприємствах фармацевтичної галузі, орієнтована на реалізацію стратегії стійкого розвитку виробничої структури та оптимізацію системи менеджменту якості. Одним із основних напрямків інтеграції є створення систем менеджменту на фармацевтичних підприємствах, що, в свою чергу, чітко відобразить галузеву специфіку. Проте, за наявності окремих галузевих інтегрованих систем

менеджменту, для такого важливого сектора промисловості, як фармацевтична галузь, на сьогоднішній день відсутні методичні підходи щодо створення інтегрованої системи менеджменту із галузевою специфікою, які повинні бути вирішеними у найближчому майбутньому, враховуючи умови вступу України до СОТ.

Список використаних джерел:

1. Зб. наук. пр. – Харків: УкрДАЗТ, 2006. – Вип. 15 – 16. – С. 118–121.
2. Криворучко О.Н. Система управління качеством в автотранспортном предприятии // Развитие методов управления та господарювання на транспорті: Зб. наук. пр. – Одеса: ОДМУ, 2004. – Вип. 17. – С. 144–158.
3. Чалая О.В. Процессно-ориентированный подход к формированию показателей качества // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. пр. – Харків: УкрДАЗТ, 2004. – Вип. 5 – 6. – С. 289–292.

Сіпко Л. О.^а, Хорольська О. Р.^а

**ПРОЯВИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ВІДДІЛЕННЯ**

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Друге десятиріччя ХХІ століття характеризується кардинальними змінами в житті людей українського суспільства. У 2020-му році нашу країну захопила пандемія коронавірусної інфекції COVID-19, зумовивши надзвичайну ситуацію через введення жорстких обмежувальних заходів у суспільстві. Такий стан має істотний вплив на психічне здоров'я як пересічного українця, так і медичних працівників.

Професійні обов'язки медичних працівників характеризуються високим рівнем відповідальності і вимагають витривалості, передбачають високе постійне психоемоційне навантаження, а також необхідність прийняття рішень в екстремальних ситуаціях. Саме тому медичні працівники перебувають у групі ризику як фахівці, найбільш схильні до синдрому емоційного вигорання. Більшість досліджень пов'язаних з професійною діяльністю медичних

працівників, так чи інакше, пов'язані з їх емоційною сферою, і на сьогоднішній день мало як теоретичних, так і практичних розробок у галузі аналізу індивідуально-поведінкових особливостей медичних працівників та їх зв'язку з емоційним вигоранням. Наша робота присвячена вивченню психологічних проявів емоційного вигорання на прикладі колективу медичних працівників.

На сьогоднішній день емоційне вигорання в найбільш загальному вигляді розуміється як довготривала стресова ситуація, що виникає внаслідок тривалих професійних стресів середньої інтенсивності і розглядається в аспекті особистої деформації професіонала під впливом тривалого професійного стажу. Провідну роль у синдромі вигорання грають емоційно складні або напружені відносини у системі «людина-людина», до яких зараховуються відносини між медичним працівником і пацієнтом. Найбільш суттєво синдром вигорання проявляється в тих випадках, коли комунікації обтяжені емоційною насиченістю або когнітивною складністю.

Наше дослідження проводилося на базі Комунального некомерційного медичного підприємства «Лікарня відновного лікування» м. Кременчук, реабілітаційне відділення. У штаті лікарні працюють 16 лікарів та 70 працівників із середньою медичною освітою. В дослідженні взяли участь 36 медичних працівників, а саме 18 медичних сестер стаціонару та 18 молодших медичних працівників, а саме працівників, які не мають медичної освіти, але, як правило, пройшли спеціальні курси навчання та здобули це звання, зокрема це сестра-господарка, медична сестра з масажу та дієтичного харчування. Група гомогенна (жінки) віком від 23-40 років.

У процесі дослідження були використані методика «Діагностика психічного вигорання» (О.Рукавішніков), яка спрямована на визначення різних компонентів психічного вигорання особи та методика діагностики самооцінки психічних станів за Г. Айзенком.

Представимо результати проявів психічного вигорання у досліджуваних групах (представлені середні значення за шкалами) (рис. 1):

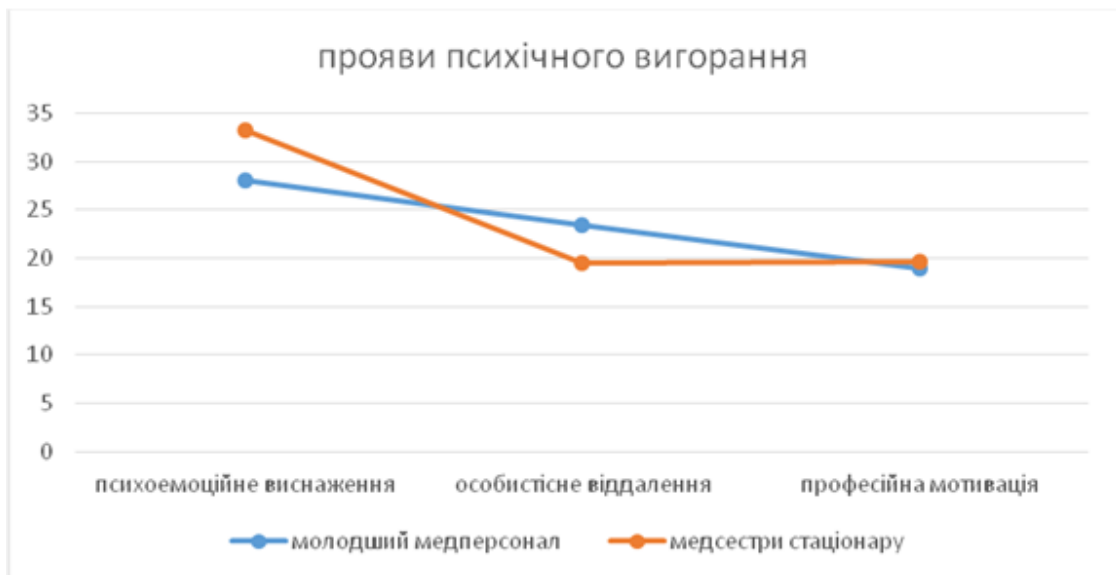

Рис.1. Прояви психічного вигорання за результатами методики «Діагностика психічного вигорання»

Можемо констатувати, що більшість досліджуваних медичних працівників реабілітаційного відділення мають ознаки психічного вигорання.

Представимо результати методики «Самооцінки психічних станів», яка дасть нам можливість визначити прояви емоційного вигорання.

Рівні тривожності та фрустрації у досліджуваних групах майже не відрізняються за кількісним розподілом та середнім арифметичним значенням (див. рис. 2.). Результати даної методики дають нам підстави констатувати, що найяскравіше виражені наступні прояви емоційного вигорання у молодшого медичного працівника: агресивність (через надмірні навантаження), ригідність (через одноманітність дій). Фрустрація та тривожність мають незначний прояв, проте дана проблема потребує більш детального дослідження та більшої кількості досліджуваних.

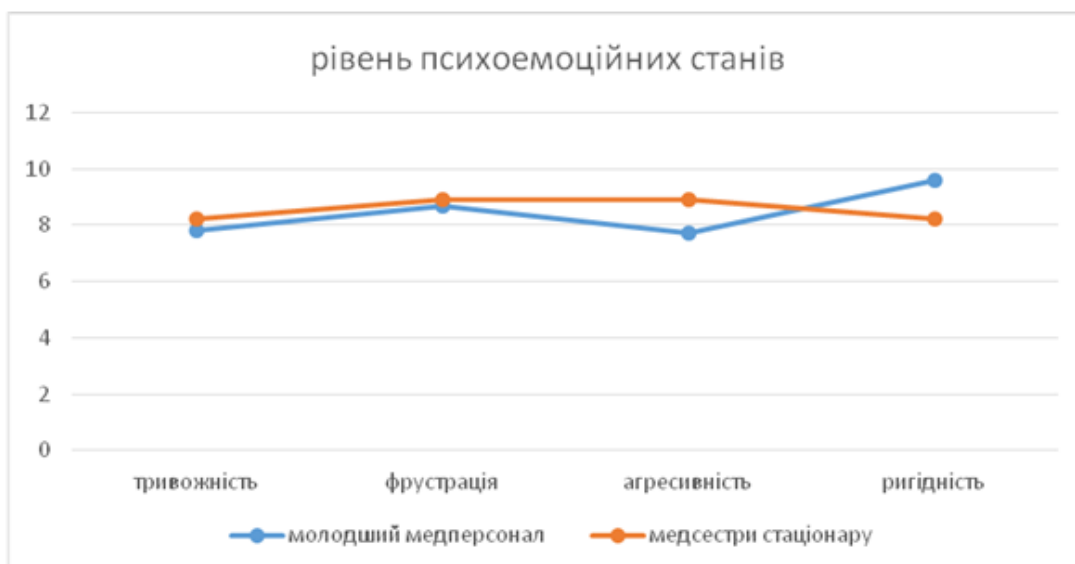

Рис. 2. Прояв психоемоційних станів за методикою Г. Айзенка

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що медичні працівники мають значний рівень психічного вигорання. Цей стан переважно проявляється у агресивності під час виконання професійних обов'язків та ригідності.

Сіпко Л. О.^а, Гриб Н. М.^а

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЖІНОК, ВАГІТНИХ МЕТОДОМ ЕКСТРАКОРПОРАЛЬНОГО ЗАПЛІДНЕННЯ

^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

Безпліддя є серйозною проблемою в усьому світі, вона зачіпає 10-15% сімей репродуктивного віку [1]. Дослідницький інтерес до вивчення психологічних характеристик (психічних станів, особистісних особливостей) жінок визначається тим, що вони є важливим фактором у системі причинно-наслідкових зв'язків в успіху лікування і подальшого розвитку дитини [3]. Ці психологічні характеристики можуть: обумовлювати стресову ситуацію, пов'язану з переживанням безпліддя; психологічні наслідки безпліддя, які, в

свою чергу, впливають на результат його лікування; виступати в якості одного з факторів розвитку психоемоційних і психічних розладів; визначати успішність пологів, а також впливати на подальший розвиток дитини та сім'ї загалом [1-3].

У дослідженнях відзначається, що, як правило, пацієнти програми ЕКЗ мають тривалий анамнез безпліддя, у зв'язку з чим до початку лікування можуть перебувати в стані психоемоційного стресу [1]. Неможливість завагітніти або виносити дитину часто розцінюється жінками як неповноцінність життя, що може призводити до зростання тривоги, напруженості, формуванню депресії, психосоматичної патології, яка, в свою чергу, може відбуватися на тлі внутрішнього конфлікту, одночасного переживання деструктивних емоцій: агресії і страху, депресії і гніву і ін. Крім того, жінкам з безпліддям призначають гормональні препарати, що також може мати негативний вплив на їх емоційну стабільність. У той же час причинно-наслідкові зв'язки, що лежать в основі подібних психологічних проблем, залишаються погано вивченими, так як часто в дослідженні не контролюються інші фактори ризику.

Сучасні дослідження свідчать, що саме проходження лікування методом ЕКЗ є стресовими факторами, також існують значні індивідуальні відмінності в психоемоційному стані у жінок в цей період. Так, в ряді досліджень показано, що зі збільшенням спроб ЕКЗ посилюється депресивна симптоматика, розвиваються тривожні і тривожно-депресивні розлади [2]. Індивідуальні відмінності в реакції на лікування можуть бути пов'язані з цілою низкою чинників, наприклад таких, як час планування вагітності, кількість спроб ЕКЗ і індивідуально-психологічні особливості жінок.

Нами було проведено пілотне дослідження на базі Обласного перинатального центру. Сам центр не здійснює ЕКЗ, проте надає консультативну медичну та психологічну допомогу. Нами було досліджено 12 жінок віком від 24 до 37 років, які мали вагітність від 12 до 20 тижнів. Серед досліджуваних 6 осіб мали вагітність за допомогою ЕКЗ. родинний, матеріальний стан, наявність дітей та кількість вагітностей не брався до уваги. Нами було проведено опитування та діагностика психоемоційних станів вагітних за допомогою методики Г. Айзенка.

Ми визначили, що лише 3 жінки в групі ЕКЗ (в порівнянні з 5 жінок зі спонтанною вагітністю) знаходяться в стані психологічного комфорту. Можливо, що негативний психоемоційний стан, пов'язаний з домінуванням у них думок про неспроможність репродуктивної сфери, думок про матеріальне навантаженні та відповідальність за вдалу подальшу вагітність.

Серед негативних чинників, які впливають на стан комфорту, жінки відзначали наступні:

- Фінансові витрати (6 жінок в групі ЕКЗ та 3 жінки зі спонтанною вагітністю);

- Витрата часу на відвідування лікувальних закладів (5 жінок із групи ЕКЗ та 2 жінки зі спонтанною вагітністю);

- Страх переривання вагітності (5 жінок із групи ЕКЗ та 2 жінки зі спонтанною вагітністю);

- Патологічний розвиток плоду (4 жінки із групи ЕКЗ та 2 жінки зі спонтанною вагітністю).

Для оцінки особливостей психоемоційних станів вагітних ми скористалися методикою Г. Айзенка «Самооцінка психічних станів». Вона дозволяє оцінити рівень вираженості таких психічних станів, як тривожність, агресивність, фрустрація, ригідність. Результати показників психічних станів жінок групи ЕКЗ вказують на те, що у більшості жінок даної вибірки тривожність (7,3 бали), ригідність (6,9 бали), агресивність (6,7 бали) відповідають середньому рівні, проте і показники вищі, якщо їх порівнювати із середніми значеннями у групі жінок зі спонтанною вагітністю (6,1±1,2 бали). Відносно низький рівень за шкалою фрустрації (6,4±1,1 бали) у досліджуваних всіх груп.

Жінкам з психоемоційним станом, які належать до групи несприятливого впливу на перебіг вагітності, рекомендована консультація психолога з метою більш глибокого вивчення психологічного стану і прийняття рішення про необхідність психологічної корекції.

Список використаних джерел та літератури:

1. Зайнуліна М.С., Коган І.Ю., Мірашвілі М.І., Рзаєва Р.Н. К вопросу об особенностях течения беременности после экстракорпорального оплодотворения. // Журн. акушерства и женских болезней. 2011. 5(9). С. 39-45.
2. Васильева В.В., Авруцкая В.В. Особенности психоэмоционального статуса женщин при физиологической и осложненной беременности и программа их психологического сопровождения. // Психол. журн. 2008. 3. С. 110-19.
3. Решетова Т.В., Ермолаева О.С., Троиц Е.Б., Кузьмичев В.С. Психологические факторы и результат лечения методами вспомогательных репродуктивных технологий. Современные исследования социальных проблем (электрон. науч. журн). 2015; 7(51). <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-factory-i-rezultat-lecheniya-metodami-vspomogatelnyh-reproduktivnyh-tehnologiy>

Сіренко Д. В.^а

РОЗРОБКА МЕТОДИКИ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ПОСТІЙНОГО ПОКРАЩЕННЯ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Систематичний аналіз систем менеджменту якості (СМЯ) виробничої структури фармацевтичного підприємства (ФП) з боку керівництва, оцінка її результативності, придатності і можливості для її покращення є однією з вимог стандарту ДСТУ ISO 9001:2015, на основі якого здійснюється реалізація принципу контролю якості продукції щодо ухвалення рішення, ґрунтованого на фактах. З метою забезпечення даної вимоги і реалізації вказаного принципу була розроблена методика оцінки результативності виробничої системи ФП. Порядок дій при оцінці результативності виробничої системи згідно розробленої методики наведений на рис. 1. Проте, коли на практиці була зроблена спроба застосувати методики, запропоновані цими фахівцями, ми зіткнулися з тим, що основна частина таких показників абсолютно неінформативна для ФП. Саме в цьому випадку ми прийшли до висновку, що для встановлення дійсно значимих для підприємства показників необхідним є деякий проміжок часу, протягом якого потрібно вивчити роботу процесів, визначити проблеми їх функціонування і виявити повний перелік тих показників, які можуть характеризувати результативність кожного процесу [2].

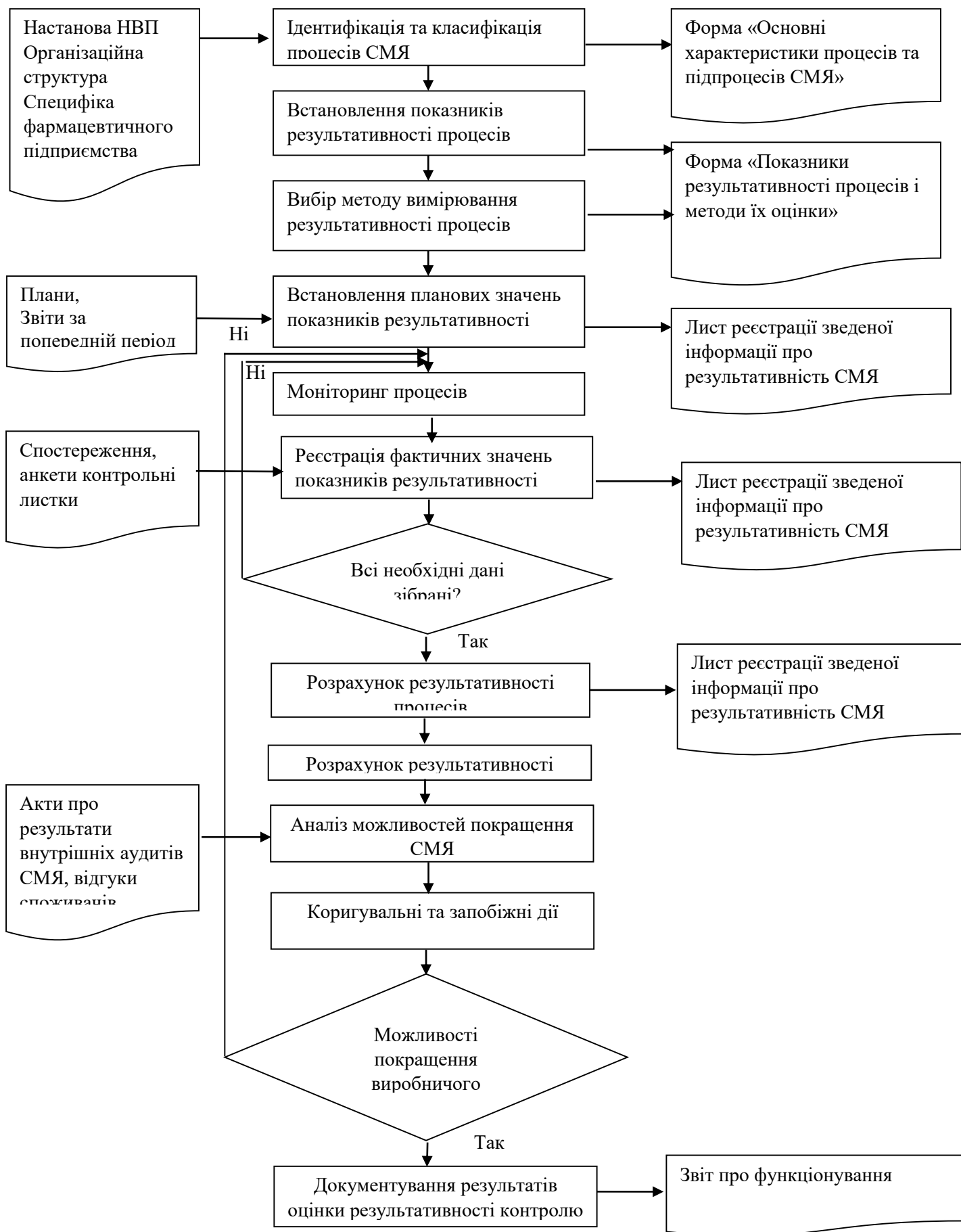

Рис. 1. Оцінка результативності контролю якості фармацевтичного підприємства

Особливу складність у вимірі викликають нетехнологічні процеси, результативність яких визначається якістю управлінського рішення, на яке можуть впливати різні чинники, зокрема, характер рішення (оперативний, тактичний, стратегічний), повнота і характер інформації, складність завдання, яке необхідно вирішити, а також коректність визначення мети та інші. Очевидно, при цьому існує необхідність говорити про вимірювання та оцінювання шляхом порівняння досягнутих результатів.

Результати моніторингу нададуть можливість отримати інформацію про функціонування виробничого процесу і вносити коригувальні заходи щодо управління виробничим процесом. Саме некоректно поставлена мета, заздалегідь, робить можливе рішення невірним і, як наслідок, неефективним, отже об'єктом виміру нетехнологічних виробничих процесів СМЯ є міра досягнення поставленої мети [1, 3].

Розроблена з врахуванням вимог зацікавлених сторін стратегія направлена на підтримку таких взаємовідносин підприємства із зовнішнім середовищем, які дозволяють йому досягти поставлених цілей, відповідають внутрішнім можливостям і роблять його сприйнятливим до зовнішніх вимог. Комплексний показник результативності може приймати числове значення в діапазоні $0 < \delta \leq 1$. Проблема пошуку оптимального значення критерію результативності, яка ґрунтується на компромісі між якістю операцій та задоволенням термінами виконання робіт, вирішена за допомогою методу Саміра Аллета, а також на основі цього методу розроблена модель оцінки та контролю якості виробничої системи.

Література:

1. Портянко Т. М. Методичні підходи впровадження процесного управління системою якості на підприємстві / Т. М. Портянко, Н. А. Єфіменко, М. О. Білан // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – Чернігів, 2010. – № 42. – С. 260 – 264.
2. Шестопап О. А. Побудова інтегрованої системи управління якістю на сучасному фармацевтичному підприємстві. Повідомл. 1. Аналіз стандартів та розробка Настанови з якості / О. А. Шестопап, Ю. В. Підпружников. – 2008. – С. 38 – 41. – Вісник фармації, №2.
3. Хімичева Г. І. Економічні аспекти впровадження інтегрованих систем управління / Г. І. Хімичева. – 2005. – С. 25-32. – Вісник КНУТД, № 2 (22).

НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ

^аМолдавская Экономическая Академия, г. Кишинев, Республика Молдова

В повседневной жизни, но особенно в период глобальной эпидемии (COVID-19) [<https://msmps.gov.md/ro/content/recomandarile-ministerului-sanatatii-muncii-si-protectiei-sociale-vederea-asigurarii>], многие используют персональные компьютеры для удаленного выполнения задач, поставленных работодателями, совершения покупок в Интернете и с помощью Интернета, использования мобильных рабочих станций, чтобы продолжать работать, проверять банковские балансы, производить быстрые платежи с помощью мобильных телефонов и так далее. Все эти действия связаны с использованием персональных данных.

Несмотря на то, что информационные технологии позволяют нам быть более продуктивными, мобильными и получать доступ к множеству информационных систем всего одним щелчком мыши, их использование сопряжено с рядом проблем относительно безопасности данных.

Начиная с 2018 года, в Европейском Союзе (ЕС) вступил в силу новый Регламент о защите персональных данных (GDPR), обеспечивающий защиту персональных данных как внутри, так и за пределами государств ЕС. [General Data Protection Regulation (EU) 2016/679]

Новый европейский закон требует, чтобы любая организация, которая обрабатывает персональные данные, как конфиденциальную информацию о пользователе, осуществляя экономическую деятельность, соблюдала требования GDPR и принимала соответствующие меры для защиты таких данных.

Меры защиты персональных данных представляют собой набор действий, предпринятых организациями для оценки рисков, связанных с защитой персональных данных, предотвращением рисков и устранением факторов риска.

Обработывая персональные данные, не соблюдая требования национальных и международных законов об обработке персональных данных, представляет

собой риск с возможными негативными последствиями. Незнание закона не освобождает от штрафов, которые могут быть применены в случае выявления нарушений.

Любая организация, которая собирает и обрабатывает персональные данные в своих ИТ-системах, должна зарегистрироваться в качестве оператора таких данных и представить метод защиты данных в соответствии с внутренними правилами и политиками, разработанными на основании действующего законодательства страны.

GDPR описывает необходимые меры, которые требуется предпринять с технической и организационной точек зрения в случае обработки персональных данных.

На современном этапе соблюдение организациями требований GDPR и национальных законов, касающихся защиты персональных данных, является по существу вызовом. Это связано с тем, что любая компания, которая обрабатывает персональные данные, которые в свою очередь являются частью конфиденциального аспекта этих данных, должна уделять особое внимание соответствующим мерам безопасности в этом отношении, а также соблюдать все требования действующего законодательства, как на национальном, так и на международном уровне (в случае обработки персональных данных граждан ЕС в рамках GDPR).

Компании, которые не имеют системы управления информационной безопасностью (СУИБ), подвергаются риску с точки зрения контроля информационной безопасности. Для организации, которая является оператором персональных данных внедрение системы управления информационной безопасностью неоспоримо.

Организации, внедряющие СУИБ, которая способствует снижению риска последствий возможных инцидентов, приобретают благоприятный имидж на рынке. Компания не всегда может быть уверена в безопасности своих информационных систем, потому что технологии постоянно развиваются, и выявление уязвимостей — это постоянный процесс. Использование устаревших

технологий представляет очень высокий риск для компании, которая дорожит своим именем.

Если у организации нет стратегии развития ИТ, влияние риска информационной безопасности возрастает. В современных условиях, особое значение, приобретает сектор информационных технологий, который становится ключевым в развитии и поддержке деятельности компании.

Любая экономическая, как и неэкономическая деятельность сегодня связана с технологиями. Огромное количество информации генерируется ежедневно как работодателями, так и работниками, каждый из которых хочет, чтобы отправленные данные были надежно доставлены получателю, а сохраненная информация была в безопасности.

Целью данной работы было подчеркнуть роль информационной безопасности в деятельности организаций в современных условиях важности персональных данных, которые обрабатываются ежедневно.

Управление информационной безопасностью, определяемое как защита информации от широкого спектра угроз, чтобы обеспечить непрерывность бизнеса, минимизировать бизнес-риски и максимизировать отдачу от инвестиций и бизнес-возможностей, стало важной организационной дисциплиной, наряду с маркетингом, продажами, управление финансовыми и человеческими ресурсами.

Источники:

1. Официальный сайт Министерства Здравоохранения, Труда и Социальной Защиты РМ – <https://msmps.gov.md/ro/content/recomandarile-ministerului-sanatatii-muncii-si-protectiei-sociale-vederea-asigurarii>.
2. General Data Protection Regulation (EU) 2016/679 – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Важливим напрямом патріотичного виховання дітей дошкільного віку є залучення їх до витоків народознавства (вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу). Дітей дошкільного віку ознайомлюють з культурою і матеріальними цінностями родини і народу, пояснюють зв'язок кожної людини з минулими і майбутніми поколіннями, виховують розуміння сенсу життя, інтерес до родинних і народних традицій, діти поступово утверджуються в думці, що кожен народ має звичаї, які є спільними для всіх людей.

Пізнаючи традиції, народну мудрість, народну творчість (пісні, казки, прислів'я, приказки, ігри, загадки тощо), розширюючи уявлення про народні промисли (вишивка, петриківський розпис, яворівська іграшка), дошкільники поступово отримують більш-менш цілісне уявлення про втілену в художній і предметній творчості своєрідність українського народу. Водночас у дітей розширюються знання про характерні для рідного краю професії людей, про конкретних їх представників. Вихователь повинен не стільки піклуватися про збагачення знань, скільки про їх творче засвоєння, розвиток почуттів дітей.

Окремі аспекти використання народної педагогіки у вихованні підростаючих поколінь висвітлено у працях: І. Беха, А. Богуш, О. Вишневського, Н. Лисенко, О. Матвієнко, Н. Рогальської, Ю. Руденка, О. Сухомлинської, В. Чайки, М. Чепіль, К. Чорної та інших.

Значним внеском у дослідження виховного потенціалу української етнопедагогіки, аналізу сутності її понять, методів, засобів і компонентів стали праці Г. Ващенка, О. Духновича, В. Кузя, С. Русової, Р. Скульського, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, П. Щербаня.

Природними національними рисами характеру українців вважаються щирість, гостинність, доброта, мудрість, щедрість, добре почуття гумору. Отож, ці риси особистості потрібно виховувати у дитини, використовуючи для цього багатий народознавчий матеріал.

Заняття з народознавства сприяють вихованню у дітей духовності на національному ґрунті, доброзичливості, чесності, взаємоповаги, чемності, скромності, товариськості, поваги до культури інших народів, вшанування їхніх традицій, оберегів.

Необхідним компонентом процесу навчання є дидактичні засоби, оптимальне поєднання яких допомагає дошкільникам глибше пізнавати дійсність, збагачує їх враженнями, дає матеріал для спостережень, які вони використовують у навчальній, а згодом і в інших видах діяльності. Такими дидактичними засобами є слово (вихователя, дитини, художнє слово); образ (створюваний за допомогою технічних засобів, дидактичних матеріалів; об'єкти живої і неживої природи, їх зображення; існуючий в уяві дитини); дія (дитини, вихователя, дидактичні вправи, елементарні досліді).

Залучення дітей до народної творчості, мистецтва, безпосередня участь у національних святах виховують у них естетичні почуття, розвивають художнє світобачення, наповнюють емоційну сферу дитини радіщами, піднімають настрій, формують естетичний смак [1, с. 22].

У закладах дошкільної освіти (ЗДО) використовують різноманітні методи і форми для ознайомлення дітей з українським народознавством з урахуванням вікового світосприйняття дітей: екскурсії і цільові прогулянки (покладання квітів до пам'ятника, екскурсії в музей); розповідь вихователя; бесіди про рідне місто, країну, її історію; спостереження за змінами в зовнішності рідного міста; за працею людей в ЗДО і в місті, селі; показ ілюстрацій, фільмів, слайдів; прослуховування аудіозаписів (гімн країни, патріотичні пісні про Батьківщину); використання фольклорних творів (прислів'я, приказки, народні ігри, казки, пісні, потішки, заклички); ознайомлення з українським народним декоративно - прикладним мистецтвом (розпис, іграшки, вишивка); знайомство з творчістю

поетів, художників, композиторів); організація тематичних виставок; участь в громадських і народних календарних святах [2, с. 98].

Відтак, навчання дітей фольклору повинне відбуватися на основі синтезу основних форм діяльності – гри, музики, хореографії, фольклорного театру, образотворчого мистецтва, праці

Таким чином, виховання дітей дошкільного віку засобами українського фольклору сприяє становленню духовного світу особистості, створенню умов для формування внутрішньої потреби суб'єкта у неперервному вдосконаленні та в реалізації своїх творчих можливостей.

Список використаних джерел і літератури

1. Бур'ян Л. І. Формування творчої особистості засобами етнопедагогіки. *Все для вчителя*. 2010. №15. С. 22
2. Вільчковський Е. *Форми виховання дітей у дошкільному закладі*. Київ. 2001. 211 с.

Сохир Багдади ^а

ГРЯДУЩЕЕ ИНФОРМАЦИОННОЕ БУДУЩЕЕ

*^аМеждународный Независимый Университет Молдовы, г. Кишинев,
Республика Молдова*

Введение. В условиях растущей сложности, неопределенности и меняющихся требований правительства и государственные служащие должны понимать, тестировать и внедрять новые способы ведения дел. считаем, что только ООН, Европейский Союз должны регулировать цифровые технологии, потому что данные не останавливаются на национальных границах. Если ЕС хочет продолжать формировать цифровую трансформацию, мы должны объединиться и действовать смело.

Результаты и анализ. Как и любая новая технология, искусственный интеллект представляет определенные риски. Ясно, что мы не можем разрешить конфиденциальность, и мы не можем позволить использование алгоритмов для дискриминации. Но искусственный интеллект также дает возможность нашим обществам стать более социально и экологически более справедливыми и более устойчивыми благодаря системам регулирования общественной проверки и

контроля. Искусственный интеллект также внесет существенные изменения на рынке труда и в обществе, создав серьезную проблему для органов государственной власти по реорганизации рабочей силы и обеспечению того, чтобы выгоды не оставались в руках нескольких человек.

Искусственный интеллект уже стал реальностью в мире, в котором мы живем. Однако этический аспект этого беспрецедентного технологического прорыва особенно важен и должен рассматриваться как таковой, иначе результаты могут удивить сегодняшнее общество. В последние десятилетия появились новые дисциплины, новые специализации, новые концепции и новые термины в отношении цифрового мира. Все больше и больше говорят о «четвертой, пятой и шестой промышленной революции», так называемой цифровой революции. Основное место занимают искусственный интеллект, роботы и Интернет вещей, причем последний используется для соединения различных устройств, сервисов и автоматизированных систем, образуя сеть объектов. В последние годы быстро развивается способность хранить данные. «Облачные» системы хранения практически не имеют ограничений в этом отношении. Итак, речь идет о практически мгновенной скорости обработки данных. В настоящее время данные можно собирать в реальном времени с миллиардов датчиков, а анализ и обработку этих данных можно получить практически мгновенно. Понятие искусственного интеллекта стало приобретать новое понимание благодаря тому факту, что при анализе этих данных современные технологии используют процесс, называемый «машинное обучение» [2]. Расширяя всю эту историю с помощью нейронных сетей, пытающихся воспроизвести механизмы функционирования человеческого мозга, эти машины стали очень быстро развивать эти паттерны и изучать новые вещи, при условии, что люди предоставят им эти данные, из которых можно извлечь уроки. За последние пять лет эволюция была впечатляющей. Уже есть разговоры о трансгуманизме, и в этом отношении появились движения. У нас уже есть бионические медицинские протезы и все виды генетического лечения. Когда цифровой мир пытается овладеть человеческими качествами и овладеть

ими, также возникает моральное измерение. Искусственный интеллект будет знать, как все это делать, не говоря уже о принятии моральных решений. И тогда мы сможем удержать человека где-нибудь. С другой стороны, сегодня довольно большая попытка принятия автоматических систем морального решения. Посмотрите на всю дискуссию об автоматах. До сих пор эта дискуссия ведется людьми. Будет интересно, когда у нас могут быть такие дискуссии с искусственным интеллектом, которые не дают нам заранее запрограммированных ответов, но даже каким-то образом дают их с определенной моральной совестью. В США, Японии, Южной [3]. Корею предпринимаются попытки расшифровать человеческий интеллект, чтобы он мог быть установлен на роботах и захвачен ими. Человеческая природа не может быть заменена искусственным мышлением, несмотря на нынешнюю эволюцию. Это захватывающая область не может быть отделено от идеи этики. Автоматизация уже существует. Есть фабрики, на которых больше нет сотрудников и работают только роботы, и, возможно, только человек, который ими управляет.

Общая	Узкая
Сознание	Обработка естественного языка
Агентство	Автоматизированное планирование
Эмоции	Системы, основанные на знаниях
Учреждение	Распознавание речи
Творческий подход	Компьютер / машинное зрение
Абстрактные понятия	Прогнозирование и распознавание образов

Фиг. 1. Концепция Общего и Узкого Искусственного Интеллекта [1]

Но речь идет не о какой-либо работе, а о замене всех человеческих способностей и компетенций. Наибольшее желание современных ученых состоит в том, чтобы внедрить искусственный интеллект, который достигает работающей модели человеческого интеллекта, так называемый общий искусственный интеллект. На данный момент, однако, нет единого мнения или четких доказательств того, что этот цифровой интеллект будет доступен в

будущем. Автоматизированное планирование относится к способности машин автоматически и самостоятельно разрабатывать направления действий или стратегии для достижения цели, в том числе предвидя последствия различных подходов.

Литература:

1. Artificial intelligence and its use in the public sector, OECD 2019. <https://oecd-opsi.org/wp-content/uploads/2019/11/AI-Report-Online.pdf> с.15
2. Gribincea A. Innovation Vector: Pros and Cons. In: *Intellectus*, 2019, nr.1, с. 84-94.
3. Gylka K., Han Ho Jin, Gribincha A.A. Forthcoming Economic Changes on the World Market under the Influence of 4.0 and the Following Revolutions. В: *Экономика фирмы. № 1 (30)/2020*, p. 85-91.

Стратулат Константин ^а

НЕЙРОННЫЕ СЕТИ И ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

^аАкадемия Экономических Наук Молдовы, г. Кишинев, Республика Молдова

Нейронная сеть представляет технологию, о которой впервые заговорили в конце девятнадцатого века, но основные исследования для последующего развития нейротехнологий были сделаны Уорреном МакКаллохом и Уолтером Питтсом в 40-х годах прошлого века. Нейронная сеть - это программа, которая имеет возможность анализировать и обрабатывать, но которая отличается от простой программы своей структурой и методом разработки, который включает в себя постепенное изучение программы.

Настоящая революция в нейронных сетях произошла в 2010 году. Чтобы выяснить, почему в 2010 году нам необходимо знать, что искусственный интеллект имеет несколько этапов: I этап (1950-1980), который называется «Искусственный интеллект», II этап (1980-2010) - «Машинное обучение» и последний, III этап начинается с 2010 года и называется «Глубокое обучение».

«Глубокое обучение» предполагает использование искусственного интеллекта искусственным интеллектом, и технологическая революция XXI-века позволяет это. Так родились «Нейронные сети». учиться и учиться на предыдущем опыте, таким образом это технология бесконечного развития.

Почему нейронные сети сейчас так популярны? До 2010 года просто не было достаточно большой базы данных для надлежащей подготовки нейронных сетей для решения определенных проблем, в основном связанных с распознаванием и классификацией изображений. Поэтому нейронные сети часто путают вещи: они путают кошку с собакой или, что еще хуже, изображение здорового органа с изображением органа, пораженного опухолью. Но в 2010 году появилась ImageNet, содержащая 15 миллионов изображений в 22000 категориях. ImageNet был размером с существующей базой данных изображений и был доступен для любого исследователя. С такими объемами данных нейронной сети можно научиться принимать решения практически без ошибок.

Примеры успешного использования нейронных сетей.

Финансы. В 2017 году японская страховая компания Fukoku Mutual Life Insurance подписала контракт с IBM, в результате которого 34 сотрудника японской компании были заменены системой IBM Watson Explorer AI. Нейронная сеть анализирует десятки тысяч медицинских справок и учитывает количество посещений больницы, выполненные операции и другие факторы, определяющие условия страхования клиентов. Это увеличивает производительность на 30%.

Машинное обучение помогает выявлять потенциальные случаи мошенничества в различных сферах жизни. Например, PayPal использует аналогичный инструмент - в рамках борьбы с отмыванием денег. Компания сравнивает миллионы транзакций и находит среди них подозрительные. В результате мошеннические транзакции PayPal представляют минимально рекордный уровень 0,32%, тогда как стандарт в финансовом секторе составляет 1,32%.

Медицина. Команда исследователей из Ноттингемского университета разработала четыре алгоритма машинного обучения для оценки риска пациентов с сердечно-сосудистыми заболеваниями. Для обучения использовались данные 378000 британских пациентов. Обученный искусственный интеллект определил риск сердечных заболеваний более эффективно, чем настоящие врачи. Точность

алгоритма составляет от 74 до 76,4% (стандартная восьмифакторная система, разработанная Американским колледжем кардиологов, обеспечивает точность только 72,8%).

Транспорт. Беспилотные транспортные средства - концепция, которой занимаются крупнейшие компании, а также технологические компании (Google, Uber, Яндекс и др.) и стартапы, основанные на нейронных сетях в своей работе. Искусственный интеллект отвечает за распознавание окружающих предметов - будь то другой автомобиль, пешеход или другое препятствие.

Нейронные сети используются также в: промышленности, торговле, безопасности, робототехнике и т. д.

Нейронные сети и информационная безопасность. В 2014 году «Лаборатория Касперского» сообщила, что их антивирус регистрирует 325 тысяч новых зараженных файлов ежедневно. В то же время исследование Deep Instinct показало, что новые версии вирусов практически не отличаются от предыдущих - изменение составляет от 2% до 10%. Модель самообучения, разработанная Deep Instinct и основанная на этой информации, способна идентифицировать зараженные файлы с высокой точностью. Нейронные сети также могут искать конкретные схемы хранения информации в облачных сервисах и сообщать об обнаруженных аномалиях, которые могут привести к дырам в безопасности.

Нейронные сети в настоящее время способны защищать сеть во время DDoS-атаки, где нейронная сеть отфильтровывает пакеты трафика

Библиографический список:

1. Кирилл Косолапов *Нейронные сети, фундаментальные принципы работы, многообразие и топология* <https://habr.com/ru/post/416071/>
2. Искусственные нейронные сети простыми словами <https://habr.com/ru/post/369349/>
3. Нейронные сети. Основы искусственных нейронных сетей <https://habr.com/ru/post/40137/>.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗВИТИЯ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕГИОНЕ

^аГомельский государственный университет имени Ф. Скорины,

г. Гомель, Республика Беларусь

Металлургия – одна из важнейших отраслей индустрии Республики Беларусь. Ее предприятия служат основой развития машиностроения, металлообработки, строительства, а металлургическая продукция находит широкое применение во всех отраслях экономики.

В Беларуси очень хорошо развита черная металлургия. На территории страны находятся 17 предприятий черной металлургии и 6 предприятий - цветной. Предприятиями черной металлургии являются: Могилевский металлургический завод (производство стальных и чугунных труб), Молодечненский трубопрокатный завод, Речицкий метизный завод (гвозди, болты, гайки и др.), ОАО «БМЗ» (Белорусский металлургический завод). «БМЗ» является основой металлургии отрасли и региона. Он расположен в г. Жлобине Гомельской области. Металлургические заводы, обеспечивают выпуск следующих типов продукции: металлопрокат, фасонный прокат, металлокорд, горячекатаные и непрерывнолитые заготовки, стальные фибры, различные типы стальной проволоки, трубы горячеформированные, сортовой прокат, арматура АЗ, стальная катанка и трубные заготовки.

Необходимыми условиями развития и повышения эффективности металлургической промышленности являются гибкость управления, концентрация ресурсов, умение приспосабливаться к меняющейся конъюнктуре рынка. В связи с этим на базе «БМЗ» создан холдинг, в состав которого входят Могилевский металлургический завод, Речицкий метизный завод, предприятия по заготовке металлолома.

Доля металлургического производства в промышленности Гомельской области и Республики Беларусь приводится в таблице 1 [1].

Таблица 1 – Доля металлургического производства в промышленном производстве за 2010-2018 гг., %

	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Гомельская область	15,6	13,7	13,8	13,7	13,3	14,8	15,9
Республика Беларусь	6,8	6,7	6,5	6,3	6,0	6,5	6,7

Данные таблицы 1 показывают, что благоприятным периодом для развития металлургического производства Гомельской области были 2010 и 2018 годы, поскольку в них наблюдался наибольший объем промышленного производства. Доля металлургического производства в регионе выше, чем в целом в Республике Беларусь.

Оценить эффективность развития металлургического производства в Гомельской области и в Республике Беларусь позволяют показатели, представленные в таблице 2.

Таблица 2 – Показатели эффективности развития металлургического производства в Гомельской области и в Республике Беларусь

Показатели	Промышленность		Отрасль	
	2014	2018	2014	2018
Индекс экономического развития (I_{эр})				
объем промышленного производства на одного занятого, руб	64,5	125,5	59,2	127,4
индекс объема промышленного производства в процентах к предыдущему году, %	101,9	105,7	101,9	101,5
рентабельность продаж, %	7,6	8,5	3,6	9,0
коэффициент текущей ликвидности, %	114,2	118,0	59,0	75,4
Индекс социального развития (I_{ср})				
индекс среднесписочной численности занятых, в процентах к предыдущему году, %	95,1	99,7	98,1	99,1
номинальная начисленная среднемесячная заработная плата, руб.	634,9	1012	674,4	1076,2
Индекс инвестиционного развития (I_{инвр})				
удельный вес накопленной амортизации в первоначальной стоимости основных средств на конец года, %	41,6	40,7	39,7	31,6
индекс объема инвестиций в основной капитал в процентах к предыдущему году, %	94,1	103,8	101,6	108,7
коэффициент обновления основных средств	6,3	5,2	3,2	1,9

Проанализировав данные таблицы 2, можно сделать следующие выводы. За рассматриваемый период объем промышленного производства на одного

занятого увеличился не только в отрасли, но и в целом по промышленности. Индекс объема промышленного производства незначительно возрос в промышленности и в отрасли. Рентабельность продаж существенно возросла (на 5,4%) в отрасли и незначительно (на 0,9 %) в промышленности. Коэффициент текущей ликвидности вырос в промышленности в 2018 году по сравнению с 2014 годом на 3,8 %, а в отрасли - на 16,4 %. Индекс среднесписочной численности занятых работников незначительно увеличился четыре года и в промышленности и в отрасли. Номинальная начисленная среднемесячная заработная плата работников существенно возросла в 2018 году по сравнению с 2014 годом. В промышленности этот показатель составил 1012 рублей, а в отрасли - 1076,2 рубля. Следует отметить, что в промышленности номинальная заработная плата возросла на 377,1 рублей, а в отрасли на 401,8 рублей. Удельный вес накопленной амортизации в первоначальной стоимости основных средств на конец года незначительно снизился в 2018 году по сравнению с 2014 годом в отрасли и в промышленности в целом. Индекс объема инвестиций в основной капитал незначительно возрос в отрасли и существенно возрос в промышленности. Коэффициент обновления основных средств снизился в 2018 году в промышленности по сравнению с 2014 годом на 1,1 %, а в - отрасли на 1,3%.

Динамика оцениваемых показателей свидетельствует об успешном развитии металлургического производства в регионе.

Список использованных источников литературы:

1. Статистический ежегодник Гомельской области: статистический сборник [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belstat.gov.by/>. – Дата доступа: 3.05.2020.

МЕХАНІЗМ РОЗРОБКИ ДЕРЕВА ЦІЛЕЙ ВІДТВОРЕННЯ ЯКОСТІ КАПІТАЛУ НА МАШИНОБУДІВНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Дерево цілей відтворення якості капіталу машинобудівного підприємства має конкретизувати його загальну мету та місію і більше того – входити до їх складу. Стовбуром дерева цілей є основна визначена ціль на даному етапі розвитку машинобудівного підприємства, яка шляхом відтворення якості його капіталу означає досягнення в стратегічній перспективі якісно нової, особливо важливої складової механізму управління. Головними цілями є цілі, які можуть спонукати та бути паралельними стовбуру дерева цілей. З них утворюються його основні гілки. Цілі меншого порядку утворюють дрібніші гілки. Місія організаційної структури управління відтворенням якості капіталу машинобудівного підприємства виражає якісну сторону дерева цілей, його зовнішню та внутрішню структуру [2].

Крім дерева цілей (2-го елемента механізму), зі складу його першого елемента утворюються елементи опосередкованого управління відтворенням якості капіталу.

Елемент 3. Пряме управління відтворенням якості капіталу.

Піделемент 3а. Пряме управління у вигляді планування, включаючи стратегічне, є динамічним розгортанням на довгу перспективу з урахуванням його ресурсного потенціалу, можливостей його поповнення (або спаду), а також ефективного комбінування його складових.

Піделемент 3б. Пряме управління у вигляді середньотермінового планування відтворення якості капіталу. Це планування конкретизує оптимальний план, уточнює його, прив'язуючи до специфіки машинобудівних підприємств щодо управління відтворенням якості капіталу.

Піделемент 3в. Пряме управління у вигляді поточного планування, результатом якого є розробка поточних планових завдань щодо якісного відтворення якості капіталу. Таке планування є елементом прямого керівництва стосовно прийняття дій для нижніх ланок управління (керівників) та безпосередніх виконавців.

Піделемент 3г. Пряме управління у вигляді стратегічних програм, які являють собою конкретизацію стратегічного плану відтворення якості капіталу по відношенню до того чи іншого узагальненого блока управлінського механізму. Стратегічне, середньотермінове та поточне програмування здатне на мікрорівні економіки конкретизувати стратегічний план, замінюючи середньотермінове та поточне планування.

Поелемент 3д. Пряме управління у вигляді середньострокових програм, які конкретизують той чи інший етап відтворення якості капіталу, а також відповідні програми стратегічного порядку.

Поелемент 3е. Пряме управління відтворенням якості капіталу у вигляді поточних програм, які містять конкретні вказівки щодо дій керівників і виконавців, які безпосередньо задіяні в цих програмах.

Елемент 4а. Пряме управління у вигляді стратегічного регулювання, розрахованого на досягнення за його допомогою визначених параметрів, які характеризують досягнення цілей довгострокового стратегічного порядку. Мова йде про виключно прямі, безпосередні заходи щодо регулювання, які мають конкретний характер. Інакше кажучи, це ситуаційні заходи, які слід спрямовувати на підтримку стратегічного розвитку системи відтворення якості капіталу з урахуванням впливу чинників зовнішнього середовища. Серед них можуть бути і такі, що виходять за межі прогнозних сценаріїв, які враховувались у процесі складання стратегічного плану розвитку.

Елемент 4б. Пряме управління у вигляді середньотермінового регулювання процесів відтворення якості капіталу, у відповідності як з їх стратегічним регулюванням (мається на увазі конкретизація), так і параметрами середньотермінового плану в залежності від конкретної ситуації.

Середньотермінове регулювання, на відміну від стратегічного, яке націлене лише на підтримку генерального напрямку відтворення якості капіталу, носить розгалужений і конкретний характер. Його слід орієнтувати на вирішення двох груп задач: по-перше, пов'язаних із впливом на процеси розвитку та функціонування системи відтворення якості капіталу, які свідомо не включено до сфери дії стратегічного та середньотермінового плану, а залишено у вигляді процесів саморозвитку, що підлягають середньотерміновому регулюванню; по-друге, пов'язаних зі здійсненням процесів, які охоплені плануванням у разі, коли регулювання виступає як доповнення до планування, особливо у вигляді корегування тих або інших якісних планових параметрів відтворення ОК.

Елемент 4в. Пряме управління у вигляді поточного регулювання як складової функціонування та розвитку механізму управління відтворенням якості капіталу. Це регулювання носить ситуаційний характер, воно спрямоване на корегування як процесів, що відбуваються у відповідності зі здійсненням планів і програм, так і процесів, які не охоплюються плануванням і програмуванням, але мають суттєве значення для підтримки та розвитку системи планових рішень у напрямку її стратегії, яка визначається в планомірному порядку [1, 3].

Елемент 5а. Пряме управління у вигляді контролю за здійсненням стратегічного плану та стратегічних програм відтворення якості капіталу. Контроль безпосередньо може здійснюватися на конкретний термін, в той час як стратегічні плани та програми охоплюють довгострокові періоди.

Елемент 5б. Пряме управління у вигляді поетапного контролю, який здійснюється за поточними процесами з позиції досягнення цілей та розв'язку задач, що є притаманними даному етапу відтворення якості капіталу. В цьому випадку до управління включаються наступні заходи: точковий контроль, оцінка вже існуючих тенденцій розвитку, прогнозування розвитку на майбутнє. При цьому межею контролю є конкретний етап розвитку, який включає рівень досягнення цілей та задач, визначених в стратегічному плані розвитку системи відтворення якості капіталу.

Елемент 5в. Пряме управління у вигляді поточного контролю, який передбачає налагоджування комп'ютеризованого моніторингу за процесами відтворення якості капіталу, що реалізуються загальним механізмом управління машинобудівного підприємства або протікають за його межами та утворюють зовнішнє середовище життєдіяльності підприємства.

Поточний контроль має носити постійний характер, утворюючи фундамент контрольних дій для поетапного та стратегічного контролю. В той же час стратегічний контроль знаходиться на вищому ієрархічному рівні і надає основні орієнтири для поточного контролю. За допомогою поточного контролю ситуація з відтворенням якості капіталу прослідковується на кожній конкретній момент часу. Метою контролю є виявлення достатньо значних відхилень від заданих параметрів відтворення якості капіталу для прийняття відповідних регулюючих заходів впливу на цей процес. Інформаційною базою поточного контролю має бути комп'ютеризований моніторинг відповідних процесів у складі механізму управління та поза його межами.

Вище розглянуто основні елементи прямого управління станом і розвитком відтворення якості капіталу машинобудівного підприємства на основі виділення його якісних параметрів. Існує необхідність виділення основних елементів опосередкованого управління відтворенням якості капіталу машинобудівного підприємства.

Література:

1. Єфіменко Н. А. Прогноз-модель економічного відтворення машинобудування / Н. А. Єфіменко. – Донецьк, 2007. – С.41 – 47. –Економічна кібернетика. Міжнародний науковий журнал, № 1.
2. Залога В. А., Ивченко А. В. Идентификация процессов инструментальной подготовки производства на машиностроительных предприятиях // Вісник Сумського державного університету. Серія «Технічні науки. Машинобудування». – 2005. – № 12 (84). – С. 125 –132.
3. Семчук Ж. В. Основи комбінованого підходу до оцінювання вартості машинобудівного підприємства / Ж. В. Семчук // Вісник НУ «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: Етапи становлення і проблеми розвитку. – 2009. – № 657. – С. 94 – 96.

РОЛЬ БАТЬКІВ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Як відомо, дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для всебічного розвитку дитини, оскільки фундамент сприйняття світу, формування принципів та звичок закладається саме в цьому віці. Надзвичайно важливим для дитини є спілкування з дорослим, оскільки саме він є джерелом знань, саме він є орієнтиром та прикладом для наслідування. З особливою увагою, дорослим слід піклуватися про здоров'я їхнього малюка, яке має такі складові: психічне, соціальне та фізичне. Тож необхідно сприяти розвитку всіх розумових процесів.

Проблему виховання в дітей навичок здорового способу життя в історії та практиці дошкільного виховання порушували й розвивали С. Русова, М. Пирогов, Х. Алчевська, І. Огієнко, А. Макаренко, В. Сухомлинський.

Важливим чинником у формуванні в дошкільників здоров'я та ставлення до нього є засвоєння ними цінностей, поведінки, способу життя їхнього оточення, родини. Як відомо, першими вихователями дитини є батьки. Від того, як вони ставляться до своєї дитини, чого навчають і як виховують, залежить наскільки гармонійним буде її розвиток та й ефективність суспільного виховання. Адже людина з'являється на світ для того, щоб її потенційна можливість стати людиною перетворилася на уміння бути нею, щоб оволодіти наукою і мистецтвом життя, навчитися бути у злагоді з довкіллям та в згоді із собою відповідно до своїх природних можливостей, набути уміння вдосконалюватися протягом життя, прямувати до своєї «вершини» [1].

Статистика стверджує, що здоров'я дітей залежить на 20% від спадкових факторів, на 20% – від умов зовнішнього середовища, тобто від екології, на 10% – від діяльності системи охорони здоров'я, на 50% – від самої людини, від того способу життя, який вона веде. Якщо на 50% здоров'я батьки не можуть

вплинути, то інші 50% повинні допомогти своїм дітям навчитися зберігати своє здоров'я. Проблема виховання здорового покоління набуває в даний час все більшого значення.

Доведено, що більший вплив на формування здорового способу життя та звичок мають батьки, ніж заклади дошкільної освіти, оскільки більшу частину часу дитина проводить вдома. Тож доречно, зазначити деякі поради, задля правильної організації оздоровчого виховання дитини:

- привчайте дитину до дотримання вдома режиму дня, санітарно-гігієнічних та культурно-гігієнічних вимог;

- виконуйте щоденно разом з дитиною ранкову гімнастику, проводьте загартовувальні процедури;

- облаштуйте в квартирі спортивний куточок;

- розвивайте в дитині вміння виконувати вправи з основних рухів-вправляйте в ходьбі, бігу, стрибках, повзанні, лазінні, утриманні рівноваги, виконанні вправ із м'ячем;

- організовуйте у вихідні дні пішохідні прогулянки, туристичні походи;

- катайтеся разом з дитиною на санчатах, лижах, ковзанах, велосипедах, роликах, грайте в бадмінтон, баскетбол, хокей, ігри з м'ячем, стрибайте через скалку тощо;

- плавайте та грайте в воді в теплу пору року, а також привчайте дитину приймати літній душ – це сприяє загартуванню організму та зміцненню нервової системи;

- піклуйтеся про забезпечення дитячого організму необхідними вітамінами. Вводьте до щоденного раціону дітей сезонні овочі та фрукти;

- беріть участь разом з дитиною у святах, розвагах, Днях здоров'я, які проводяться в дитячому садку;

- відвідуйте батьківські збори, конференції, лекції з питань фізичного виховання дітей, організованих в дошкільному навчальному закладі.

Отже, як показує практика, батьки в більшості випадків розуміють необхідність формування в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я, у

них є бажання оздоровлювати свою дитину, знайомити її з будовою і функціями органів тіла, вести здоровий спосіб життя, але часто їм заважає відсутність потрібних знань, часу і вміння методично правильно донести інформацію до дітей. Тому основною умовою підвищення ефективності процесу надання дітям знань про власний організм, формування позитивної мотивації до здорового способу життя, створення умов для закріплення поведінкових навичок здорового існування є тісна співпраця вихователів закладів дошкільної освіти з батьками дошкільників [2].

Список використаних джерел і літератури:

1. Беленька Г. В., Богініч О. Л., Машовець М. А. Здоров'я дитини – від родини. Київ: СПД Богданова А. М., 2006. 220 с.
2. Калуська Л., Шулькіна Н. Валеологія в дитячому садку та вдома. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2008. 56 с.

Шопова Маргарита ^а, Овчинников Евгени ^а

**ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ДИНАМИКИ ОСНОВНЫХ
ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЛЯ БОЛГАРИИ, СВЯЗАННЫХ С ЕВРОПЕЙСКИМ
СТОЛПОМ СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ**

^аХозяйственная академия им. Д. А. Ценова, г. Свиштов, Болгария

Европейский столп социальных прав имеет стратегическое значение для создания справедливых социальных систем и хорошо функционирующих рынков труда в Европейском союзе. Он воплощает социальное измерение в стратегических программах Европейской комиссии и устанавливает социальные стандарты. Были сформулированы 20 основных принципов, охватывающих три взаимосвязанных аспекта социальных прав: равные возможности и доступ к рынку труда, справедливые условия труда, социальная защита и интеграция. [1]

Система из более чем 40 показателей предназначена для наблюдения тенденций и достигнутого „социального прогресса“ в каждой стране в отдельности [2]. Они обособлены в три группы, которые соответствуют аспектам социальных прав, сформулированным в Столпе. Были определены 12 областей, позволяющих количественное измерение прогресса каждого государства. Для

каждой области выбираются один или два *основных* и несколько *дополнительных показателей*. Источником данных для них являются различные наблюдения Евростата, информация из других служб Европейской комиссии, а также база данных ОЭСР.

Предварительный анализ динамики индикаторов для оценки состояния социальных прав в Болгарии за период 2005 – 2018 гг. был проведен посредством автоматизированной процедуры оценки коэффициента автодетерминации¹ на основе методологии, предложенной в [3]. Коэффициент представляет собой обобщенный измеритель внутренних закономерностей в развитии динамических рядов и определяется как отношение систематической и общей дисперсии ряда. Основное требование к его оценке заключается в том, что она должна осуществляться на основе стационарных динамических рядов. При условии, что исследуемый динамический ряд является нестационарным, его следует фильтровать по первым последовательным различиям. Через коэффициент автодетерминации извлекается информация как о систематических и случайных компонентах в развитии динамических рядов, так и об их моделировании и прогнозировании. Результаты проведенного анализа лежат в основе следующих выводов:

Во-первых, в динамике всех показателей, за исключением *Воздействия социальных трансфертов (кроме пенсий) на сокращение бедности и Детей в возрасте до 3 лет, посещающих детские сады*, наблюдаются определенные внутренние закономерности системного характера. Они возникают в основном в результате наличия тенденции развития, которая формирует большую часть вариации динамических рядов исследуемых показателей.

Во-вторых, случайные колебания обуславливают преобладающую часть динамики показателей: *Воздействие социальных трансфертов (кроме пенсий) на сокращение бедности, Дети в возрасте до 3 лет, посещающие детские сады, Неравенство в распределении дохода (S80/S20) и Участие в активных мероприятиях на рынке труда*. Первые два показателя не характеризуются

---

¹ Доступная на ovchinnikov.shinyapps.io/autodetermination/

объективными внутренними закономерностями, и только 37% изменений в развитии двух других показателей обусловлены системными факторами (тенденцией). По этой причине не рекомендуется моделирование и прогнозирование этих индикаторов на основе их прошлого проявления.

В-третьих, циклические компоненты участвуют в формировании динамики только *Различия в занятости мужчин и женщин*, *Коэффициента занятости* и *Коэффициента безработицы*. Цикличность наиболее ярко выражена в первом показателе и формирует примерно две третьих вариации в его динамике. Изменения в развитии двух других показателей формируются относительно в равной степени благодаря наличию тренда и циклических компонентов.

В-четвертых, при показателях *Лица, преждевременно бросившие образование и профессиональную подготовку*, *Население, подверженное риску бедности или социальной изоляции*, *Удельный вес незанятых и не учащейся молодежи в возрасте от 15 до 24 лет*, *Коэффициент занятости*, *Коэффициент безработицы* наблюдаются умеренно выраженные закономерности системного характера. Между 60% и 75% вариации показаний этих индикаторов можно объяснить построением линейных эконометрических моделей. Для первых трех показателей они построены исключительно на основе тенденции, а для двух остальных необходимо включить и циклические компоненты. Модели можно улучшить, если построить их на основе зависимостей между ними и другими показателями.

В-пятых, для показателей *Различия в занятости мужчин и женщин*, *Реальный валовой располагаемый доход домашних хозяйств* и *Оплата труда нанятых работников за отработанные часы* характерны сильно выраженные внутренние закономерности. Более 90% динамики этих индикаторов обуславливается систематическими причинами и, следовательно, можно объяснить построением линейных эконометрических моделей. Их будущее развитие можно прогнозировать с очень высокой степенью точности. Модели для всех этих показателей должны учитывать тенденцию, а что касается

Различия в занятости мужчин и женщин, следует принимать во внимание и цикличность.

Список использованных источников и литературы:

1. *Establishing a European Pillar of Social Rights. SWD(2017) 201 final.* [Online] Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0250&from=EN> [Accessed 30 .3. 2020].

2. *Social Scoreboard. SWD(2017) 200 final.* [Online] Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017SC0200&from=EN> [Accessed 3 .4. 2020].

3. Иванов, Л. 2010. Относно познавателната същност на автокорелацията в динамичните редове. *Статистика*, Том 3-4, с. 6-28.

Шпак М.С.^а

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ДЕПАРТАМЕНТУ
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ, ЯК ОРГАНУ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Удосконалення організаційної структури органу місцевого самоврядування має важливе значення для підвищення ефективності його діяльності, показників роботи та поступального розвитку, що здійснюється через розподіл сфер відповідальності і періодичний перегляд структури підрозділів та, за потреби, створення нових чи реорганізація старих. Місцеве самоврядування забезпечує зростання рівня добробуту його жителів, економічної, політичної, соціальної ролі суспільства в державі. Воно підвищує роль місцевих ініціатив, сприяє залученню громадян у суспільне життя і є найбільш ефективною формою управління на місцевому рівні, здійснює суттєвий і оперативний вплив на суспільні відносини, а його організаційна структура, є важливою складовою якісної роботи, яка потребує постійного удосконалення для розвитку.

Всі органи місцевого самоврядування належать до класу систем управління, структура яких є сукупністю ланок і рівнів управління. Між ними встановлюються підпорядкованість і взаємозв'язок. Структура сприяє

збереженню стійкого стану системи, тому надає їй цілісність, є показником її організованості. В організаційній структурі Департаменту соціальної політики Черкаської міської ради використовується лінійно-функціональна схема побудови структури. Вона особливо ефективна для органів, які функціонують у стабільному режимі, рівномірно розвиваються, не відчують значних впливів навколишнього середовища. Горизонтальні зв'язки в таких випадках устанавлюються на відносно тривалий час і їх регулювання не має потреби в додаткових втручаннях вищих органів управління. При вирішенні проблемних завдань функціонування органу місцевого самоврядування (пов'язаних з переорієнтацією цілей або зміною шляхів їх досягнення) лінійно-функціональна структура може стати менш ефективною. Тому, для забезпечення її подальшого успішного і раціонального функціонування пропонується до лінійно-функціональної структури включити та використовувати додаткові програмно-цільові ланки, які мають вузьку спеціалізацію і діють в межах певних функцій. Це буде оптимальне рішення, оскільки ускладнювати організаційну структуру органу місцевого самоврядування іншою, більш складною і ширшою за схемою побудови моделлю структурою, буде недоцільно.

Департамент соціальної політики забезпечує реалізацію державної політики (в межах власних і делегованих повноважень) у сфері соціального захисту населення: сфері соціального обслуговування, здійснення соціальної роботи та надання соціальних послуг населенню; у сфері соціальної інтеграції інвалідів; у сфері поліпшення становища сімей, попередження насильства в сім'ї, оздоровлення та відпочинку дітей, забезпечення гендерної рівності та протидії торгівлі людьми; у сфері соціально-трудова відносин. Щоб ефективно здійснювати свої функції Департамент почав активніше використовувати електронну систему закупівель для придбання товарів щодо напрямків роботи у сфері соціального захисту та підвищення добробуту населення, що має позитивну тенденцію до розвитку і у майбутньому. Тому зростання кількості закупівель і обсягу роботи потребує удосконалення організаційної структури Департаменту соціальної політики в частині здійснення цих функцій.

Для здійснення публічних закупівель пропонується створити Сектор із закупівель, що буде невеликим, вузькоспеціалізованим структурним підрозділом у складі організаційної структури Департаменту, на який буде покладено функції здійснення публічних закупівель зі штатною чисельністю дві особи, виходячи з фактичного обсягу закупівель та їх прогнозованого об'єктивного зростання, а також призначити Уповноваженою особою за здійснення публічних закупівель в Департаменті одного з цих працівників, згідно вимог Закону України “Про Публічні закупівлі”.

Визначені та запропоновані напрямки і заходи щодо удосконалення організаційної структури, можуть бути використані Департаментом соціальної політики Черкаської міської ради для покращення ефективності його роботи, а дієва організаційна структура органу місцевого самоврядування, при застосуванні економічних та правових інструментів реалізації політики соціального розвитку та активній участі і зацікавленості населення, забезпечує реальне ефективне функціонування місцевого самоврядування, а отже і стабільного поступального розвитку держави.

Кабаняча А.В.^а

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ І РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

*^аЧеркаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Необхідність у децентралізації державного управління в Україні існує з перших років виникнення нашої держави. У вересні 1997 року ВРУ підтвердила Європейську хартію місцевого самоврядування, надавши пріоритетність європейським стандартам управління. Впровадження в життя повних змін почалося одразу ж після дій в центрі України та зміни владу на початку 2014 року. В квітні того ж року КабМін України прийняв Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Політика нашої

країни у сфері місцевої автономії базується на інтересах жителів територіальних громад і має на меті децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найефективніші світові стандарти відносин суспільства у цій сфері.

Головні перешкоди на шляху реформування в Україні – це велика регіональна диспропорційність та негативний настрій певних територіальних громад та регіонів загалом, недосконале фінансове й матеріально-технічне забезпечення територіальних громад, низький рівень якості життя населення, несистематизоване керування власністю громад та системою надання послуг соціуму, низький кваліфікаційний рівень працівників місцевого самоврядування, брак уваги на розвиток туризму та сільського господарства неспланована переробка відходів.

Заходи, що необхідно спрямувати на усунення проблем, які послаблюють місцеві громади:

- введення змін у Конституцію України та в закони «Про адміністративно-територіальний устрій України», «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації» з метою гарантування можливостей для створення сильних територіальних спільнот початкового рівня, базуючись на об'єднанні територіальних громад у селах, селища та містах;

- встановлення адміністративно-територіального устрою, розмежування повноважень між місцевими органами самоврядування та органами місцевої виконавчої влади;

- законодавча база оновленого фінансово-правового механізму роботи інститутів місцевого самоврядування, укріплення спроможності органів територіальної самодисципліни населення;

- введення змін у Бюджетний кодекс країни для урахування в фінансовому процесі зацікавленостей різних територіальних громад на базі розмеженого підходу;

– забезпечення економічного та матеріально-технічного зросту добробуту місцевих громад, покращення якості адміністративних послуг;

– забезпечення якості соціальної інфраструктури територіальних громад та регіонів, що відповідатиме новим європейським стандартам;

– введення ефективних механізмів мотивування до розвитку негативно налаштованих територіальних громад та регіонів, а також забезпечення правової, економічної підтримки з боку держави;

– дотримання ст.13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», яким передбачено беззаперечні громадські засідання та обговорення рішень виконавчих органів ОТГ;

– допомога у підвищенні кваліфікацій працівників місцевого самоврядування, комунальних служб та установ

Неможливо та некоректно впроваджувати іноземний досвід без урахування специфіки економічного й політичного стану конкретної держави. З іноземного досвіду потрібно розглядати шляхи введення реформи децентралізації правління в Україні:

– планування та здійснення ефективної регіональної політики, та спрямувати її на задовільнення однакового місцевого і регіонального розвитку;

– гарантування позбавлення конфлікту інтересів між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

– введення адміністративно-територіальної реформи, що забезпечить єдність країни та її цілісний устрій;

– збільшення прав територіальних спільнот на рахунок подолання перешкод їх життєдіяльності;

– модернізувати бюджетну реформу з урахуванням загальнонаціональних інтересів.

Система створення ефективно діючих громадських об'єднань триває, проте нормативне врегулювання певних факторів відповідно до зміни територій районів і міст обласного масштабу та поправки щодо підпорядкування залишаються під питанням. Для того, щоб повноцінно завершити цю реформу

потрібно корегування існуючого законодавства, особливо, зміни в Конституції України про визначеність територіальної бази виконавчої влади та органів самоуправління.

Соціально-економічний аналіз розвитку Черкаської області демонструє, що не дивлячись на економічні можливості регіону, ситуація в області не відповідає вимогам черкащан. Отже, так як основними об'єктами спрямування планових зусиль для розвитку регіонів є люди та рівень їхнього життя, наближений до європейського рівня, було прийнято рішення створити нові місію та бачення для розвитку області.

Стратегічна місія: землі Черкащини – показник згуртованості зусиль громад, що спрямовані на отримання єдиного результату – європейського рівня життя, як наслідку фінансового благополуччя краю [34].

Стратегічне бачення: землі Черкащини – основа державотворення, що багата на історико-культурну спадщину, znana в Україні та за кордоном. Ці землі слугують простором для реалізації проектів у різних сферах [34].

Отже, що представляє собою очікуваний продукт від впровадження децентралізації в нашій країні:

- укріплення правових, фінансових та організаційних спроможностей ОТГ, місцевої влади, дотримуючись положень Європейської хартії;
- контроль за наданням соціальних послуг та стандартами їх якості;
- забезпечення умов для повного залучення жителів до розгляду управлінських рішень;
- створення ефективної структури органів управління для гарантування класичного соціального та економічного розвитку територіальних одиниць;
- позначення конкретних меж адміністративно-територіальних одиниць;
- заміна статусу місцевої адміністрації з органу загальної компетенції на контрольно-наглядовий орган у структурі виконавчої влади з метою координування дій;
- здійснення розподілу повноважень для органів місцевого управління базових та регіональних рівнів.

Децентралізаційна реформа вказує на великі перспективи для гарантування спроможності місцевого управління автономно вирішувати питання, що стосуються місцевого життя населення.

Підводячи підсумок, децентралізаційна реформа передбачає чіткі шляхи відносно підвищення рівня життя громадян. Здобутками реформи є покращення системи керування, зниження рівня корупції, заохочення населення до участі в обговоренні управлінських рішень.

Список використаних джерел і літератури:

1. Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015/<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
2. Прес-центр ініціативи "Децентралізація": [Електронний ресурс]. – Режим доступу: decentralization@minregion.gov.ua.
3. Досвід децентралізації у країнах Європи : зб. док. Пер. з іноз. мов / Заг. ред. В. Б. Гройсмана. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. – 766 с.